

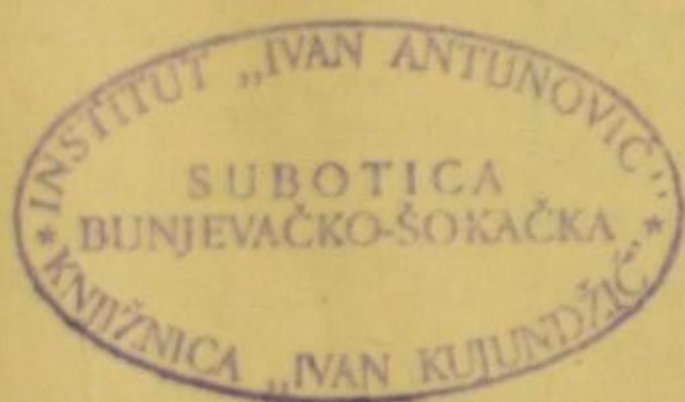
1948

Maršal Jugoslavije JOSIP BROZ-TITO

NARODNI KALENDAR

INSTITUT "IVAN ANTUNOVIĆ"

Br.: 10/96. ZP

SUBOTICA
KNJIŽNICA "IVAN KUJUNDŽIĆ"

1948

IZDANJE HRVATSKE RIJEČI SUBOTICA

Siječanj

Januar

Ima 31 dan

Dani	Sunce	
	izlazi	zalazi
1 Četvrtak	7.48	16.30
2 Petak	7.47	16.31
3 Subota	7.47	16.33
4 Nedjelja	7.47	16.35
5 Ponedjeljak	7.46	16.36
6 Utorak	7.45	16.37
7 Srijeda	7.44	16.38
8 Četvrtak	7.43	16.40
9 Petak	7.42	16.42
10 Subota	7.41	16.44
11 Nedjelja	7.40	16.45
12 Ponedjeljak	7.39	16.46
13 Utorak	7.38	16.48
14 Srijeda	7.37	16.50
15 Četvrtak	7.35	16.51
16 Petak	7.34	16.53
17 Subota	7.33	16.54
18 Nedjelja	7.32	16.55
19 Ponedjeljak	7.31	16.57
20 Utorak	7.29	16.58
21 Srijeda	7.28	17.00
22 Četvrtak	7.27	17.02
23 Petak	7.35	17.04
24 Subota	7.23	17.05
25 Nedjelja	7.22	17.07
26 Ponedjeljak	7.21	17.08
27 Utorak	7.19	17.09
28 Srijeda	7.17	17.11
29 Četvrtak	7.16	17.13
30 Petak	7.14	17.15
31 Subota	7.12	17.17

Mijena mjeseca :

- ☾ Posl. četvrt. 4. l. u 3.27 č.
 ☾ M ad mjesec 12. l. u 19.06 č.
 ☾ Prva četvrt 18. l. u 11.10 č.
 ☾ Pun mjesec 25. l. u 12.50 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1-4 hladno, vjetar, 5-9 oblačno sa malo snijega. 10-11 vedro, jak mraz, 12-15 oblačno, snijeg, vjetar, 16-20 vedro, prijatno, 21-23 oblačno, vetar. 24-26 vedro, hladno, 29-28 oblačno sa malo snijega, 29-31 vedro, hladno.

1919 januara 5 komunistički savez Spartak, vodio je krvave borbe u Berlinu.

1925 Januara 12 izbijanje građanskog rata u Kini.

1919 Januara 15 kontra-revolucionari u Njemačkoj ubijaju Karla Lipknehta i Rozu Luksemburg, dva prvoborca radničkog pokreta u Njemačkoj

1943 Januara 17. počela je IV ofanziva protiv Narodno-oslobodilačke vojske

1946 Januara 20, potpisivanje primirja između Sovjetskog Saveza, Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije sa jedne strane i Mađarske, Italije i Finske sa druge strane.

1924 Januara 21 Dan Lenjinove smrti.

1973 Januara 27. Počela je seljačka buna u Hrvatskoj pod Vodištvom Matije Gubca.

U seljačkim radnim zadrugama i kod svih poljoprivrednih domaćinstava sastaviti godišnji obračun i raspodijeliti prihod.

Izvršiti opravku poljoprivrednih mašina i sprava. Izraditi u svojim radionicama sprave i alate i drugi potreban inventar. — Izvršiti trebovanje potrebnog sjemena, pripremajući ga za sjetvu. — Izvršiti zamjenu sjemena za bolje i čistosortno sjeme.

Produžiti sakupljanje i pripremu đubreta od pepela, živinskog izmeta i drugih otpadaka u kući. — Izvoziti stajnjak na njive i rasturati ga.

Popraviti okvire i prozore za tople leje i spremiti zaklon od vjetra na tople leje. — Spremiti tople leje i izvršiti u njih sjetvu, rotkvice, kupusa, kelja.

U voćnjaku zaštititi voćke od zečeva.

Pripremiti se za ždrebljenje kobila. — Ždrebne kobile osloboditi od težih radova, a 2 mjeseca prije ždrebljenja od svakog rada. — Za to vrijeme hraniti ih boljom i hranljivijom hranom.

Nastupa i priprema za telenje krava. — Po mogućnosti na 3—4 dana pred telenje odvojiti steonu kravu u posebno odjeljenje. — Voditi računa o nalivanju mlijeka u vime pred telenje. — podešavati ishranu, da ne dođe do zapaljenja vimeta.

Nastupa i priprema za jagnjenje ovaca. — Pripremiti ovčarnik da bude što topliji. — Ovcama davati dobru hranu.

U školama i na kursevima osposobljavati brigadire i traktoriste. Produžiti sa zimskim kursevima o agrotehnici za sve poljoprivrednike.

Veljada

Februar

Ima 29 dana

Dani	Sunce	
	izlazi	zalazi
1 Nedjelja	7.10	17.18
2 Ponedjeljak	7.09	17.20
3 Utorak	7.07	17.22
4 Srijeda	7.05	17.23
5 Četvrtak	7.04	17.25
6 Petak	7.02	17.27
7 Subota	7.00	17.28
8 Nedjelja	6.59	17.30
9 Ponedjeljak	6.57	17.31
10 Utorak	6.55	17.33
11 Srijeda	6.53	17.34
12 Četvrtak	6.51	17.36
13 Petak	6.49	17.38
14 Subota	6.47	17.39
15 Nedjelja	6.46	17.40
16 Ponedjeljak	6.45	17.41
17 Utorak	6.44	17.42
18 Srijeda	6.42	17.43
19 Četvrtak	6.40	17.45
20 Petak	6.38	17.47
21 Subota	6.36	17.48
22 Nedjelja	6.34	17.50
23 Ponedjeljak	6.32	17.51
24 Utorak	6.30	17.53
25 Srijeda	6.28	17.54
26 Četvrtak	6.26	17.56
27 Petak	6.24	17.57
28 Subota	6.22	17.59
29 Nedjelja	6.20	18.00

Mijene mjeseca :

- ☾ Posl. četvrt 2. ll. u 12.27 č.
- ☾ Nov mjesec 10. ll. u 2.13 č.
- ☾ Prva četvrt 16. ll. u 4.35 č.
- ☾ Pun mjesec 24. ll. u 4.35 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1 vedro, hladno, 2-5 oblačno i vjetar, 6 kiša i snijeg, 7-8 vedro, vjetar, hladno, 9 malo snijega, 10-11 vedro, malo vjetra, 12-13 oblačno kiša i snijeg, 14-16 poluvedro, pohlavno, 17-19 promjenljivo, 20-22 danju toplo, noću hladno, 23-26 oblačno i malo vedro, 27-29 vedro, hladno.

1943 Februra 2. Dan odlučne pobjede Crvene Armije kod Stalingrada nad VI Hitlerovskom armijom

1881 Februara 4. Rodjendan maršala Vorosilova.

1945 Februara 6. Održan je Medjunarodni kongres radničkih sindikata u Londonu.

1945 februara 13. Objelodanjenje odluka Krimске konferencije

1573 februara 15. U Hrvatskoj je ugušena seljačka buna Matije Gubca, a on spaljen na lomači.

1848 februara 15. Pojavio se »Komunistički manifest«

1917 februara 18. Dan obaranja carskog samoderžavlja u Rusiji od strane ruskih radnika, seljaka i pobunjenih vojnika u februarској revoluciji.

1918 februara 18. Dan Osnivanja Crvene Armije.

1945 februara 25. Dan smrti velikog sovjetskog književnika Aleksandra Tolstog.

U seljačkim radnim zadrugama i kod svih poljoprivrednih domaćinstava završiti sastavljanje proizvodnog plana za tekuću godinu. Zaključiti ugovor sa poljoprivrednom mašinskom stanicom za sve radove u tekućoj godini. — Sastaviti radni plan proljetne sjetve.

Produžiti rad na pripremi sjemena. — Izvršiti ispitivanje klijavosti sjemena.

Produžiti opravku poljoprivrednih mašina, sprava, alata i prevoznih sredstava. — Dopremiti vještačka djubriva za djubrenje industrijskih biljaka. — Produžiti sa izvoženjem djubreta na njive i njegovim rasturanjem. — U slučaju obrazovanja ledene kore sprovesti mjezino razbijanje.

Na ocjedinim mjestima, ako se zemlja osuši, izvršiti pripreme za sjetvu, pa i samu sjetvu ovsa. — Sjetva u februaru obezbjeđuje visoki prinos.

Spremiti lele i izvršiti u njih sjetvu kupusa i kelja. Pripremiti zemljište i izvršiti sjetvu ranog povrća: graška, spanaća, zeleni, luka. Vršiti se naklijavanje (larovizacija) krompira.

Izvršiti kopanje jama za sadnju voćaka. — Kada prestanu jači mrazevi izvršiti sadnju voćaka, orezivanje i prorodjivanje krune voćaka. — Izvršiti zimsko čišćenje voćaka od gusleničkih gnijezda i sasušenih plodova. — Izvršiti zimsko prskanje voćaka.

Izvršiti rigolovanje zemljišta za nov vinograd. Pripremiti kolje.

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Ponedjeljak	6.18	18.02
2	Utorak	6.16	18.04
3	Srijeda	6.14	18.05
4	Četvrtak	6.12	18.06
5	Petak	6.10	18.08
6	Subota	6.08	18.09
7	Nedjelja	6.00	18.11
8	Ponedjeljak	6.04	18.12
9	Utorak	6.01	18.14
10	Srijeda	5.59	18.15
11	Četvrtak	5.57	18.17
12	Petak	5.55	18.18
13	Subota	5.53	18.19
14	Nedjelja	5.51	18.21
15	Ponedjeljak	5.49	18.23
16	Utorak	5.47	18.24
17	Srijeda	5.45	18.25
18	Četvrtak	5.43	18.27
19	Petak	5.41	18.28
20	Subota	5.39	18.29
21	Nedjelja	5.37	18.31
22	Ponedjeljak	5.35	18.33
23	Utorak	5.33	18.34
24	Srijeda	5.31	18.35
25	Četvrtak	5.29	18.37
26	Petak	5.27	18.38
27	Subota	5.25	18.39
28	Nedjelja	5.23	18.41
29	Ponedjeljak	5.21	18.43
30	Utorak	5.19	18.44
31	Srijeda	5.17	18.44

Mjene mjeseca:

- ☾ Posl. četvrtak 4 III. u 8.52 č.
 ☾ Nov mjesec 11 III. u 13.12 č.
 ☾ Prva četvrt 18 III. u 4.37 č.
 ☾ Pun mjesec 25. III. u 21.80 č.

Kakvo će biti vrijeme:

1 jak vjetar, vedro, 2-4 oblačno sa malo kiše, 5-8 vedro, hladno, vjetar, 9-12 danju toplo, noću hladno i vjetar, 13-15 oblačno sa malo snijega, 16-18 vedro, hladno, vjetar 19-22 promjenljivo, 23-27 poluoblačno danju prijatno, noću hladno, 28-29 kiša, 30-31 oblačno, hladno.

1945 marta 1. Pretvaranje Narodno-oslobodilačke Vojske Jugoslavije u Jugoslovensku Armiju.

1862 marta 2. Ukidanje kmetstva u Rusiji.

1943 marta 6. Po odluci Vrhovnog Sovjeta drug Staljin dobija čin maršala Sovjetskog saveza.

1945 marta 7. Maršal Tito obrazuje jedinstvenu vladu u Beogradu.

1946 marta 8. Međunarodni dan žena.

1848 marta 15. Počela je oslobodilačka borba mađarskog naroda protiv habsburgovske Austrije.

1942 marta 15. Otpočela je treća neprijateljska ofanziva protiv NOV.

1871 marta 18. Proglašena je Pariska komuna.

1941 marta 27. Narodi Jugoslavije su raskinuli trojni pakt i oborili izdajničku vladu Gvetković-Maček.

Izvršiti smotru pripravnosti izlaska u polje. Provjeriti spremnost, poljoprivrednih mašina i sprava i dr. inventara odstranjajući sve primjećene neispravnosti. Provjeriti sijalice na norme izbacivanje sjemena. Brigadiri i desetari provjeriće raspored ljudi i upoznati svakog člana SRZ sa normama pojedinih radova.

Završiti konačno sa pripremom sjemena. Čim se zemlja prosuši izvršiti drljanje ozimih usjeva.

Počinja pravi prolječni radovi: produžiti sjetvu ovsa, a otpočeti sjetvu graška, grahorce i prolječnog ječma, djeteline, lucerke, krompira i dr. Sve površine pod jesenjim oranjem, odmah čim se zemlja prosuši ne gubeći ni dana, podrlijati i po potrebi kultivirati. Ako se za sjetvu ore, sve što se poore istog dana i podrlijati.

Produžuje se sa sjetvom u tople leje kupusa, kelja, paradajsa i paprike i sjetvom u povrtnjaku rotkvica, graška, spanaća, zeleni, luka, krompira. Čiste se jagodnjaci i rasadnju jagode.

Produžava se sa zimskim čišćenjem voćaka od gusjeničkih gnijezda i osušenih plodova. Stare krune voćaka prorjedjuju se od suhih i suvišnih grana. Vrš se zimsko prskanje voća protiv opasnih štetočina štitaštih vašlju i dr.

Izvršiti sve pripreme za berbu protiv kasnih proljećnih mrazeva: pripremiti gomile vlažne slame po cijelom voćnjaku.

Vrš se odgrtanje vinograda, popunjavanje praznih mjesta. Orezivanje vinograda, pobijanje kolja i prva kopnja. Vrš se kalemljenje loze i stratifikovanje. Sade se novi vinogradi.

Travanj

April

Ima 30 dana

Dani		Sunce	
		Izlazi	Zalazi
1	Četvrtak	5.15	18.47
2	Petak	5.13	18.49
3	Subota	5.10	18.50
4	Nedjelja	5.09	18.51
5	Ponedjeljak	5.07	18.53
6	Utorak	5.05	18.55
7	Srijeda	5.03	18.56
8	Četvrtak	5.01	18.57
9	Petak	4.59	18.59
10	Subota	4.56	19.00
11	Nedjelja	4.56	19.02
12	Ponedjeljak	4.54	19.03
13	Utorak	4.52	19.04
14	Srijeda	4.51	19.06
15	Četvrtak	4.49	19.07
16	Petak	4.47	19.09
17	Subota	4.45	19.10
18	Nedjelja	4.44	19.12
19	Ponedjeljak	4.42	19.13
20	Utorak	4.40	19.15
21	Srijeda	4.38	19.16
22	Četvrtak	4.37	19.18
23	Petak	4.35	19.19
24	Subota	4.33	19.20
25	Nedjelja	4.32	19.21
26	Ponedjeljak	4.31	19.22
27	Utorak	4.29	19.23
28	Srijeda	4.28	19.25
29	Četvrtak	4.27	19.27
30	Petak	4.25	19.28

Mjene mjeseca:

- ☾ Posl. četvrt 1. IV. u 1.47 č.
- ☾ Nov. mjesec 10. IV. u 22.26 č.
- ☾ Prva četvrt 18. IV. u 15.04 č.
- ☾ Pun mjesec 24. IV. u 14.22 č.

Kakvo će biti vrijeme:

1-2 oblačno, hladno, 3-5 vedro, hladno ujutro magla, 6-8 oblačno s malo vjetro, 9-11 vedro, toplije, 12-14 oblačno, kiša, 15-18 vedro, toplije, 19-21 promjenljivo, 22-26 oblačno, sumorno, 27-29 vedro, prijatno, 30 oblačno s malo kiše.

Bilješke

1945 april 4. Crvena Armija je oslobodila Mađarsku.

1941 april 6. Fašistička Njemačka i Italija, otpočele su osvajački rat protiv Jugoslavije.

1945 aprila 3. Pripojeni su Narodnoj Republici Srbiji Vojvodina, Kosovo, Metohija i Sandžak.

1945 aprila 11. Potpisan je u Moskvi između Sovjetskog Saveza i Jugoslavije sporazum o međusobnoj prijateljskoj saradnji.

1945 aprila 12. Umro je u Americi pretsjednik Franklin Ruzvelt.

1930 aprila 14. Umro je u Sovjetskom Savezu, Vladimir Majakovski najveći pjesnik sovjetske epohe.

1917 aprila 16. Poslije dugog vremena, vratio se iz inostranstva Vladimir Ilić Lenjin.

1870 aprila 22. Rodio se Vladimir Ilić Uljanov Lenjin, osnivač Sovjetske države i organizator Oktobarske revolucije.

Nastavlja se sa pripremom i sjetvom proljećnih usjeva: suncokreta, konoplje, šećerne i stočne repe, kukuruz i dr. Sjetvu obaviti u rokovima. — Izvršiti po potrebi prihranjivanje ozimih usjeva sa vještačkim đubrivima.

Nastaviti sa sjetvom sveg povrća, koje još nije zasijano.

Voćke su u cvjetu — voditi računa hoće li se mraz ili slana pojaviti. — Po potrebi rano u zoru paliti smremljenu vlažnu slamu. Pripremiti nove gomile za slučaj potrebe.

Nastaviti sa sadnjom i popunjavanjem vinograda. — pobijanjem kolja i prvom kopnjom.

Prelaz na zelenu hranu izvršiti postupno. — Nabavlja se sjeme svibube i počinje se sa izvodjenjem pri pojavi dudovog lista.

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Subota	4.24	19.39
2	Nedjelja	4.23	19.39
3	Ponedjeljak	4.21	19.31
4	Utorak	4.20	19.33
5	Srijeda	4.19	19.34
6	Četvrtak	4.18	19.35
7	Petak	4.17	18.37
8	Subota	4.15	19.38
9	Nedjelja	4.14	19.39
10	Ponedjeljak	4.13	19.40
11	Utorak	4.12	19.42
12	Srijeda	4.11	19.43
13	Četvrtak	4.10	19.44
14	Petak	4.09	19.45
15	Subota	4.09	19.47
16	Nedjelja	4.08	19.48
17	Ponedjeljak	4.07	19.49
18	Utorak	4.06	19.50
19	Srijeda	4.05	19.50
20	Četvrtak	4.05	19.51
21	Petak	4.04	19.52
22	Subota	4.03	19.53
23	Nedjelja	4.03	19.54
24	Ponedjeljak	4.02	19.54
25	Utorak	4.02	19.55
26	Srijeda	4.02	19.56
27	Četvrtak	4.02	19.57
28	Petak	4.01	19.57
29	Subota	4.01	19.58
30	Nedjelja	4.01	19.59
31	Ponedjeljak	4.01	20.00

Mjene mjeseca:

- ☾ Posl. četvrt 2. V. u 14.29 č.
- ☾ Nov. mesec 8. V. u 6.33 č.
- ☾ Prva četvrt 16. V. u 3.13 č.
- ☾ Pun mesec 24. V. u 6.39 č.
- ☾ Posl. četvrt 31. V. u 23.24 č.

Kakvo će biti vrijeme:

1-2 oblačno, kiša; 3-4 vedro, tiho;
 5-7 promjenljivo, 8-10 vedro, tiho;
 11-14 oblačno sa povremenom
 kišom; malo vjetrova; 15-17 ved-
 ro, hladno; 18-19 oblačno, vjeter,
 kiša; 20-23 vedro, tiho, toplije;
 24-26 promjenljivo; 27-29 vedro,
 tiho, toplo; 30-31 oblačno.

Elješke

- 1889 maja 1. Proglašen je Prvi maj, za međunarodni praznik radničke klase.
- 1945 maja 1. Jugoslovenska Armija je oslobodila Trst.
- 1945 maja 2. Crvena Armija je zauzela Berlin.
- 1818 maja 5. Rodio se Karlo Marks, osnivač naučnog socijalizma.
- 1945 maja 8. Fašistička Njemačka je potpisala безусловnu kapitulaciju.
- 1945 maja 9. Dan pobjede
- 1943 maja 15. Peta neprijateljska ofanziva protiv Narodno-oslobodilačke vojske.
- 1892 maja 25. Rodio se u Zagorskom hrvatskom selu Klanjcu maršal Jugoslavije Josip Broz Tito.

Pripremiti alat i obezbijediti radnu snagu za prorjedjivanje i okopavanje usjeva. Uskoro što prije prorjedjivati i što češće ih okopavati.

Pripremiti sve za košenje sjena na livadama i djetelištima.

Pristupiti pripremi svih mašina i sprava za žetvu. U SRZ sastaviti radni plan žetve. U planu obezbijediti potrebne mašine zaprege i radnu snagu.

Izvršiti pripreme za aprobiranje starih usjeva.

Posijati kupus za rasadjivanje u januaru--julu.

Redovno negovati povrće: prorjedjivati, okopavati navodnjavati itd. Jagode okopati i pred zrijenje posuti ispod plodova slamu.

Voditi računa o kasnim prolječnim mrazovima. Imati spremno sve da se dimnjem odbrane vodnjaci i vinogradi. — Vrši se drugo prašenje vinograda.

Sprovesti svagdje upornu borbu protiv korova. — Uništiti ga u njivi, po putevima, okrajcima njiva, medjana itd., dok se nije osjemenio i bacio sjeme.

Dani		Sunce	
		izlazi	zulazi
1	Utorak	4.00	20.00
2	Srijeda	4.00	20.01
3	Četvrtak	4.00	20.01
4	Petak	4.00	20.01
5	Subota	4.01	20.02
13	Nedjelja	4.01	20.02
14	Ponedjeljak	4.01	20.02
15	Utorak	4.01	20.02
16	Srijeda	4.01	20.02
17	Četvrtak	4.01	20.02
18	Petak	4.01	20.02
19	Subota	4.02	20.03
6	Nedjelja	4.02	20.03
7	Ponedjeljak	4.02	20.03
8	Utorak	4.02	20.03
9	Srijeda	4.03	20.03
10	Četvrtak	4.03	20.03
11	Petak	4.04	20.03
12	Subota	4.05	20.02
20	Nedjelja	4.06	20.02
21	Ponedjeljak	4.06	20.01
22	Utorak	4.07	20.01
23	Srijeda	4.08	20.00
24	Četvrtak	4.09	20.00
25	Petak	4.10	20.00
26	Subota	4.10	19.59
27	Nedjelja	4.11	19.59
28	Ponedjeljak	4.12	19.58
29	Utorak	4.13	19.57
30	Srijeda	4.14	19.57

Mijene mjeseca:

☾ Nov mjesec 7. VI. u 14.16 č.

☾ Prva četvrt 14 VI. u 17.19 č.

☾ Pun mjesec 22 VI. u 10.14 č.

☾ Posl. četvrt 30 VI. u 10.14 č.

Kakvo će biti vrijeme:

1-2 oblačno; 3-4 kiša; 5-7 promjenljivo; 1-11 vedro, prijatno; 12 pljusak; 13-15 oblačno sa malo kiše; 16-18 vedro, lijepo; 19-21 oblačno, kiša, vjetar; 22-24 lijepo, vjetrovito; 25-26 promjenljivo; 27-28 promjenljivo sa malo kiše; 29-30 vedro, toplo, vjetar.

Bilješke

1848 juna 1. Karlo Marks pokrenuo »Nove rajnske novine«.

1725 juna 2. Osnovana je Ruska akademija nauka

1936 juna 9. Poginuo je herojskom smrću u Španiji mađarski general Mato Zalga, zvani Lukač.

1924 juna 10. Musolinijevi fašisti su mučki ubili Mateotaja vođu talijanskog radništva.

1942 juna 11. Ustaše su u Jasenovcu zaklali narodnog pjesnika Mihovila Miskina.

1882 juna 18. Rodio se vođa nove Bugarske Georgi Dimitrov.

1936 juna 18. Umro je otac proleterske književnosti, veliki sovjetski pisac Maksim Gorki.

1941 juna 22. Mučki napad Hitlerovske Njemačke na Sovjetski Savez

1848 juna 23. Izbila je u Parizu Revolucija

1945 juna 27. Josip Visarionovič Staljin je dobio najviši vojni čin generalisimus. Sovjetskog Saveza.

Završiti sve pripreme za žetvu. — Sprovesti čišćenje i dezinfekciju magacina. — Izvršiti smotru ispravnosti mašina za žetvu. — Požuriti sa pripremama mašina za vršidbu. — Dovršiti radni plan žetve. — Pregledati ozime usjeve i utvrditi kojim redom će žetva ići. — Otpočeti žetvu tako da se ona završi prije pune zrelosti. — Njive i uglove opkositi kosom, da se mašinama omogući rad.

Obezbijediti sve da se odmah iza žetve strništa ugare.

Dovršiti kosidbu i sušenje sijena prije početka žetvenih radova.

U povrtnjaku vršiti berbu povrća, njegu povrća i rasadjivanje kasnog kupusa i paprike.

Obrati trešnje, jagode i drugo rano ljetnje voće.

Izvršiti licanje loze, zalamanje zapraka i vezivanje. — Izvršiti treće prašenje vinograda i po potrebi prskati protiv plamenjače.

Srpanj

Juli

Ima 31 dan

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Četvrtak	4.10	19.57
2	Petak	4.16	19.55
3	Subota	4.17	19.54
4	Nedjelja	4.18	19.53
5	Ponedjeljak	4.19	19.52
6	Utorak	4.20	19.51
7	Srijeda	4.21	19.50
8	Četvrtak	4.22	19.49
9	Petak	4.24	19.48
10	Subota	4.25	19.47
11	Nedjelja	4.26	19.46
12	Ponedjeljak	4.27	19.45
13	Utorak	4.26	19.44
14	Srijeda	4.29	19.43
15	Četvrtak	4.30	19.41
16	Petak	4.32	19.40
17	Subota	4.33	19.38
18	Nedjelja	4.34	19.37
19	Ponedjeljak	4.35	19.36
20	Utorak	4.36	19.34
21	Srijeda	4.37	19.32
22	Četvrtak	4.40	19.31
23	Petak	4.41	19.30
24	Subota	4.42	19.22
25	Nedjelja	4.43	19.27
26	Ponedjeljak	4.44	19.25
27	Utorak	4.46	19.23
28	Srijeda	4.47	19.21
29	Četvrtak	4.48	19.19
30	Petak	4.50	19.18
31	Subota	4.52	19.17

Mijene mjeseca :

- ☾ Nov. mjesec 6. VII. u 22.20 č.
- ☾ Prva četvrt 14. VII. u 5.24 č.
- ☾ Pun mjesec 22. VII. u 9.37 č.
- ☾ Posl. četvrt 29. VII. u 10.34 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1-2 oblačno, vjetar; 3-4 vedro, 5-7 promjenljivo sa malo kiše; 8-11 vedro, toplo; 12-13 oblačno sa malo kiše; 14 oblačno, pljusak; 15-18 vedro, toplo; 19-20 oblačno sa povremenom kišom; 21-24 vedro, toplo; 25-29 promjenljivo; 30-31 vedro, toplo.

Bilješke

1941 jula 3 Osnovana se
prva partizanska
brigada u Srbiji.

1937 jula 4. Japan napao
Kinu

1941 jula 7. Dan narod-
nog ustanka u Sr-
biji.

1918 jula 10. Donošenje
prvog Sovjetskog
Ustava.

1945 jula 10. Prvi Kon-
gres Antifašističke
omladine Balkana u
Beogradu

1941 jula 13. Dan nared-
nog ustanka u Crnoj
Gori.

1789 jula 14 Dan zauzi-
manja Bastilje, po-
četak velike fran-
cuske revolucije.

1914 jula 16 Izbijanje
Prvog svjetskog ra-
ta.

Žetva je u punom jeku. — Ne če-
kati da usjev prezri. — Sa žetvom
otpočeti ranije. Odmah poslije početka
žetve, a nadalje poslije tri dana
pristupiti i vršidbi, tako da se šte-
ta od rastura svede na najmanju mje-
ru.

U žetvi organizovati sakupljanje
klasja sa ručnim i konjskim grablja-
ma. — Žetvu površine odredjenih za
sjeme obaviti posebno, a posebno i
ovršiti.

Uporedo sa žetvom sprovesti uga-
renje strništa, tako da se ugarenje za
vrši nadalje 10 dana po završetku
žetve.

Njega se povrće i rasadije ku-
pis za jesenju potrošnju. — Prikuplja
se sjeme povrća.

Vinogradi se posljednji put prska-
ju, a po potrebi sumporišu protiv
oidijuma.

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Nedjelja	4.53	19.15
2	Ponedjeljak	4.54	19.13
3	Utorak	4.56	19.11
4	Srijeda	4.57	19.00
5	Četvrtak	4.59	19.03
6	Petak	5.00	19.06
7	Subota	5.01	19.04
8	Nedjelja	5.03	19.03
9	Ponedjeljak	5.04	19.01
10	Utorak	5.05	18.59
11	Srijeda	5.07	18.57
12	Četvrtak	5.08	18.55
13	Petak	5.09	18.53
14	Subota	5.11	18.51
15	Nedjelja	5.12	18.49
16	Ponedjeljak	5.13	18.47
17	Utorak	5.15	18.45
18	Srijeda	5.17	18.43
19	Četvrtak	5.18	18.42
20	Petak	5.19	18.40
21	Subota	5.21	18.38
22	Nedjelja	5.22	18.36
23	Ponedjeljak	5.23	18.33
24	Utorak	5.25	18.31
25	Srijeda	5.26	18.29
26	Četvrtak	5.28	18.27
27	Petak	5.29	18.25
28	Subota	5.30	18.23
29	Nedjelja	5.33	18.21
30	Ponedjeljak	5.33	18.19
31	Utorak	5.34	18.17

Mijene mjesece :

- ☾ Nov mjesec 5. VIII. u 7.36 č.
- ☾ Prva četvrt 13. VIII. u 3.03 č.
- ☾ Pun mjesec 20. VIII. u 20.14 č.
- ☾ Posl. četvrt 27. VIII. u 15.33 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1-3 vedro, toplo; 4-5 oblačno sa malo kiše; 6-10 vedro toplo; 11-14 promjenljivo; 15-19 vedro, joplo; 20 pljusak; 21-24 oblačno sa malo kiše; 25-31 vedro toplo.

Bilješke

1789. augusta 4. Pariska narodna skupština proklamuje čovječja prava.
1895. augusta 5. Dan smrti Fridriha Engelsa, velikog saradnika Karla Marksa.
1938. augusta 7. Umro je Stanislavski, stvaraoc novog načina igre na pozornici i jedan od najvećih kazališnih umjetnika cijelog svijeta.
1945. augusta 7. Prvi Kongres Narodne Fronte Jugoslavije održan u Beogradu.
1945. augusta 9. Sovjetski Savez objavljuje rat Japanu.
1945. augusta 10. Proklamuje se AVNOJ za privremenu Narodnu skupštinu.
1941. augusta 14. Potpisivanje atlantske povelje.
1927. augusta 22. Sako i Venezeti, talijanski komunisti umiru junčkom smrću.
1944. augusta 23. Crvena Armija prešla Karpate, a Rumunija položila oružje.
1945. augusta 23. Donešen je Zakon o agrarnoj reformi u Jugoslaviji »Zemlja je onog koji je obrađuje«.

Završiti vršidbu i izvršiti predaju svih žita državi. Pristupiti žetvi konoplje i suncokreta. Otpočeti sa vadijenjem krompira. — Završiti sa uga-
renjem strništa.

Izvoziti stanjak i djubriti njive. — Podjubreću njivu odmah zaoravati. — Pripremiti se za sadjenje šećerne repe.

Obezbijediti se potrebnim sjemenom ozimih usjeva.

Orati i pripremati zemlju za sjetvu ozimih usjeva. — Otpočeti sjetvu lucerke, uljane repice i ozimog ovsa. Lucerku i uljanu repicu posejati do 31. avgusta, a ozimi ovas od 25. avgusta do 5. septembra.

Vršiti berbu ranog groždja.

Pripremiti pedrum, sudove i sprave za berbu groždja.

Rujan **Septembar** Ima 30 dana

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Srijeda	5.36	18.15
2	Četvrtak	5.37	18.13
3	Petak	5.38	18.11
4	Subota	5.40	18.09
5	Nedjelja	5.41	18.07
6	Ponedjeljak	5.42	18.04
7	Utorak	5.94	18.02
8	Srijeda	5.46	18.00
9	Četvrtak	5.47	17.58
10	Petak	5.48	17.56
11	Subota	5.50	17.54
12	Nedjelja	5.51	17.52
13	Ponedjeljak	5.53	17.50
14	Utorak	5.54	17.48
15	Srijeda	5.56	17.45
16	Četvrtak	5.57	17.43
17	Petak	5.58	17.41
18	Subota	6.00	17.39
19	Nedjeljak	6.01	17.37
20	Ponedjeljak	6.02	17.35
21	Utorak	6.04	17.33
22	Srijeda	6.05	17.31
23	Četvrtak	6.06	17.29
24	Petak	6.08	17.27
25	Subota	6.10	17.25
26	Nedjelja	6.11	17.23
27	Ponedjeljak	6.12	17.21
28	Utorak	6.14	17.19
29	Srijeda	6.17	17.17
30	Četvrtak	6.18	17.15

Mijene mjeseca :

- ☾ Nov mjesec 2. IX. u 19.05 č.
- ☾ Prva četvrt 11. IX. u 21.10 č.
- ☾ Pun mjesec 19. IX. u 21.53 č.
- ☾ Posl. četvrt 25. IX. u 21.53 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1-3 oblačno, kiša; 4-6 vedro, lijepo; 7-11 promjenljivo; 12-14 vedro, tiho i lijepo; 15 vjetar, 16-17 oblačno, kiša, 18-20 hladno promjenljivo; 21-23 vedro, tiho, hladno; 24-25 vedro, vjetrovito; 26-28 promjenljivo; 29-30 vedro, lijepo, tiho.

Bilješke

1939 septembar 1 Početak drugog svjetskog rata Hitlerovska vojska ne obazirući se na međunarodna prava napada Poljsku.

1946 septembra 8. Proglashena je republika u Bugarskoj.

1944 septembra 8. Musolinijeva fašistička Italija položila je oružje.

1945 septembra 10 Maršal Tito odlikovan najvišim sovjetskim odlikovanjem Ordenom Pobjede.

1830 septembra 15. Krenuo je prvi voz između Mančestera i Liverpula.

1812 septembra 20. Napoleon traži mir od ruskog vojskovođe Kutuzova.

1792 septembra 21. Proglashena je Francuska republikom.

1933 septembra 30 Prvi stratosferski ljet sovjetskih avijatičara.

Završiti sa žetvom suncokreta i konoplje. — Obaviti žetvu konoplje sjemenjače.

Produžiti sa pripremama zemlje za sjetvu i obaviti sjetvu ozimog ovsa, raži i ječma. — Sjeme prije sjetve pročistiti i zaprašiti. — Osigurati se sa potrebnim sjemenom pšenice.

Produžiti sa radom na jesenjem oranju. — Uporno nastojati da se što veće površine duboko poru u ovom mjesecu.

Otpočeti sa vadjenjem šećerne repe i berbom kukuruza, naročito na onim površinama, na kojima će se sijati ozimi usjevi.

Pr prema se zemlja i sije španać, salata i rotkvice.

Vrši se ispitivanje šire na sadržinu šećera, dovršavaju se sve pripreme za berbu. — Otpočine se sa berbom kada je sadržina šećera bez promjene.

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Petak	6.19	17.13
2	Subota	6.20	17.11
3	Nedjelja	6.22	17.19
4	Ponedjeljak	6.23	17.17
5	Utorak	6.25	17.01
6	Srijeda	6.27	17.04
7	Četvrtak	6.28	17.02
8	Petak	6.29	17.00
9	Subota	6.31	16.58
10	Nedjelja	6.33	16.56
11	Ponedjeljak	6.34	16.54
12	Utorak	6.35	16.52
13	Srijeda	6.37	16.51
14	Četvrtak	6.38	16.49
15	Petak	6.40	16.47
16	Subota	6.42	16.45
17	Nedjelja	6.44	16.44
18	Ponedjeljak	6.45	16.42
19	Utorak	6.46	16.40
20	Srijeda	6.48	16.39
21	Četvrtak	6.49	16.37
22	Petak	6.51	16.36
23	Subota	6.53	16.35
24	Nedjelja	6.54	16.33
25	Ponedjeljak	6.56	16.32
26	Utorak	6.57	16.30
27	Srijeda	6.59	16.29
28	Četvrtak	8.00	16.27
29	Petak	7.02	16.26
30	Subota	7.04	16.25
31	Nedjelja	7.05	16.24

Mijene mjeseca:

- ☾ Nov mjesec 3. X. u 9.32 č.
 ☾ Prva četvrt 11. X. u 14.40 č.
 ● Pun mjesec 18. X. u 15.24 č.
 ☾ Posl. četvrt 25. X. u 6.48 č.

KAKO ĆE BITI VRIJEME:

1-2 čas lijepo čas oblačno sa kišom; 3-5 oblačno; 6-9 vedro, po hladno, malo vjetra; 10-12 oblačno, hladno kiša; 13-15 vedro, magla, mraz; 16-18 oblačno, hladno, maglovito; 19-22 promjenljivo; 23-25 vedro, tiho hladno; 26-28 oblačno, malo sniježne kiše; 29-31 vedro, vjetar.

Bilješke

1830 oktobra 4. Belgijska revolucija

1910 oktobra 4. Proglašenje Portugalije republikom.

1944 oktobra 10. Prvi bratski susret Crvene Armije i jedinica Narodno-oslobodilačke vojske

oktobra 11. Ustanak makedonskog naroda.

1492 oktobra 12. Kristof Kolombo otkriva Ameriku.

oktobra 20. Jedinice Narodno-oslobodilačke vojske i trupe Crvene armije oslobadjašu Beograd, prijestolnicu naše države.

1944 oktobra 20. Dan oslobodjenja Albanije i obrazovanje prve demokratske vlade

Nastavlja se sa vadjenjem i predajom šećerne repe. — Dovršava se sa berbom kukuruza i uklanjanjem kukuruzovine. — Užurbano se ore i sje pšenica. — Sjetva obaviti do 25-og.

Po obavljenoj sjetvi nastaviti sa radom na jesenjem dubokom oranju.

Očistiti i spremiti sve sprave i mašine pod krov, podmazati ih da ne rdjaju.

Kopati jame i izvršiti sadnju voćaka. — Oko stabla voćke okopati. — Izvesti djubre u voćnjak i zaorati ga.

Dovršiti berbu groždja, a vinograd zagrnati.

Studen

Novembar

Ima 30 dana

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Ponedjeljak	7.06	16.22
2	Utorak	7.08	16.21
3	Srijeda	7.10	16.20
4	Četvrtak	7.11	16.19
5	Petak	7.13	16.18
6	Subota	7.14	16.17
7	Nedjelja	7.15	16.16
8	Ponedjeljak	7.17	16.15
9	Utorak	7.19	16.14
10	Srijeda	7.20	16.13
11	Četvrtak	7.21	16.12
12	Petak	7.23	16.11
13	Subota	7.24	16.10
14	Nedjelja	7.25	16.10
15	Ponedjeljak	7.27	16.09
16	Utorak	7.28	16.09
17	Srijeda	7.29	16.07
18	Četvrtak	7.32	16.07
19	Petak	7.33	16.07
20	Subota	7.34	16.07
21	Nedjeljak	7.35	16.06
22	Ponedjeljak	7.37	16.05
23	Utorak	7.38	16.05
24	Srijeda	7.39	16.05
25	Četvrtak	7.40	16.05
26	Petak	7.41	16.05
27	Subota	7.42	16.05
28	Nedjelja	7.43	16.05
29	Ponedjeljak	7.44	16.05
30	Utorak	7.45	16.05

Mijene mjeseca.

- ☾ Nov mjesec 2. XI. u 2.56 č.
- ☾ Prva četvrt 10. XI. u 6.29 č.
- ☾ Pun mjesec 17. XI. u 1.25 č.
- ☾ Posl. četvrt 23. XI. u 19.13 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1-3 promjenljivo sa malo snijega; 3-6 vedro hladno; 7-10 oblačno, vjetar; 11-12 snijeg; 13-15 vedro, hladno; 16-18 oblačno, maglovito; 19-21 vedro, jak mraz; 22-26 oblačno, maglovito, hladno; 27-29 prijatno topliji dani, hladne noći; 30 vedro, vjetar.

Bilješke

1918 novembra 6. Gra-
djanska revolucija u
Austriji.

1917 novembra 7 Dan
velike Otkobarske so-
cijalističke revolu-
cije

1945 novembra 11. Izbo-
ri za Ustavotvornu
skupštinu FNRJ

1918 novembra 14. Pro-
glašenje Čehoslo-
vačke republike.

1918 novembra 16. Pro-
glašenje Mađarske
republike.

1910 novembra 18. Dan
smrti Lava Tolsto-
ja, velikog ruskog
pisca.

1944 novembra 19. Mar-
šal Tito dobija na-
ziv narodnog heroja.

1942 novembra 26. Prvo
zasijedanje Antifa-
šističkog vijeća na-
rodnog oslobodjenja
Jugoslavije u Biha-
ću.

1842 novembra 28. Dan
rođenja Fridriha
Engelsa, jednog od
ustanovitelja nau-
čnog socijalizma.

1943 novembra 29.
Drugo zasijedanje
AVNOJ-a u Jajcu,
na kojem je doneše-
na odluka da se Ju-
goslavija izgradi na
federativnim prin-
cipima i da se dodi-
jeli Josipu Brozu-
Titu najviši vojni-
čki čin, maršal Ju-
goslavije.

Nastaviti sa vadijenjem i predajom
šećerne repe. — Produžiti sa jese-
njim dubokim oranjem.

Pristupiti pripremama za zadržava-
nje snijega na njivama. Svakoj bri-
gadi dati odredjen zadatak da spro-
vede zadržavanje snijega na njivama
zasijanim i nezasijanim.

Pristupiti sakupljanju otpadaka iz
kuće i dvorišta, živinskog izmeta i
sl. radi spremanja od njih djubreta.

Završiti trapijenje stočne repe i
krompira.

Završiti sa sječenjem kupusa. —
Izvršiti pregled i opravku toplih leja.

Izvesti djubre i djubriti vinograd.

Na redu je pripremati se za zaštitu
većaka od zečeva.

Otpočeti sa zimskim kursevima iz
agrotehnike i kursevima za osposob-
ljavanje brigadiru SRZ i traktorista.

Prosinac

Decembar

Ima 31 dan

Dani		Sunce	
		izlazi	zalazi
1	Srijeda	7.46	16.05
2	Četvrtak	7.47	16.05
3	Petak	7.47	16.05
4	Subota	7.48	16.05
5	Nedjelja	7.49	16.05
6	Ponedjeljak	7.49	16.06
7	Utorak	7.49	16.06
8	Srijeda	7.49	16.07
9	Četvrtak	7.50	16.07
10	Petak	7.51	16.08
11	Subota	7.51	16.09
12	Nedjelja	7.51	16.09
13	Ponedjeljak	7.52	16.09
14	Utorak	7.52	16.10
15	Srijeda	7.53	16.11
16	Četvrtak	7.53	16.12
17	Petak	7.53	16.13
18	Subota	7.53	16.14
19	Nedjelja	7.53	16.15
20	Ponedjeljak	7.52	16.16
21	Utorak	7.52	16.17
22	Srijeda	7.52	16.18
23	Četvrtak	7.52	16.19
24	Petak	7.52	16.20
25	Subota	7.52	16.21
26	Nedjelja	7.51	16.22
27	Ponedjeljak	7.51	16.24
28	Utorak	7.50	16.25
29	Srijeda	7.50	16.26
30	Četvrtak	7.50	16.28
31	Petak	7.49	16.29

Mijene mjeseca :

- ☾ Nov mjesec 1. XII. u 22.10 č.
- ☾ Prva četvrt 9. XII. u 20.05 č.
- ☾ Pun mjesec 16. XII. u 12.05 č.
- ☾ Posl. četvrt 31. XII. u 11.35 č.
- ☾ Nov mjesec 31. XII. u 16.21 č.

Kakvo će biti vrijeme :

1-2 vedro, vjetar; 3-5 oblačno, snijeg; 6-10 vedro, hladno, vjetar; 11-13 oblačno, hladno, maglovito; 14-16 oblačno, po malo snijega; 17-18 vedro, mraz; 19-20 vedro lijepo, malo toplije; 21-24 oblačno, hladno; 25-26 vjetar, snijeg; 27-31 vedro, tiho.

Bilješke

1937 decembra 3. Umro je Jožef Atila, napredni mađarski radnički pjesnik

1936 decembra 5. Primljen je novi Staljin-ski ustav u Sovjet-skom Savezu.

1946 decembra 8. Počeo je prvi poslijeratni Sveslavenski kongres u Beogradu.

1941 decembra 8. Japanska zračna flota napala na Pearl Harbor i objavila rat Americi i Engleskoj.

1895 decembra 9. Rodila se Dolares Ibaruri La Pasionarija, prvoborac španjolskog radničkog pokreta.

1939 decembra 14. Krvave demonstracije u Beogradu protiv vlade Cvetković—Maček.

1879 decembra 21. Rodio se u Georgiji u malom mjestu gora, Josip Visarionović (Džugašvili) Staljin, generalisimus Sovjetskog saveza i vodja naprednog čovječanstva.

1942 decembra 27. Počeo je Prvi kongres Antifašističke omladine Jugoslavije.

U SRZ sastaviti godišnji bilans. — Sprovesti savjetovanje sa borcima visokih prinosa i majstorima za visoku produktivnost stoke.

Otpočeti sa opravkama svih mašina i sprava, alata, prevoznih sredstava i svega poljoprivrednog inventara.

Pregledati stanje sjemena proljetnih usjeva. — Izvršiti trebovanje potrebnog sjemena.

Izvoziti stajnjak na njive i djubriti. Sprovesti zadržavanje snijega na njivama odakle ga vjetar odnosi.

Obezbiјediti stabla voćaka od zečeva zamotavanjem sa stabljikama suncokreta i trske.

Himna FNR Jugoslavije

Smelo smo pošli, iz mraka i strave,
Kroz krvavu buru, u bitaka dim!
Bratstvo, jedinstvo da pobjedu slave!
Da slobodna — zasjaš lepotama svim!

Republiko naša, pod suncem slobode,
Duh Tvoj u vekove nek ponosno sja!
Putevi slave nek Te večno vode,
I steg Tvoj nek samo za pobjede zna!

Nad delom radnih i ponosnih ljudi,
Slobode nek blista naš plamenl znak!
Armije naše granitne su grudl,
Naš juriš za Tebe ko oluj je jak!

Republiko naša, pod suncem slobode,
Duh Tvoj u vekove nek ponosno sja,
Putevi slave nek Te večno vode,
I steg Tvoj nek samo za pobjede zna!

Napred i napred! I nikada robom!
Sve slavnija, jača na putu si tom!
Zavete palih mi čuvamo s Tobom,
Da večito srećan i naš budeš dom!

Republiko naša, pod suncem slobode,
Duh Tvoj u vekove nek ponosno sja!
Putevi slave nek Te večno vode,
I steg Tvoj nek samo za pobjede zna!

Naš prvi petogodišnji plan

Praznik rada, 1 maj 1947 godine nije bio samo veličanstvena smotra trudbenika naše zemlje koji su proslavljajući na svečan način ovaj najveći radnički praznik slavili i velike pobjede u dvogodišnjoj obnovi i zgradnji domovine — nego je 1 maj 1947 godine za naše narode imao i taj poseban značaj, što je na taj dan objavljen grandiozni Petogodišnji plan izgradnje naše zemlje u snažnu naprednu industrijsku zemlju. Historijski je to događaj bio od najveće važnosti, kada je objelodanjen našim narodima i čitavom svijetu program industrijalizacije i elektrifikacije narodne privrede koji je postao zakon za sve građane nove Jugoslavije.

Na dan 1 maja 1947 godine je Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije pozvao sve građane naše zemlje; radnike, seljake, inteligenciju, omladinu, žene, vojnike, podoficire i oficire da svi složno prionu na posao oko ostvarenja Petogodišnjeg plana.

»Borba« i svi ostali naši listovi donijeli su toga dana na svojim stranicama tekst izglasanog Zakona o Petogodišnjem planu razvitka naše narodne privrede, a milionske mase radnih ljudi sa oduševljenjem su prihvatili i pozdravili ovaj znak za polazak u nove bitke na izgradnji industrijski napredne i od inostranstva potpuno nezavisne zemlje. Radni ljudi su shvatili da Petogodišnji plan nije mali zadatak, nego veliko djelo za čije ostvarenje će se voditi istrajna i uporna borba, za svako ispunjavanje rokova u proizvodnji, za dovršivanje i prije određenog vremena izgradjivanja svakog tvorničkog zida velikih industrijskih objekata, za svaku tonu uglja koja će po-visiti proizvodnju, za svaki novi hektar obradivog zemljišta otetog od močvara. Oni su shvatili da će industrijalizacijom i elektrifikacijom zemlje u Petogodišnjem planu biti likvidirana privredna i tehnička zaostalost izbrisan veliki nesklad u društvenim i proizvodnim odnosima, koji je nastao između napredne društvene i političke nadgradnje i zaostale privredne podloge.

Privredna i tehnička zaostalost predratne karadiordjevske Jugoslavije ogledala se najbolje u tome što je naša zemlja bila preplavljena stranom robom za koju smo plaćali ogromne cijene u vidu eksploatacije rudnih bogatstava naše države, a što je još gore gubljenjem ekonomske i političke nezavisnosti sa položajem polukolonijalne i od krupno kapitalističkih zemalja potpuno zavisne države.

Marsal Tito je u svome govoru u mjesecu aprilu pred Narodnom Skupštinom FNRJ rekao: »Pogledajmo samo kako je izgledala stara Jugoslavija ekonomski; U Jugoslaviji su do rata imali svoje koncesije kapitalisti Njemačke, Austrije, Mađarske, Engleske, Švedske, Francuske, Belgije, Švicarske,

Amerike, Italije, Češke, Holandije i tako dalje. Dekle ne samo iz čitave Evrope već i preko Okeana položili su kapitalisti svoju ruku na naše narodno bogatstvo, i to krivnjom bivših protunarodnih vlastodržaca, pa i krivnjom raznih strarih političara.

Naše žito i ostale poljoprivredne proizvode kao i stoku prodavali smo stranim zemljama u bescjenje, a važne rude kao što je bakar, olovo, cink itd. odlazilo je često strancima potpuno badava bez i najmanje dobivene protivrednosti u industrijskoj robi ili drugom.

»Inostrani kapitalisti ulagali su svoj kapital u našoj zemlji tako da im je on donosio ogromne profite. Mi imamo točne podatke o tome da je u većini slučajeva premašena dobit za nekoliko puta od investiranog kapitala. Način na koji su strani kapitalisti kod nas gazdovali to im je vrlo lako omogućio. Na primjer, bakarna ruda iz Borskih Rudnika nije se kod nas preradjivala u bakar već je izvožena u Francusku, a mi smo morali onda vrlo skupo kupovati gotov bakar od Francuza. Dalje, u bakarnoj rudi iz Bora, kao što je poznato, ima prilično zlata i to se zlato u bakarnoj rudi nesmetano izvozilo u Francusku i tamo je destilizacijom vadjeno. Vrijednost toga zlata, koje je izvezeno dostiže vrijednost uloženog kapitala, a bakarna ruda dobivena je badava, što pretstavlja ogromnu dobit za francuske kapitaliste, a za naše narode ogromnu štetu.

Isti je slučaj i sa olovnim i cinkovnim rudnicima u Trepči gdje ima i mnogo srebra. I tu je dobit već daleko premašila investirani kapital«. (Tito)

Industrijalizacija i elektrifikacija zemlje u Petogodišnjem planu će nam omogućiti da ne budemo više ni najmanje zavisni od stranih kapitalističkih zemalja i da naše ogromno i neprocjenjivo rudno blago koje u svojim njedrima skrivaju planine i gore, doline jezera rijeke i naše more koristimo sami na sreću i blagostanje naših naroda.

Laka industrija će u Petogodišnjem planu biti povećana i dalje razvijana, a teška industrija podignuta na najmodernijoj bazi po poslednjoj riječi savremene tehnike. Radnička klasa Jugoslavije će industrijalizacijom odagnati od sebe za sva vremena opasnosti od besposlice, koja je nekada i našeg radnog čovjeka morila i držala ga u najvećoj bijedi. Osim toga ona će svakom našem građaninu osigurati poboljšanje životnog standarda, za mnogo puta će povećati proizvodnju produkata široke svakodnevnne potrošnje i tako će radni ljudi živjeti daleko bolje i udobnije, nego što su ikada do sada živjeli.

Električna energija će biti krvotok u našoj industriji. Iskorištavanjem vodene energije mnogih rijeka u našoj zemlji, podizanjem novih modernih električnih centrala dobićemo na milijone jeftine električne struje koja će osvjetljati gradove i sela i vrlo jeftino stavljati u pogon ogromna industrijska po-

duzeće. Industrializacija i elektrifikacija će omogućiti i nagli porast našoj mladoj nauci, a osim toga će osigurati našu Armiju sa dobrim naoružanjem koje će odgovarati naoružanju moderno i dobro opremljenih armija u ratu. Ovo će biti najbolja garancija mirnom razvitku i očuvanju nezavisnosti naše Republike. Zanatstvu će se u Petogodišnjem planu također obratiti znatna pažnja, a u poljoprivredi će se primjenjivati planske metode, koje će podići privredu na viši stepen, da bi se sa ekstenzivnog načina obrade moglo preći na intenzivan način obrade zemlje. Ovo će se postići zasijavanjem zemljišta sjemenom dobrog kvaliteta sa upotrebom umjetnog gnojiva i obradom sa poljoprivrednim mašinama. Isušivanjem močvarnih terena u svim krajevima zemlje, dobiće se stotine hiljada novog ziraćnog i plodnog zemljišta, a navodnjavanjem otkloniće se opasnost slabog prinosa uslijed velikih suša, koje su često karale po našim usjevima i upropašćavale dobru žetvu.

Od naročito značaja je za privredu kod nas izgradnja velikog kanala Dunav—Tisa—Dunav, koji će se protezati od Bezdana do Banatske Palanke, preko cijele Vojvodine, te bude bogate žitnice Titove Jugoslavije. Ovaj ogromni kanal, najveći u našoj zemlji i jedan od najvećih vještačkih vodenih puteva na svijetu navodnjavat će naša polja u Vojvodini i učiniti će da se dobiju najveći prinosi, kakvima se zemljoradnici nisu nadali ni u najboljoj godinama.

Naša narodna Vlada na čelu sa inicijatorom Petogodišnjeg plana drugom Titom je donoseći i postavljajući pred naše narode ovako ogromne zadatke bila svjesna svih poteškoća, koje će se u toku izvođenja Petoljetke pojavljivati ali je imala u vidu životnu energiju našeg radnog čovjeka, velikorodoljublje naših građana koji vole iznad svega svoju domovinu, a naročito omladina koja je spremna donijeti sve žrtve i napore za izgradnju onakve države kakvu nam Tito predlaže, za koju nas Tito u borbi za ostvarenje socijalizma vodi,

Ova nepokolebljiva vjera državnog rukovodstva u stvaralačku moć naših naroda, dobija svakim danom sve jasnije potvrde u nizu značajnih uspjeha već u prvoj godini Petogodišnjeg plana u 1947 godini koji se ogledalo u dovršavanju velikih industrijskih i željezničkih objekata. Dovoljno je nabrojiti samo nekoliko najznačajnijih kao što je dovršavan znatno prije predviđenog roka velikog djela i ponosa ne samo omladine Jugoslavije nego i čitave progresivne omladine svijeta: Omladinske pruge Šamac—Sarajevo. Sa ovom prugom smo dobili ne samo odličnu željezničku saobraćajnu vezu sa Narodnom Republikom Bosnom i Hercegovinom i stvorili bolje saobraćajne veze između narodnih republika, nego je izgradnja ove pruge bila kovačnica novih ljudi, stjecište napredne omladine iz mnogih zemalja koji su tu došli u dodir, stvorile bratske veze, a vraćajući se u svoju domovinu svaka od njih je bila

glasnik borbe protiv imperijalizma i fašizma, borbe za mir i suradnju medju demokratskim državama i narodima i najbolji tumač istine o našoj zemlji u kapitalističkom svijetu.

Zatim značajan uspjeh je postignut puštanjem u pogon naše prve tvornice za crnu metalurgiju Titovi zavodi — Lito-stroj u Ljubljani, koja je već prvoga mjeseca nakon početka rada, premašila svoju jednomjesečnu proizvodnju. Dovođenja tvornice šećera u Slavonskoj Požegi u kojoj se proces proizvodnje odvija po najnovijim tekovinama tehnike jer su tu instalirani najmoderniji strojevi, te predavanjem u saobraćaj mosta preko Dunava kod Bogojeva, koji je do sada u našoj zemlji najduži željezni most postignut je takodjer veliki uspjeh u prvoj godini Petogodišnjeg plana. Još mnogi drugi dovršeni radovi na izgradnji velikih industrijskih i željezničkih objekata, dokazuju da će radni ljudi naše zemlje svojim pregućima i radnim heroizmom savladati sve prepreke i ne samo ispuniti Petogodišnji plan nego ga završiti i prije odredjenog roka.

Za ovo postoje i svi preduslovi, jer pored takmičarskog elana koji je zahvatio sve radne slojeve naroda počev od rudara pa sve do industrijskih radnika i novih poljoprivrednika na seljačkim radnim zadrugama, ogromne vrijednosti za izgradnju zemlje u Petogodišnjem planu priložili su i frontovci Jugoslavije svojim udarničkim radom na dobrovoljnim radnim akcijama. Samo do 29 septembra 1947 godine do II Kongresa Narodne fronte Jugoslavije frontovci Jugoslavije su dali za protekle dvije godine nekoliko milijardi dinara u dobrovoljnim radnim akcijama, čime su dali gotovo neprocjenjivi prilog za ekonomsko jačanje i snaženje države.

U osposobljavanju srednjih stručnih kadrova kojih trebamo 60.000 i onih sa fakultetskom spremom kojih treba oko 20.000 imaćemo znatnih poteškoća, ali će one biti savladane. Po čitavoj našoj zemlji rade srednje stručne škole, koje se stalno otvaraju nove i nove, i na stručnim kursevima trudbenici se upoznaju sa najnovijim tehničkim procesima proizvodnje. Bratska Čehoslovačka nam je u tome pogledu takodjer pružila znatnu pomoć primivši na izobrazbu oko 3.000 učenika iz privrede, koji se osposobljavaju za srednje stručnjake u proizvodnji.

Isto tako će nam ogromnu pomoć pružiti bratski Sovjetski Savez i Čehoslovačka sa liferacijama mašinskog uređaja za tešku i laku industriju, sa čime je izvršenje i ispunjenje Petogodišnjeg plana potpuno osigurano, a blagostanje i sretan život naših naroda će nakon istrajnog i mukotrpnog rata, nakon mnogih poteškoća biti ostvareno kao neosporno pravo svakom građaninu i trudbeniku Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Omladinska pruga Šamac—Sarajevo

Omladinska pruga Šamac—Sarajevo, grandiozno djelo naše herojske omladine, i radnih brigada demokratske omladine cijelog svijeta, otvara višestране putove naše sretnije budućnosti, blagostanja naših radnih naroda. Otvara put za korišćenje u većoj mjeri prirodnog blaga doline rijeke Bosne, pored već ostvarenih bitnih preduslova, otvara put za stvaranje moćnih kombinata, put lakog saobraćaja, a na izgradnji je stvorila hiljade i hiljade stručnjaka, naoružala dragocjenim iskustvom desetine hiljada naših omladinaca i omladinki. Ova pruga krupnim koracima pospješuje razvitak naše narodne privrede, omogućava brži razvitak naše teške industrije, lakše prevažavanje životnih namirnica u nežitorodne krajeve — a u isto vrijeme na njoj su se čeličili u bratstvu hiljade naših omladinaca, produbljivali svoju veliku ljubav prema domovini, učvršćivali prijateljske odnose sa demokratskom omladinom cijelog svijeta.

Zato će luč vječite slave herojskih graditelja Omladinske pruge svijetliti putem naših budućih generacija, služiti kao jedan od najsvijetlijih primjera pregalaštva i ljubavi prema svom narodu i miroljubivim narodima cijelog svijeta.

Rudna bogatstva srednjobosanskog rudnog bazena poznata su od davnine. Međutim ona nikada nisu bila korišćena u punoj mjeri. Ranije kapitalističko, privatno posjedovanje rudnika i industrijskih postrojenja, onemogućavalo je spajanje u modne kombinat. Nedostatak saobraćajnih veza sprečavao je ne samo povezivanje ovog bazena sa ostalim krajevima zemlje, nego i nedovoljnu povezanost unutar bazena, što je također ometalo ostvarenje kombinata.

Zahvaljujući tekovinama narodno-oslobodilačke borbe, najteža kočnica, privatno kapitalističko posjedovanje — zbrisano je za vječno vremena. Sva rudna bogatstva i industrijska postrojenja prešla su u društvenu svojinu, proizvodna sredstva svojina su radnog naroda. Time je ostvaren osnovni preduslov za brzi napredak naše narodne privrede, za razvitak rudarstva i teške industrije i u ovom bogatom rudarskom bazenu. Nalazišta uglja, željezne rude, laporca i dosta vodene snage, pružaju osnovu da se ovaj kraj razvije u žarište naše teške industrije, koje će proizvoditi mašine i ostala sredstva za elektrifikaciju i industrijalizaciju naše zemlje, za ostvarenje našeg prvog Petogodišnjeg plana.

Prelaz u društvenu svojinu omogućuje spajanje poduzeća kako neposredno tako i posredno, preko državnog privrednog plana. Podizanje visokih i Martenovih peći razvije se proiz

vodnja željeza i čelika, a i mašine i prostrojenja velikog kapaciteta. Mogućnosti proizvodnje cementa na osnovu tamošnjih sirovina i padovi rijeka, omogućuju izgradnju moćnih hidrocentrala. Nalazišta uglja, sa jedne strane kao pogonski materijal, sa druge strane kao sirovina, ogromnog su značaja. Ugalj kao sirovina može služiti za mnoge industrije. Sintetičnim putem iz uglja se dobivaju proizvodi počev od benzina pa do vještačke svile. Postignućem koksiranja boljih vrsta našeg uglja, naša zemlja, a u prvom redu ovaj industrijski centar, će se osamostaliti i u velikoj mjeri postati nezavisan od inozemstva.

Od krupnog značaja su i bogati šumski predjeli kroz koje prolazi ova pruga. Drvo dobrog kvaliteta poslužiće kao materijal za gradju, sirovine za proizvodnju celuloza, hartije i ostalog. Na kraju u ovim krajevima postoje uslovi i za razvitak kemijske industrije, dijelom i prehranbene obzirom na to, da pruga prolazi kroz voćarske i stočarske bazene. Izgradnja pruge od Sarajeva do Jadrana, ekonomski značaj ove će još više porasti.

Siromašno zemljoradničko stanovništvo, koje nije imalo uslova, da se razvija u tim krajevima, izgradnjom Omladinske pruge dobija do sada nevidjene perspektive. Mnogi siromašni zemljoradnik naći će zaposlenje u industriji, a drugi dio će imati mnogo bolje izgleda na razvitak zemljoradnje, zbog blizine industrijskih centara.

Omladinska pruga Šamac—Sarajevo, jedan od najvažnijih prvih koraka ka elektrifikaciji i industrijalizaciji naše zemlje, počev od priprema pa preko gigantskih radova, prekalila je i stvorila hiljade mladih graditelja naše sretnije budućnosti.

Radnička, seoska, intelektualna omladina stekla je nova učvrstila stara iskustva.

Na radovima su se istakle hiljade naših dičnih omladinaca i omladinki, koji su kroz razne stručne kurseve imali prilike da svoja znanja usavrše i da poslije povratka svojim kućama stupe u privredu kao stručni rukovodioci ili svoja znanja dalje prodube na školovanju. Omladinci su međusobno neposredno upoznali kulturu, način života, pjesme i običaje svih naših krajeva. Po završetku radova, sve to iskustvo, sve to znanje omladinci prenose i primjenjuju kod svojih kuća, služe kao primjer za one, koji će sa njima uzeti udjela u novim radnim pregnućima.

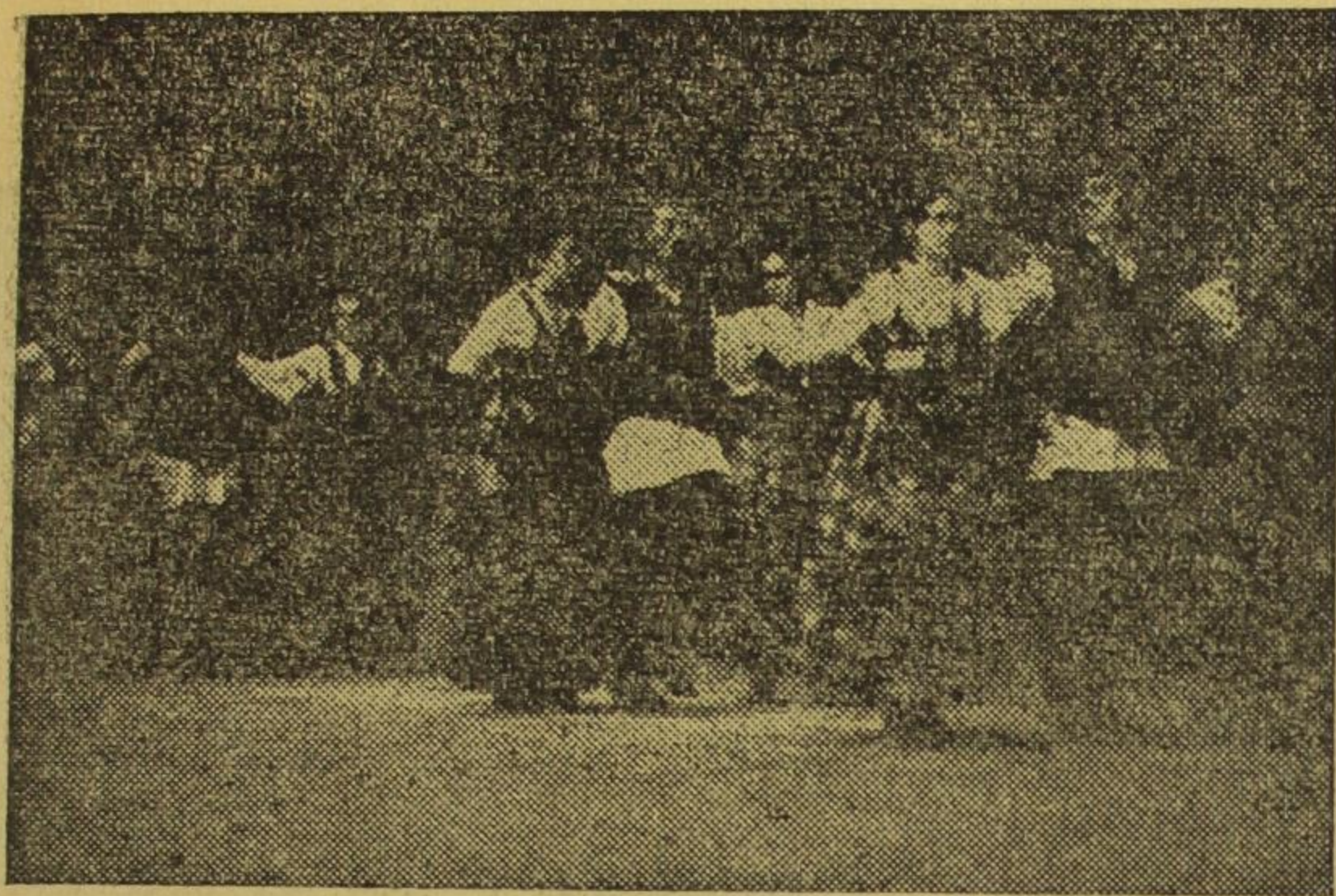
Kovačnica bratstva i jedinstva, riznica iskustva i novih kadrova, jedan od stupova naše elektrifikacije i industrijalizacije, omladinska pruga Šamac—Sarajevo nije ponos samo naše herojske omladine, nego ponos svih naših naroda, ona je jedan od vječitih velikih simbola plamene ljubavi naših naroda prema domovini trudbenika.

Maršal Tlto primio je delegate folklornih grupa Hrvata iz Vojvodine, koji su u Beogradu prikazali živopisne narodne igre i običaje.

Živopisno narodne nošnje Hrvata-Šokaca i Bunjevaca

Folklorna grupa iz Subotice igra »Momačko kolo« na priredbi
u Beogradu

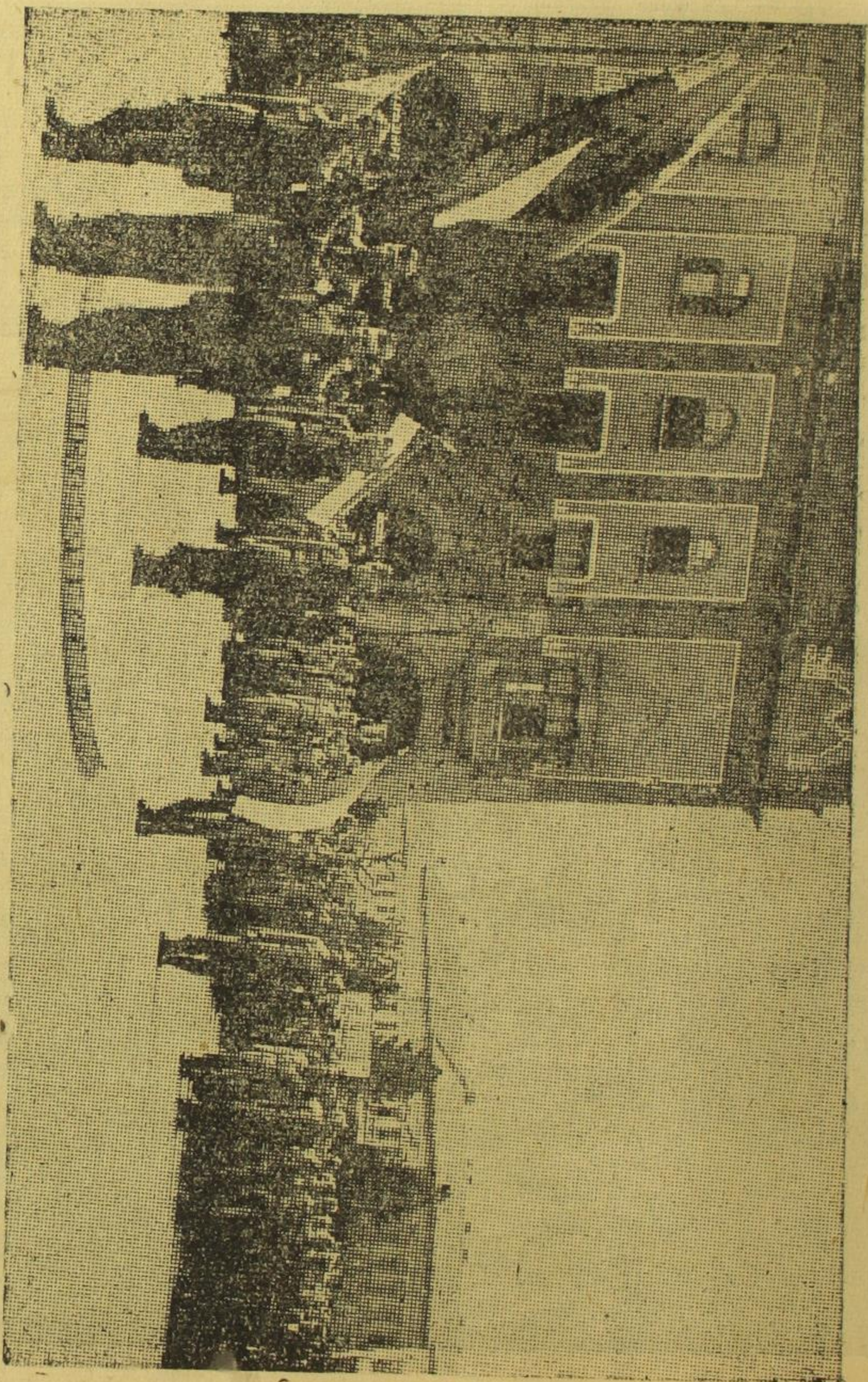
»Kraljice« iz Subotice, koje su učestvovala na priredbi
u Beogradu

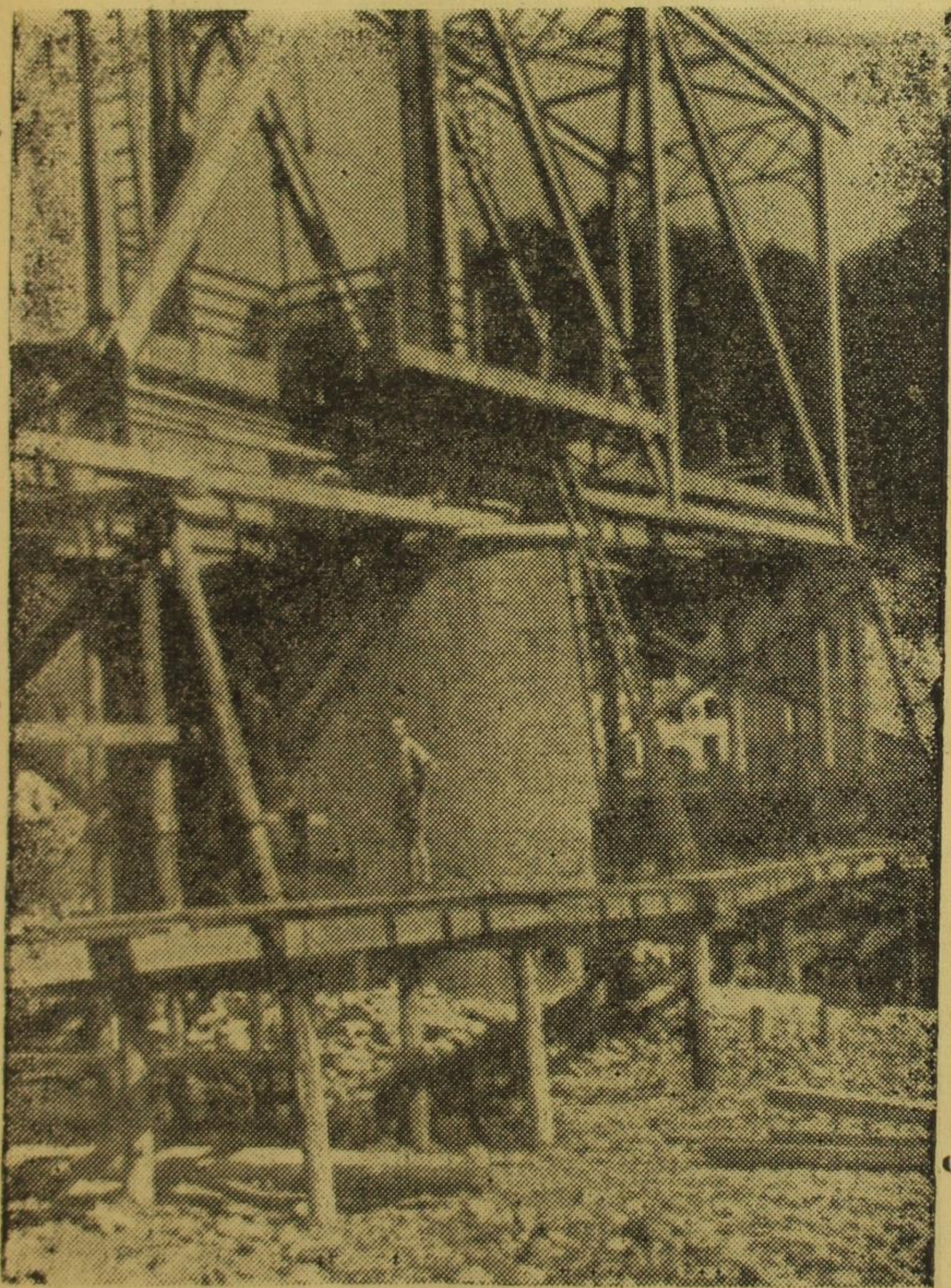
Živopisne narodne nošnje Hrvata-Šokaca i Bunjevaca

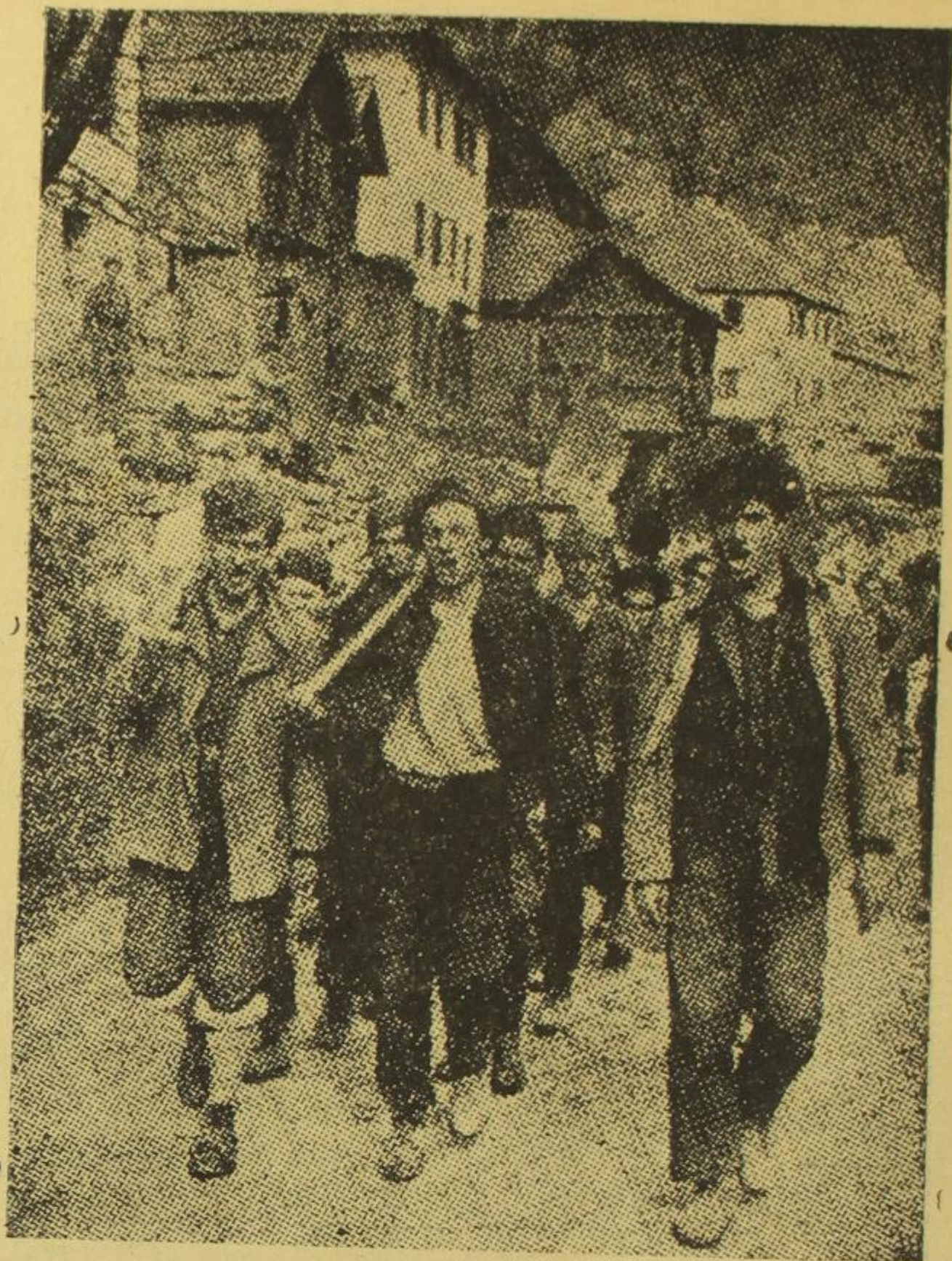
Živopisne narodne nošnje Hrvata-Šokaca i Bunjevaca

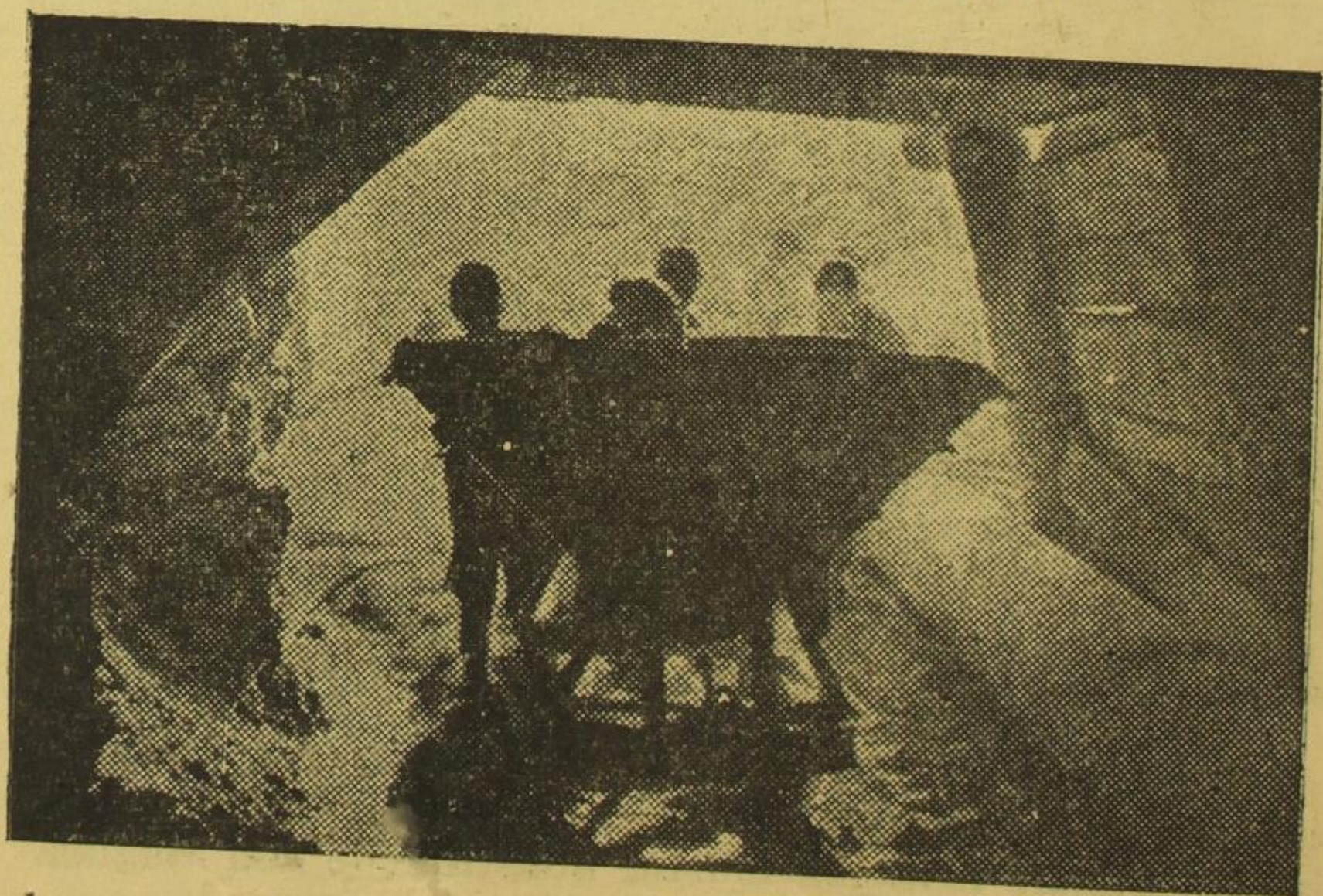
Smotra I. subotičke omladinske radne brigade prilikom
odlaska na prugu

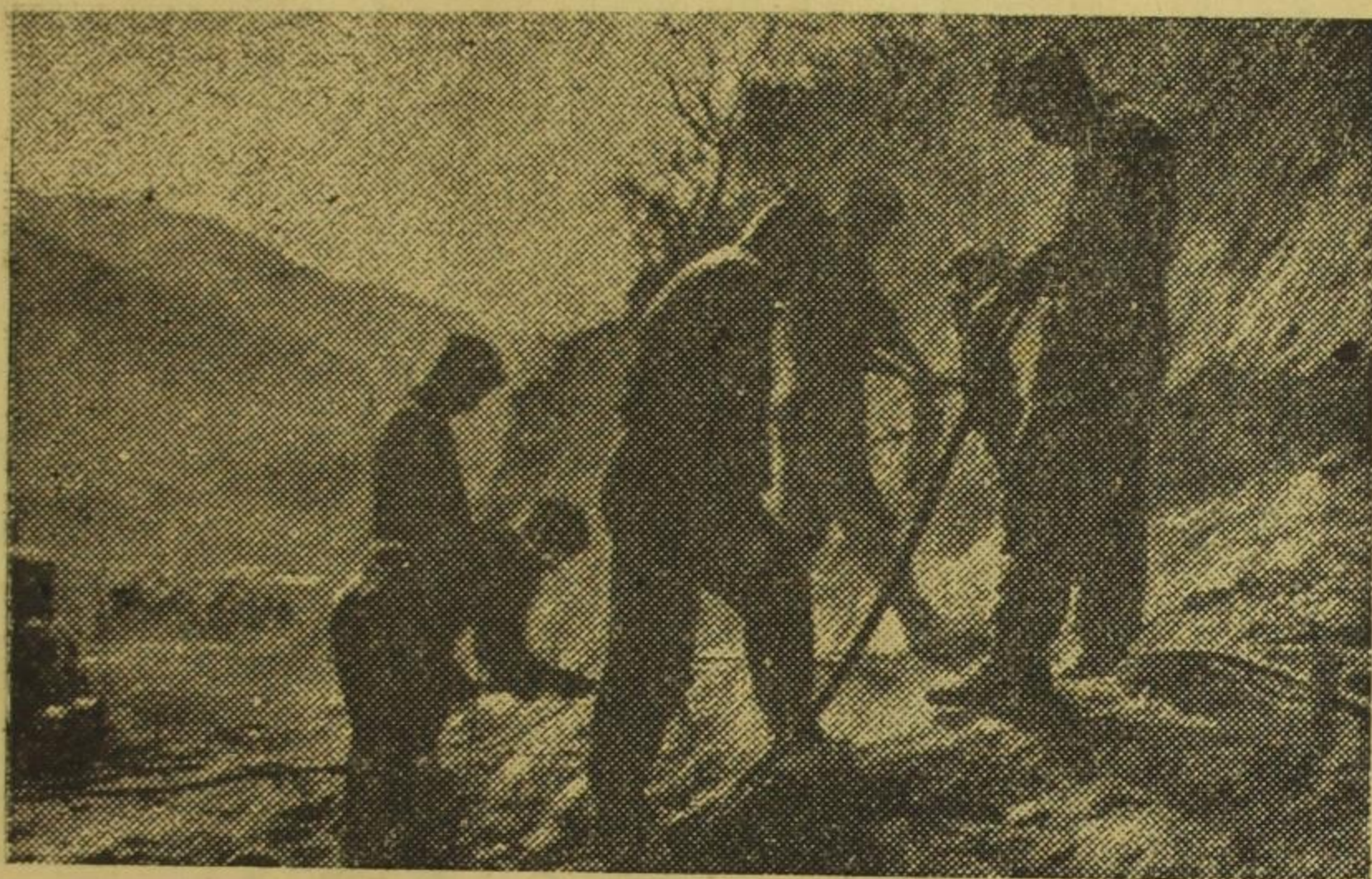
Petogodišnji plan predvidja povećanje svih grana saobraćaja
u cilju zadovoljenja potreba brzog razvitka narodne privrede
Na slici vidimo montažu mostne konstrukcije kod Maglaja

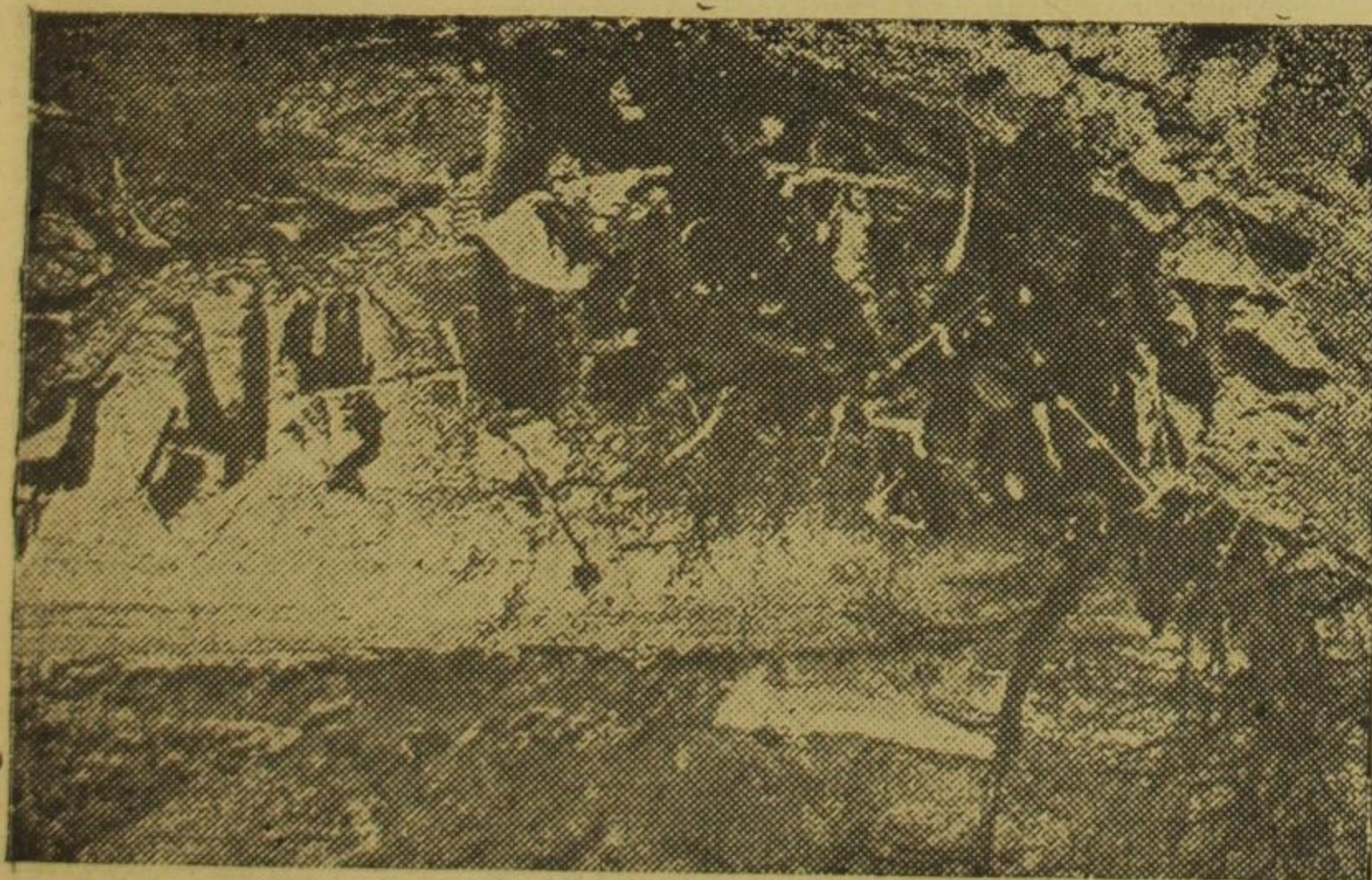
Sa pjesmom se izlazi na rad — u susret novim radnim pobje-
dama na pruzi Šamac—Sarajevo

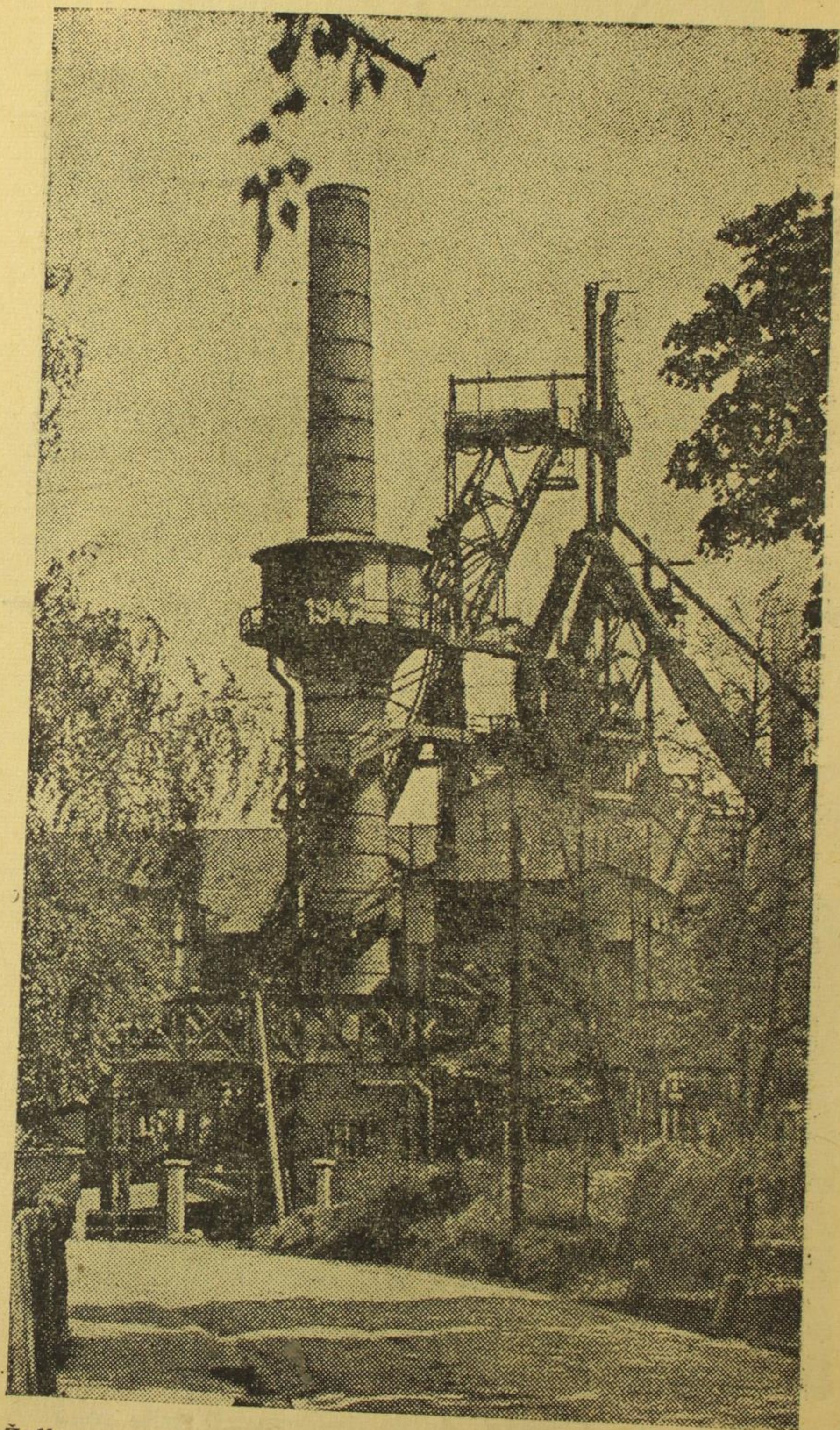
Rad na tunelu Vranduk — jednoj od najvećih radnih pobjeda
na pruzi Šamac—Sarajevo

Svaka stopa na pruzi Šamac—Sarajevo spomenik je nevidjelog radnog poleta herojske omladine Jugoslavije

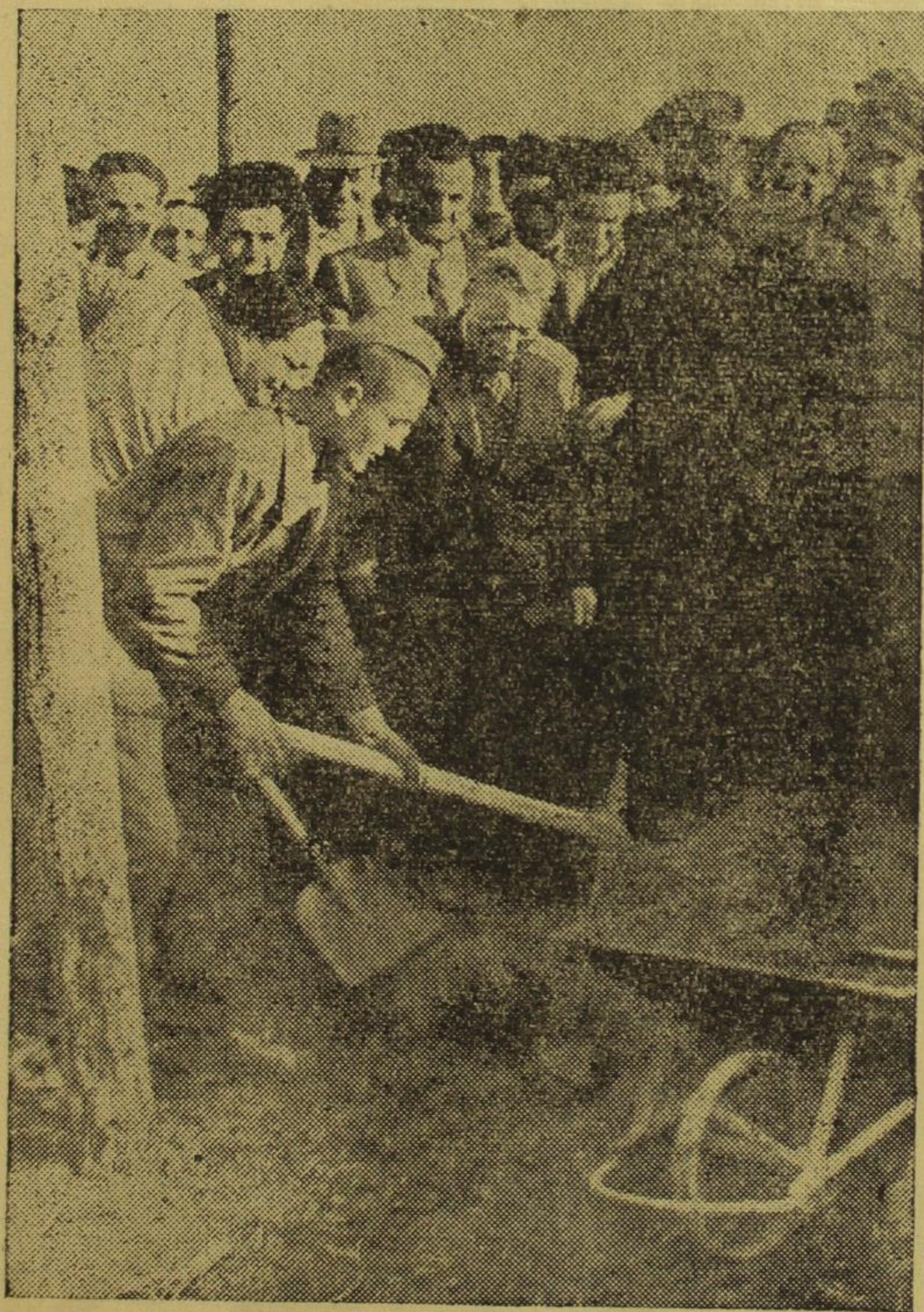

Ulažu se svi naponi, da se djelo završi prije roka

**Željezara u Jesenicama ispuniće krupne zadatke u našem
Petogodišnjem planu**

Tokom izvršenja Petogodišnjeg plana do 1951 godine naša industrija treba da postigne obim cjelokupne proizvodnje industrije u visini od 126 milijardi dinara po prosječnim punim cijenama koštanja iz 1947 godine, a investicije da postignu visinu od 115,7 milijardi dinara.

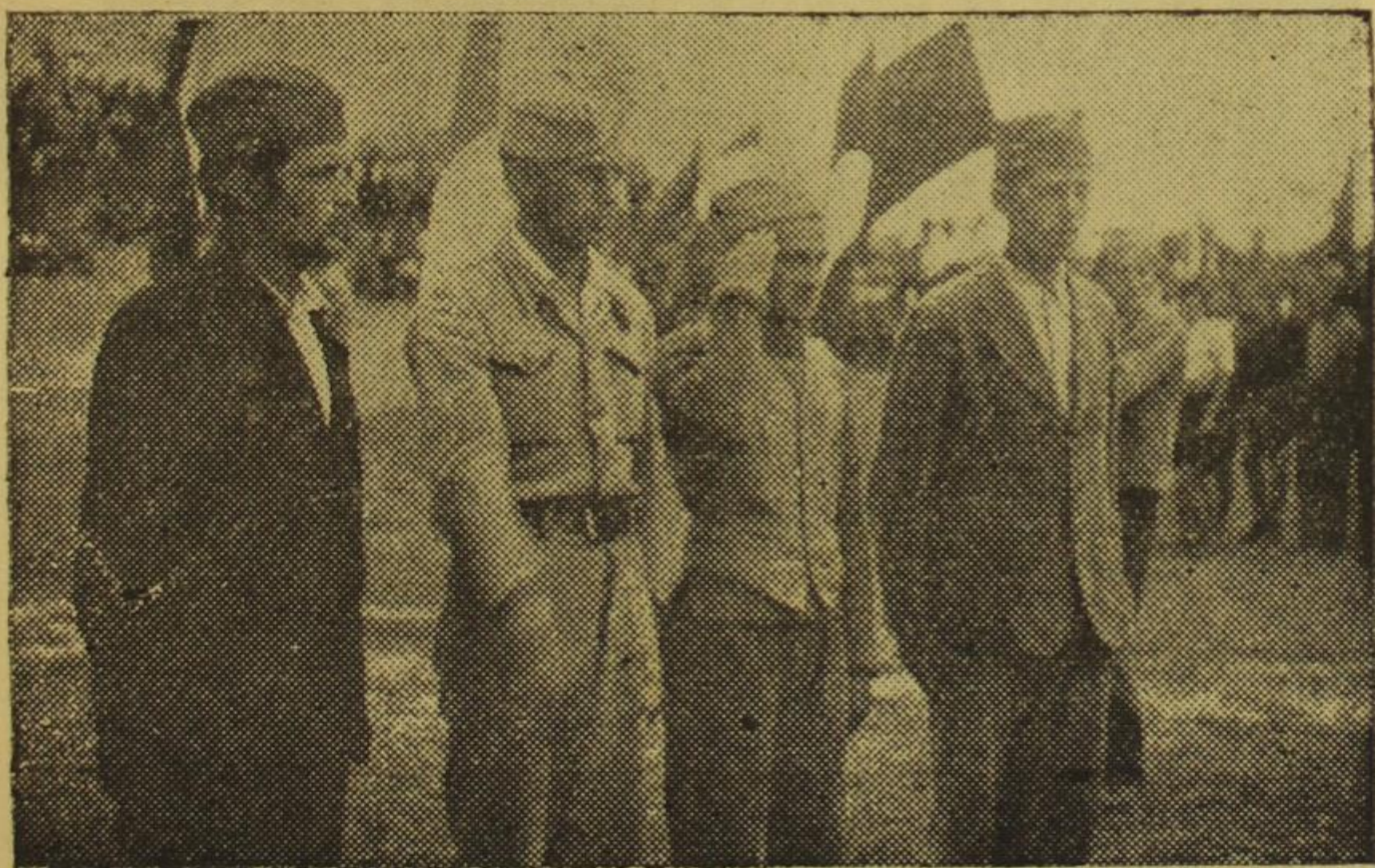
Na slici vidimo polaganje kamena temeljca tvornice mašina alatlička koja se gradi u Železniku. Kamen temeljac polaže Moša Pijade potpredsjednik Prezidiuma Narodne Skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije

U Subotici se gradi Mesokombinat. Ovo poduzeće će biti i po veličini i po investicijama, koje se u njega ulazu vrlo značajno poduzeće u našoj Republici. Gradilište Mesokombinata je jedno od najvećih stjecišta na kojem se frontovci Subotice takmiče u dobrovoljnom radu za osvajanje prelaznih zastava. Svečana tribina prilikom otvaranja radova na gradilištu Mesokombinata

Smotra I. omladinske radne brigade na izgradnji Mesokombinata. Omladina Subotice našla se i na ovom poprištu borbe za izgradnju, za industrijalizaciju naše domovine.

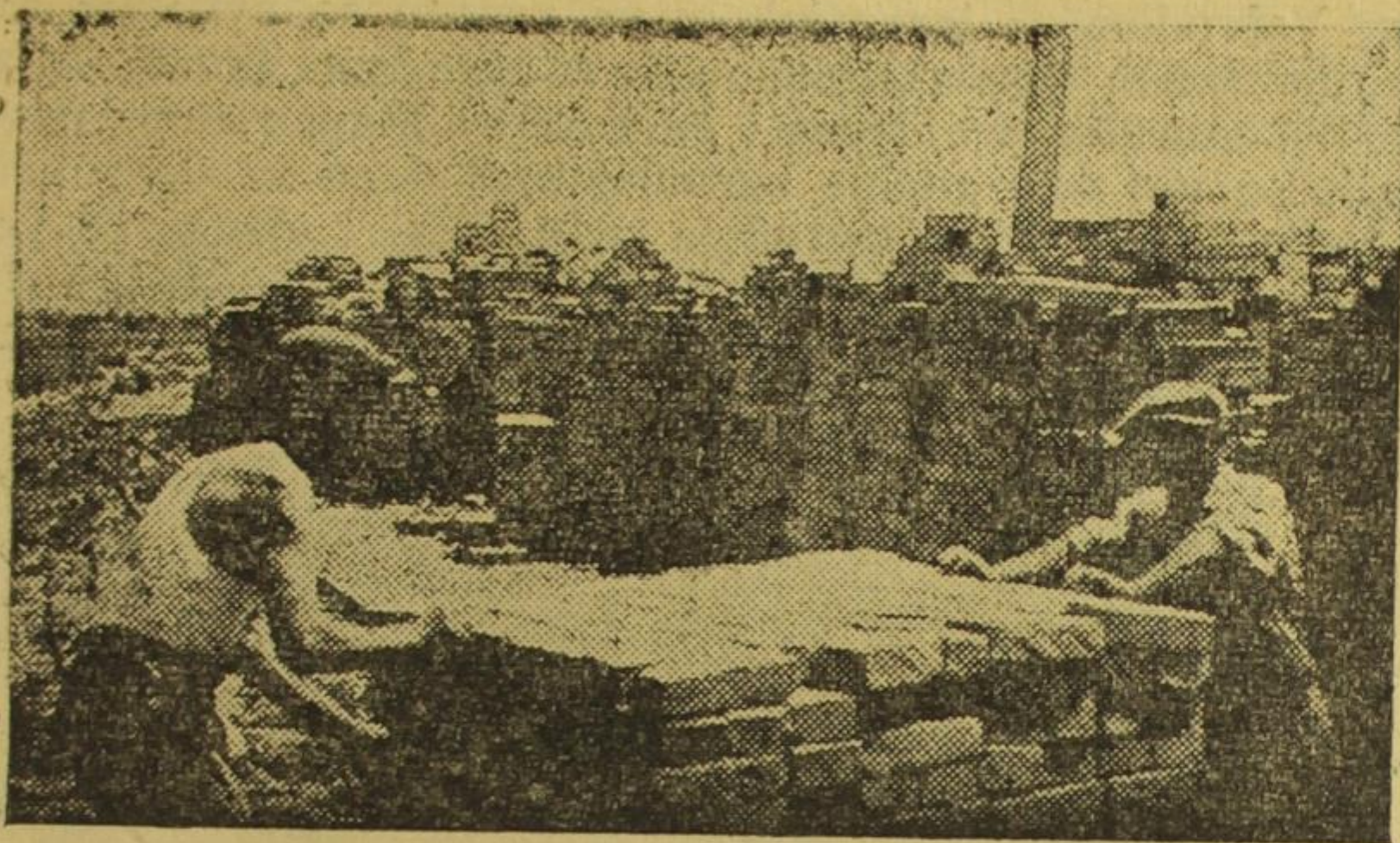

Na svečanosti otvaranja radova na gradilištu Mesokombinata omladinski komandiri predaju raport.

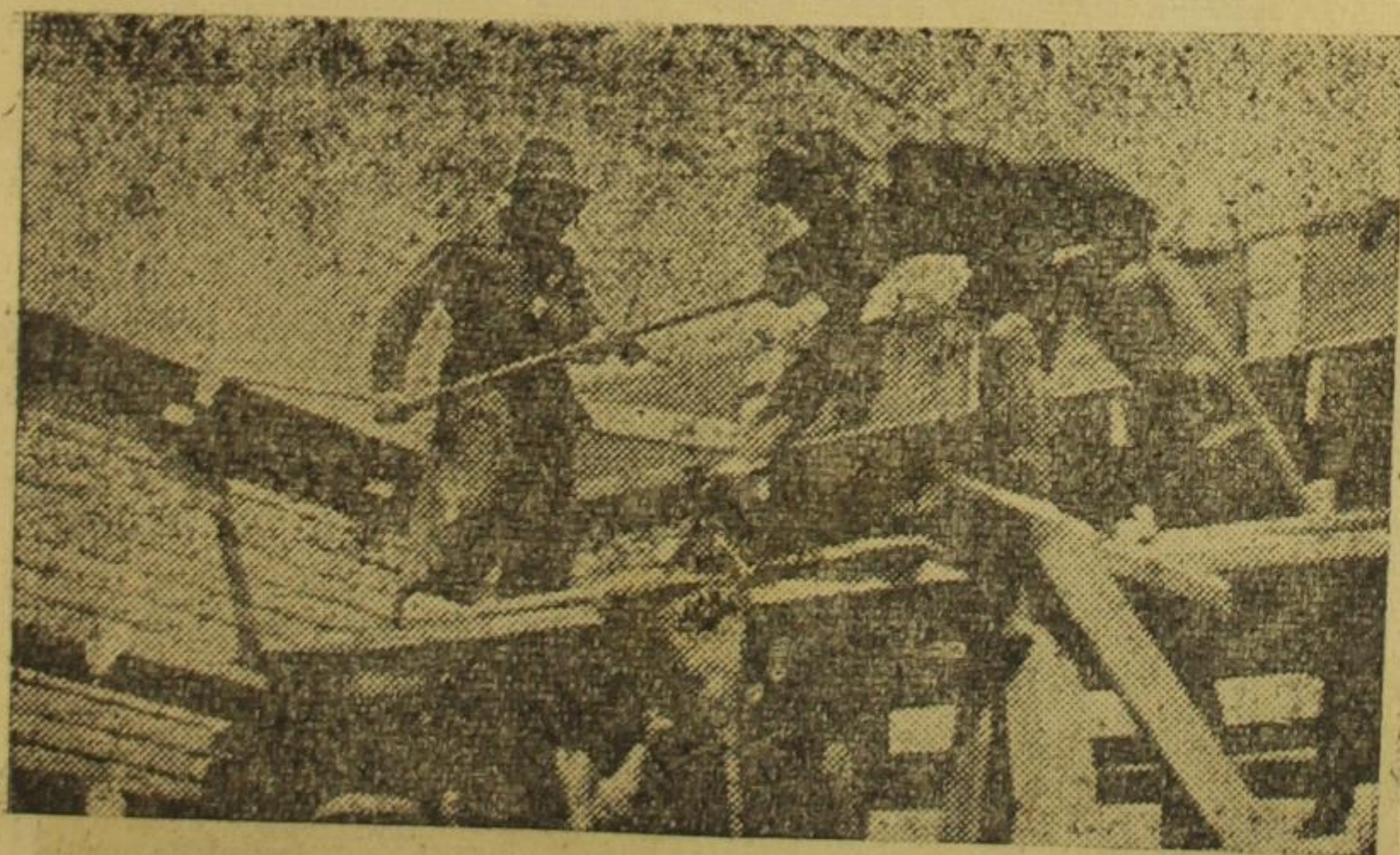

Krupne mete našeg prvog Petogodišnjeg plana već u prvoj godini pretvaraju se svenarodnim pregnućem u krupna ostvarenja. Dižu se nove, proširuju i nadograđuju se već postojeće tvornice. Povišuje se potencijal naše industrije

Proširuje se tvornica Zmajevac u Subotici. U lančanom sistemu se podižu novi zidovi

Prenos cigala na gradilištu tvornice Zmajevac se vrši malim pružnim kolima

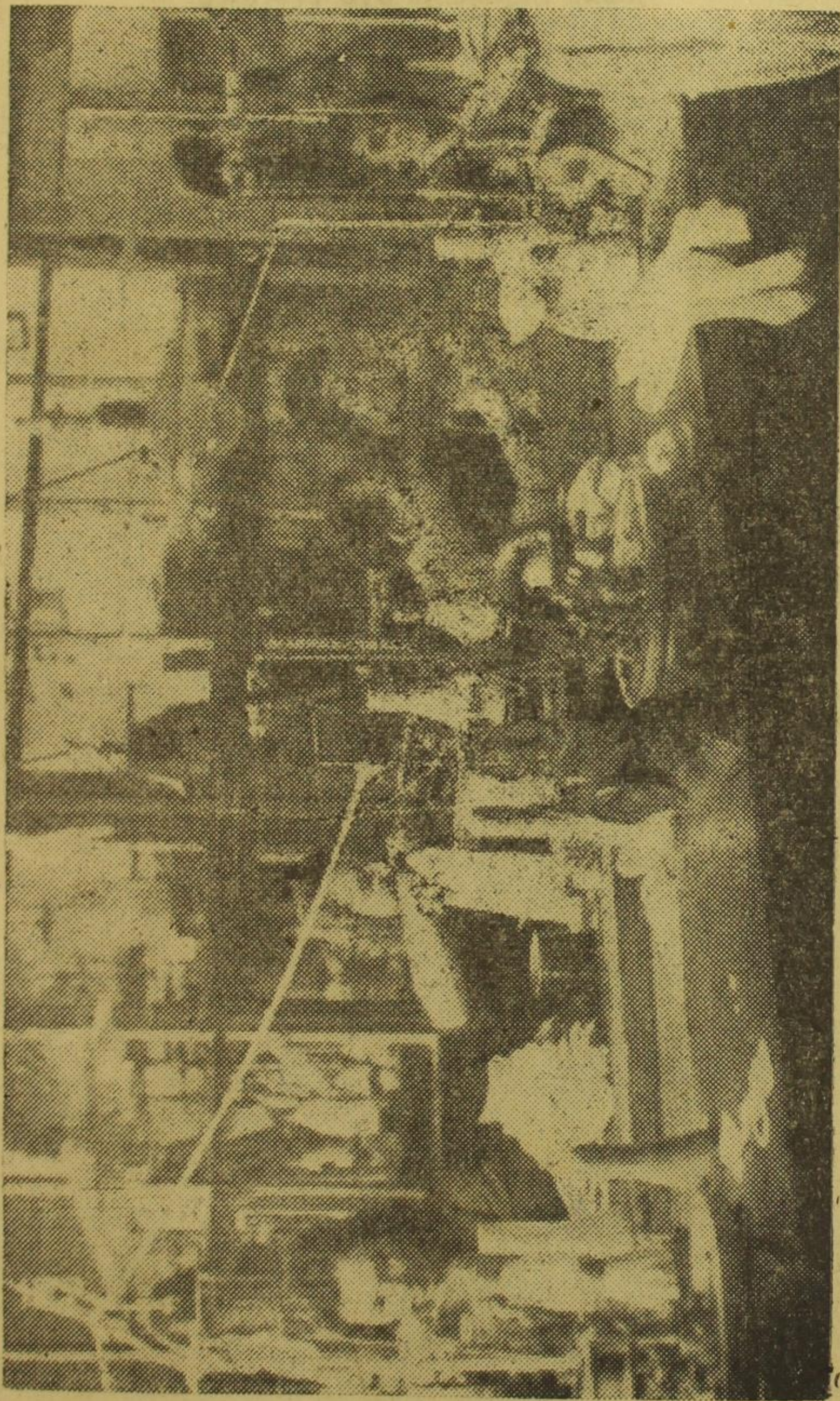

Na zidove se nadogradjuju betonski dijelovi

Širom Vojvodine se izgrađuju nova naselja sa svijetlim kućama, postranim okućnicama, trgom sa zgradama javnih ustanova, fiskalnim igralištima i parkom. — Mase radnog naroda dale su već ove godine ogromni broj dana na dobrovoljnom radu za što bržu izgradnju ovih sela, i danas se već redjaju nove ulice, tamo gdje je još prolijetos plug orao brazdu. Na slikama vidimo izgradnju novih sela na Bikovu i Žedniku u blizini Subotice gdje je do jeseni izgrađeno po 90 kuća

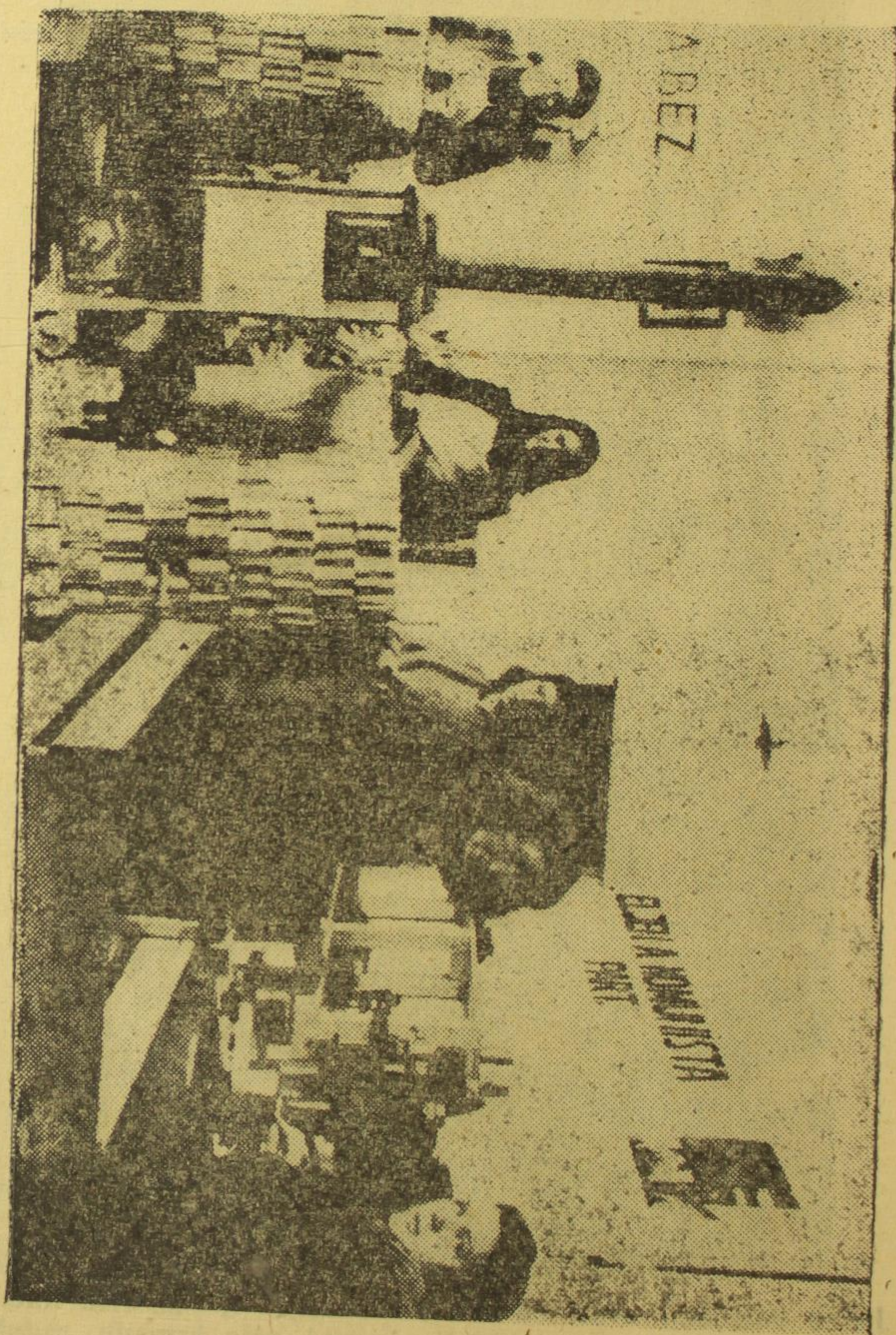

Takmičenje za ostvarenje i premašaj planom postavljenih zadataka postalo je opći metod rada svakog našeg trudenika po tvornicama. Takmičarski polet radja sve nove i nove uspjehe

Jedno odjeljenje tvornice »La Pasionarija« u Subotici. Radni kolektiv ove tvornice zabilježio je već više krupnih radnih pobjeda.

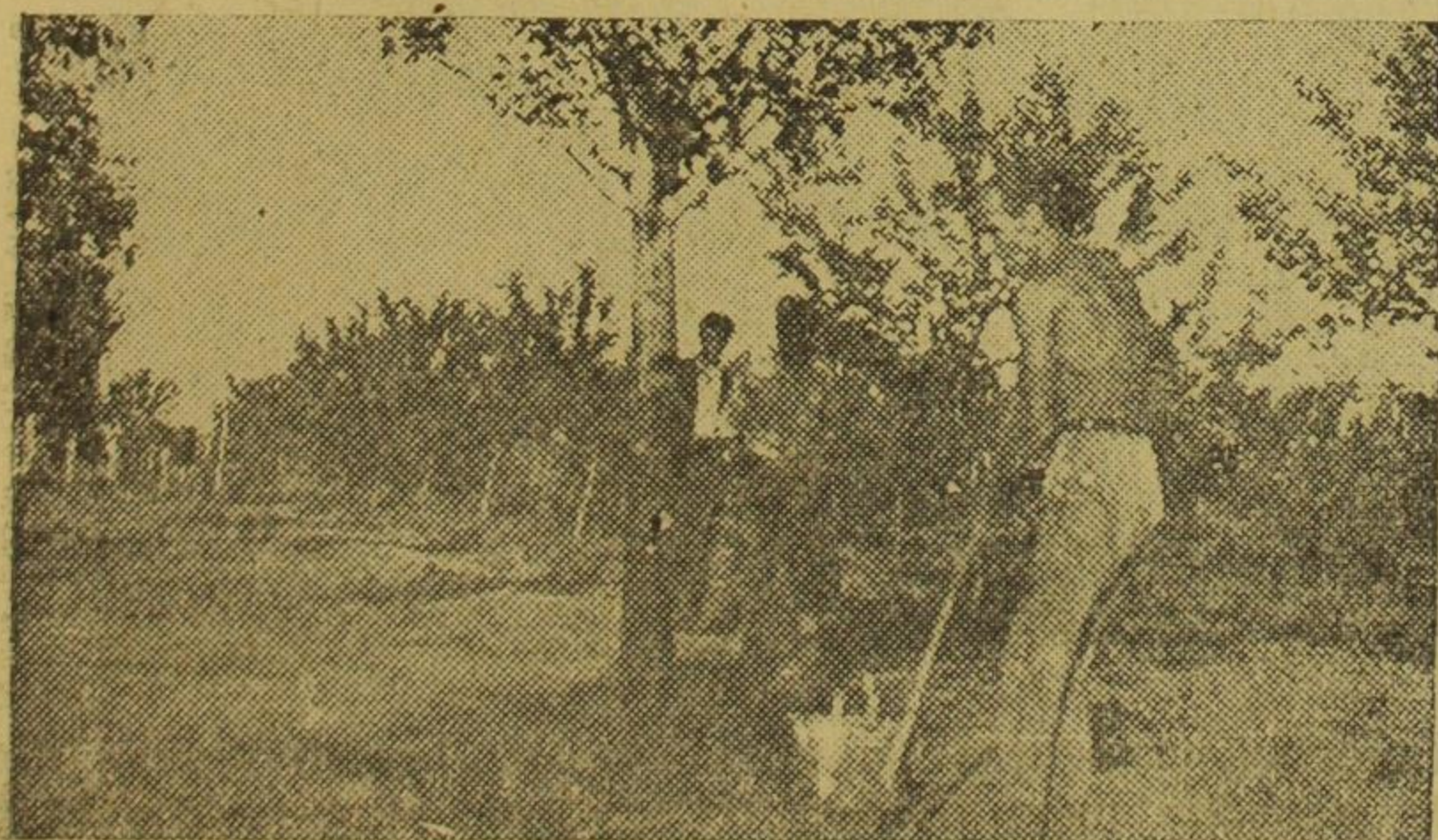
Radni kolektiv subotičke tvornice »29 novembar« jedan je od najboljih radnih kolektiva prehrambene industrije. Na slici: jedno odjeljenje ove tvornice

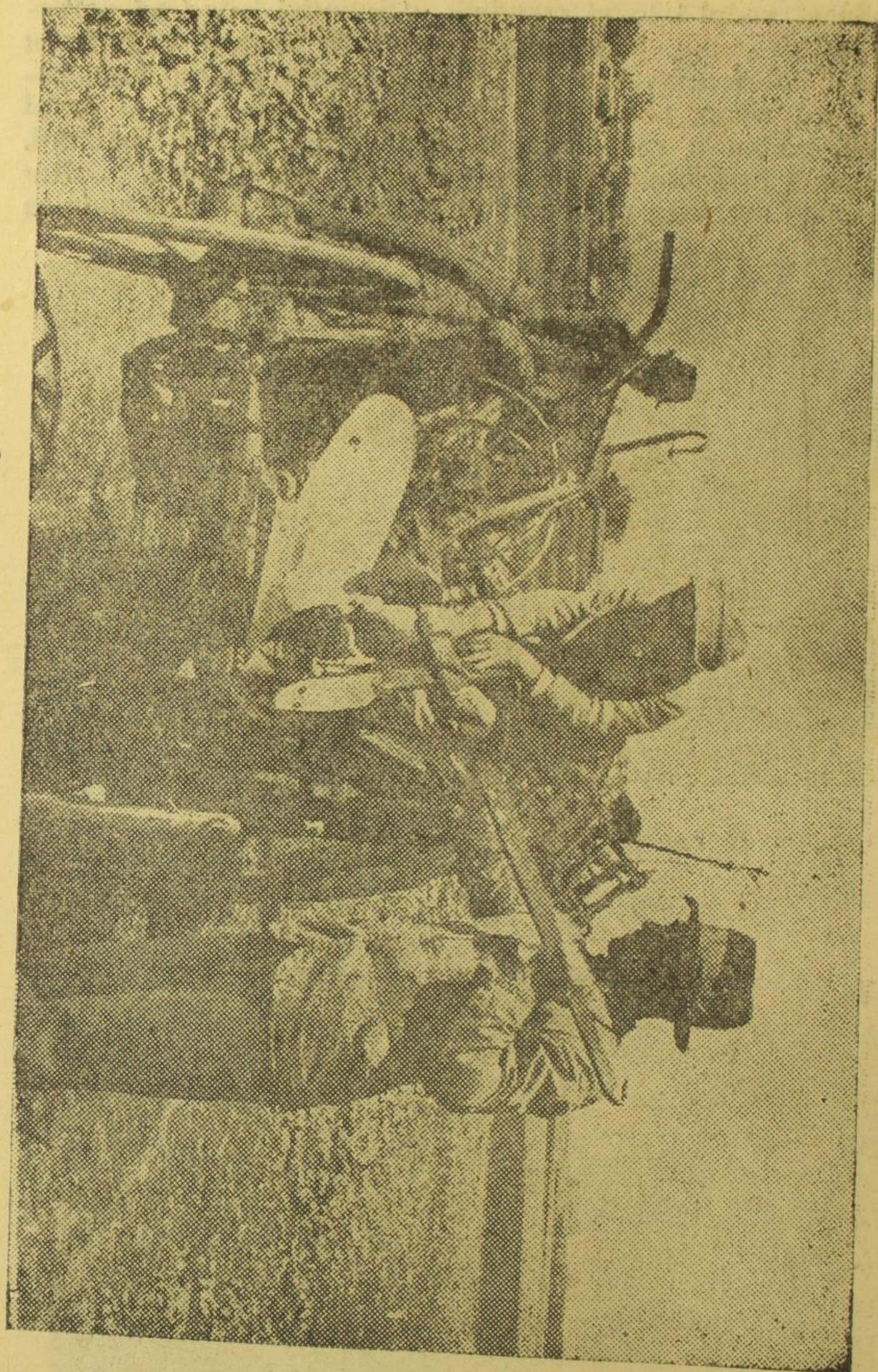
Pokrajinski voćni i lozni rasadnik u Subotici jedan od najvećih u našoj zemlji. Rasadnik će ostvariti krupne zadatke u porastu i oplemenjavanju voćarstva u svom rejonu, koje zadatke pred njega postavlja Petogodišnji plan. Već u prvoj planskoj godini u rasadniku su postignuti odlični rezultati, zahvaljujući brižljivom staranju i stalnoj njezi kultura. — Rasadnik osim ostaloga proizvodi godišnje preko 200.000 sadnica

U rasadniku se stalno nadje posla

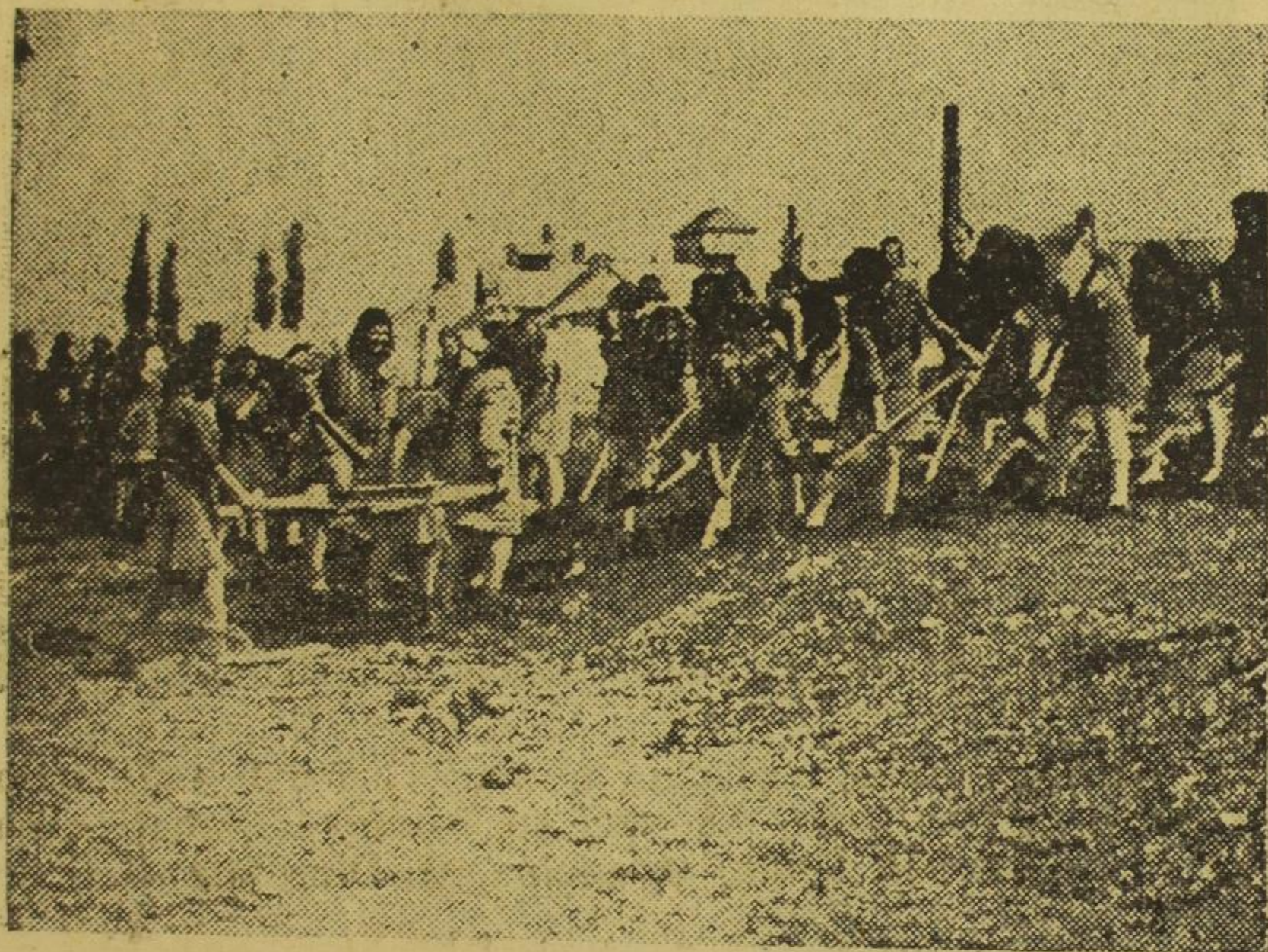

Brižljivo se neguje rastinje

Frontovci-seljaci dobrovoljnim radom su obradili znatan dio zemlje, naročito onim domaćinstvima koja su oskudjevala u zapregama. Oni su se takmičili, da bi postigli što veće i bolje rezultate, da bi prije roka izvršili sletvene planove.

Tokom godine frontovci Subotice izvršili su dobrovoljne radove od ogromne vrijednosti da bi u prvoj planskoj godini razvitka narodne privrede pružili svojoj državi uštede i doprinijeli što bržem ostvarenju Petogodišnjeg plana.

Jedan dio omladine radi na niveliranju terena na kojem se podigao novi dio tvornice Zmajevac

Frontovci rade na podizanju nove pruge koja će povezati tvornicu Zmajevac u Subotici sa teretnom stanicom

Na izgradnji žitnih magacina frontovci su dali velik udio u dobrovoljnom radu. Na slici su frontovci Subotice na izgradnji žitnog magacina na Djurdjini

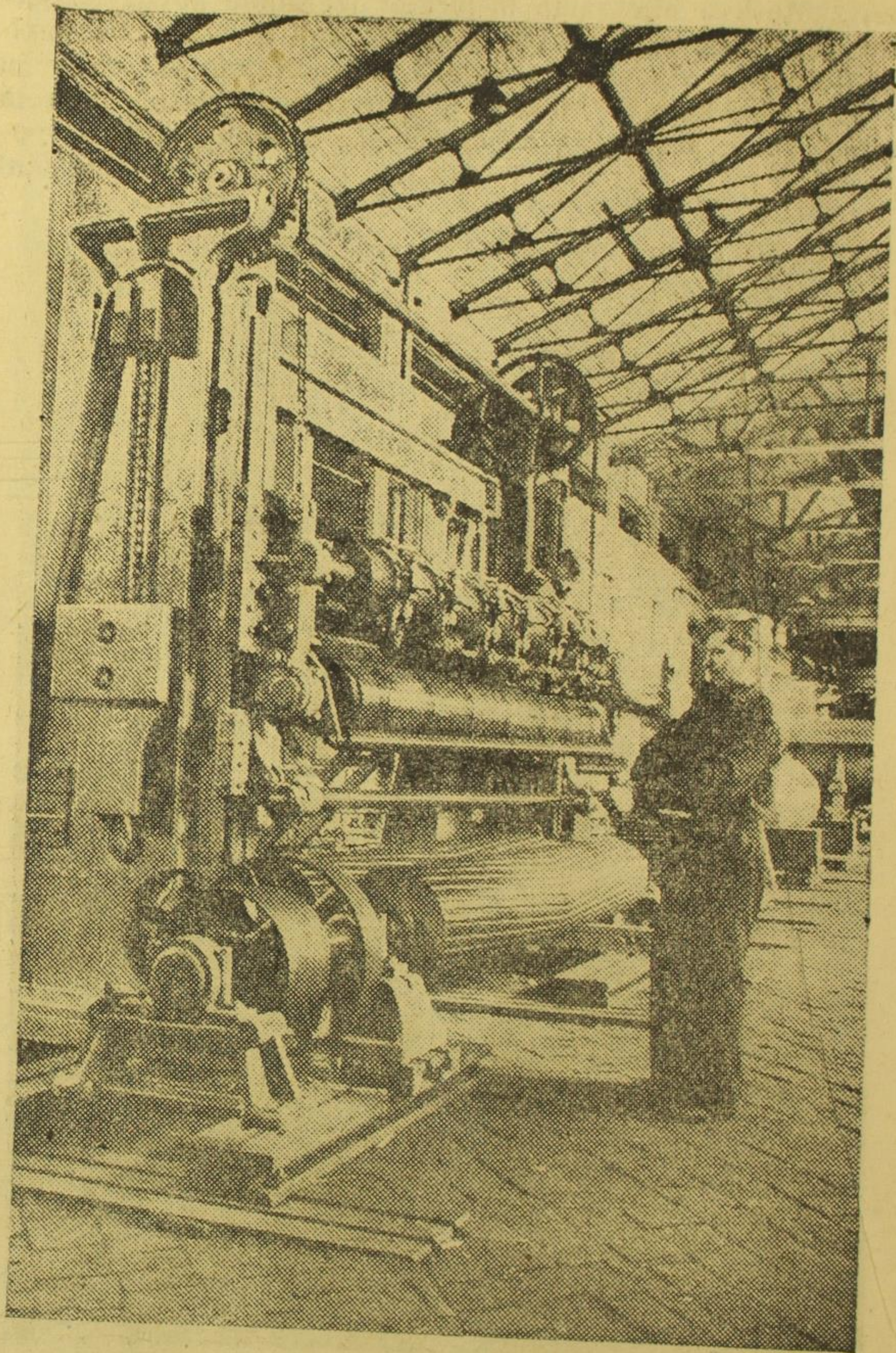

Omladinci koji su se vratili sa pruge, neumorno se zalažu na izgradnji magacina

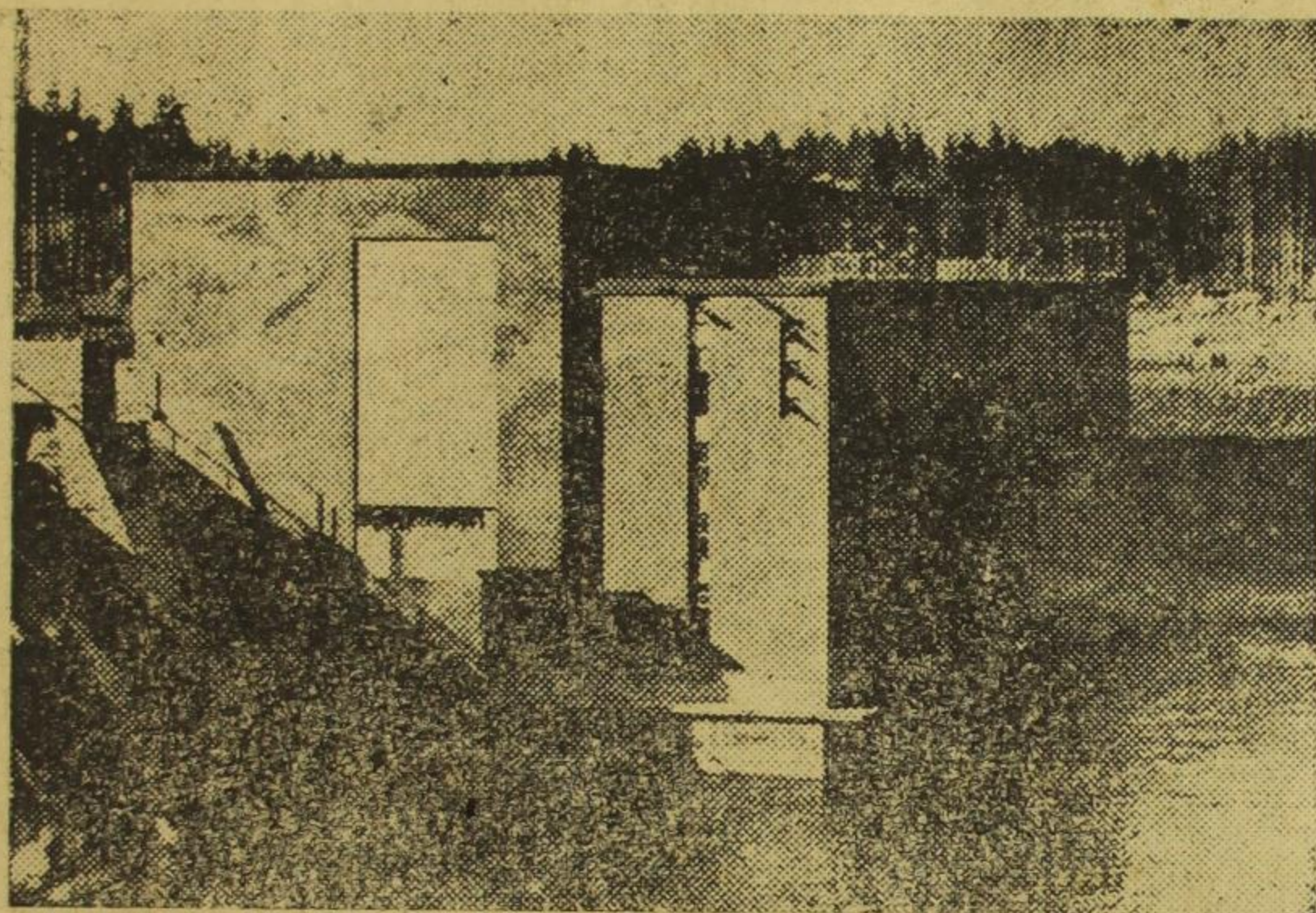
Danas Moskva nije samo inspirator izgradnje novog sovjetskog društveno-ekonomskog poretka, koji je vladavinu kapitala zamienio vladavinom rada, i koji odbacuje eksploataciju čovjeka čovjekom — Moskva je istovremeno glasnik pokreta radnog čovječanstva za oslobodjenje od kapitalističkog ropstva. (Staljin)

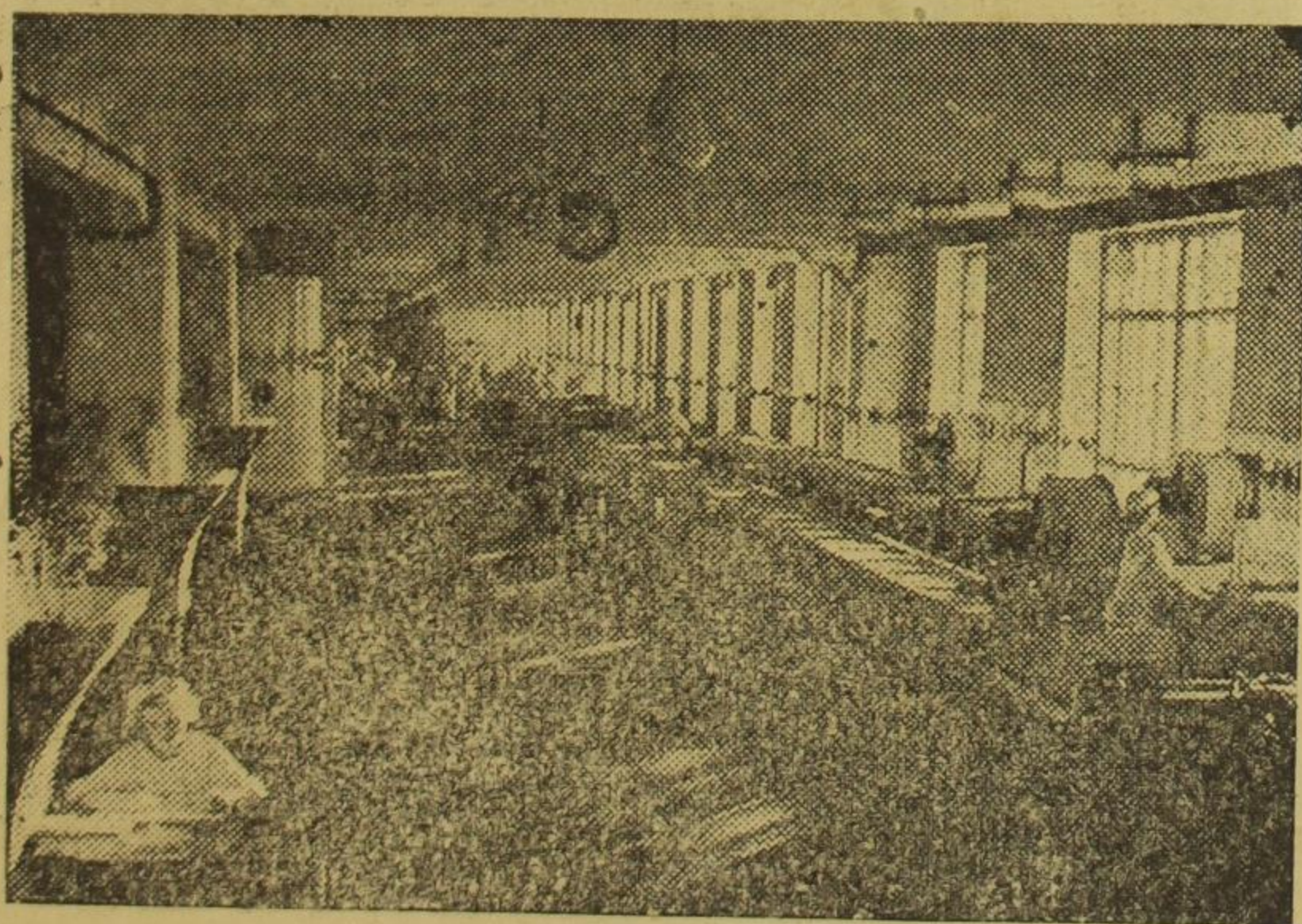
Ove godine je proslavljena 800 godišnjica Moskve, glasnika borbe za tražan mir i prijateljstvo medju narodima

Zavod imena »Druga pjetoljetka« u Lenjingradu izradjuje mašine za rezanje hartije. Na ovoj mašini za rezanje dostiže se brzina od 500 metara izrezane hartije u minuti.

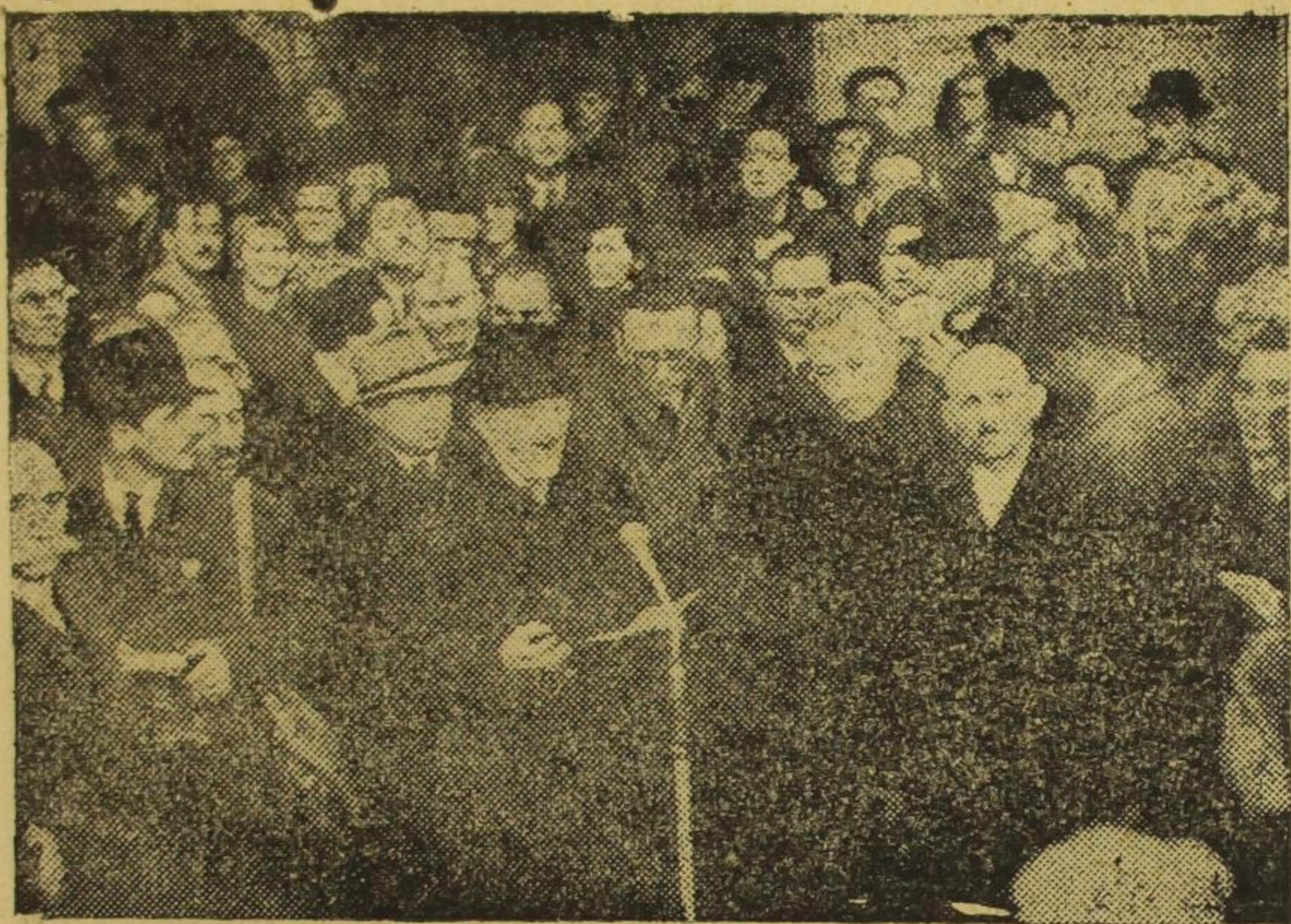
Hidrocentrala na Karelijskoj prevlaci, koju je okupator uništio, obnovljena, ponovo je u pogonu. Vrijedne ruke sovjetskih trudbenika brzim tempom obnavljaju i izgradjuju svoju socijalističku domovinu

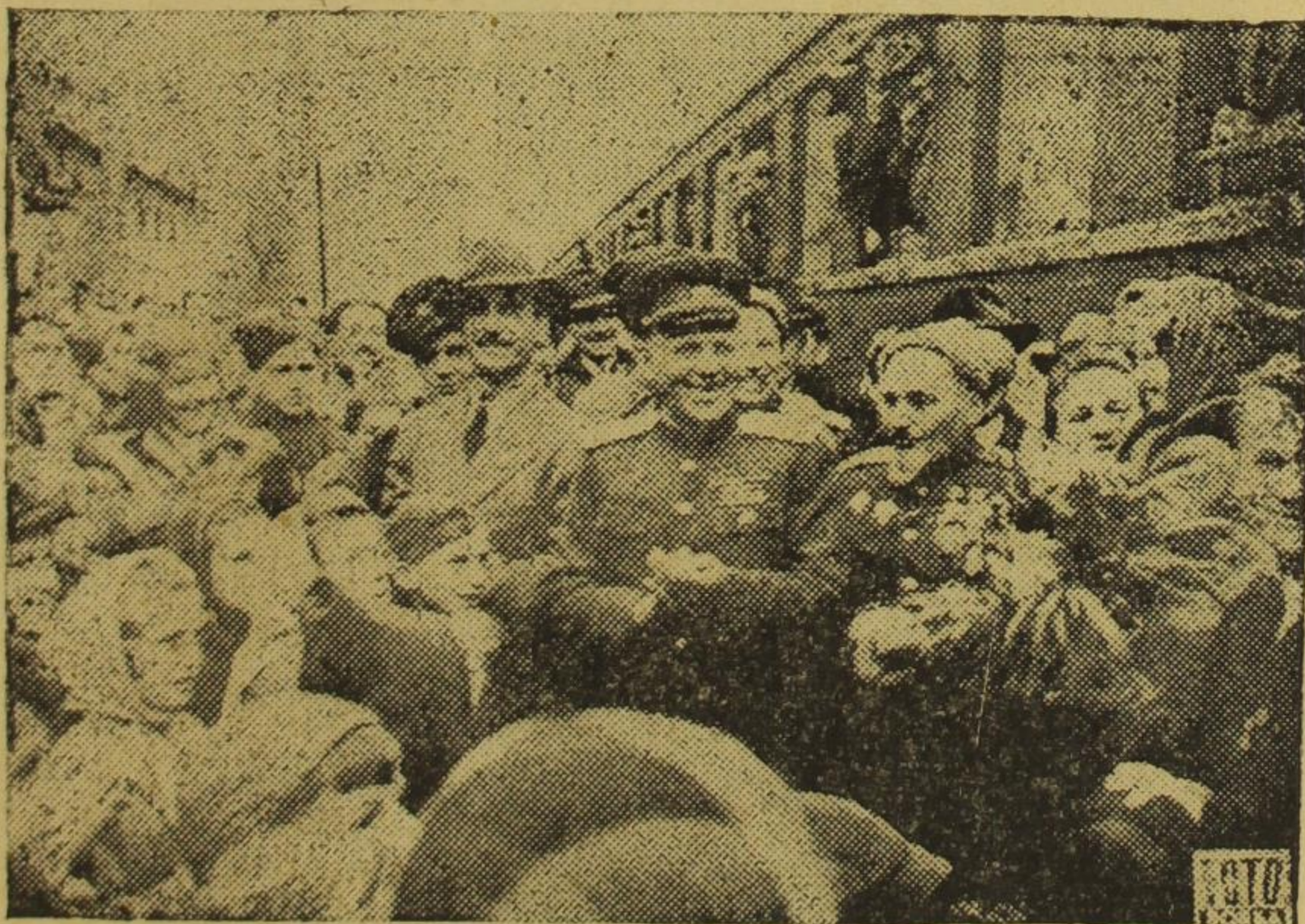
U obnovljenim velikim zavodima strojevi ponovo izbacuju na hiljade raznih proizvoda, za blagostanje sovjetskih trudbenika

Nacisti su za vrijeme rata u svom bijesu odvodili slovenačko stanovništvo iz Koruške u zloglasne logore smrti

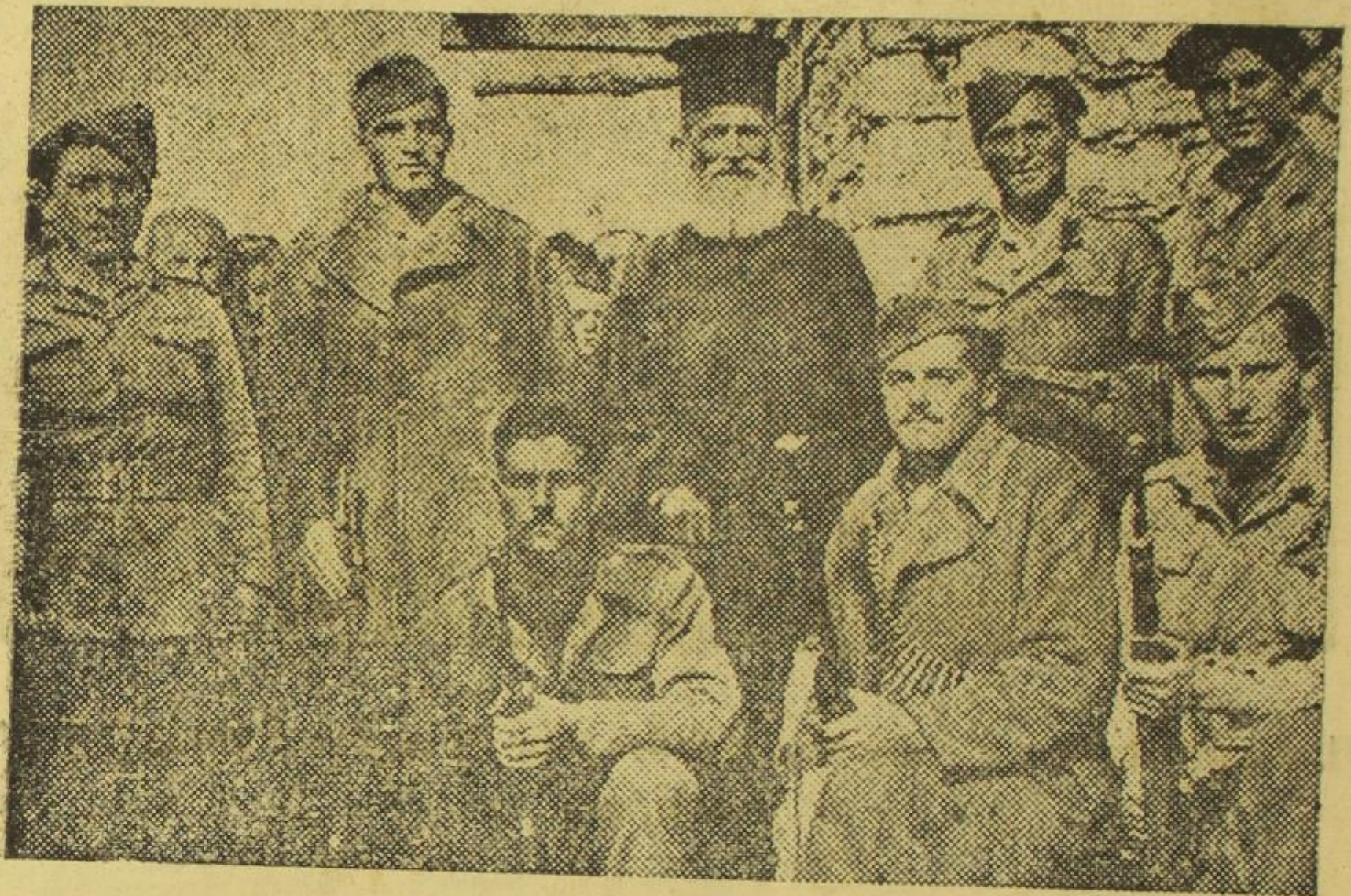

Vladimir Nazor u Zagrebu pozdravlja delegate Sveslavenskog kongresa

Djevojčica cvijećem iskazuje dobrodošlicu delegatima

Narod Grčke na čelu sa svojom herojskom narodno-oslobodilačkom armijom već sedmu godinu vodi upornu borbu protiv okupatora i unutrašnjih neprijatelja ne žaleći žrtve za svoje oslobodjenje, siguran u pobjedu demokratskih načela

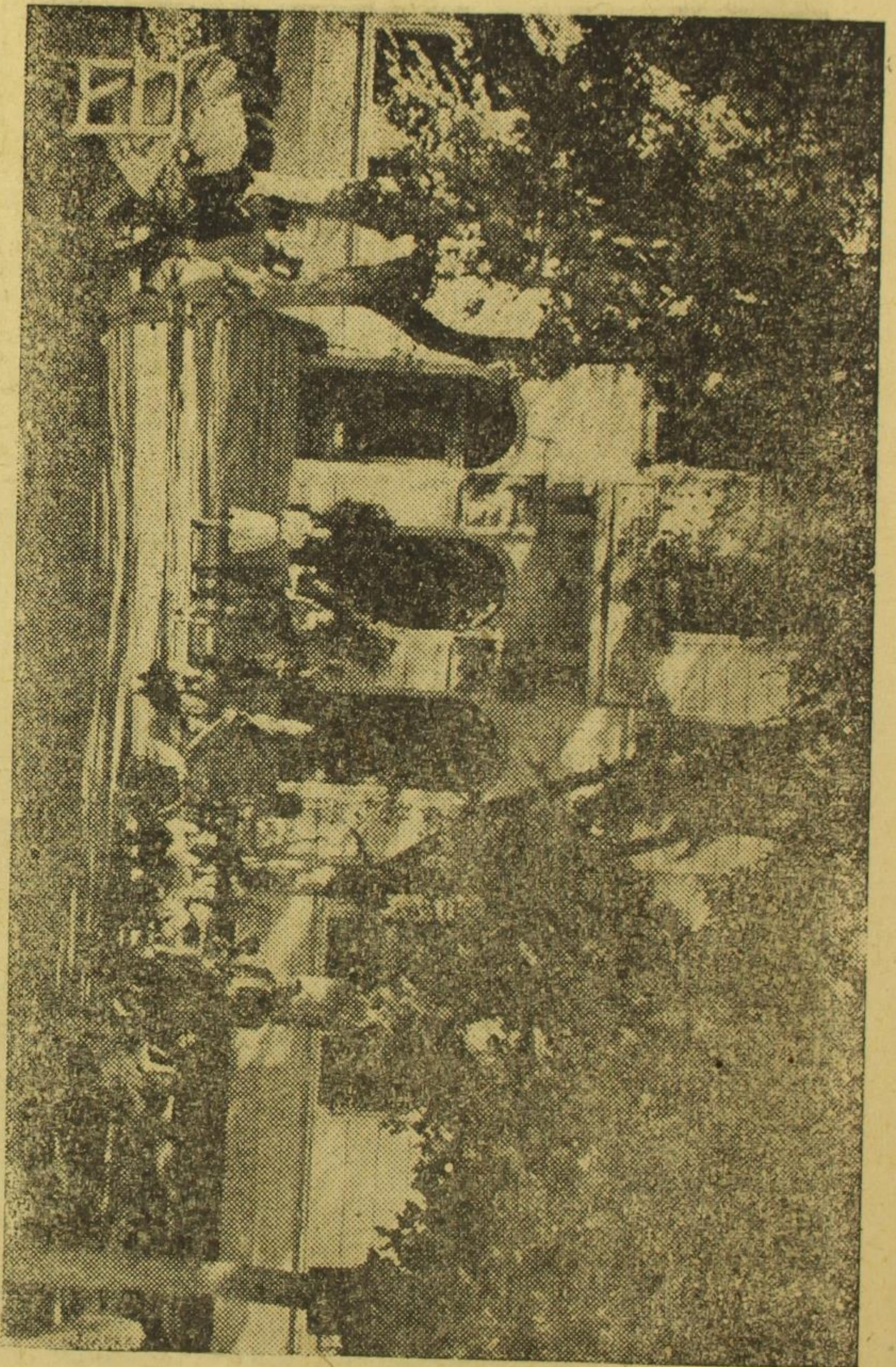
Grupa boraca Demokratske grčke armije

Ove mlade djevojke su pošle u borbu za slobodu svoga naroda

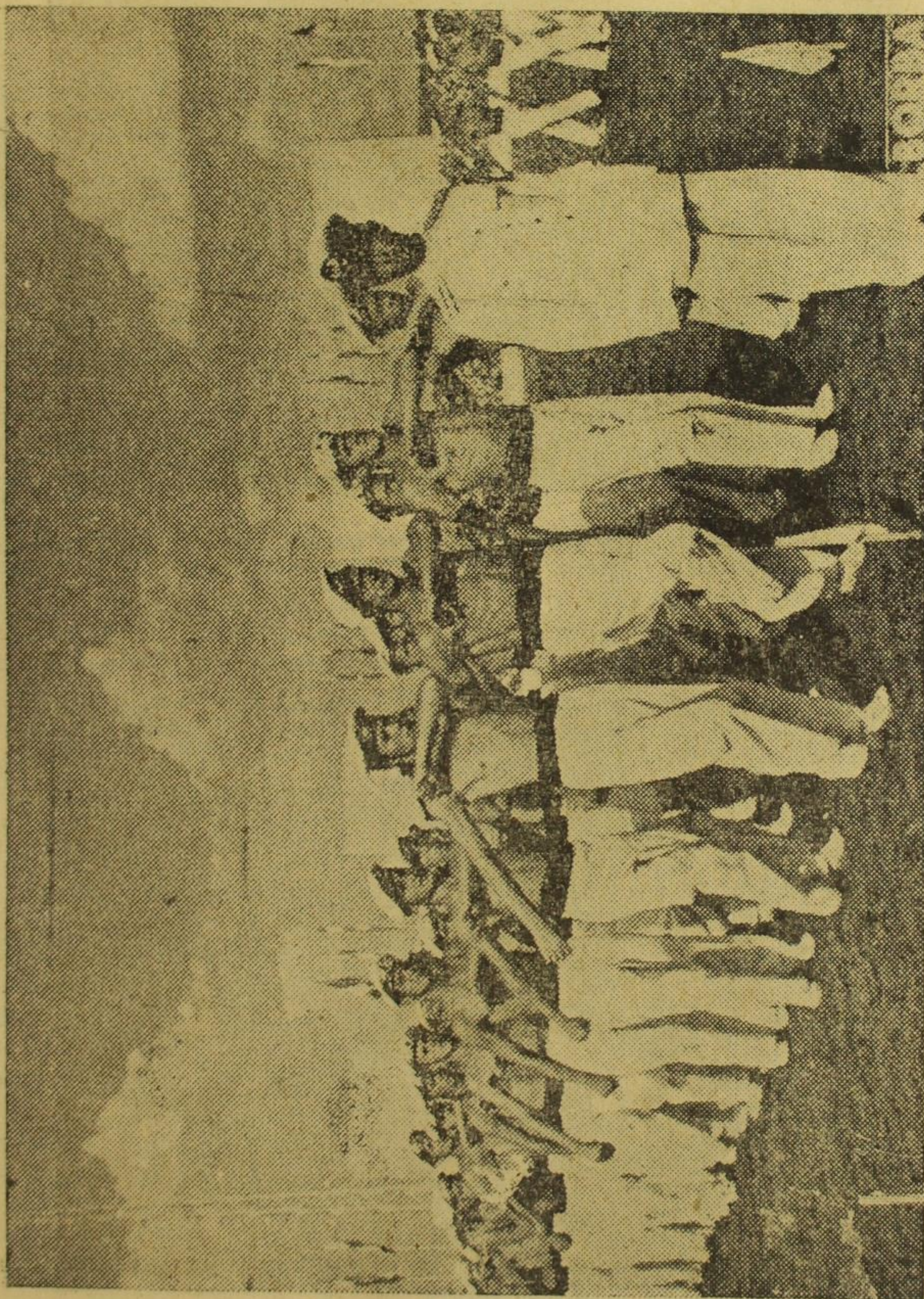

Širom naše zemlje pioniri su proslavili proljeće

Naši trudbenici odmarali su se ove godine u odmaralištima
šlrom naše zemlje. Na slici je radničko odmaralište na Paliću.

**Naš fiskulturni pokret je velika škola mladih ljudi naše zemlje
kako na fiskulturnom, tako i na vojničkom, političkom i pro-
svjetnom polju**

**Nastup fiskulturnika Jugoslovenske mornarice na sletu
fiskulturnika u Beogradu**

Žene ispod 18 godina na proljetnom krosu 1947 u Subotici

Start na proljetnom krosu 1947 u Subotici

Kanal Dunav—Tisa—Dunav

Naš Petogodišnji plan predvidja ne samo podizanje i izgradnju industrije, nego isto tako i ogromno povećanje i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje. To je razumljivo, jer industrija i poljoprivreda jedna drugu dopunjuju i pomažu u razvoju, te u onim zemljama gdje je jedna od njih zaostala druga se ne može uspješno razvijati.

Kako se može povećati poljoprivredna proizvodnja jedne zemlje? To se postizava:

1. povećanjem sjetvenih površina putem pojedinih radova kojima se omogućuje da se plodno zemljište učini sposobnim za obradu (odvodnjavanje plodnih polja);

2. povećanjem žetvenih prinosa uz što svestraniju primjenu tehničkih i kemijskih sredstava (poboljšanje obrade i đubrenje);

3. povećanjem žetvenih prinosa putem navodnjavanja zemljišta.

Naš Petogodišnji plan predvidja povećanje četiri stotine hiljada hektara plodnog zemljišta putem odvodnjavanja raznih močvara i baruština. Time će do kraja 1951 godine naša zemlja imati 7,700.000 hektara obradive zemlje, za razliku od 1939 godine kada je imala 7,235.000. Ali povećanje sjetvenih površina ne može se vršiti neograničeno, jer je unaprijed predodređeno, pošto je strogo ograničeno samo na određene površine, podesne za to. Šta to znači? To znači, da se, u cilju što većeg povećanja poljoprivredne proizvodnje, glavna pažnja mora posvetiti povećanju žetvenih prinosa na našim plodnim poljima preko 7,000.000 hektara.

Ako uronimo malo u statistiku, vidjećemo da je u jednom desetogodišnjem razdoblju prije rata prosječan prinos pšenice u Vojvodini bio 13,86 metarskih centi po hektaru; kukuruz je imao prosječan prinos 23,01 metarskih centi; šećerna repa dala je prinos od 175,55 metarskih centi po hektaru. Ovo stanje nas ne može zadovoljiti, kada se zna, da Vojvodina spada medju najplodnije rejone Evrope, a njen prinos, eto, izostaje od prosječnog prinosa drugih zemalja, gdje ni kvalitet zemlje ni podneblje nije tako podesno za gašenje ovih kultura.

Već naš prvi Petogodišnji plan daće ogromna tehnička sredstva pomoću kojih će se povećavati poljoprivredna proizvodnja. Pored povećanja brojnog stanja stoke, čime će se povećati stajsko gnojivo, u 1951 godini u našoj zemlji proizvođaće se tri i po miliona metarskih centi vještačkog gnojiva, što znači skoro pet puta više nego u 1939 godini. U 1951

godini naša poljoprivreda će imati pola miliona sijalica, šest hiljada kosačica, 4.180 traktora, 4.000 vršalica, 15.000 trijera, 240 kombajna (kosačice koje ujedno kose i vršu) itd.

Ali, to nije sve. Da bi se što više podigla poljoprivredna proizvodnja u toku Petogodišnjeg plana u Vojvodini će biti izvedeni gigantski radovi na odbrani vojvodjanskih polja od suše, poplava i — uopće raznih stihija prirode, koje utiču na smanjenje žetvenih prinosa. To će se postići prokopavanjem velikog kanala Dunav—Tisa—Dunav. Ovo će, u stvari biti rijeka koja će teći od Bezdana preko Sombora, Sivca, Crvenke, Vrbasa, Srbobrana, Bečeja, Zrenjanina, pored Vršca — sve do Banatske Palanke; količina vode koju će kanal nositi u sebi biće veća nego što je ima Tisa kod najnižeg vodostaja. Cvaj kanal, čija će dužina iznositi oko 260 kilometara, širina od 60 do 100 metara, a dubina od 3 do 5 metara, spadaće, nesumnjivo, u red najvećih melioracionih i vještačkih plovni objekata na svijetu!

A sada da se vratimo ponovo malo statistici. Da vidimo šta će dobiti naša poljoprivreda i uopće privreda prokopavanjem ovog kanala.

Mnogima, vjerovatno, nije poznato, u kolikoj je mjeri suša jak i stari neprijatelj plodnih vojvodjanskih njiva. Međutim, ako imamo u vidu da je Vojvodina južni dio Panonske Nizije, koja u stvari u klimatskom pogledu čini jednu oazu, i da, prema riječima stručnjaka, vrelo sunce u oazu baca na vojvodjansko tle skoro istu količinu toplote, kao u sjevernoj Africi, te da ovakvih toplotnih oaza, osim Libije, ima u Evropi samo još u Južnoj Italiji i Španiji — onda će nam biti jasna istraživanja inženjera Kolareva, izvršena u južnoj Mađarskoj, koja ima približnu klimu kao i Vojvodina, a prema kojima za 100 godina u 52 godine, dakle više od polovine, pšenica nije imala dovoljne vlage. Isto tako razumjećemo zašto je za 100 godina prošlog vijeka Vojvodina imala 22 katastrofalno sušne godine.

Nama su, uz to, vrlo dobro poznate dvije uzastopne sušne godine poslije rata. Samo 1946 godine u Vojvodini je rodilo manje milion 215 hiljada metarskih centi pšenice i četiri miliona 214 hiljada metarskih centi kukuruza nego 1939 godine, kada nije bila suša. To znači, da je u odnosu na 1939 godinu naša poljoprivreda u Vojvodini pretrpjela 1946 godine štetu od 1 milijarde 600 miliona i 537 hiljada dinara. Ako se uzme u obzir, da je približno takva šteta prouzrokovana u Vojvodini sušom i 1945 godine, onda nam postaje jasno koliko je suša moćan i neumoljiv neprijatelj plodnih vojvodjanskih ravnica.

Pomoću kanala Dunav—Tisa—Dunav, koji će raspola-
gati sa ogromnom količinom vode, kao i uz pomoć čitavog
sistema njegovih ogranaka, moći će se u svako doba vršiti
navodnjavanje velikih područja srednjih i južnih dijelova
Bačke i Banata. Stečena iskustva drugih zemalja govore
nam da se pravilnim navodnjavanjem zemljišta može podići
žetveni prinos žitarica za 100⁰%, a stočne piće i za 300⁰%.
Tako će kanal Dunav—Tisa—Dunav ne samo štititi vojvo-
djanska polja od suše, nego će u stvari povećavati i samu
plodnost inače plodnih vojvodjanskih njiva.

Ali, to neće biti jedina mogućnost da se pomoću ovoga
kanala podiže žetveni prinos Vojvodine. — Zahvaljujući
okolnosti što će voda kroz njega stalno oticati i slivati se
u Dunav, pomoću mreže tehničkih uređaja, moći će se od-
voditi sva suvišna voda, koja vrlo često s proljeća i jeseni
pokriva plodna polja u Vojvodini.

U proljeće i ljeto, kada se topi snijeg sa velikih plani-
na, Dunav donese sa Alpa, Tisa sa Karpata, a Sava sa Julij-
skih Alpa u Vojvodinu ogromne količine vode, koje su mno-
go puta, kao na primjer 1924, 1926 i 1940 godine, prouzro-
kovale velike poplave i nanijele ozbiljne štete poljoprivre-
di u Vojvodini. — Takve će vode moći da se propuste kroz
kanal i iscrpe u Dunav.

Medjutim, razumljivo, uloga kanala Dunav—Tisa—Du-
nav, jednog ovakvog savremenog giganta, neće se svoditi
samo na podizanje poljoprivredne proizvodnje Vojvodine.
On će imati izvanrednog značaja i za razvoj naše privrede
uopće.

Na njegovom toku izgradiće se više hidrocentrala (kod
Bezdana, Srbobrana, Bečeja, Novog Sada, Pančeva, Bele
Crkve i drugih mjesta), koje će proizvoditi ogromne količi-
ne jeftine električne energije za našu privredu. Ove hidro-
centrale zamijeniće stare električne centrale, podignute još
u vrijeme Austro-ugarske, koje su sa kaloričnim pogonom,
vrlo skupe i imaju slabi kapacitet.

Brodovi koji plove Dunavom imaće skraćeni put za 90
kilometara. Mjesta, kroz koja će prolaziti kanal, pretvoriće
se u dunavska pristaništa. Kanal će im, uz to, dati veliku
količinu vodene energije i jeftine izvore električne struje.
To znači, da ova mjesta, zajedno sa širokim područjem ka-
nala, očekuje izvanredan privredni procvat. Prehranbena
(šećera, ulja, kože, konzervi) i druga laka industrija nesme-
tano će se razviti i podići uveliko životni standard naših
trudbenika.

Uslijed žarkih ljeta u Vojvodini postoje izvanredno dobri uslovi za razvoj ribarstva. Utvrđeno je, da se u vještačkim ribnjacima u Vojvodini ribe množe dva puta brže nego ma gdje u centralnoj ili zapadnoj Evropi. Zato će se na neplodnom, slatinastom terenu — teren kakvog ima u Vojvodini 170.679 hektara, a koji je već po svome sastavu nepodesan za razvoj bilja —, podići u Vojvodini 55 hiljada hektara vještačkih ribnjaka. Oni će biti natapani vodom pomoću kanala Dunav—Tisa—Dunav.

Najzad, pomoću kanala Dunav—Tisa—Dunav moći će se regulirati plovnost rijeke Tise, na taj način, što će se kod niskog Tisinog vodostaja prebacivati u njeno korito potrebna količina vode iz Dunava.

Vojvodina nije bila od vaikada овако plodna kao danas. Još krajem 17 vijeka, poslije povlačenja Turaka, ova prostrana ravnica ležala je preplavljena močvarama i rito-vima. Uz velike napore, naši preci, zajedno sa ratnim zarobljenicima, pretvarali su ove baruštine u plodno tle, da bi ga austro-ugarske spahije upotrebljavale za proizvodnju onih poljoprivrednih kultura, koje su se u to vrijeme, vrijeme porasta kapitalizma, najviše tražile u zapadnim kapitalističkim zemljama.

Prokopavanjem kanala Dunav—Tisa—Dunav naši narodi izvešće grandiozne melioracione radove u Vojvodini, koji će dostići i prestići neplanske napore naših predaka od 200 godina; tako će se podići standard i blagostanje naših trbenika.

VJEŠTAČKI NAČIN IZAZIVANJA KIŠE

U SSSR odavno se već vrše radovi na proučavanju fizičkih osobina vode i taloga. Ogledi koji su dosada obavljani u laboratorijama naučnih instituta biće uskoro sprovedeni u slobodnoj atmosferi. To su pokušaji vještačkog izazivanja kiše, borbe protiv magle, kada je ona opasna, i stvaranja magle kada je ona korisna radi zaštite biljaka od slane.

Nije daleko vrijeme kada će rad poljoprivrednika biti zaštićen od vremenskih opasnosti.

Socijalistička disciplina i organizacija rada jedan od osnovnih uslova za uspješno izvršenje Petogodišnjeg plana

Karakteristična crta društvene organizacije rada u današnjoj etapi razvitka naše zemlje jeste planska proizvodnja. Po unaprijed utvrdjenom planu mi podižemo mnogobrojne moderne tvornice, električne centrale, otvaramo nove rudnike, gradimo željezničke pruge i ceste, podižemo škole, gimnazije, bolnice, odmarališta, lječilišta, domove kulture, dječja jaslja, stambene zgrade i druge mnogobrojne objekte, čijom ćemo izgradnjom ojačati našu industriju i privredu, a time i ekonomsku i političku moć naše zemlje i doprinijeti fizičkom i kulturnom uzdizanju čitavog našeg naroda. Već u ovoj prvoj godini našeg prvog Petogodišnjeg plana, mi smo počeli graditi dvije stotine velikih poduzeća, od kojih će po obimnosti i snazi, biti i takvih u kojima će raditi po 6000 radnika. Sve te divne, moderne, tvornice i električne centrale, koje gradimo po planu, omogućit će našim narodima da izađu iz bijede i siromaštva, jer će kod nas, — ukoliko bude više fabrika sa modernim mašinama, rad biti manje naporan, imaćemo sve više raznovrsnih proizvoda, a samim tim i život će biti lakši i radosniji. Razumije se, da je za ostvarenje našeg gigantskog plana i ovakvog preobražaja naše zemlje potrebno mnogo truda i napora i to ne pojedinaca, nego miliona naših trudbenika. Pošto smo postali kovači svoje sreće, mi moramo biti svjesni da je potrebno raditi više nego ikada ranije i to planski i organizovano, jer planska privreda ne trpi alikavost i nedisciplinu ni u jednom poslu, pa bio to velik ili mali posao. Radi toga, da bi ostvarili uspješno i na vrijeme gigantske radove, koji su predviđeni Petogodišnjim planom, mi moramo povesti naročitu bitku za učvršćenje socijalističke discipline i organizacije rada u svim granama naše privrede.

Kada govorimo o učvršćenju socijalističke discipline i organizacije rada, treba da imamo u vidu da ona ne dolazi sama po sebi, nego da se ona stvara i učvršćuje, prije svega, metodom ubjedjivanja i vaspitavanja širokih slojeva trudbenika naše zemlje. Mi moramo neumorno raditi ne samo na tome, da se svaki trudbenik stalno usavršava u svojoj struci i da postane, zaista, majstor u svome poslu, nego mi moramo istovremeno raditi i na tome, da naši radni ljudi postanu, zaista, svjesni gradionci novog društvenog uređenja. Naš Petogodišnji plan nije samo ekonomska, nego je on ideološka i politička bitka, koju mi moramo izvojeovati. I zaista, praksa

pokazuje, da ako se čovjek zanima samo stručnom spremom i ako zanemaruje rad na povišavanju svoga političkog nivoa, ako se ne interesuje pitanjima ideologije i perspektivama razvitka naše zemlje, takav čovjek neizbježno zaostaje od života i postaje bezidejan čovjek, nasjeda raznim glasinama, a često postaje i slijepo orudje u rukama neprijatelja naše zemlje. Radi toga, svaki trudbenik naše domovine mora da teži i da radi na tome, da postane svestrano obrazovan čovjek. Razume se u toj borbi za svestranu naobrazbu, treba raditi po određenom planu u centru kojeg treba da bude sistematsko usavršavanje u svojoj struci i izučavanje marksizma-lenjinizma. Ovo se odnosi ne samo na one ljude, koji nemaju znanja, — jer ga nisu mogli steći u uslovima stare nenarodne Jugoslavije, — nego i na one ljude, koji imaju izvjesnog znanja. Ne treba zaboraviti da se život stalno razvija i ako čovjek ne bogati svoje znanje, on postepeno zaostaje od života. Oni, pak, ljudi koji misle da njima nije potrebno učiti, jer oni znaju dovoljno, obično, postaju nekorisni, a često i štetni. Treba uvijek težiti za tim, da čovjek nauči nešto novo, a prije svega ono što mu je najviše potrebno. Za učvršćenje nove, svjesne socijalističke discipline svakodnevno ubjedjivanje radnika i vaspitanje trudbenika u duhu socijalizma, ima prvostepeni značaj. Samo onaj radnik, seljak, činovnik, upravnik i uopće gradjanin naše zemlje, koji vidi jasno perspektive razvitka naše zemlje i načine pomoću kojih ćemo postići onaj veliki cilj, kome težimo, postaje entuzijasta u radu, disciplinovan i kao takav svjesan gradioc novog društvenog uređenja. Za takvog radnika disciplina i rad nije breme, nego djelo časti, slave i herojstva. Iz ovoga slijedi da je zadaća svih frontovskih organizacija, a naročito sindikata, da neumorno i svakodnevno rade na političkom i ideološkom vaspitanju trudbenika i da na taj način unose u sredinu trudbenika duh svjesnog odnosa na radu i osjećaj visoke discipline i organizovanosti, bez čega bi izvršenje Petogodišnjeg plana bilo nemoguće.

Za učvršćivanje socijalističke discipline rada potrebno je provoditi dosljedno i politiku naše vlade o pravilnom nagrađivanju radnika. Radnik pravilno rasudjuje kad kaže ovako: »Ako ja radim više, treba i da dobijem više«. Ovo zdravo rasudjivanje najvećeg dijela trudbenika naše zemlje, potpuno je u skladu sa socijalističkim principima nagrađivanja radnika prema količini i kakvoći rada. Pravilno nagrađivanje radnika, daje potstrijeka ljudima, da stalno povišuju svoju kvalifikaciju, da redovno dolaze na posao i da na poslu budu marljivi u svom interesu i u interesu čitave naše zajednice. Prema tome borba za pravilno nagrađivanje trudbenika jeste jedan važan metod za učvršćenje socijalističke discipline rada. Iz ovog

Isno prolazi, da je pitanje pravilnog nagrađivanja radni-
a, stvar ne samo upravnika poduzeća, već i sindikalne or-
ganizacije i svih trudbenika.

Budući da kod nas ogromna većina radnika, namješteni-
a i inteligencije časno vrši svoju građansku dužnost, jer ra-
dobro i savjesno, na korist čitave zajednice, često se ispu-
a iz vida jedan mali dio zaostalih i nesavjesnih elemenata,
oji zloupotrebljava rad, skita se po »berzama rada«, spekuli-
i ponekad pribjegava i kradji. Obično prema ovakvim lju-
ma mi smo kao po pravilu, i suviše liberalni i da bi ih ispra-
li upotrebljavamo samo metod ubjedjivanja i vaspitavanja. A
bi učvrstili socijalističku disciplinu rada prema nepopravlj-
im elementima na ovaj način, treba obavezno primjenjivati
prinudne mjere, a ne samo vaspitne. To su ljudi koji dono-
e štetu čitavoj našoj zajednici, a imajući iznad svega naše
će interese, ovakve elemente mi moramo ne samo žigosati,
ego za teže propuste pozivati ih i na sudsku odgovornost i
rogo kažnjavati. Za učvršćenje socijalističke discipline, me-
od ubjedjivanja mora biti kombinovan sa metodom prinudji-
anja. Ovo se ne smije izgubiti iz vida, kada se radi o daljem
čvršćivanju socijalističke discipline, koja nam je potrebna
anas više nego ikada, pri izvršavanju zadataka i vezanosti
a odredjeni vremenski rok.

Isto tako jedan od osnovnih metoda učvršćenja socijali-
tičke discipline i organizacije rada jeste dosljedno provodje-
je u život principa jedinstvenog odlučivanja. To znači da je
pravnik poduzeća taj, koji nosi neposrednu odgovornost za
vodenje državnog plana i svih proizvodnih zadataka. Iz ovo-
a proističe da su sva operativna naredjenja upravnika oba-
ezna za sve koji rade u poduzeću, bez obzira na položaj ko-
pojedinci zauzimaju u društvenim i drugim organizacijama.
I rukama upravnika moraju biti skoncentrisane sve niti
pravljanja privrednim životom poduzeća. Svako nepotčinja-
anje rukovodiocu, bilo velikom ili malom, izuzev ako nare-
jenja nisu štetočinskog karaktera, potkopava socijalističku
disciplinu i organizaciju rada. Razumije se, ovo ne znači da
adnici i namještenici treba da stoje po strani od upravlja-
ja proizvodnjom. Naprotiv, princip jedinonučela kod nas
stovremeno označava ne samo davati naredjenja, uputstva,
oja se moraju izvršiti, znanje organizo posao, odabrati
adrove, odstraniti neodgovornost u radu. go to označava
znanje: naći oslonca u čitavom radnom kolektivu poduze-
a. Snaga i autoritet upravnika poduzeća i jeste u vezi sa
nasama, sa čitavim kolektivom poduzeća. Samo onaj ruko-
vodioc može biti na visini svog položaja i zadatka, koji se
avjetuje sa inžinjerima, poslovođjama, udarnicima i nova-

torima i čitavim radnim kolektivom preko proizvodnih stanaka. Sveta je dužnost svih naših upravnika da usklade svoj rad tako, da svestrano iskoriste ogromno iskustvo i stvaralačke sposobnosti svih trudbenika. Njegova je dužnost ne samo da uči radni kolektiv, na čijem čelu se nalazi, nego i da se sam uči od onih, od kojih traži da se njegova naređenja bezuslovno moraju izvršavati.

Ukoliko budemo učvršćivali socijalističku disciplinu i organizaciju rada, utoliko ćemo uspješnije ostvariti naš Petogodišnji plan i samim tim osigurati nama i našim pokoljenjima bolju i srećniju budućnost. Socijalistička disciplina i organizacija rada predstavlja jedan od osnovnih uslova za uspješno izvršenje Petogodišnjeg plana i radi toga ovo pitanje mora biti stalno u centru pažnje svih naših organa.

Milan Kalafatić

SORTE KUKURUZA SA PRINOSOM OD 120—150 M. C.

Značaj upotrebe selekcioniranih sorti žitarica vidi se u prinosu žitarica koji se dobijaju racionalnom obradom i pravilnim izborom sjemenskog materijala. Kolhozi, upotrebljavajući selekcionirane sorte kukuruza kao što su »Minezota 23« i »Sterling«, dobili su prinose od 120—150 cm. po hektaru. Za dobijanje takvog prinosa bilo je potrebno obraditi medjeredove posijane kukuruzom 5 puta i 2 puta zakidati zaperke, na koji je način dobivena velika ušteda u rezervi vode.

REKORD MLIJEČNOSTI

Rekord mliječnosti montafonskih krava postigla je naša stočarska zadruga »Jugomantafon« u Mariboru 1935 godine. Tamo je krava »Kresta« zadrugara Nikole Jurkovića u Radvanju, dala jedne godine 14.078 kg mlijeka sa 480 kg masti.

O Slovenskoj uzajamnosti u prošlosti i sadašnjosti

Slovenski narodi bili su dugo vremena izloženi napadima od inostranih zavojevača sa istoka i zapada. Zato je sasvim prirodno da su slovenski narodi tražili tome stanju lijeka. Za taj posao bili su angažovani najbolji umovi slovenskih naroda i nadjeno je spasonosno rješenje da je u bratskom jedinstvu slovenskih naroda i u njihovoj međusobnoj uzajamnosti njihov spas. Pa ipak, iako je nadjeno spasonosno rješenje, do bratskog jedinstva slovenskih naroda nije dolazilo, jer su tome smetale društveno-političke prilike u slovenskim zemljama, a glavna smetnja bio je ruski carizam.

Ruski carizam ugnjetavao je mnoge neslovenske narode, a pored njih još i Poljake, Bjelorusce i Ukrajince. Ni sam ruski narod, za vrijeme carizma, nije bio slobodan. Na druge slovenske zemlje, ruski carizam je gledao kao na svoje ruske gubernije koje su mu služile kao sitna moneta u njegovim imperijalističkim obračunima.

Pioniri slovenske uzajamnosti došli su do pravilnog zaključka da je u bratskom jedinstvu spasenje slovenskih naroda, samo oni nisu našli put kako da ostvare svoj zaključak. Same slovenske mase takodje su intuitivno osjećale da je u slovenskoj solidarnosti spasenje, vršile pritisak na vladajuće krugove i pod tim pritiskom zaključivani su ugovori o prijateljstvu, ekonomskoj i kulturnoj saradnji medju slovenskim državama do rata. A kada je dolazilo do ozbiljne probe, pokazalo se da je to prijateljstvo na labavim nogama, potpuno se rasipalo, pa često puta prelazilo i u otvoreno neprijateljstvo. Tako je srpsko-bugarsko prijateljstvo zaključivano u nedavnoj prošlosti mnogo puta, pa ipak su bugarske i srpske narodne mase morale ratovati izmedju sebe, jer su ih na taj bratoubilački rat nagonili srpski i bugarski imperijalisti. Makedonija je bila jabuka razdora izmedju srpskih i bugarskih šovinista. Trebalo je dakle izmijeniti društveno političku osnovu svih slovenskih zemalja, priznati svakoj naciji pravo da ona sama sa sobom suvereno odlučuje i upravlja dati pravo svakom narodu da na ravnoj nozi pregovara o zajedničkim potrebama slovenskih naroda pa da dodje do prave, bratske slovenske uzajamnosti. To nisu vidjeli iskreni pioniri slovenske uzajamnosti, već su i oni sami često puta bili orudje u rukama svojih imperijalista. Zato i nije moglo da dodje do istinske slovenske uzajamnosti u prošlosti.

II

Veliki ruski narod, pod rukovodstvom Lenjina, izmijenio je situaciju medju slovenskim narodima s Velikom Oktobarskom Socijalističkom revolucijom u Rusiji. Tom revolucijom oslobođen je ne samo ruski narod već i mnogobrojni drugi narodi koje je ruski carizam ugnjetavao, a poljski narod došao je i do svoje države. Iz carske Rusije stvorena je bratska zajednica ravnopravnih naroda, a vlast je prešla u ruke radnog naroda. Na teritoriji bivše carske Rusije stvoreno je takvo demokratsko uređenje, kakvog još nije vidjela historija. Rusija je iz stare, zaostale agrarne zemlje pretvorena u modernu industrisku zemlju s mehaniziranom poljoprivredom. Nekadašnje zaostale carske kolonije pretvorene su u napredne industriske zemlje u kojima se nacionalna kultura razvila do visokih granica. Narodi Sovjetske Rusije zaživjeli su srećnim i zadovoljnim životom. Sovjetska Rusija postala je snažna i moćna država. Ali dok su se prilike izmijenile u bivšoj carskoj Rusiji, u drugim slovenskim zemljama ostalo je uglavnom, po starom sve do drugog svjetskog rata. Svi slovenski pa i drugi porobljeni neslovenski narodi uprli su svoje oči na Sovjetski Savez i očekivali od njega spasenje.

U avgustu 1941 godine održan je u Moskvi prvi Sveslovenski miting. U proglasu koji je upućen svim slovenskim narodima rečeno je:

»Braćo podjarmljeni Slovenci! Stojimo pred smrtnom opasnošću. Kucnuo je čas kada se čitav slovenski svijet mora ujediniti radi što skorijeg i konačnog uništenja fašizma.

Mi se ujedinjujemo kao jednaki s jednakim... Naša je žarka sveopća težnja da se slovenski narodi, kao i svi drugi narodi mirno i slobodno razvijaju u okviru svojih država. Odlučno i čvrsto odbacujemo ideju panslavizma kao skroz reakcionaran pravac, koji je duboko suprotan visokim zadacima jednakosti naroda i nacionalnog razvitka svih država, a koji je ruski carizam koristio za svoje imperijalističke ciljeve.«

Slovenski narodi prihvatili su ovaj program i pošli u borbu protiv fašističkih osvajača. No u procesu borbe slovenski narodi naišli su na prepreke koje su im ometale uspješan hod borbe protiv fašističkih okupatora. Zato su slovenski narodi unijeli u svoj program i ono novo što ih je vuklo u borbu i što im je osiguralo pobjedu. Maršal Jugoslavije drug Tito najbolje je shvatio te težnje naroda Jugoslavije pa ih je ovako formulisao: »Naša narodnooslobodilačka borba ne bi bila tako uporna i tako uspješna, kada narodi Jugoslavije ne bi u njoj vidjeli osim pobjede nad fašizmom i

pobjedu nad onim što je bilo za prošlih režima pobjedu nad onima koji su ugnjetavali i teže daljnjem ugnjetavanju naroda Jugoslavije. Riječ narodnooslobodilačka borba bila bi samo jedna fraza, pa čak i prevara kad ona ne bi, osim opće jugoslovenskog smisla, imala i nacionalni smisao za svaki narod posebice, tj. kada ona ne bi, osim oslobodjenja Jugoslavije, značila u isto vrijeme i oslobodjenje Hrvata, Slovenaca, Srba, Makedonaca, Arnauta, Muslimana, itd., kada narodnooslobodilačka borba ne bi imala tu sadržinu da zaista nosi slobodu, ravnopravnost i bratstvo svim narodima Jugoslavije. U tome i jeste suština narodnooslobodilačke borbe. U Jugoslaviji ne smije više biti nacionalnog ugnjetavanja i socijalnog izrabljivanja.»

Za tim programom pošli su u borbu gusti slojevi svih naroda Jugoslavije. Na taj način pokret u Jugoslaviji dobio je široki narodni, antifašistički, demokratski karakter. Zasluga je naroda Jugoslavije u tome što su oni pokazali i dokazali svim porobljenim narodima za vrijeme drugog svjetskog rata da je moguća borba protiv fašističkih okupatora u njihovoj pozadini i da ta borba može da bude uspješna samo u tom slučaju, ako se ona poveže sa realizacijom težnji širokih slojeva naroda. Narodi Jugoslavije našli su sebi put, no oni su tim pokazali i drugim narodima spasonosni put oslobođenja. Porobljeni slovenski narodi prihvatili su taj put, i tako je nastalo, prvi put u historiji, pravo bratsko, slovensko uzajamno pomaganje. Tako je došlo do novog slovenskog pokreta, do oslobodjenja slovenskih zemalja i do dubokih promjena u tim zemljama. U svim slovenskim zemljama pobijedili su demokratski režimi; radni narod došao je na vlast. Zemlja je podijeljena seljacima, a kapitalističkim zemljoposjedima došao je u slovenskim zemljama kraj. Eksploatacija i nacionalnog ugnjetavanja nema više u slovenskim zemljama. Na kraju treba naglasiti da su se nade porobljenih slovenskih naroda potpuno opravdale, jer je oslobodjenje došlo pri aktivnoj pomoći sovjetskog naroda.

Osobenost novog slovenskog pokreta sastoji se još i u tome što se on ne zatvara u svoje rasne granice, ne ograničava se u svojoj borbi samo na slovenske narode, već on ide u svojoj borbi zajedno i sa svim drugim slobodoljubivim neslovenskim narodima. To se pokazalo za vrijeme drugog svjetskog rata u borbi protiv fašističkih okupatora, pa se to ispoljava i sada u poslijeratnom periodu, u borbi za pravičan i trajan mir u svijetu, u borbi protiv novih potpaljivača rata i novih pretendenata na svjetsko gospodarstvo.

III.

Slovenski narodi su danas slobodni i ravnopravni. Oni mogu da uređuju svoje zemlje, i to oni i čine, prema svojoj

volji. Niko im više ne može da diktira i nameće svoju volju. Slovenske zemlje stoje danas na raznim stepenima privrednog i političkog razvitka što je uslovljeno razvitkom narodnooslobodilačke borbe za vrijeme drugog svjetskog rata u tim zemljama. No bez obzira na različiti stepen razvitka, sve one imaju neke zajedničke crte. Narodna vlast i planska privreda jeste ono što karakteriše danas sve slovenske zemlje. Jednom riječju stvoreni su svi uslovi da se realizuju ne samo težnje naših slavni predaka, već i nasušna potreba slovenskih naroda — prava slovenska uzajamnost. Slovenska uzajamnost, stvorena u drugom svjetskom ratu, produžila se u poslijeratnom periodu.

Slovenske zemlje povezane su ugovorima o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći, o ekonomskoj i kulturnoj saradnji. Ti se ugovori bitno razlikuju od ugovora koje sklapaju izmedju sebe kapitalističke zemlje.

Ti ugovori prije svega ustanovljuju najtješnju saradnju slovenskih zemalja po svim pitanjima međunarodne politike, učvršćuju mir u svijetu, garantuju bezbjednost, nezavisnost, državni suverenitet i ojačavaju međunarodni položaj slovenskih zemalja. Slovenske zemlje svojim demokratskim uređenjem, sistemom ugovora o svojoj bezbjednosti predstavljaju danas ideal za sve porobljene i ugnjetene narode.

Ugovori o ekonomskoj saradnji omogućiće, što do sada nije bio nigdje slučaj, da se iskorišćavaju granične rijeke i reoni oko granice za privredni razvitak, jer nema više uslova za osvajanje i međusobno ratovanje. Ekonomski ugovori omogućavaju slovenskim zemljama još širi razvitak produktivnih snaga nego što im to dozvoljava njihova sopstvena planska privreda. Planska privreda u slovenskim zemljama dozvoljava da se one međusobno kompletuju, da razvijaju one grane proizvodnje koje one nemaju. Ekonomski ugovori sa slovenskim zemljama nemaju za cilj — profit, visoku zaradu, već učvršćenje nezavisnosti slovenskih zemalja. Na taj način dolazi slovenska uzajamnost do svog prvog bratskog i istinskog izražaja, o čemu su sanjariili naši pretci da slovenski narodi žive u slobodi i bezbjednosti, u kulturnom i materijalnom blagostanju.

Ostvarivanje slovenske uzajamnosti stajalo je slovenske narode mnogih potoka slovenskih krvi i teških žrtava. I baš zato što je ona tako skupo plaćena, ona će biti i tako dobro čuvana. Slovenski narodi neće nikada dozvoliti da se uslovi koji uslovljavaju slovensku uzajamnost naruše, jer bi to značilo gubljenje slobode i nezavisnosti slovenskih naroda, a to znači vraćanje na staro što slovenski narodi ne žele. Slovenska uzajamnost je uslov za opstanak i svestran razvitak slovenskih naroda i zato će je slovenski narodi čuvati, braniti i negovati kao svoje najveće blago. Božidar Maslarić

Poljoprivreda Vojvodine u Petogodišnjem planu

Petogodišnjim planom stavljeni mnogi zadaci pred poljoprivredu Vojvodine sačinjavaju sastavni dio zadataka izgradnje naše zemlje koji su sadržani kako u Saveznom petogodišnjem planu tako i u petogodišnjem planu Narodne Republike Srbije. U svom govoru u Saveznoj skupštini drug Tito je rekao da se u poljoprivredu treba unijeti plana i plan-ski metod rada i proizvodnje kao i u ostalim privrednim granama, jer kako je drug Tito rekao: »Ni vrhovnim ni nižim organima vlasti nije svejedno kako će seljaci sijati, koliko i šta će sijati. Prema tome potreban je plan sjetve. Potrebno je stručno rukovodstvo i savjet«.

Naš petogodišnji plan u tom pogledu daje perspektive i kroz njega su nam postavljene obaveze, obaveze po raznim sektorima iz poljoprivrede.

Saglasno saveznom i republikanskom planu razradjen je plan Autonomne Pokrajine Vojvodine u kojem se pred poljoprivredu Vojvodine postavljaju krupni zadaci. Zadaci su zaista veliki i za neke i dobronamjerne ljude izgledaju fantastični i neostvarljivi. Ma da će mo se susretati sa raznim poteškoćama oko izvršenja petogodišnjeg plana to, nikako ne znači da petogodišnji plan ne ćemo moći izvršiti. Razumije se, poteškoće sa kojima ćemo se sretati nisu ništa neprirodno, jer i sam petogodišnji plan predstavlja teškoću koju ne može svako da savlada, tj. koji se u svakoj zemlji ne može ni zamisliti a kamo li prići njegovom ostvarenju.

Nevjerica, koja se pojavljuje kod nekih ljudi o nemogućnosti izvršenja petogodišnjeg plana, pojavljuje se i kod zlonamjernih ljudi, koji su navikli proizvoditi na stari način. Tako na primjer mnogim ljudima izgleda kao nevjerovatno da se u našoj poljoprivredi mogu ostvariti prinosi koji su predviđjeni petogodišnjim planom, ma da do sad još niko nije odredio krajnju granicu do koje se prinosi mogu penjati.

Međutim, ljudi koji su bliski proizvodnji i za koje petogodišnji plan ne predstavlja nikakvu misterioznost, nego realni zadatak današnjice, koji je ostvarljiv sa našim snagama kojima raspolazemo i na koje možemo računati u izvršenju našeg petogodišnjeg plana. Tako na primjer plan predviđa da se poveća prosječan prinos po hektaru na 16 mtc, za razliku od 13 mtc, što je bio desetogodišnji prosjek 1939 godine. To je realno i ostvarljivo, samo treba kod naših MNO-a stvoriti, tojest razvijati osjećaj odgovornosti, kao i da se rasvije kod njih svijest da je to njihov zadatak i da bez nji-

hovog zauzimanja ne mogu biti ostvareni zadaci našeg Petogodišnjeg plana. Znači da tom zadatku treba prići organizovano, a prići organizovano znači imati pred sobom jasan cilj i znati šta se želi postići našim nastojanjima. Svaki MNO, da bi udovoljio svojoj obavezi, treba da pozna svoje selo da poznaje moć svakog domaćina i da prema tome odredi kakvu pomoć kojem domaćinstvu treba pružiti. U svakom slučaju bivši agrarni interesenti (koji su agrarnom reformom nadijeljeni zemljom), treba da budu svakodnevna briga naših organa vlasti, naročito mjesnih organa. Pravilna i pravovremena obrada zemljišta, takodje treba da bude briga naših MNO-a, jer bez svakodnevne brige o svakom proizvođaču ne može biti dobrih tj. visokih prinosa pojedinih kultura.

Što se tiče državnog sektora u poljoprivredi, on treba da odigra ulogu proizvođača najboljeg kvalitetnog sjemena za Seljačke radne zadruge, kao i za privatni sektor. Razumije se, ako bi se naš državni sektor u poljoprivredi bavio samo raznim eksperimentisanjem onda u stvari ne bi odgovorio svom zadatku. Naprotiv, njemu treba dati takav zadatak da bude istovremeno i proizvođač dobrog kvalitetnog sjemena i da daje putokaz za postizanje što većih prinosa. Tako na primjer ima nekih državnih poljoprivrednih imanja saveznog, republikanskog i pokrajinskog značaja, postavljenih u raznim ritovima ili pored rijeka i kanala u našoj Pokrajini. Takvim imanjima treba dati zadatak da proizvode što veće količine povrća za pijacu kako bi i na taj način imanja najdirektnije pomogla našim vlastima u snabdjevanju pijaca dobrim povrćem. Ovo isto važi i za imanja za rasplod i tov svinja, kojima naša pijaca već sada oskudjeva. Dakle, državni sektor u poljoprivredi treba da odigra dvostruku ulogu: ulogu proizvodnje dobrog kvalitetnog sjemena, kao i ulogu snabdjevača pijace sa najneophodnijim namirnicama.

Kao proizvođač dobrog sjemena i rasne stoke, državna poljoprivredna imanja treba da budu naročito snažan oslonac Seljačkim zadrugama, a kao proizvođač robe za pijacu da bude snabdjevač pijace i regulator cijena poljoprivrednih proizvoda na pijaci. Taj zadatak državni sektor u poljoprivredi apsolutno mora riješiti u petogodišnjem planu. Naša vlast u tom pravcu i predvidja ogromnu pomoć državnim poljoprivrednim imanjima.

Kao nov faktor u poljoprivrednoj proizvodnji pojavljuju se Seljačke radne zadruge. Razumije se one imaju niz svojih nedostataka, a kao jedan od najvažnijih jeste organizacija rada, koja još nije u njima sprovedena. Osim toga srestva za obradu njihovih oranica još su nedostatna. No, taj se problem rješava na taj način što MTS obavljaju glavni zadatak oko

oranične obrađe. Međutim, Seljačke radne zadruge brojčano se tako brzo razvijaju da se MTS sa sadašnjim kapacitetom mašina pokazuju nedovoljne to znači, da naša rukovodstva MTS-a to moraju imati pred očima i da prema tome preduзму sve za povećanje traktorskog parka kao osnovne baze pomoći za Seljačke radne zadruge. No ipak i pored teškoća koje se javljaju u radu Seljačkih radnih zadruga, ipak Seljačke radne zadruge, pored državnih imanja, imaju najbolje uslove da budu pioniri u pravom smislu u izvršenju našeg petogodišnjeg plana u poljoprivredi. Ma da je njima teško dati količinski zadatak (pošto su zadruge stalno u formiranju), ali ipak, jedno je jasno da Seljačkim radnim zadrugama naše vlasti treba da pruže pomoć kako bi i one zaista ispunile zadatke koji se pred njih, kao nova domaćinstva postavljaju. Seljačke radne zadruge pored državnih imanja, treba da budu istinski borci za unapredjenje poljoprivrede, da se u njima razgori stvarna bitka za ispunjenje i preispunjenje petogodišnjeg plana. S tim u vezi, nužno je, da Seljačke radne zadruge uspostave što tjesniji kontakt sa Zavodom za poljoprivredna istraživanja, kako bi im Zavod davao stručna uputstva o tome kako će postići najveće prinose. Veza između Seljačkih radnih zadruga i Zavoda treba da bude stvarna radna veza gdje će se mijenjati iskustva praksa i nauke jedna druge nadopunjavati.

Pred Zavodom za poljoprivredna istraživanja takodje su postavljeni razni vrlo krupni zadaci. Između ostalih naučnih radova, Zavod obavezno treba da organizuje stanice za ispitivanje ritova i pješčara, jer u Vojvodini ima vrlo mnogo velikih površina pod ritovima i pješčarama mada do sad nije ništa naučno u tom pogledu učinjeno, kako bi se te površine najbolje koristile u poljoprivrednoj proizvodnji. Tom zadatku naš Zavod u petogodišnjem planu mora prići vrlo ozbiljno i riješavati ga na zadovoljavajući način. Osim toga naš Zavod treba da posveti širokom sistemu ogleda ozbiljnu pažnju, jer širina ogleda daće nam široke i svakovrsne rezultate, koji će omogućiti plodotvorniji rad na daljem unapredjivanju poljoprivrede.

U cilju dostizanja visokih prinosa Zavod za poljoprivredna istraživanja, treba, u petogodišnjem planu da argumentirano dokaže rezultate primjene vještačkih đubriva kod pojedinih kultura. Taj zadatak Zavod može riješiti samo u tom slučaju ako mrežu ogleda o primjeni vještačkih đubriva postavi naširoko i u raznim rejonima. Zadatak može uspješno riješiti, a njegovim riješenjem doprinijeće se vrlo mnogo u povećanju poljoprivrednih proizvoda. Značajnu ulogu u našem petogodišnjem planu zauzima stočarstvo. Sačuvati postojeće stočarstvo i razviti ga dalje, naročito kvalitativno, to je zadatak u

petogodišnjem planu. Istina taj zadatak je i vrlo težak, jer mu se do sad pa unazad kroz historiju, nije nikad organizovano prilazilo a da se nije prilazilo vidi se i po tome što ne postoji ni osnovni kadar za unapredjenje stočarstva. Taj zadatak ćemo morati riješavati u toku sprovođenja petogodišnjeg plana.

Sačuvati i razviti stočarski fond, moguće je pod uslovom: a) ako organizujemo veterinarsku službu tako, da ona unaprijed preduzima profilaktične mjere, a ne da se mjere preuzimaju tek tada kad razne zarazne bolesti poprime širi karakter, i b) treba poboljšati kvalitet ishrane stoke, a ne da se stoka preko zime hrani sa slamom i kukuruzovinom, kao što je bila praksa kod dobrog dijela proizvođača.

Sprovodeći sve mjere u poljoprivredi, koje su predviđene u petogodišnjem planu, naša poljoprivreda će zaista poći putem naglog razvitka. Dovoljno je napomenuti da ćemo samo kopanjem kanala Dunav—Tisa—Dunav unijeti u poljoprivredu čitav niz promjena i to kako kod načina obrade tako i mogućnost uvođenja novih kultura, koje ćemo tada moći sijati, jer će se dobijanjem dovoljno vlažnosti putem navodnjavanja omogućiti njihovo gajenje. U tom cilju naš Zavod za poljoprivredna istraživanja treba će svoj rad organizovati tako da ima u svom sastavu Odsjek za postavljanje ogleda sa navodnjavanjem. Taj Odsjek u svojoj budućnosti treba da odigra veliku ulogu. Dakle, kopanjem kanala Dunav—Tisa—Dunav pružićemo našoj poljoprivredi nevidjene mogućnosti za njen dalji razvitak.

Za sprovođenje ogromnih zadataka postavljenih pred poljoprivredu treba obezbjediti stručni kadar bez kojega se neda ni zamisliti izvršenje tako velikog zadatka. Zato je našim petogodišnjim planom predviđeno da samo u Vojvodini prodje kroz razne kurseve oko 25.000 ljudi. Osposobljavanjem tog broja ljudi osposobljavamo živu snagu koja će se uhvatiti u koštac sa ogromnom problematikom i od koga u stvari i zavisi sprovođenje petogodišnjeg plana u poljoprivredi.

Završiti uspješno petogodišnji plan, postići u sprovođenju petogodišnjeg plana nova otkrića nove uspjehe za dalje unapredjenje poljoprivrede je najveći naš zadatak. Po izvršenju zadataka postavljenih u petogodišnjem planu i po novim postignućima, treba cijeniti ljubav prema našoj Otadžbini, želju da se naša Otadžbina što prije uzdigne iz ratnih pustošenja, kako bi bila sposobna za dalji život i snažni razvitak naprijed. To jeste zadatak našeg petogodišnjeg plana.

Paško Romac

Izdajnici i špijuni a ne opozicionari

Od oslobodjenja pa na ovamo pred narodnim sudom su se našle neke »ugledne ličnosti« bivše Jugoslavije, bivši političari, svećenici i drugi, zbog sramne izdaje koju su vršili protiv naše zemlje. Ko su ti ljudi?

Ima ih raznih nacionalnosti, raznih političkih pravaca, raznih vjerskih pripadnosti, iz raznih krajeva Jugoslavije.

Kada se redom pogledaju ovi tipovi, naivan posmatrač bi rekao da se tu radi o uglednim političarima, koji su za vrijeme bivše Jugoslavije bili čak i opozicioneri, te da među njima ima raznih učenih ljudi, profesora i drugih intelektualaca, ili crkvenih velikodostojnika čiji je sav grijeh što se možda »ne slažu sa današnjim stanjem u Jugoslaviji«. I zaista, cijelo ovo društvo, počev od Stepinca u Zagrebu i Franca Snoja, Negode i drugih u Ljubljani, pa do Dragoljuba Jovanovića i inženjera Gažija u Beogradu, pokušavalo je na sudu da dokaže kako su oni — samo opozicioneri Narodnoj fronti. Njihovi prijatelji u našoj zemlji i van nje u bijesomučnoj klevetničkoj kampanji protiv Narodne fronte, takodjer žele da prikažu, kako se u Jugoslaviji proganja opozicija, kako u Jugoslaviji vlada jedna (Komunistička) partija itd. To pričaju oni.

A šta nam govori i prošlost i rad ovih ljudi?

Alojzije Stepinac, zagrebački nadbiskup bio je vjerni sluga Pavelića. On je za Pavelićevu Nezavisnu državu Hrvatsku vršio nasilna pokrštavanja Srba, on je blagosiljao ustaške krvoloke, njegovi fratri su skrivali ogromne količine zlata otetog od poubijanih ljudi i žena po logorima smrti. On je skrivao u svom kaptolu ustaške oficire i špijune, on je najzad pomogao razbojničke bande križara koji su po Hrvatskoj pljačkali seoske zadruge, ubijali mirne prolaznike po drumovima itd. Prema tome pred sudom nije sjedio svećenik koji vrši vjerske obrede, već zločinac zbog čijih djela su mnogi i mnogi ljudi izgubili svoje živote.

Črtomir Nagoda, Franc Snoj i njihova grupa, kojoj je sudio narodni sud u Ljubljani svim silama su nastojali da sebe prikažu kao »obične opozicionere«. Na sudu se pokazalo da je ova grupa bila obična banda špijuna, koja je radila po uputstvima iz inostranstva. Nagoda, Snoj i drugi sakupljali su u našoj zemlji razne podatke iz naše industrije, političkog života, podatke o snazi naše vojske i sve to za dobre pare slali svojim gospodarima. Oni su slali lažne izvještaje o prilikama u Jugoslaviji, na osnovu kojih je poslije

vodjena klevetnička kampanja protiv naše zemlje. Oni su u inostranstvu bili povezani sa raznim četničkim i ustaškim logorima »za raseljena lica« sa raznim engleskim i američkim špijunima i po njihovim direktivama su radili.

Oni su se pred sudom branili, da su namjeravali da stvore opoziciju u Jugoslaviji. No, na sudu se pokazalo, da oni kao »opozicija« nemaju nikakvog svog političkog programa, da u narodu nemaju ni veze ni oslonca. Pokazalo se da se tu ne radi o opoziciji, već o običnoj bandi špijuna stranih imperijalističkih zemalja, o običnoj bandi narodnih izdajnika koji za šaku ljudinog srebra prodaju slobodu i čast zemlje i naroda.

Dragoljub Jovanović, nekadašnji šef Zemljoradničke stranke, poznati demagog i samozvani seljački vođa, osuđen je opet za izdaju.

Pravo demaskirano lice ovog političkog hohštaplera je sada već poznato svim našim trudbenicima.

U bivšoj Jugoslaviji on je bio podmukli klevetnik Sovjetskog saveza i razbijač jedinstva demokratskih snaga, koje su se još tada okupljale u Narodnu frontu. Za vrijeme okupacije ovaj grlati junak se zavukao u mišiju rupu i pod zaštitom beogradske specijalne policije odbijao svaku saradnju sa Narodno-oslobodilačkim pokretom i odvrćao druge od učešća u Narodno-oslobodilačkoj borbi. I ne samo da je odbijao ovu saradnju, već se povezivao sa izdajnicima bugarskog naroda radi borbe protiv demokratskih oslobodilačkih pokreta naroda Balkana.

Poslije oslobodjenja on se uvlači u Narodnu frontu. Ali ubrzo i tu pokazuje svoje pravo lice. U Narodnoj skupštini on kleveće SSSR, ustaje protiv naše Armije, ne slaže se sa nacionalizacijom većih privrednih poduzeća, istupa protiv naših zadruga i drsko napada naš Petogodišnji plan. On napada kao ranjena zvijer na velike tekovine naše Oslobodilačke borbe. To je bilo do sudjenja. No sudjenje je zderalo masku sa lica ovog prepredenjaka i pokazalo je da su inženjer Franjo Gaži i Dragoljub Jovanović »u 1946 godini, a naročito od mjeseca maja te godine, uspostavili kontakt sa izvjesnom inostranom obavještajnom službom«, da je Franjo Gaži bio »posrednik između optuženog Jovanovića i inostrane agenture«.

Od ove inostrane agenture Jovanović je dobio nalog da formira opozicioni seljačko-demokratski blok, oni su mu naredjivali da u Narodnoj skupštini napada na naše zakone, na Armiju, na SSSR, na Petogodišnji plan, preko njih se povezao sa izdajnikom Mačekom i drugim četničkim i ustaškim glavešinama u inostranstvu.

Iz ovoga se vidi, da je samozvani seljački vođa (koji budirečeno nije imao nikakve veze sa seljaštvom) bio obična špijunčina kroz čija usta su razni engleski i američki imperijalisti napadali naše zakone, razbijali Narodnu frontu itd.

Procesi protiv nekolicina bivših političara, kojekakvih »uglednih ličnosti« su pokazali da se tu ne radi ni o kakvoj opoziciji već o ljudima, kojima je žao stare Jugoslavije, koji su za vrijeme okupacije ili odvrćali narod od borbe ili se borili protiv svog naroda, koji su se pak danas stavili u službu raznih špijuna Engleske i Amerike i za šaku zlata trguju sa slobodom i nezavisnošću nove Jugoslavije.

»Narodna fronta je političko jedinstvo radnih ljudi naše zemlje: radnika, seljaka, narodne inteligencije, omladine, žena i svih radnih građana, to jest svih onih koji rade u duhu nove Jugoslavije«. (Tito II Kongres NFJ).

Prema tome, neslaganje sa Narodnom frontom, razbijanje njezinog programa i jedinstva neminovno vodi u tabor neprijatelja. Biti neprijatelj Narodne fronte, to znači biti neprijatelj bratstva i jedinstva, to znači biti neprijatelj Titovog Petogodišnjeg plana, biti neprijatelj Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

G. T.

KOLOSALNI

U trećem vijeku prije naše ere skulptor Hares na ulazu u Rodosku luku (Grčka) izradio je ogromni kip boga sunca Heliosa. Kip je bio visok 70 m. Njegove raskoračene noge odupirale su se o dvije stijene. Spuštenih jedara brodovi su slobodno prolazili ispod raskoračenih nogu, statue boga. U samoj statui su bile ljestvice po kojima se moglo popeti na njegovu glavu. Prema predanju odakle su se vidjele ne samo obale Sirije nego i brodovi koji su plovili kod egipatskih obala. Rodoski kolos spadao je u sedam čudesa staroga svijeta. On je stajao samo osamdeset godina i pao je za vrijeme jednog zemljotresa. Komadi razbijenog kipa valjali su se skoro hiljadu godina. Zatim su bili prodati i za njihovo prenošenje upotrebljeno je 900 kamila.

Prema ovom kolosu mi i sada zovemo kolosalnim sve ono, što je ogromno ili veličanstveno.

Sloboda vjeroispovesti u Jugoslaviji

Vatikanska štampa, a naročito njen zvanični organ »*Observatore Romano*« pune često svoje stupce lažima o progonjanju katoličke crkve u novoj Jugoslaviji, prikazujući da u našoj zemlji ne postoji vjerske slobode. U toj svojoj klevetničkoj kampanji »*Observatore Romano*« je juna mjeseca 1947 god. donio izmišljenu vijest o »vjerskim progonima i ubistvima nad 400.000 lica u Jugoslavije«. Pored toga, ova štampa piše kako se u Jugoslaviji »sprovodi sistematski plan za potpunu eliminaciju katolicizma« i da se takodje vrši »likvidacija srpske pravoslavne, protestantske, jevrejske vjeroispovijesti« itd.

Ovoj klevetničkoj kampanji o progonima crkve u novoj Jugoslaviji pridružili su se i reakcionarni listovi u Americi, Engleskoj i drugim takozvanim zapadno-demokratskim zemljama. Vatikanska štampa, Herstova štampa u Americi, reakcionarna desničarska štampa u Francuskoj i nekim drugim zemljama zapadne Evrope, digli su naročitu hajku, kada je završeno sudjenje ustaškom biskupu Alojziju Stepincu. Proces ovom narodnom izdajniku velikog stila, — kojeg je Vatikan i međunarodna reakcija koristila u svrhu organizovanja križarsko-ustaških terorističko-ilegalnih organizacija u našoj zemlji, pokazao je kako je Stepinac računao da će njega crkveno dostojanstvo zaštititi i izvući ispod svake odgovornosti. Zato se on nije zadovoljio sa aktivnom suradnjom sa ustašama, po čijem nalogu je održavao biskupske konferencije za vrijeme okupacije uglavnom zato, da bi naškodio narodno-oslobodilačkom pokretu, nego je pod pokroviteljstvom i direktivama zapadnih imperijalista pomagao i založio se za organizovanje ustaško-križarske grupe Eriha Lisaka i drugih nakon oslobodjenja. Ovo je radio unatoč toga, što je nakon sastanka sa Maršalom Titom u Zagrebu 1945 god. primio uvjeravanja da će naša nova država pomagati katoličku crkvu kao i druge crkve, ukoliko one svoje djelovanje razvijale u interesu naših naroda, ukoliko bile istinske narodne crkve.

Medjutim, agrarna reforma je teško pogodila crkvene posjede vraćanjem velikih imanja narodu, koji je zemlju obradjivao, nakon čega se Alojzije Stepinac i znatan dio biskupa, pa i nižeg svećenstva solidarisao sa veleposjedničkim reakcionarnim elementima i započeo zločinački protivnarodni rad. U ovom je Stepinac otišao tako daleko, da je njegov rad i držanje predstavljalo ugrožavanje osnovnih interesa naših naroda, mira, reda i sigurnosti u našoj zemlji, te je

prema našem Ustavu, pred kojim su svi građani ravnopravni, izveden pred narodni sud, da odgovara kao zločinac i izdajnik, nakon čega je zaslužen i kažnjen.

Ovaj proces, koji je bio javan i sa slobodnim pristupom za sve strane novinare, poslužio je plaćeničkoj štampi kao tobožni »dokaz« kako se u Jugoslaviji progone crkveni poglavari, svećenstvo, pa prema tome ne postoji sloboda vjeroispovijesti. Iako su ove klevete reakcionarne štampe Zapadnih imperijalističkih zemalja, naišle na nevjericu i odlučan otpor ogromnog dijela demokratskog stanovništva tih država, ipak je ova klevetnička kampanja protiv nas štetila ugledu naše zemlje i dovodila u sumnju izvjesne možda prema novoj Jugoslaviji i dobro raspoložene ljude. Razumljivo da je radi toga vladao veliki interes u tim zemljama za saznavanje prave istine o vjerskoj slobodi u Jugoslaviji, sa željom da se na licu mjesta steknu uvjerenja o položaju katoličke i ostalih crkava.

Tako su našu zemlju u mjesecu avgustu 1947 god. posjetili predstavnici američkih crkava, čiju delegaciju su predstavljali biskupi i crkveni velikodostojnici: dr. Emori Stevens, dr. Gju Emeri Šipler, dr. Samuel Treksler, dr. Hauer Meliš, dr. Džordž V. Bakner, dr. Klod Vilijems, dr. Filips P. Eliot i dr. Nusbaum.

Ovi američki biskupi su došli u dodir sa predstavnicima katoličke, pravoslavne i protestantske crkve sa kojima su se razgovarali i obavijestili o položaju dotičnih crkava u našoj zemlji. Oni su čak posjetili Alojzija Stepinca u zatvoru (za kojeg je ista reakcionarna štampa na Zapadu tvrdila da je umoren gladju), kojeg su našli u povoljnom tjelesnom zdravlju i kojem je dozvoljeno u zatvoru da piše i proučava religiozni materijal. U razgovoru sa američkim biskupima, Stepinac je izjavio, da je postupak sa njim dobar.

Američka crkvena delegacija je zatim posjetila i Maršala Tita na Bledu sa kojim se porazgovorila o vjerskim problemima u Jugoslaviji postavljajući Maršalu Titu razna pitanja.

Jedan član delegacije je primijetio da je slučaj Stepinca u Americi iskorišćen više nego i jedan drugi od strane katoličke štampe.

— Ja mislim — rekao je na to Maršal, — da katolička crkva u Americi nije imala za to nikakvog moralnog prava, niti je imala mogućnosti da ospori ono što se događalo u Jugoslaviji. Uloga koju je Stepinac odigrao za vrijeme okupacije vrlo je tamna i o tome postoje mnogobrojni dokazi, crno na bijelo. Ništa nije uništeno. Pored ostalog, postoje čak i njemački filmovi, koji to dokazuju. Naročito se ističe

njegova uloga u vrijeme nasilnog prekrštavanja pravoslavnih u katolike od strane katoličke crkve.

Članovi delegacije su izjavili da su oni svjesni tih činjenica, i da je baš to bio jedan od razloga zbog kojih su oni želili da posjete našu zemlju i da vlastitim očima vide te stvari. Oni su obavijestili Maršala, da je u Njujorku katolička hijerarhija pokušala da od Stepinca napravi sveca, pa je čak jednoj novoj gimnaziji dato njegovo ime.

— Vrlo je rdjavo da se od ovakvog čovjeka pravi svetac, — odgovorio je na to Maršal.

— Da li smatrate — pitao je Maršala jedan član delegacije — da je katolička crkva odbila da povuče Stepinca odavde baš zato, da bi od njega napravila mučenika?

— Ja to ne znam. Ja sam g. Harleju, kao pretstavniku vatikanske države, postavio zahtjev da oni sami povuku Stepinca, da ne bi došlo do njegovog hapšenja. Mi smo postupili vrlo širokogrudo. Kazali smo mu: Odvedite Stepinca, a ako nećete, mi smo dužni da ga uhapsimo. Jer, kakvi bi se pojmovi o pravednosti stvorili kod naših ljudi, kad mi to ne bismo učinili.

U daljem toku razgovora, dr. Nusbaum je izjavio kako je on dolazio u prijeratnu Jugoslaviju na poziv izvjesnih religioznih grupa, koje su predstavljale manjinu i nisu imale slobodu vjeroispovjedanja tada. Tom prilikom on je morao ići patrijarhu da intervenira kako bi se dozvolilo rad i ovim crkvama. Sada međutim u novoj Jugoslaviji — rekao je dr. Nusbaum, — uvjerio sam se da sve religije imaju potpunu slobodu vjeroispovjesti.

Na kraju su biskupi izrazili jedinu kritiku na vjersko stanje u Jugoslaviji — kazali su; da su vidjeli i obišli i suviše velik broj crkava.

Poslije ove posjete američkih crkvenih poglavara, našu zemlju je posjetio i kentiberijski nadbiskup E. Džonson, koji je takodjer obišao mnoge krajeve u našoj zemlji, pregledao crkvene institute i izjavio kako se uvjerio u potpunu slobodu vjeroispovjesti u novoj Jugoslaviji, gdje je poslije rata samo utoliko nastao novi momenat, što je Ustavom crkva odijeljena od države i što je nastala još veća sloboda vjeroispovjesti za sve pripadnike pa i one najmanjih crkava — kako se to izrazio američki biskup dr. Nusbaum.

Posjete crkvenih velikodostojnika iz drugih zemalja kod nas, imale su veliki značaj za razotkrivanje i suzbijanje one huškačke i klevetničke propagande koja se sprovodi u Americi, Engleskoj i drugim kapitalističkim zemljama o tobožnim progonima svećenika, ukidanja slobode vjeroispovjesti itd. kod nas, jer su izjave koje su dali nakon posjete ovi biskupi,

emantovale potpuno sve što se u toj ledu zlonamjerno
psalo o Jugoslaviji. Naravno, da na Heisla, Vatikanski »Op-
ervatore Romano« i drugu kapitalističko-plaćeničku štampu
je uticalo da izmijene način svog pisanja prema Jugoslaviji,
uprotiv oni su počeli napadati i članove crkvene delegacije
bja je posjetila našu zemlju, ali su zato njihove izjave imale
gromni odjek na javno mišljenje demokratskih masa u tim
emljama. Trudbenici Amerike, istinski demokrati uvjerali su
nakon izjava članova delegacije u slobodu vjeroispovjesti
Jugoslaviji, jer svaki razuman čovjek je mogao znati da
američki crkveni poglavari, koji su posjetili Jugoslaviju nisu
»crveni« ni komunisti, pošto stoje na čelu čisto vjerskih
organizacija, i da su oni izrekli svome narodu istinu o slobodi
vjeroispovjesti u Jugoslaviji samo zato, što su to vidjeli, u
se uvjerali i kao pošteni ljudi drugo ne mogu reći.

Izvjestan dio svećenstva kod nas i poslije sudjenja Aloj-
ziju Stepincu nastavio je protivnarodno djelovanje na koju
ukazao potpretsjednik Savezne vlade Edvard Kardelj na
velikom političkom zboru u Ljubljani. On je iznio, kako je u
mjesecu održana u Ljubljani nekakva jugoslovenska bis-
paska konferencija, sa koje su učesnici konferencije uputili
rezoluciju Saveznoj vladi u kojoj postavljaju čitav niz zlonam-
jernih zahtjeva, kao uslov da bi crkva tobož mogla »sura-
vivati« sa državom. Drug Kardelj je iznio kako se dio re-
kcionarnih crkvenih krugova služi slobodom vjeroispovjesti
od nas, te crkvu i ispovjedaonicu u mnogim mjestima upo-
tebljava za podmuku propagandu protiv narodne vlasti.

LET PČELA

U letu mišići pčele snažno rade, jer ona ne mora nositi
samo svoje tijelo nego još i dopunski teret, nektar i pelud.
Udarcima svojih krila ona održava u zraku čitavu ovu teži-
u dajući svome tijelu i postepeno kretanje naprijed. Da bi se
obavio ovaj rad, pčela zamahne krilima 200 puta u sekundi
toliko se puta stegnu prsni mišići. Na taj način pri letu na
daljivosti od 4 km prsni mišići pčele stegnu se 180.000 puta.
Ove male marljive životinje stegnu se prsni mišići u toliko
desetina hiljada, dok bi čovjek za prevaljivanje te razdaljine
braknuo svega oko 6.000 puta.

Zanatsko zadrugarstvo u Vojvodini

Zadrugarstvo i zadružni privredni sektor ima vanredno značajnu ulogu u našem planskom privrednom životu. Državni sektor u sprovođenju svojih zadataka naslanja se na zadružni sektor i ta dva sektora čine osnovu našeg novog privrednog razvoja. Stoga se omogućuje svim granama zadrugarstva, a posebno zanatlijama preko zanatskih proizvođačko-preradivačkih zadruga da pruže svoj udio u sveopćim naporima za podizanje naše narodne privrede.

Do danas zanatske proizvođačko-preradivačke zadruge, koje su dobile nova demokratska obilježja, kao opće tekovine narodnooslobodilačke borbe, najviše su dale u oblasti zanatske proizvođačko-preradivačke radinosti. Zanatske proizvođačko-preradivačke zadruge su sposobne za primanje proizvodnih zadataka i proizvodnih planova, jer je u njima izvršena koncentracija proizvodnih radnih snaga i sredstava, podjela rada i racionalizacija režijskih troškova, stoga su narodne vlasti nastojale da obezbijede snabdijevanje tih zadruga i davanje proizvodnih zadataka. Međutim, te zadruge ne samo što su u stanju da vrše proizvodnju zanatskih izradjevina u seriji, nego i vrše poslove opravki i poslove usluga, i sve to po propisanim cijenama, čime kao faktor koji djeluje protiv crne berze rade na sredjivanju prilika na našem tržištu.

Zadaci zanatsko-proizvođačko preradivačkih zadruga

Zanatsko proizvođačko-preradivačko zadrugarstvo počiva na novim temeljima koji su postavljeni Osnovnim zakonom o zadrugama. Iz slijedećih propisa toga Zakona vidi se privredni i socijalni značaj zadruga:

Zadruge su dobrovoljne ekonomske organizacije radnog naroda, koje u interesu unapredjenja narodne privrede, putem zajedničkog rada, povezuju i unapređuju poljoprivredna gazdinstva i zanatsku radinost i koje razvijaju inicijativu najširih narodnih masa u selu i u gradu u organizovanju proizvodnje, snabdijevanja i raspodjele robe.

Izvršavanjem ovih zadataka zadruge pomažu državi u podizanju blagostanja najširih slojeva naroda.

Zadruge su oslonac državi u sprovođenju državnog privrednog plana i u jačanju saveza radnih masa sela i grada. One su sredstvo opće-narodne inicijative, evidencije i kontrole u privredi.

Dužnost je državnih organa da pomažu zadruge koje svojim ispravnim i pravilnim zadružnim radom i doprinosom u izvođenju općeg državnog plana odgovaraju cilju i ulozi zadruge.

U pogledu zanatskih proizvodjačkih preradivačkih zadruga taj Zakon naročito određuje ovo:

Zanatske proizvodjačko-preradivačke zadruge bave se zajedničkom proizvodnjom, preradom i prodajom zanatskih proizvoda kao i kreditiranjem svojih članova. One mogu upotrebljavati isključivo radnu snagu svojih zadrugara.

Što se tiče konkretnih zadataka zanatskih proizvodjačko-preradivačkih zadruga Pravila tih zadruga predviđaju ove zadatke:

Da općim sredstvima i zajedničkim radom zadrugara pomažu razvijanju tehnike i bolje organizacije rada i time potpomognu izgradnju zemlje;

Da zajednički obavljaju poslove svoga zanata radnom snagom svojih zadrugara;

Da kulturno i stručno uzdižu svoje članove;

Da primaju učenike i stručno ih izgrađuju i

Da saobražavaju svoj rad općem državnom privrednom planu.

Zanatske proizvodjačko-preradivačke zadruge su dakle radne zajednice zanatlija i zanatskih radnika, koje se stvaraju radi podizanja i blagostanja svojih članova. One se sasvim razlikuju od predratnih zanatskih zadruga, koje su na sebi nosile žig kapitalističkog društvenog poretka i imale profilerski karakter. Osnova za obrazovanje novih zadruga nije kapital, koji se ulaže protiv profita, već lični rad i radne sposobnosti svih zadrugara. Znanje i kada stupaju u zadrugu unose ne samo svoje radne sposobnosti nego i svoj alat i tehnički uređaj da bi doprinijeli što većoj zajedničkoj proizvodnji. Osim toga, demokratski karakter novih zadruga vidi se i po tome, što članovi zadruga mogu biti ne samo majstori nego i radnici.

To su osnove na kojima počiva naše novo zanatsko proizvodjačko-preradivačko zadrugarstvo.

Razvoj zanatskog zadrugarstva u Vojvodini

Još u toku narodno-oslobodilačke borbe a odmah poslije djelimičnog oslobodjenja Vojvodine, u pozadini i na frontu, obrazovale su se mnogobrojne zanatske radionice, u kojima su zanatlije i zanatlijsko radništvo, dobrovoljno kao u košnicama radili na izradi proizvoda i izradjevina neophodno potrebnih za snabdijevanje vojske i fronta. Postojale su radionice iz raznih zanatskih struka: obućarske, krojačke, saračko-sedlarske, berberske itd. Te su radionice odigrale svoju korisnu ulogu i trebale su biti rasformirane poslije pobjede i progona fašista iz naše otačbine. Međutim, radni aktivij zanatlija i zanatskog radništva, koji su bili okupljeni

oko tih radionica, nisu pokazivali želju da se razilaze, nego su postigli sporazum da nastave da rade kao zanatska proizvodjačko-preradivačka zadruga, jer su uvidjeli kakve velike vrijednosti pruža zajednički rad uz podjelu rada, upotrebu mašina i modernog alata, manje skupne režijske troškove nad individualnim radom. Tako su se iz vojnih radionica stvorile prve zanatske proizvodjačko-preradivačke zadruge u Vojvođini.

U to doba mogu se zapaziti u životu tih zadruga dvije karakteristične okolnosti. Prvo, te su zadruge dobile od narodnih vlasti na privremenu upotrebu, u zakup, uređaje, sredstva proizvodnje i radionice narodnih neprijatelja, što je bilo moguće iz razloga, što tada još nije bio dovoljno jak državni privredni sektor, a bilo je potrebno da se iskoriste sva proizvodna sredstva. Potpuno je prirodno što je kasnije kada se državni privredni sektor razvio došlo do toga, da su se iz zadruga morale predati državnom sektoru uređaji sredstva za proizvodnju i radionice, jer su mu oni bili potrebni, a to je iskazivalo i prirodan razvoj državnog sektora. Na taj način dešavali su se slučajevi da su se zanatske proizvodjačko-preradivačke zadruge pretvarale u državna poduzeća. Međutim, danas kada zanatlije pristupaju u zadruge i predaju zadruzi svoj alat i tehnički uređaj ti se slučajevi ne mogu desiti, jer proizvodna sredstva predstavljaju vlasništvo zadruga, a zadruge time dobijaju karakter trajnosti, što valja u svakom slučaju imati u vidu. Drugo, u zanatske proizvodjačko-preradivačke zadruge ranije su pristupali pretežno radnici (što je bilo prirodno), jer još mnoge tvornice nisu obnovile rad, a manjim dijelom zanatlije. Kasnije, radnici sve više odlaze u tvornice, koje su obnovljene, gdje im je u stvari i mjesto a obzirom na to što su neophodno potrebni našoj narodnoj industriji, a zanatlije su ti koji sve više prilaze u članstvo zadruga a članstvo zanatskih proizvodjačko-preradivačkih zadruga treba da se regrutuje od zanatlije. Time se ostvaruje plansko grupisanje zanatlija u proizvodnju, a zanatlije mnogobrojne prednosti od zajedničkog zadružnog rada.

Od oslobodjenja do današnjih dana razvoj zanatskog proizvodjačko-preradivačkog zadrugarstva je u zamahu i stalno se osnivaju nove zadruge.

Brojno stanje zanatskih proizvodjačko-preradivačkih zadruga

Prema podacima ispostave Zadružnog saveza Srbije za Vojvodinu, pred kraj 1946 godine u Vojvodini je bilo 113 zanatskih proizvodjačko-preradivačkih zadruga sa 2127 čla-

nova. Taj broj je već znatno porastao u prvoj polovini ove godine, kako s obzirom na broj zadruga tako i s obzirom na broj članova zadruga.

Ako bacimo pogled na vrste zadruga, konstatovaćemo da su u zanatskom proizvodjačko-preradjivačkom zadrugarstvu zastupljene mnoge zanatske struke. Ima obučarskih, krojačkih, stolarskih, pekarskih, kovačkih, tašnerskih i dr. zanatskih proizvodjačko-preradjivačkih zadruga. Iz toga se vidi da zadrugarstvo može da obuhvati sve zanatske struke.

Najbrojnije su razvijene obučarske zanatske proizvodjačko-preradjivačke zadruge, kojih u Vojvodini ima ukupno 36; odmah poslije obučarskih zadruga najbrojnije su razvijene krojačke zadruge, kojih u Vojvodini ima 28; stolarskih zadruga ima 10; opančarsko-kožarskih zadruga ima 9; berberskih zadruga ima 8; molerskih zadruga ima 6 itd.

Teritorijalno te su zadruge rasprostranjene po cijeloj Vojvodini. Međutim, najviše zadruga ima u ovim gradovima i srezovima: 17 zadruga u Novom Sadu, 10 zadruga u Somboru, 8 zadruga u Subotici, 7 zadruga u Senti, 7 u starobečejskom srezu, 4 u Zrenjaninu itd.

Što se tiče sastava članstva, u tim zadrugama ima oko 500 zanatlija-majstora, a ostalo su zanatlijski pomoćnici i radnici. Međutim, kao što smo napomenuli u novije vrijeme pretežno se članstvo zadruga stvara od zanatlija. Prema tome ove zadruge kao viši oblik društvene proizvodnje nad individualnom proizvodnjom postaju sve važniji po naše zanatlije

Zanatlijske nabavno-prodajne zadruge u Vojvodini

U cilju da bi se organizovala služba snabdijevanja zanatstva, narodne vlasti su na traženje zanatskih organizacija odobrile osnivanje sreskih zanatlijskih nabavno-prodajnih zadruga. Zadatak je tih zadruga da vrše nabavku sirovina i materijala, potrebnog za zanatlije, članove zadruga i da vrši podjelu tog materijala, kao i alata. Te zadruge prikupljaju od svojih članova, kada se u tome zadrugari slože, njihove proizvode, grupišu ih po vrstama i kakvoći i staraju se o njihovoj zajedničkoj prodaji. Zadruga učestvuje u planskom radu na snabdijevanju, ona je nosilac kontigenata sirovina za zanatlije i potpomaže uključivanje zanatlija u planski rad.

U Vojvodini je osnovano 17 zanatlijskih nabavno-prodajnih zadruga, koje teritorijalno obuhvataju cijelu Vojvodinu. Međutim, te zadruge su nove organizacije i dužnost je svih zanatskih udruženja i zanatlija da pomognu učvršćivanje i dalji razvoj tih zadruga, jer se preko njih vrši snabdijevanje

zanatlija što je nesumnjivo od općeg interesa, a što je prvenstveno od interesa za same zanatlije.

Vrijedno je istaći da je Petogodišnjim planom razvitka narodne privrede Vojvodine, ne samo obuhvaćeno zanatsko proizvodjačko-preradivačko zadrugarstvo, nego su predviđene za daljnje razvijanje tog zadrugnog sektora. Te zadruge treba da budu nosioci kvalitativne i kvantitativne proizvodnje u oblasti zanatske radinosti. One svojim solidnim i živim radom treba da šire zadrugnu ideologiju i da uzdižu nove kadrove stručno dobro osposobljene i vaspitno za kolektivni rad odgojene. Time će zadruge u proizvodnji ideološkom uzdizanju zanatlija, u stvaranju stručnih kadrova odigrati značajnu ulogu u ostvarenju zadataka Petogodišnjeg privrednog plana.

Milan Nedić

Iz kulturne povijesti Koruških Slovenaca

Krajem sedmog vijeka Slovenci se naseljuju u krajevima u kojima se danas nalaze, kao i u većem dijelu današnje Austrije. Ovdje osnivaju svoju državu Karantaniju, čiji centralni dio predstavlja Koruška. U starim dokumentima riječ Karantanija i Karantanac imaju isto značenje kao i u današnje vrijeme Slovenija i Slovenac. Međutim samostalna slovenačka država Karantanija propala je već u osmom vijeku usljed najezde Germana. Od tada pa sve do današnjih dana Koruški Slovenci se nalaze pod germanskom vlašću, ali uprkos svih pokušaja germanizacije, koje se povlače od srednjevjekovnih feudalaca preko germanskog plana »Drang nah Osten« do nacističkih zločina nad narodom Slovenačke Koruške, Koruški Slovenci su uspjeli da se sačuvaju i održe, da ostanu narod u punom smislu riječi. Oni su pored svih pokušaja germaziranja stvorili svoju sopstvenu kulturu i poslije 12 vijekova ropstva, oružjem u ruci dokazali da nisu savladani, da nisu germanizirani, već da je u njima još uvijek živa svijest o njihovom jedinstvu sa ostalim Slovencima, sa svim jugoslavenskim narodima. Svojim učestvovanjem, svojim žrtvama, koje su doprinijeli u narodno-oslobodilačkoj borbi, Koruški Slovenci su izvršili plebiscit u krvi, koji se mora poštovati.

Ogromna i teška je bila borba, koju su morali da izdrže

Koruški Slovenci, nalazeći se na periferiji slovenačke etničke teritorije i izloženi neposrednom utjecaju germanstva. Osim pjesama koje su se pjevale na slovenačkom jeziku prilikom ustoličavanja slovenačkih vojvoda i narodne pjesme uopće, mi iz starijih vremena posjedujemo samo jedan pismeni dokument, pisan na slovenačkom jeziku, takozvani frajzingenški rukopis, koji se sastoji iz dva dijela: prvi je napisan oko 975 godine, a drugi 1025 godine. Za vrijeme reformacije Trubar, Dalmatin i drugi počinju da štampaju knjige na slovenačkom jeziku. Značajna pojava u kulturnom djelu Koruških Slovenaca, je t. zv. bukovnička književnost. Ona počinje u petnaestom i traje sve do devetnaestog vijeka i sjajan je primjer volje jednog naroda da se održi. To su rukopisi koji su sadržavali narodne pjesme, razne prijevode, priče, kao i sopstvena djela bukovničkih književnika, od kojih su među Koruškim Slovencima naročito poznati Miha Andrejaš i Šuster Dragošnjak. Ova je književnost bila vrlo popularna, i zbog toga se tako dugo održala. Početak slovenačke književnosti pada u osamnaesti vijek, kada Celovac, pored Ljubljane, postaje jedan od najvažnijih slovenačkih kulturnih i književnih centara. Dva su imena naročito povezana sa ovim dobom: Gutsman i Jarnik. Obojica rade na razvitku slovenačkog jezika, a bave se i historijskim studijama. Naročito je značajno Gutsmanovo djelo na području slovenačkog književnog jezika. Gutsmanovo djelo nastavlja Matija Majer. Matija Majer je značajan naročito radi toga, što je sa Andrijom Ajnspilerom prvi među Slovencima uopće, koji je zahtijevao ravnopravnost svih jezika u austriskim školama i uredima, a istovremeno zahtijevao ujedinjenje svih slovenačkih pokrajina u jednu slovenačku državu. Devetnaesti vijek, u kome je djelovao i Matija Majer, predstavlja vrhunac kulturnog rada Koruških Slovenaca. On postaje svojina cjelokupnog slovenačkog naroda, a Celovac, središte slovenačkog kulturnog života uopće, okuplja oko sebe sve narodne slovenačke elemente. U to vrijeme izlazi u Celovcu čitav niz knjiga beletrističkog i poučnog karaktera, a lingvista Anton Janežić izdaje dva časopisa, koji okupljaju sve najznačajnije slovenačke književnike, kao Levstika, Trdinu, Jenka i druge. Pored toga, Janežić osniva zajedno sa Ajnspilerom godine 1851 izdavačko poduzeće »Mohorjevu družbu«, koja je odigrala ogromnu ulogu u kulturnom radu slovenačkog naroda. Značaj ovog poduzeća biće nam jasan ako napomenemo da je ono od svog osnivanja, pa do 1918 godine izdalo oko 19 milijona knjiga.

Rodjeni vođa i organizator, Andrija Ajnspiler bio je jednako aktivan na političkom, kulturnom i privrednom polju. Daleko širih horizonata, od većine tadašnjih političkih ljudi u Sloveniji. Ajnspiler je propovijedao ujedinjenje svih Slovenaca, bratstvo i jedinstvo svih jugoslavenskih naroda. Ove ideje on je zastupao i u svom listu »Slovenac«, koji je kroz više godina bio jedini napredni slovenački list. U naše vrijeme najzad, Koruški Slovenci daju čitav niz istaknutih naučnih i književnih radnika, kao Ksaver Moška, Prežihovog Vornanca, Kušeja, Ivana i Bogu Grafenauera i Frans Cvitera. Svi su oni zauzeli dostojno mjesto u Slovenačkoj, a prema tome i u jugoslavenskoj nauci i umjetnosti.

I ovaj kratki prikaz kulturnog djela Koruških Slovenaca dokazuje, da su Koruški Slovenci i pored svih pokušaja nasilne germanizacije, uspjeli da očuvaju svoju nacionalnu individualnost, i da razviju svoju sopstvenu nacionalnu kulturu, koja sačinjava sastavni dio slovenačke kulture sa kojom se zajedno razvijala. Prema tome i kulturnim djelom Koruških Slovenaca dokazano je njihovo jedinstvo sa slovenačkim narodom, sa svim ostalim jugoslavenskim narodima, od kojih su bili rastavljeni senžermenskom nepravdom i s kojima najzad treba da žive u zajedničkoj i slobodnoj zemlji.

M. GORKI :

Vladimir Ilić Lenjin

Lenjin je veliki u politici, ali je u isto vrijeme realan, jednostavan čovjek.

Htio bih da kažem nekoliko riječi o drugom Lenjinu, koga lično poznajem, da ispričam o čovjeku jednostavnom kao što smo mi, kao što sam ja.

1907 godine kada sam doputovao u vlažan grad London na kongres partije, bio sam nešto bolestan. Vladimir Ilić Lenjin je došao kod mene u hotel da vidi, da mi nije vlažan dušek, bojeći se da ja još više ne nazeben. Evo kakvog Lenjina ja poznajem. koji je s te strane za mnoge potpuno nepoznat.

Ja poznajem Lenjina kada je igrao »tjotke«, volio igru i kada se smijao onako kako samo on umije. U tim trenucima nije bilo ničega čemu bi se moglo da se divi čovječanstvo. Nije bilo ničeg: tako jednostavan, tako simpatičan, tako blag, običan ruski čovjek kao svaki od nas. I odjednom mi vidimo

pojavu koja mi uliva strah, ma da vas uvjeravam da n^{isam} plašljiv. Čovjeka obuzima strah kada vidi ovog velikog čovjeka koji na našoj planeti rukuje polugama historije.

I ovaj prelaz od jednostavnog, simpatičnog, blagog čovjeka koji se tako iskreno smije, ka ovoj ogromnoj pojavi čiji značaj se teško može objasniti — prosto je zadivljujući.

Evo šta sam htio da kažem o Vladimiru Iljiću, o čovjeku kome se klanjam i kome za duže vrijeme želim dobro zdravlje, onu neiscrpnu energiju koju on ima i sve najbolje što samo može da bude na svijetu.

Ja sam vidio velike ljude, poznavao sam Tolstoja i još druge, ali ova velika ličnost sve njih zasjenjuje.

I na našu sreću, na sreću cijele zemlje postoji ovaj čovjek. Treba ga veoma cijeniti, veoma ga voljeti, mnogo mu pomoći u njegovom velikom svjetskom kosmičkom radu. Ruska historija je stvorila davši njega nešto veličanstveno.

Shvatite, ovom čovjeku lično nije potrebno ništa, ali kao historijskom činiocu njemu je potreban veliki istrajan, intenzivan rad. Potrebna mu je vaša čovječanska ljubav.

I najbolje čime možemo da odamo priznanje njegovom radu i najbolje čime možete da se zahvalite za sve što je učinio za čovječanstvo — to je pošten rad, intenzivan rad, ljubav prema radu, duhovna svježina koju vam želim od sveg srca.... Evo, tih nekoliko riječi htio sam da vam kažem

(Govor na proslavi 50 godišnjice rođenja V. I. Lenjina — 1920 g.)

Ponekad mi velika mašta koju treba da ima književnik postavlja pitanje:

— Kako Lenjin zamišlja novi svijet?

Ja vidim grandioznu viziju zemlje koju je rad slobodnog čovjeka pretvorio u divan smaragd. Svi ljudi su razumni i svakome je svojstveno osjećanje lične odgovornosti za sve što on radi. Svuda se nalaze gradovi u zelenilu sa veličanstvenim zgradama, svuda rade za čovjeka prirodne sile, koje je on pokorio i organizirao zahvaljujući svom intelektu, a on je doista gospodar stihije! Njegova fizička energija ne troši se više za grub, prljav rad, ona se pretvorila u duhovnu energiju i sva njena moć je upravljena na istraživanje onih osnovnih pitanja života, koja bezuspješno teži da razsvijetli misao, oslabljena naporima da objasni i opravda poraze socijalne borbe, iscrpljena dramom koja je neizbježna u svijetu ovih pojava uslijed potrebe rješenja dva suprotna osnovna principa.

Oplemenjen tehnički, dobivši sadržaj u socijalnom pogledu, rad je postao najveće zadovoljstvo za čovjeka. Doista oslobođen najzad, um čovjeka, najdragocjenija pojava u svijetu, postao je neustrašiv.

Neustrašivost uma i oštra pronicljivost u oblasti politike — su osnovne odlike Lenjinove prirode.

Vladimir Iljić Lenjin — 1920 g.

Vladimir Iljić Lenjin je tako dobro poznavao historiju prošlosti da je mogao i umio da ocijeni svoje vrijeme, uzevši u obzir perspektive iz budućnosti. To ja nisam izmislio tek »da ljepše kažem«, to potvrđuju čitav njegov rad, svi njegovi članci, naročito poslije Oktobarske revolucije. Neizbježnost i skoru Oktobarsku pobjedu radnika i seljaka on je već predvidio 1907 g. na Londonskom kongresu. On je uopće umio da predvidi ono što treba da se dogodi, kao što niko nije umio da predvidi prije njega. Ja mislim, da je on to mogao, jer je polovinom svoje velike duše živio u budućnosti, njegova gvozdena ili elastična logika pokazivala mu je daleku budućnost u potpuno konkretnim i realnim oblicima. Time se po mom mišljenju objašnjava njegova izvanredna čvrstina u shvatanju stvarnosti koja ga nikad nije zbunjivala, ma koliko komplikovana i teška ona bila.

Snagu Lenjina je pretstavljala izvanredna kristalnost njegovog uma. Ogromna znanja koja je posjedovao dala su mu sposobnost da proročanski vidi sve što može i što treba sadašnjost da da budućnosti. Sadašnja stvarnost je bila za njega samo materijal za izgradnju budućnosti i ponavljam, nikada ga ničim nije plašila. On je vidio, osjećao oko sebe hiljade stvaralaca nove historije — avangarde radničke klase, vaspitane njegovom mišlju, njegovom vjerom i sposobne da vode čitavu radničku klasu, sposobne da podignu siromašne seljake, da ih postave na široki slobodan put ka socijalističkoj kulturi. Prije Vladimira Lenjina naš radni narod i radni narod čitavog čovječnstva nije imao vodja.

O zajmu za industrijalizaciju -- 1928 g.

Kako i zašto je građena uskotračna pruga Brod-Sarajevo

Herojska omladina Jugoslavije dala je u prvoj godini našeg Petogodišnjeg plana divan doprinos njegovom ostvarenju: prugu Šamac-Sarajevo. U ovom djelu punom ljubavi prema domovini, punom radnih podviga, naša omladina čelila je bratstvo i jedinstvo svih naših naroda, produbljavala je prijateljstvo demokratske omladine cijelog svijeta — gradila je djelo, koje će služiti velikim ciljevima mira.

I prije sedamdesetak godina građena je pruga od Save do Sarajeva, građena je prva, uskotračna pruga Brod-Sarajevo, ali kako, i što je najglavnije, zašto je ta pruga građena? Razlozi njezinog postanka bili su sasvim oprečni razlozi za izgradnju pruge Šamac-Sarajevo. Dok je naša dična omladina gradila ovu prugu kao prilog miru, kao put ka boljem blagostanju i slobodnom razvitku naših naroda, dotle je prva, uskotračna pruga prije sedamdesetak godina građena u cilju osvajanja i porobljavanja naše zemlje od strane austro-ugarskog kapitala.

Pruga Šamac-Sarajevo, djelo naših najboljih sinova i kćeri služi samo narodu, izgradnji naše zemlje, podizanju naše industrije i poljoprivrede, uopće boljitku života naših radnih naroda. Prva, uskotračna pruga građena za ciljeve stranih imperijalista, za pljačku naše zemlje od strane austro-ugarskog kapitala, služila je bezobzirnom iskorišćavanju naših šuma i rudnog blaga.

Godine 1878 austro-ugarska vojska prešla je Savu, počela okupaciju Bosne. Okupatorskoj vojsci, koja je pod silom oružja nadirala dolinom rijeke Bosne u unutrašnjost zemlje, bilo je hitno nužno da izgradi željeznicu, kako bi ubrzala transport okupacionih trupa i vojnog materijala. Tu prugu su rodili u prvom redu strateški razlozi austro-ugarskih imperijalista.

U to vrijeme su gradili prugu Temišvar-Oršava. Tu su bile na gradilištima male lokomotive i vagoni za dovoz materijala, koje više nisu bile potrebne. Međutim, za potrebe vojske ova prevozna sredstva su bila dovoljna, a ujedno su se lako transportirala.

Prešna potreba, neplanski rad, te okolnost da su se ova prevozna sredstva našla pri ruci — jedan su od uzroka, radi kojeg su se u Bosni i Hercegovini gradile željeznice uskog

kolosjeka od 760 milimetara, skoro najuskotračnijeg kolosjeka u javnom saobraćaju.

Godine 1878 u septembru podignut je most između Slavenskog i Bosanskog Broda, te je počela izgradnja pruge. Obzirom na otvoreni teren, koji nije tražio velike zemljane radove, u novembru mjesecu je stigao prvi vlak u Derventu, a krajem januara iduće godine u Doboj. Potrebe okupacije vojske su tražile da se sa prugom hitno nastavi, te je 14 jula 1879 godine puštena u saobraćaj pruga do Zenice, tada još u rukama privatnog poduzeća Higel i Sager. Kasnije je prugu preuzela vojska, osnovavši u Derventu direkciju vojne željeznice.

U prvo vrijeme ova pruga je služila samo za potrebe vojske. Mali dvoosovinski vagoni, takozvani »lauri«, sa dvije tone nosivosti su saobraćali na njoj. Kasnije, uvadjanjem civilnog saobraćaja, ovi »lauri« su preradjeni u putničke vagoni. No ti putnički vagoni su se rodili tako, da je na četiri stupa razapeto platno, koje je služilo za krov, a na začelja su bile prikovane daske, koje su pružale zavjetrinu. U bivše »laure« su postavljene i klupe. Zimi su ovi putnički vagoni imali i grijanje. Na lokomotivima su se grijale cigle, koje su putnici dobili da stave pod noge.

Godine 1880 puštena su na ovoj pruzi u saobraćaj i osobna kola 3 i 2 razreda, a 4 oktobra 1882 godine pruga je izgradjena i do Sarajeva.

Ova uskotračna pruga, koja se sa kratkim krivinama mnogo lakše polagala, nego normalni kolosjek uvjetovala je i dalju izgradnju uskotračnih pruga. Ona je služila državnu osvajačku politiku austrougarsku, a takodjer i interese privatnog austro-ugarskog kapitala. Koristeći vanredno jeftinu domaću radnu snagu, strani kapitalisti su nemilosrdno pljačkali njedra naše zemlje i našeg čovjeka. Rudno blago i šume, znoj naših ruku, odvozili su prugom Brod-Sarajevo. Sjećom bez obzira oko 2 miliona kubnih metara drveta su odnosili godišnje iz bosanskih šuma.

Za te ciljeve je gradjena prva pruga od Šave do Sarajeva.

Pruga Šamac-Sarajevo će služiti takodjer za transport drveta iz bosanskih šuma, nosiće se na njoj ruda i proizvodi iz nje, ali će bogata njedra naše zemlje ovom prugom slati svoje blago jedino i isključivo za svoje radne sinove, za naše trudbenike. Djelu mira, izgradnji naše zemlje, sretnijoj sudbini naših i budućih generacija služi pruga Šamac-Sarajevo, herojsko djelo najboljih sinova i kćeri naših naroda.

Uredjenje Sovjetskog Saveza

Teritorij Sovjetskog Saveza zauzima jednu šestinu kopna na zemaljskoj kugli, sa 21,700.000 kvadratnih kilometara, zauzimajući jednu polovinu Evrope i jednu trećinu Azije.

Velika socijalistička država prostire se od svoje krajnje istočne do svoje krajnje zapadne točke na gotovo 10.000, a sa sjevera na jug na 6.000 kilometara.

Na teritoriju Sovjetskog Saveza nalaze se svi klimatski pojasi na zemljinoj kugli, osim tropskog. U ovim različitim klimatsko-geografskim zonama razvijaju se najrazličitije seosko-gospodarske kulture: kao pšenica, raž, ovas, ječam, lan, pamuk, pirinač, čaj, duhan, groždje i druge poljoprivredne kulture. Na sjeveru se prostiru ogromni šumski kompleksi, koji daju najrazličitije i najdragocjenije vrste drva. A na jugu nalazimo voćnjake, koji daju bogatu berbu limuna, naranči i mandarina.

U njedrima ove ogromne zemlje nalaze se sva poznata rudna blaga, nalaze se bogate zalihe nafte, gvozdene rude, treseta, kaliumovih soli i drugo, po čemu Sovjetski Savez zauzima prvo mjesto na svijetu. Prema zaliham uglja i fosforita SSSR zauzima drugo mjesto na svijetu.

U toku posljednjih dvadeset godina izvršeni su novi bogati pronalasci. Između rijeke Volge i Urala pronadjena je nafta u velikoj količini. Tamo je izgrađen »drugi Baku«, koji već radi i koji je u toku velikog domovinskog rata dao znatne rezultate. U Kazahstanu su prenadjene ogromne zalihe kamenog uglja (Karaganda) i bakra (Dezkazgan, Balhač i drugo).

Novi pronalasci prirodnih blaga, široko sistematsko razradjivanje starih izvora minerala i ruda, masovno gajenje industrijskih kultura u novim rejonima — sve je to stvorilo uslove za podjednaku raspodjelu socijalističke industrije. Pre-radjivačka industrija približena je izvorima sirovina i goriva. Pojavili su se novi industrijski centri. To je vrlo mnogo utjecalo i na raspodjelu stanovništva.

U sastav Sovjetskog Saveza ulazi 16 saveznih republika.

1. *Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika (RSFSR)* po površini i broju stanovnika najveća je od svih saveznih republika. Ona obuhvaća površinu od 16,686.700 kv. kilometara, što čini tri četvrtine od cijelog teritorija Sovjet-

skog Saveza (75,9%). Ona ima 108,800.000 stanovnika — to je 56,4% od cijelog stanovništva Saveza. U njoj ima 603 grada, od kojih su veći: Moskva sa 4,137.000 stanovnika, Lenjingrad sa 3,190.000 stanovnika, Gorki sa 644.000 stanovnika i Rostov na Donu sa 510.000 stanovnika.

2. *Ukrajinska Sovjetska Socijalistička Republika (USSR)*. Teritorij USSR iznosi 574.000 kvadratnih kilometara, što čini 2,5% od cijelog teritorija Saveza. Broj stanovnika je oko 40 miliona ili oko 20% od cjelokupnog stanovništva SSSR-a. U njoj ima 263 grada, od kojih su najveći Kijev — prijestolnica, sa 846.300 stanovnika, Harkov sa 833.400, Ode-se sa 604.200, Dnjepropetrovsk sa 500.700, Staljino sa 462.400 i Lavov sa 310.000 stanovnika.

3. *Bjeloruska Sovjetska Socijalistička Republika (BSSR)*. Njen teritorij iznosi 228.300 kvadratnih kilometara, što čini 1% od cjelokupne površine SSSR-a. Njeno stanovništvo je 10,400.000 ili 5,3% od stanovništva SSSR-a. Ona ima 82 grada, od kojih su najveći Minsk — prijestolnica sa 238.800 stanovnika, Vitebsk sa 167.400, Gomelj sa 144.200 i Mogiljev sa 99.400 stanovnika.

4. *Azerbejdžanska Sovjetska Socijalistička Republika (AzSSR)* se prostire na površini od 85.500 kvadratnih kilometara, ili na 0,4% od teritorija SSSR-a, sa 3,210.000 stanovnika ili 1,7% od stanovništva SSSR-a. U ovoj republici ima 25 gradova od kojih su veći: Baku, prijestolnica sa 809.300 stanovnika i Kirovobad sa 98.700 stanovnika.

5. *Gruzinska Sovjetska Socijalistička Republika* obuhvaća 69.300 kvadratnih kilometara, tj. 0,3% od teritorija SSSR-a. U njoj ima 28 gradova od kojih su veći: Tbilisi — prijestolnica sa 519.200, Kutaisi sa 81.500 i Batum sa 70.800 stanovnika.

6. *Jermenska Sovjetska Socijalistička Republika* obuhvaća teritorij od 29.900 kvadratnih kilometara sa 1,282.000 stanovnika. U njoj je 9 gradova od kojih su veći Erevan — prijestolnica sa 200.000 i Lenjinakan sa 67.700 stanovnika.

7. *Turkmenska Sovjetska Socijalistička Republika* prostire se na površini od 484.700 kv. km, sa 1,254.000 stanovnika. U njoj ima 12 gradova od kojih su veći: Ašhabad — prijestolnica sa 126.000 stanovnika i Čardžou sa 54.700 stanovnika.

8. *Uzberska Sovjetska Socijalistička Republika* obuhvaća teritorij od 410.500 kv. km, sa 6,282.000 stanovnika. U njoj

je 25 gradova, od kojih su veći: Taškent — prijestolnica, sa 585.000 i Samarkand sa 134.000 stanovnika.

9. *Tadžirska Sovjetska Socijalistička Republika* obuhvaća površinu od 142.300 kv. km. sa 1.485.000 stanovnika. U njoj je 7 gradova, od kojih su veći: Staljinabad — prijestolnica, sa 82.540 i Lenjinabad sa 49.500 stanovnika.

10. *Kazahska Sovjetska Socijalistička Republika* prostire se na površini od 27.347 kv. km. sa 6.146.000 stanovnika. U njoj je 31 grad, od kojih su veći: Alma-Ata — prijestolnica, sa 230.500, Karaganda sa 165.900 i Semipalatinsk sa 109.800 stanovnika.

11. *Kirgiska Sovjetska Socijalistička Republika* prostire se na površini od 101.600 kv. km. i ima 1.459.000 stanovnika. U njoj je 9 gradova, od kojih je najveći prijestolnica Frunze sa 92.700 stanovnika.

12. *Karelo-Finska Sovjetska Socijalistička Republika* obuhvaća površinu od 196.000 kv. km. U njoj je 14 gradova, od kojih su najveći: Petrozavodsk — prijestolnica, sa 69.700 stanovnika, Bjelomorsk i Viipuri.

13. *Moldavska Sovjetska Socijalistička Republika* obuhvaća površinu od 33.700 kv. km. sa 2.400.000 stanovnika. U njoj je 13 gradova, od kojih su veći: Kišenjev — prijestolnica, sa 112.100 stanovnika, Tiraspol i Benderi.

14. *Litvanska Sovjetska Socijalistička Republika* prostire se na 59.700 kv. km. sa 2.880.000 stanovnika. U njoj je 34 grada, od kojih su veći: Vilnius (Vilno) — prijestolnica, sa 215.000 i Kaunas (Kovno) sa 152.100 stanovnika.

15. *Letonska Sovjetska Socijalistička Republika* ima površinu od 65.800 kv. km. sa 1.950.000 stanovnika. U njoj je 59 gradova, od kojih su veći: Riga — prijestolnica, sa 388.000 stanovnika, Lepaja (Libava), Daugavpils (Dvinsk) i Elgava (Mitava).

16. *Estonska Sovjetska Socijalistička Republika* prostire se na 47.500 kv. km. sa 1.120.000 stanovnika. U njoj je 31 grad, od kojih su veći: Talin (Reval) — prijestolnica, sa 146.000 stanovnika, Turtu (Derpt ili Jurev) i Narva.

U svim savezним republikama ima: autonomnih republika 20, autonomnih oblasti 9, pokrajina 6, oblasti 101, okruga 19 (u tom broju nacionalnih okruga 10), administrativnih regiona 3.973, gradova 1.196, gradskih naselja 1.750 i seoskih **sovjeta 69.700.**

Radnički dvorci u Lenjingradu

Na raznim krajevima Lenjingrada — na Vasiljskom otoku, kod Triumfalne Narvske kapije, kod Moskovske i Nevske »zastave«, na Viborskoj strani — uzdižu se ogromne zgrade. To su radnički dvorci Lenjingrada — domovi kulture sindikata. Ima ih trinaest koji su sagrađeni u radničkim rejonima grada u godinama sovjetske vlasti. Ovi domovi su sazidani iz sredstava gradskih sindikata.

Njihova kazališta koja po veličini ne ustupaju akademskim pridobila su čvrsto simpatije mnogobrojnih gledalaca. Ušlo je u tradiciju, da na njihovim binama nastupaju najbolji kolektivi glumaca iz prijestolnice i raznih drugih gradova. U ovim domovima kulture dnevno se nadje oko dvadesetine stanovništva grada. U dane praznika u radničkim dvorcima se priređuju grandiozne večeri.

Na širokom, pravom prospektu, koji presijeca Vasiljevski otok, u blizini mora, uzdiže se Centralni dom kulture sindikata Lenjingrada. Biblioteka, čitaonice, kazalište, šahovski klub, bioskop — sve se nalazi u ovom domu. Na prva dva kata više od 40 soba namijenjeno je za klupski rad. U njima rade kružoci umjetničke »samodejateljnosti«. Svako veče se ovdje može zateći više od 600 radnika i namještenika metalaca i grafičara, omladine iz duhanske tvornice i zavoda za izradu kože, mornara i studenata. Pod rukodostvom iskusnih pedagoga — glumaca i muzičara, mladi ljudi u ovim sobama uče se kazališnoj umjetnosti.

Skoro cio treći kat dvorca — nekoliko dvorana i desetine velikih svijetlih soba — pripada djeci. Tu prave modele brodova i aviona, čitaju pjesme i igraju u dramskim kružocima stotine djece članovi sindikata. Oni imaju svoju biblioteku sa više od 40 tisuća tomova umjetničke književnosti, i svoju čitaonicu za 400 osoba.

Kroz dvorane za igranje, salone za odmor, dolazi se u dvoranu centralne biblioteke dvorca, čiji knjižni fond broji više od 75 tisuća knjiga. Pored biblioteke je velika čitaonica, te četiri dvorane za predavanja, u kojima istovremeno može da sluša predavanje i referate više od tisuće ljudi. Na istom katu su — bioskop, velika kazališna dvorana, sportske dvorane i ostalo.

Tako jedno veče u kazališnoj dvorani sluša koncert kora 1.200 posjetilaca, u isto vrijeme djevojke i mladići, stotine pa-

rova se vrte uz zvuke valcera u drugoj mermernoj dvorani, a mnogi posjetioci čitaonica sjede zadubljeni u knjige i novine, a u dvoranama za predavanja održavaju se predavanja i referati. U takvim večerima u dvorcu na Vasiljevskom otoku ima više od 5.000 posjetilaca.

Autobusi, koji idu sa Vasiljevskog otoka, zaustavljaju se na Kazališnom trgu, gdje se pored operskog kazališta i konzervatorijuma nalazi Dom kulture prve pjatiljetke. On pripada onima koji rade u državnoj trgovini Lenjingrada. Ali, osim »domaćina« njega obično posjećuju radnici najbližih brodograđilišta, koja se nalaze na ušću Neve, omladina Vuza (studen-ti), mornari trgovačke flote, namještenici i učenici.

Na suprotnom kraju grada nalazi se Viborski dom kulture, koji pripada radnicima i namještenicima Ministarstva narušavanja. Viborski dom kulture vrši veliki rad na tehničkom obrazovanju radnika. U njegovom tehničkom kabinetu sa mnogobrojnim vitrinama i štandovima, sa modelima koji se puštaju u pogon, sa desetinama plakata i diagrama — zanimaju se svaki dan mladi radnici tvornice. Oni se upoznaju sa tekovinama domaće i inozemne tehnike, u kabinetu za tehničko konsultovanje uvijek dežuraju do dva inženjera Gradskog doma tehnike, koji daju objašnjenje na pitanja koja zanimaju radnike, u sobama se uče jezici itd.

U svim ostalim domovima večerom, u vrijeme odmora poslije radnog dana, puno je Lenjingradjana, pune su kazališne dvorane, čitaonice, saloni, klubovske prostorije ovih velelepnihi radničkih dvoraca.

900 m. šećerne repe na hektaru

Kolhoz o kojem se radi, nalazi se u Srednjoj Aziji u Kazakskoj SSR u području, gdje padaju veoma male količine oborina, slično kao u našoj Makedoniji, pa se tamo u veliko prakticira umjetno natapanje.

Naš kolhoz »Intimak« je jedan od prvih u Džambulskoj oblasti. U godinama Domovinskog rata on je pobirao više od 300 mtc repe po hektaru. Velika zasluga za to pripada pretsjedniku kolhoza drugu Dosimbekovu.

U radnoj grupi ja radim tri godine. Jedanput me pozva pretsjednik u upravu kolhoza i reče mi: »Marjana, mi namjeravamo da te postavimo za rukovodioca tvoje radne gru-

pe. Ti imaš sa repom veliko iskustvo, poznaješ je i mi se pouzdajemo u tebe».

Ja sam pristala na to i u toku prve godine, premda je bilo teško vrijeme, moja radna grupa uzgojila je preko 500 mtc repe. Iduće jeseni mi smo sabrali još veći prirod. Uskoro smo postigli 700, a nakon godinu dana 884 mtc sa hektara. To je bio najviši prirod u kolhozu. Za svoj sam rad dobila, osim plaće u novcu, 131 kg šećera. Ali je radna grupa riješila, da se ne ostane samo kod toga.

U prošloj godini radila je moja radna jedinica s velikim žarom i poletom. Ni u najtežim danima ni jedan čas nismo napuštali polja. Rezultat sabiranja bio je najveći prirod u oblasti — 900 mtc sa hektara.

U prvim danima listopada traktorska brigada Orumba-sara Šajmerdinova izorala je površinu, koja nam je dodijeljena na obradu u dubini od 23—25 cm. Na kakvoću rada pazili smo sami i kada smo se uvjerali da traktorist ne može dobro izorati zemlju, jer je ona bila previše suha, mi smo zatražili da prekine s oranjem i tada smo proveli navlaživanje zemlje. Radi toga se kakvoća zimskog oranja znatno poboljšala. U uvjetima naše veoma suhe klime, duboko zimsko oranje ima osobito značenje. Tokom, zime u tlu se sakuplja više vlage, snizuje se zakorovljenost polja i stvaranje njihovih štetnika. Istovremeno na izoranoj njivi može se na vrijeme posijati repa i time se dobiva repa, koja je dobro nikla, da je ne treba posebno zalijevati.

Njiva, koju obradjuje naša radna grupa je veoma plodna, jer se na njoj prije repe uzgaja lucerka. Ipak u jesen prilikom dubokog oranja, mi smo je pognojili sa 20 tona istrunutog djubreta, zajedno sa 1 centom superfosfata i 0.5 amonij-skog sulfata po hektaru i time se povisio prirod. U rano proljeće, čim je bilo moguće izaći na polje, mi smo zemlju dva puta pobranili sa cik-cak branama. Iskustvo nas uči, da čim prije podrlijamo zemlju, koja je u jesen izorana, tim više ćemo sačuvati u zemlji vlage, a prema tome kultura brže i sigurnije niče. Tri dana prije sjetve mi smo bacili na svaki hektar po 1 tonu fekalija (ljudskih izmetina), 2 centa pepela i istodobno smo zemlju obradili pomoću kultivatora, a iza toga smo je opet pobranali. Kultiviranje je potrebno ne samo da se pokrije gnojenje, ono je potrebno takodjer za uništenje korova, a njime se i dobro obradjuje gornji sloj tla. Nakon kultiviranja mi smo izravnali tlo. Pojedine nejednakosti bile su maknute »ketmenima« (vrsta motike).

Mi smo počeli sijanje šećerne repe izmedju 8—10 travnja, istovremeno kao i žitarice. Primjenili smo kombinirane

prave za sijanje repe. Isto kao što smo posijali, mi smo naše polje pognojili pomoću stroja za gnojenje u redove. Kod toga smo nastojali da redovi budu što ravniji i da sjeme bude u njima razdijeljeno što jednoličnije u potrebnoj dubini. Kao rezultat svega toga, na našem polju sjeme je odlično niklo. Svaki tko se bavi uzgajanjem šećerne repe, znade, da bi zakasniti dan ili dva sa prorijedjenjem repe značilo smanjiti ljetinu za nekoliko centa. Radi toga započeli smo prorijedjivanjem čim su postali vidljivi redovi repe. Završili smo prorijedjenjem u 4 dana. Obavili smo ga čim je prokli-
alo par listića. Na gredici smo ostavili najbolje i dobro razvijene biljke u razmaku od 16—18 cm jednu od druge. Ovaj rad oduzeo nam je 3 dana. Čim smo to završili, učinili smo pregled. Na svakom hektaru imali smo 113.000 biljki. Mnogo nemirnih dana proživila je naša radna grupa, kad je naše polje bilo ugroženo napadom šećerne pipe i ostalih nametlika. Dan i noć kolhoznice nisu napuštale polja. Učinile su oko ovog prostora jarke i rukama štatile biljke od kukaca i gusjenica, te tako spasile usjev. U našem kolhozu šećerna repa uzgaja se na umjetno polijevanom tlu, pa zato mi poklanjamo veliku pažnju a razdoblje i količinu zalijevanja. Po mišljenju pokusne stanice u Džambulu, sa kojom smo u neprestanoj vezi, svako pojedino zalijevanje vrijedi bar 24 centa ljetine po hektaru.

Polja naše radne grupe bila su 10 puta zalijevana. U početku i pri kraju vegetacije šećernu repu smo zalijevali svakih 14—15 dana, a u sredini vegetacije svakih 10—12 dana. Ovaj sistem osigurava normalnu vlagu tla tokom cijelog ljeta. Zahvaljujući tome, da se zalijeva svaki pojedini red, voda je podjednako podijeljena po čitavom polju. Nakon svakog zalijevanja izvodili smo umekšavanje (zubljanje) tla između gredica i oko svake biljke. Isto vrijeme smo i plijevali. Dva prva umekšavanja tla obavili smo u dubini od 7—8 cm, a dalje na veću dubinu. Tamo gdje su redovi pregusti, umekšavanje smo obavili rukama sa »ketmejima«. U toku čitavog ljeta naša radna grupa obavila je 5 umekšavanja traktorom i 5 ručnih. Osim topline, svijetla i vode u borbi za povećanje priroda šećerne repe, mi smo potpuno iskoristili gnojenje. Tokom ljeta dodavali smo 4 puta umjetno gnojivo. Svaki puta davali smo po jedan cent superfosfata i amonij-skog sulfata. Iza toga smo pomoću kultivatora rahlili zemlju među redovima, čime smo istodobno pokrili umjetni gnoj.

Kao rezultat tog obilnog gnojenja, zalijevanja, i dobre njega, šećerna repa nastavlja s rastom u rujnu, pa čak i u listopadu. Između 10 i 25 listopada završili smo iskopava-

njem na čitavom polju naše radne grupe. Repe iskopanu i očišćenu na način Njarmaženko mi smo pokrili lišćem, da ne bi uvenula. Godišnjicu Velikog Oktobra naša radna grupa dočekala je sa potpuno završenim poslom. Po hektaru smo dobili 900 mtc šećerne repe. Nakon par dana stigla je vesela vijest, ja sam bila nagrađena odlikovanjem Lenjina. To je bio najsretniji dan moga života. Ove godine moja radna grupa postavila je za zadatak uzgojiti 1.000 mtc šećerne repe po hektaru.

Gruzija — zemlja sunca i zdravlja

Na zapadnom dijelu Kavkaske vislje, do Crnog Mora i granice Turske, bogata planinama, plodnim kotlinama i ravnicama, nalazi se Gruzijska Sovjetska Socijalistička Republika. Ona zahvata površinu od 70.000 kvadratnih kilometara na kojoj živi preko tri i pol miliona stanovnika, većinom Gruzijanaca.

Visoki grebeni i vrhovi Kavkaza pokriveni vječitim snijegom. Kroz prostrane visoravni, koje su obrasle gustim šumama, usječene su duboke i plodne doline, a u podnožjima prostiru se široke čajne plantaže, vinogradi i voćnjaci. Jednu od najvažnijih uloga u procvatu poljoprivrede imaju sovhozi i kolhozi.

Zemlja je takodjer bogata ugljem, gvoždjem, naftom. Planinske rijeke su ogromni izvori hidroelektrične energije, a planinski vijenci obiluju mineralnim izvorima.

U ovoj zemlji, u starinskom gruzijskom gradu Gori, sto kilometara daleko od Tbilisija rodio se 21 decembra 1879 godine Josip Visarionović Staljin.

Skriven u podnožju obliih bregova, opasan starinskim zidinama i kulama, leži gradić u kome je ugledao svjetlost dana veliki genije čovječanstva i vodj sovjetske zemlje.

Okružena voćnjacima nalazi se i danas drvena kućica od dvije sobe, od kojih je jednu iznajmio za sebe i svoju porodicu obučarski radnik Džugašvili.

Pod ličnim nadzorom Staljinove majke, kuća je ranije rekonstruirana utoliko što su u njoj postavljene iste stvari, koje su bile u vrijeme kad je mali Josip rođen, a nešto kasnije iznad kuće podignut je veliki mermerni svod, kako bi se taj dragocjeni objekat sačuvao od propadanja.

Šta se dobiva od jednog klasa

Kurdgulari — je veliko selo. Ono se nalazi u Gruzinskoj SSR u telovskom srezu, usred velikih voćnjaka i vinograda. Istočno od njega pružio se glavni lanac Kavkazskih gora; on je posve blizu. Zapadno od njega su posve blizu niže planine. Između planina su doline. Brda ih štite od vjetrova, grije ih južnjačko sunce. Tu je veoma plodna zemlja. Prirodni uslovi su veoma dobri za voćarstvo i vinogradarstvo. Tu je centralni dio Kahetije i tu su najbolji vinogradi u cijeloj republici. Osim toga se kolhoznici bave uzgajanjem žitarica, suncokreta, a takodje i stočarstvom.

Ovdje živi Semjon Zaharovič Mahatelašvili. On je član kolhoza »26 komesara«. Pošto je 1937 godine svršio fakultet voćarstva i vinogradarstva u Tbilisu on radi kao agronom svog kolhoza, u kome se rodio.

Za tri godine, zahvaljujući njemu, kolhozni vinogradi su zauzeli površinu šest puta veću nego što su imali. Znatno se povećala rodnost usjeva. Njegovi kolhozi su dobili pravo da učestvuju na Svesaveznoj poljoprivrednoj izložbi u Moskvi.

Prijestolnica je veoma toplo dočekala ove vinogradare. U paviljonu žitarica bile su izložene najbolje poljoprivredne mašine u svijetu, rezultati vještine i iskustva hiljada i hiljada kolhoznika, stručnjaka i naučnika — majstora visoke produktivnosti žitarica i uzorci najboljih vrsta svih kultura.

Pregledajući ovu izložbu čovjek je vidio Sovjetsku zemlju u njenom stvaralačkom pokretu, koja je u stanju da ispuni i nadmaši zadatak Staljina — da zemlja svake godine da 7—8 miliona pudova žitarica. U bilježnicu Mahatelašvilija unijete su zabilješke tehničkih načina, imena sorti pšenice i imena poznatih ljudi. Tek ovdje na izložbi postade mu jasna sva veličina problema žitarica. Oči su željno tražile, a olovka bilježila sve što može da posluži ostvarenju patriotske želje da se poboljša rod žitarica. Oči su željno tražile, a olovka bilježila sve što može da posluži ostvarenju patriotske želje da se poboljša rod žitarica u njegovim kolhozima.

U Azerbejdžanskim paviljonima bili su izloženi uzorci pšenice koja se grana. Njen je klas veći od normalnog klasa. Na etiketi je stajalo da njena rodnost dostiže 80 centi po hektaru. To je preko šest puta više od onog što se ubire sa zemlje gdje živi Mahatelašvili, čak i u najnaprednijim kolhozima.

Klimatske prilike Azerbejdžana i Gruzije veoma su slične. Odatle je jasno da treba u domaćim kolhozima sijati granatu pšenicu...

Ali kako da se dodje do njenog sjemena?

Povratak kolhoznika sa izložbe su nestrpljivo očekivali u Kulgulauri. Svi su želili da čuju priče o Moskvi gdje većina seljaka nikad nije bila, priče o izložbi, o bogatstvu njenih paviljona.

Olga Ivanovna Mahatelašvili brinula se za svog muža; on je u Moskvi prvi put, ne govori ruski. Da li je zdrav. Jednako ju je kopkalo — šta li će da donese.

Već su se i posljednji seljaci vratili, a njega nema, pa nema. Zadovoljan i veseo pojavio se kod kuće tek tri dana iza svih ostalih.

Pružio je ženi klas pšenice i kaže:

— Evo ti mog poklona. Čuvaj ga više od svojih očiju.

Žena ne zna šta da misli; čekala je poklone od muža, a on joj je donio neki klas i to nije čitav. Medjutim, ona je čutala. Uvila je klas u hartiju i sakrila je, gdje je inače krila ono što joj je najdraže. Nek se ne ljuti muž.

Klas nije dugo ostao sakriven. U jesen ga je Semjon izvukao i izbrojao 25 zrnaca ozime pšenice, granate vrste. Krajem oktobra 1940 godine posijao ih je. Isto tako, rukom, posijao je i običnu ozimu pšenicu.

Niklo je 20 sjemenki nove pšenice. Istodobno je nikla i obična pšenica u polju. Sve su biljke sretno prezimile i na proljeće dobro napredovale. Na nekim žbunovima je bilo po 17 stabljika sa klasjem. Stabljike i klas normalno su se razvijali. Sve je govorilo za to da će ova pšenica biti pogodna za obradjivanje mašinama. Klasje je bilo krupno i neobično; izgledalo je kao da su se skakavci zalijepili za njega i ako se nije vidilo nikakvih znakova bolesti ili povreda od insekata.

Požnjeli su pšenicu 18 jula, kad su i obični žnjeli. U svakom klasu se našlo preko 120 sjemenki. Od 20 zrnaca dobilo se 620 grana zrna.

Tri godine uzastopce Semjon Zaharovič sijao je sve što mu je bilo rodilo prethodne godine. 1944 godine već je bio posijao tri hektara granate pšenice. Bez naročitog gnojenja i polijevanja dobio je po 15 centi sa hektara više nego sa hektara zemlje zasijanog običnom pšenicom.

Sada kolhoz »26 komesara« sije već 240 hektara godišnje. Kada bi se u kolhozu sijalo samo ova granata pšenica, on bi imao za 3300 centi veći rod od roda obične pšenice.

To je u perspektivi. Sada je kolhoz zasijao 9,5 centi za sjeme. Osim toga je od roda 1946 godine 50 centi ovog dragocjenog sjemena predao državi, od čega su drugi kolhozi telavskog rejona posijali 38 hektara za sjeme. Dio sjemena dat je takodje i drugim republikama.

Tako se polovina klasa u vrijednim rukama pretvorila u desetine centi odlične pšenice. Kolhoznici ovu pšenicu zovu »Mahatelašvili datotil Harbili« ili Mahatelašvilijeva pšenica. Ona pomaže kolhoznicima da brzo povećavaju produktivnost i da dadu veliki doprinos za izvršenje plana nove Staljinske pjatiljetke.

Inicijativa i upornost agronoma-patriote stotruko će se nagraditi.

Tajne Kaspijskog mora

Ni u jednoj zemlji nema tako velikih i dubokih jezera kao u Sovjetskom Savezu.

Kaspijsko more je najveće jezero na svijetu (422.000 kvadratna kilometara), a Bajkal najdublje (1552 metra). Sovjetski Savez ima više od 130.000 jezera, mnoga još nisu ni istražena.

Veliko jezero — more stalno je mijenjalo svoj oblik i površinu.

Po istraživanjima savremenih učenjaka možemo stvoriti sliku o postepenoj promjeni oblika Kaspijskog mora. Tako je utvrđeno da je Kaspijsko more prije približno 400—500 tisuća godina postiglo veličinu sadašnjeg svog južnog dijela.

Druga velika promjena desila se poslije 100—200 tisuća godina. Ogromne ledene sante napustile su Kaspijsko jezero vodom i ono se opet pretvorilo u ogromno more, koje je nekoliko puta prelazilo dotadanje razmjere. Tako se u toku stotina tisućljeća mijenjala slika obala Kaspijskog mora. Pri tome se nejednom mijenjala površina. Ali evo, činilo se, umirio se »starac« bio je »miran« i »spokojan«. Od godine 1830. do 1932., on skoro nije mijenjao svoju razinu.

Ipak se od 1932. godine razina mora snizila. Otok Čeleken postao je opet poluotok. Zaliv Hasan-Kuli više ne postoji. »Čisti ban« — podvodna prud u sjevernom dijelu mora, postala je sada otok. Na njemu se pojavila bujna vegetacija. On se diže na dva metra iznad razine vode i čovjek je na otoku već izgradio svoje prve domove. Zaliv

Komsomolec također se odijelio i vjerojatno će skoro pre-sahnuti. Kao u priči podigla se iz dubine Bakinskog zaliva tvrđava, koja se više od 700 godina nalazila pod vodom. Ta je tvrđava prije bila poznata samo po predaji i legendama. Arapi su je sagradili u XIII. stoljeću na pristupima gradu Baku i nazvali Salhim. Tvrđava izgrađena iz krečnjaka trebala je štititi grad. Sada se može slobodno šetati oko tvrđave. Saradnici ekspedicije naučenjaka, gnjurili su pod vodom i izučavali tragove drevne ceste, koja je po predaji vodila od vrata tvrđave do Djevičanske kule. Morski vali postepeno su razrušili zidove tvrđave.

Poznati geograf XIV. stoljeća Marino Sanuto govori o razlozima tonjenja tvrđave i kaže, da je počevši od g. 1251 razina Kaspijskog mora godišnje padala za 25 centimetara. Sanuto kaže, da su poslije jednog velikog potresa »mnogi gradovi poplavljeni i da se Kaspijsko more sjedinilo s morem Tana (Azovskim morem)«. Da li je tvrđava Salhim potonula samo zbog potresa, ili se podigla i razina samoga mora to je jedna od mnogih tajni Kaspijskog mora, koja će se još morati odgonetati. Neka istraživanja govore o tome, da je razina Kaspijskog mora prije XIII. stoljeća bila mnogo niža od sadašnje.

Utvrdjeno je, da razina Kaspijskog mora zavisi od priliva i odljeva vode. U Baku su 1830 g. počeli promatrati razinu mora prečkama. Tada se ustanovilo, da je najviša razina bila 1837 g. i to 396 centimetara, u 1932 g. pala je na 311, a 1945 g. na 134 centimetra. Istraživanjem je utvrđeno da je za posljednjih 200 godina razina Kaspijskog mora bila najniža 1945 g.

Objašnjenje se krije u klimatskim prilikama posljednjih deset godina. Vremenski period između 1930 do 1940 g. bio je najtopliji za posljednjih 200 godina u Moskvi, Lenjingradu, Kopenhagu i Berlinu. Ta promjena temperature usko je povezana s povećanom aktivnošću sunca.

Postoji još jedan važan razlog a to je i aktivnost čovjeka. Opći kulturni porast u Sovjetskom Savezu povećao je ljetinu, a svaki gram zrna zahtijeva oko 600 grama vode. Sovjetski Savez navodnjava velike prostore, gradi spremišta vode radi snabdijevanja gradova i industrije.

Veliko je značenje Kaspijskog mora za Sovjetski Savez. U doba najobilnijeg lova riba ono daje 35—40 na sto lovine čitavog Sovjetskog Saveza. Iz njegovih voda u zalivu Kara-Bugaz-Gol dobiva se sulfat. Vode Kaspijskog mora, isparavajući natapaju rijeke Srednje Azije.

Zato sovjetski naučenjaci i proučavaju sve tajne Kaspijskog mora, kako bi se mogle iskoristiti sve mogućnosti, koje za privredu mogu pružiti koristi.

Medju zidovima od umjetnog leda

Oko Moskve se gradi ogroman podzemni prsten: četvrta etapa moskovske podzemne željeznice. Graditelji moskovske podzemne željeznice svladavaju naizgled nesavladive tehničke poteškoće često na način koji je jedinstven u historiji gradnje podzemnih željeznica.

Najljući neprijatelj graditelja je sloj vlažnog pijeska koji se proteže pod Moskvom. Za vrijeme rada u okna je često probijala voda. Dogadjalo se da je za jedan sat poplavilo podzemne tunele hiljadu petsto kubnih metara vode. Kod gradnje poplavljenih dijelova tunela izvučeno je toliko vode da se mogao napuniti bazen u površini kvadratnog kilometra, a šezdeset metara dubok. Da bi se ta zapreka svladala stvorena je pod zemljom na umjetni način polarna atmosfera, i tako se spriječilo prodiranje vode. Taj sistem primijenjen je prvi put u Sibiru gdje rudari zaledjuju vodu koja prodire u rudnik i tako omogućavaju rad u podzemnim oknima. Tako su umjetno zaledjenim zidom odvojili mjesta na kojima su radili od vode. Iskustvo je pokazalo da smrznuta naslaga pijeska u debljini od tri metra na temperaturi od —12 stupnjeva odolijeva svakom pritisku. Tako ledeni oklop štiti radnike od opasnosti vode, koja nadire. Hladnoća u dubini zemlje postizava se raznim strojevima za smrzavanje. U naslagama pijeska provode se cijevi u kojima deset do petnaest dana cirkulira tekućina s amonijakom. Za to se vrijeme tlo smrzava u čvrsti zid. Tako se štite zidovi tunela od pritiska vode dok se ne izgradi i ne utvrdi stalan betonski zid.

Druga tehnička zanimljivost gradnje moskovske podzemne željeznice je »tunel koji puže«. Kad bi se tok gradnje u ubrzanim snimcima projicirao gledalac bi vidio kako iz cijevi okna puže velika »gusjenica«. Ta »gusjenica« ostavlja za sobom prostran tunel, koji se iznutra učvršćuje lijevanim željezom. »Gusjenica« polako napreduje te upravo guta zemlju, a za vrijeme »puzanja« oslanja se na cijevi od lijevanog željeza. Prostor tog tunela od lijevanog željeza odmah se učvršćuje zaštitnim slojem betona. Sav unutarnji zaštitni zid dnevno napreduje samo nekoliko metara, a za vrijeme »puzanja« upravljaju njime radnici koji se nalaze u samoj »gusjenici«. Promjer prednjeg dijela tog zaštitnog obruča odgovara promjeru i veličini samog tunela, a oblik mu je isti kao oblik čeličnog noža savijenog u obliku prstena. Za pomicanje te naprave potrebna je ogromna energija. Tule su priključene hidraulične dizalice. Na početku

tunela, na jednoj specijalnoj skeli, u visini od tri kata radnici s kompresorima udaljuju kamenje, koje u dnu tunela pada na specijalnu prevoznu napravu. Naprava prevozi kamenje prema izlazu, a pri povratku ista naprava donosi dijelove lijevanog željeza koji se tu montiraju. Ova čelična zaštitna cijev ne propušta podzemnu vodu, a opire se i ogromnom pritisku zemlje. Da bi se otporna snaga tog oklopa pojačala, pušta se kroz naročito konstruirane otvore pod ogromnim pritiskom cement na vanjske zidove.

Da bi se taj čelični tunel mogao točno usmjeriti, kopaju se prije početka prodiranja manji »pokusni tuneli«, koji služe za odvoz iskopanog materijala.

Napredovanjem tog ogromnog podzemnog sistema tunela ravna specijalni štab stručnjaka. Cijevi tunela se usmjeravaju točnim instrumentima; ako bi tunel i malo zastranio od predviđene trase, griješka se nikako više ne bi mogla ispraviti.

Posebni stručnjaci rade na konstrukciji podzemnih stanica. Povrh krasnih mozaika i vitkih stupova stanice moskovskog metro-a leži debeo sloj zemlje ogromne težine. Stupovi i mozaici skrivaju konstrukciju koja lako izdrži pritisak od nekoliko hiljada tona.

Čelične grede povezuju dijelovi od lijevanog željeza i stvaraju izjednačenu konstrukciju ogromne čvrstine.

Konstruktori, graditelji i umjetnici grade čeličnu konstrukciju betonske, mramorne i brončare krasote moskovskog metro-a. Naročita je zasluga graditelja što im je uspjelo stvoriti podzemni svijet, koji svojom ljepotom i lakoćom potpuno razbija teški dojam, što ga ostavljaju ogromne mase zemlje naslagane povrh konstrukcije moskovskog metro-a.

Kombajn za berbu kukuruza

U Armavirskoj oglednoj stanici Svesaveznog naučno-ispitivačkog instituta mehanizacije i elektrifikacije poljoprivrede, ispitan je kombajn za berbu kukuruza koji su konstruirali Volikov i Bertenjev.

Ispitivanja su pokazali da se upotrebom ovoga kombajna smanjuje 10—12 puta utrošak radne snage u uporedjenju sa ručnom berbom i da su troškovi berbe smanjeni za više od tri puta.

Komisija koja je vršila ispitivanje predložila je da se u 1947 godini izradi serija ovih kombajna.

Rase ovaca u SSSR-u

Romanovska ovca jagnji prosječno po 2—3 jagnjeta, često 4 i 5, a bilo je čak slučajeva da ojagnji i 6—8 jagnjeta odjednom. Ova rasa ovaca u boljim zapaatima jagnji se dva puta godišnje. Ovo je najplodnija ovca na svijetu.

Gisarska ovca ima na korenu repa velike naslage masti — loja, 20 do 30 kg, a zajedno sa lojem iz unutrašnjih organa ovca daje po 50 do 60 kg masti. Ovce su teške prosječno po 100 kg.

Balabas ovca ima u samome repu naslage masti 15 do 20 kg.

Akademik Ivanov u Stočarskom zavodu Askanija Nova stvorio je askanovski tip merino rase Rambujea, kod koje su najelitnija grla ovaca teška preko 80 kg a ovnovi i preko 140 kg. Ovce daju po 10 kg, a ovnovi i do 18 kg vune po grlu. Vuna je veoma finog kvaliteta i od nje se izradjuju najfiniji štofovi.

Zanimljivosti iz pčelarstva

SSSR zauzima prvo mjesto u svijetu po razviću pčelarstva. Jedna trećina od cjelokupnog broja košnica na svijetu otpada na Sovjetski Savez.

Samo Ruska SFSR imala je do Domovinskog rata toliko košnica koliko su imale Engleska, Francuska, Italija, Jugoslavija, Turska, Austrija, Rumunija, Kanada i Japan uzevši sve zajedno. Od ovog broja za vrijeme rata ostalo je svega 28%, dok je ostalo uništio fašistički okupator. Samo u ukrajini od jednog i po miliona košnica ostalo je svega 200 hiljada.

Do Domovinskog rata u Sovjetskom Savezu bilo je preko 10 miliona košnica.

Najveći pčelinjak u SSSR ima Dalekoistočni pčelarski trust Ministarstva prehrambene industrije RSFSR, koji ima preko 30.000 košnica i u godinama sa dobrom pčelarskom pašom predavao je državi do 120 vagona lipovog meda visokog kvaliteta.

Svjetski rekord u prinosu meda postavio je 1944 godine S. M. Cerkovnij, pčelar kolhoza imena Artema, Dobropoljskog rejona, Staljinske oblasti. On je dobio od svake pčelinske porodice po 262 kilograma meda, i za jednu sezonu povećao pčelinjak trostruko.

Mineralna blaga u njedrima naše zemlje

Veliko djelo elektrifikacije i industrijalizacije naše zem-
moglo ni zamisliti.

Da vidimo, kakvih sve ruda i minerala ima u našoj zem-
lji i gdje. Imamo li dovoljno uglja, te glavne poluge za indu-
strijalizaciju? Imamo ga mnogo i raznih vrsta. Njega ima
po Bosni, Srbiji, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Sloveniji i Makedo-
niji, dakle skoro širom naše lijepe domovine. Pojedini ugljeni
bazeni imaju orijaške naslage uglja. I cifre koje govore o
količini uglja u tonama, penju se na stotine miliona. Tako
bazen Kreke u Bosni mogao bi sa svojim zalihama osigurati
cijelu našu zemlju na mnogo i mnogo godina. Bazeni na Ko-
sovu i Kolubari imaju slojeve uglja, koji sami za sebe pred-
stavljaju prava ugljena brda u utrobi zemlje. Ovi slojevi do-
stižu debljinu i od 40 metara. Njima možemo dodati čitav
niz ugljenih bazena, među kojima su najglavniji: zeničko
sarajevski, bazeni rudnika Tito, livanjski, ugljevički, trbov-
ljanski, kostolački, senjsko resavski, timočki, pljevljanski i
ostali. Ogromne naslage uglja u ovim bazenima izvor su
orijaške energije, izvor su brojnih neobično važnih preradje-
vina i pogonskog materijala. Danas se od uglja dobija ne
samo pogonska energija, nego se sintetičkim putem dobivaju
najraznovrsniji proizvodi. Ali da se i ne spominje čitav niz
bogatstva koja naš narod dobija iz ugljenih bazena, dovolj-
no je reći, da ćemo otuda imati električnu energiju, koks,
benzin, katran, boje i td.

Pored uglja naša zemlja obiluje stotinama miliona tona
uljanih škriljaca. Šta sve dobivamo iz uljanih škriljaca Srbi-
je, Makedonije i Hrvatske? Oni nam takodjer daju značajne
proizvode za industrijalizaciju; iz uljanih škriljaca dobivamo
benzin, ugali i cement.

Već u toku prvog Petogodišnjeg plana visoko će porasti
dobijanje nafte iz naše zemlje. Naftonosnih oblasti imamo u
Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Crnoj Gori, a neće biti nikakvo
iznenadjenje, ako i u našoj pokrajini ugledamo uskoro tor-
njeve za eksploataciju nafte. Plodna zemlja Vojvodine skriva
u svojim dubinama i ovo važno blago i polja oko Titela, Pan-
čeva i Vršca urodiće tornjevima za naftu.

Za našu elektrifikaciju i industrijalizaciju osnovna po-
treba je gvozdена ruda skupa sa rudama, kojima se ople-
menjuje gvoždje i dobiva čelik. U novoj Jugoslaviji naše po-

trebe su za ovim rudama mnogo veće, nego u prijeratnoj proizvodnji. Rudnici u Bosni, Vareš i Ljubija bogati su gvozdenom rudom. Rezerve ovih rudnika bi mogle i za jedno stoljeće osigurati predratnu proizvodnju Jugoslavije, ali porastom naših potreba vrše se svestrana ispitivanja nalazišta gvozdene rude, koje imamo na više mjesta. U Srbiji imamo nalazišta gvozdene rude na sve strane, a najpoznatija su nalazišta u Majdan Peku, Rudnoj Glavi, Crnajki, okolini Vranje, Ralje, Stragara, Gledičke planine i td. U Makedoniji u okolini Velesa, Kratova i Kumanova, a velike nade se polažu u Kopaonik, gdje su zapažene odlične gvozdene rude. Crna Gora, Hercegovina i Hrvatska takodjer imaju gvozdenu rudu.

Ne oskudjevamo ni u rudama potrebnim za proizvodnju čelika, a to su rude mangama, hroma, nikla i molibdena. Ne samo da ne oskudjevamo, nego od nekih imamo čak i za izvoz. Makedonija je naročito bogata manganskim rudama, a poznato je bogatstvo naše zemlje u hromnim rudama, kojima takodjer obiluje Makedonija. Manganskih ruda ima još u Srbiji i Bosni, kao i hromnih ruda.

Najbolje vrste čelika se dobivaju kada se molibden, taj dragocjeni oplemenjivač gvoždja, miješa sa gvoždjem. Ove rude je malo u svijetu, a mi imamo moderni rudnik oko Vranje i to nam omogućuje da proizvodimo najbolji čelik.

Medju najbogatije evropske zemlje dolazimo u pogledu takozvanih obojenih metala: bakra, olova, cinka, žive i aluminijuma.

Pogledajmo samo najveći rudnik bakra, Borski rudnik. Za 40 godina ovaj rudnik je dao 63.000 vagona čistog bakra, a u svakom vagonu najmanje i 400 grama zlata. Širom države imamo bakra, ali se njegovim bogatstvom odlikuje naročito Srbija i prema tome će se naći još ogromne količine.

Olovno-cinkanim rudama naročito se ističe kopaoničko-kosovska oblast, a ove rude su bogate i srebrom. Rudnici Kopaonik, Ajvajlija, Lece, Novo Brdo, Janjevo i medju njima najveći Trepča, daju ove rude u izobilju i u ovoj oblasti bi se moglo otvoriti još toliko rudnika. Zletovska oblast ima takodjer bogatstvo olovnih ruda obilatih sa srebrom, a na Avali, Ripnju i Rudniku leže rudišta olovno-cinkanih ruda, koja čekaju da budu otvorena. Srebrnica na Drini, Veliki Majdan, Jagodnja i Postenje na Drini i Čelebić u Bosni, Mežica u Sloveniji, Brskovo u Crnoj Gori, pored ostalih mjesta, imaju takodjer olovno-cinkanih ruda.

Živine rude imamo u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni, Crnoj Gori, Srbiji, a u cijelom svijetu poznati rudnik žive Idrija.

zahvaljujući borbi naših naroda, za vječita vremena je naš. Ovaj rudnik radi već 400 godina.

Ruda aluminijuma naziva se boksit. To je metal budućnosti. A njega mi imamo u ogromnim naslagama po našim oblastima krasa od Crne Gore, pa do Istre. Pojedine naše, takozvane pasivne, krške oblasti, zahvaljujući boksitu, postaće glavni proizvođači aluminijuma, ovog dragocjenog metala.

Ne redjajući sve rude, koje se u našoj zemlji nalaze, da pogledamo kako stojimo sa plemenitim metalima. U Srbiji ima nekoliko zlatnih rudnika, gdje se dobijalo isključivo zlato. U svim našim olovnim rudama imamo srebro, a u nekim čak u velikim količinama. Osim rudnika, zlato se kod nas nalazi u rijekama. Zlatonosne rijeke su: Drava, Mura, Vrbas, Lašva, Mlava, Pek, Porečka rijeka, Timok, Vlasina, Markova rijeka kod Skoplja i još mnogo drugih pritoka Vardara. Prije rata zlato se vadilo samo iz Peka.

Od plemenitih metala pronadjeni su kod nas još iridium i platina, veoma cijenjeni plemeniti metali.

Evo još neka mineralna blaga, koja već koristimo ili ćemo uskoro koristiti. U našoj zemlji imamo magnezita, arsena, gline, mermera, izvanredno lijepih oniksa, laporaca za cemente, krečnjaka i dolomita granita, zemnoga gasa, asfalt-nog kamena, mineralnih boja, gipsa, kojim bi mogli snabdijeti cijelu Evropu, kvarcnog pijeska, feldspata, svih vrsta vatrostaalnog materijala, slanih voda i ležišta kamene soli, ljekovitih voda i toplih banja i još mnogo drugog mineralnog blaga.

To nije sve. Naša zemlja krije u sebi još neprocjenjiva mineralna blaga. Njih će pronaći uporni i smjeli istraživači, te će se otkriti nova ležišta rudnog blaga skrivenog u našoj zemlji.

SVJETSKA POTROŠNJA VJEŠTAČKIH DJUBRIVA

Po statistici od 1929 godine u cijelom svijetu iznosila je potrošnja svih vještačkih djubriva 41 milion tona. Od toga je potrošeno najvažnijih biljnih hranljivih materijala: čistog azota 1,6; fosforne kiseline 3,3; kalijuma 1,9; svega 6,8 miliona tona čistih biljnih hranljivih materija. Od 1913 do 1929 godine ogromno je povećanje potrošnje svih biljnih hranljivih materija. 1913 godine upotrebljeno je u poljoprivredi azota samo 650.000, fosforne kiseline 2,5, a kalijuma 1 milion tona.

Crvenoj armiji

Oktobar te rodi, gvozdenu, veliku budnu.
Lenjin i Staljin te iz čelične žari skovali,
pa si ognjište snage koju siješ po prostranom svijetu.
Takva si i takvom smo te upoznali.

Hranjena idejom mira, ljubavi prema liku čovjeka,
sa Volge idući da primiš porobljene, širila si njedra,
u pokretu ti bi hrabrost, u srcu ljubav slobode,
a čela, svijetla, vesela, vedra.

O, neprobojni bedeme, snago jača od svih sila svijeta!
Diko Staljina, Frunzea, Budjonija i Vorošilova!
Legendo nad legendama i vatreni biču,
Uvijek si svjež, stalna i snaga ti nova.

Pomoćnicu ruku ti osjetili smo i osjećamo,
i tople riječi — dok bi među nama — polet su davale i daju,
za to te volimo, krasna, ljubiti ćemo te pa i sam spomen na tebe,
jer tvoja pravedna djela i mudre riječi,
Snagu i polet nam ulivaju.

Oktobar te rodi, Gvozdenu, veliku, budnu.
Lenjin i Staljin te iz čelične žari skovali,
Pa si ognjište snage koju siješ po prostranom svijetu.
Takva si i takvom smo te upoznali.

VOJNIĆ H. BLAŠKO

Narodne igre i običaji Hrvata iz Bačke

Folklorne grupe Hrvata iz Bačke u toku godine dana učestvovala su na niz priredaba i festivala. Među najznačajnijima bile su: učešće na veličanstvenoj priredbi u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu u čast učesnika Sveslavenskog kongresa, samostalna priredba u Beogradu i Novom Sadu.

Folklorne grupe iz Subotice, Bača, Bajmoka, Plavne, Son-
te i Bačkog Brijega pošle su na ova tri gostovanja, da pone-
su plamene bratske pozdrave delegatima svih slavenskih na-
roda, našoj dičnoj prijestolnici i glavnom gradu naše pokra-
jine. Izražavajući ove pozdrave u narodnoj igri i pjesmi, te
prikazu naših narodnih običaja, folklorne grupe su naišle na
nemanje srdačan i bratski prijem i vratile se svojim domovi-
ma sa još čvršćim uvjerenjem u bratstvo i jedinstvo naših
naroda, u neraskidivu solidarnost svih slavenskih naroda.

U Zagrebu su folklorne grupe učestvovalе i na svečanoj priredbi u Radničkom domu, koja je data za građane Zagreba, a pored toga su nastupili za Etnografski muzej. Tom prilikom su snimane na gramofonske ploče naše narodne pjesme i kola.

U Beogradu folklorne grupe su doživele i tu sreću, da je njihovu delegaciju primio naš voljeni maršal Tito.

Evo šta je pisala prijestolnička i vojvodjanska štampa povodom ovih gostovanja:

B O R B A

....Program su izvodile folklorne grupe uz pratnju tamburaškog zbora iz Subotice, pod vodjstvom Pere Tumbaša-Haje

Publika, koja je ispunila salu Kolarčevog narodnog univerziteta do posljednjeg mjesta, pozdravila je sa velikim oduševljenjem ovu veoma živopisnu i uspjelu priredbu.

G L A S

Članovi folklornih grupa iz sjeverne Vojvodine, koji su došli u Beograd, radi učvršćivanja kulturnih veza između naših naroda, nastupili su na Kolarčevom narodnom univerzitetu....

....prikazali su kola onako kako se ona igraju u njihovom kraju, svježe, izvorno, bez ikakve stilizacije. Tamburaški zbor, koji je pratio igrače divne narodne nošnje Šokaca i Bunjevacа, zdravi nešto opori seljački glasovi, koji su pjevali i prečanske pjesme blagim otezanjem, — sve je to prenosilo slušaoce iz pune sale u vojvodjanska sela i oni su dugo i srdačno pljeskali gostima.

Zanimljiva su kola »bunjevački tandrčak«, uz živo zveckanje zvonaca, »momačko« brzo kolo i »veliko bunjevačko kolo.« Ovo kolo kao i sve ostale bunjevačke narodne igre, narod je čuvao od utjecaja tudjina....

P O L I T I K A

....Preko stotinu igračа, pjevača i sviraca u raskošnim šarenim nošnjama svoga kraja prikazalo je Beogradu pjesme i igre bunjevačkih i šokačkih sela.

Folklorne grupe iz Subotice, Bača, Bačkog Brijega, Sente i Plavne su seoske grupe, koje gostuju u Beogradu.

....Raznolik program sastavljen od skupnog i pojedinačnog pjevanja, solo i grupnog sviranja, kola praćenih harmonikom, tamburama i gajdama, izazivao je oduševljenje i tople aplauze publike.

Sve nove i nove folklorne grupe pojavljivale su se na pozornici. Razne nošnje, crvene, tamne, plave, bijele, bogato posute šljokicama i perlama presijavale su se pri svjetlosti reflektora.... Kovitlale su se u krug široke suknje. Zveckale su mamuze na uskim, crnim čizmama mladića. Uvijalo se i talasalo kolo... Pod vještima prstima svirca razlijevali su se tanki tonovi frule. Zvonili su kroz salu jedri glasovi mladića i djevojaka i dočaravali slike seoskih prela....

Osjećalo se da ni jedan ton, ni jedan pokret nisu izvješćeni. Sve je bilo onako kako se u tim selima decenijama igra i pjeva. Publika je pljeskala i zaglušno zahtijevala, da se pojedine točke programa ponove, ali mjesto toga konferacije je objavljivao stalno nova kola, nove pjesme od kojih je svaka bila ljepša od prethodne.

SLOBODNA VOJVODINA

Narodne igre Bunjevaca i Šokaca spadaju u najljepše narodne igre u Vojvodini. Karakteriše ih bogatstvo skladnih pokreta i simbolika, koje izvire iz narodnog života. Igre Bunjevaca i Šokaca su vrlo stare i sadrže čisto očuvane prastare crte narodnih igara, bez utjecaja tuđinskog elementa. Te igre predstavljaju vrlo utančenu umjetnost, u kojoj je izražen narodni smisao za sklad i ljepotu. Ljepotu bunjevačkih i šokačkih igara dopunjuju izrazite stare narodne pjesme i napjevi pjevani vjerno, na starinski način i bogata i ukusna narodna nošnja.

DUGA

Hrvati—Bunjevci i Šokci kroz svoje narodne pjesme i običaje stoljećima su vodili odlučnu borbu protiv turskog ugnjetavanja i političkog nasilnog odnarodjivanja koju je sprovođila Austro-Ugarska. Zahvaljujući svojoj visokoj nacionalnoj svijesti oni su održali svoje narodne običaje, i danas, u novoj Titovoj Jugoslaviji imaju sve uslove za svoj razvitak.

Otuda je ovo prvo gostovanje Hrvata iz Vojvodine u Beogradu bilo prožeto duhom bratstva i jedinstva naših naroda i željom za što čvršćom povezanošću sa srpskim narodom. Ono je nosilo pečat žive i spontane manifestacije ravnopravnih naroda.

U prvom reprezentativnom gostovanju učestvovalo je preko sto seljaka iz šokačkih i bunjevačkih sela. U svom uspijelom nastupu na Kolarčevom narodnom univerzitetu hrvatski gosti izveli su niz narodnih kola i pjesama i kroz njih kao i kroz svoje narodne običaje prenijeli su beogradskoj publici dah svoje rodne oslobodjene grude.

Obaren i osoljen zmaj

Bila jedared jedna udovica, pa u nje dvoje dice: jedan deran kojeg joj čovik ostavio od prve žene i jedan kojeg je s njim donela na svijet. Tako je ona jednom maćva, a drugom rodjena mater. U nje malo prćije, pa svog sina nija k'o jaje na dlanu, a ono siročće joj baš k'o tudje prase. Njezin već klincov, tri kože bi mogo sadrt' sa njega, al' ni habera za pos'o. On samo hajku na bataljku pa šorom-sridom, a jedino se paštri oko zdile. Ni krmelju iz rodjenog oka neće otrt, al' materin mizinak.

Nije to tako sa siročćetom. On nije dobro isp'o is kolivke, već je osvanio i omrknio na poslu. I kopa, i ore, i svinje timari — ta što niko neće u kući to on mora. Tvrda je njegova korica kruva, berićetan mu rad, nikom rdjave riči, al' dobar nije ni maćvi ni bratu. A on osta mali od matere, pa ne zna za drugu mater, osim maćve.

Nije njima dobro što i' trpi i kruvari, već bi se oni njega još i kurtalisali. Šta će i kako će, već smisle da ga pošalju rad drva u zmajevu šumu. K'o vele, skuvaće njemu zmaj papulu, pa ga neće morati ni sa'ranjivati.

Ne zna momak kake mengule mu spremaju, već se lipo spremi i aloc u šumu. Pon'o on čestitu vrengiju, da sveže brime, pa do prvog rasta sa sikirom. Kako on sikirom pukac, a prid njeg iskoči zmaj.

— A ti baš tako, krmski, pa u moju šumu? — drekne zmaj.

— Da sam znao, da je tvoja el ma čija, ja bi pit'o, — lipo njemu momčuljak.

— E kad nisi znao, a ti se sad nauči.

Borme je zmaj okrenio zlim, pa kaže, da će se sad porvat. Ako ga momčuljak lupi o zemlju, nek nosi mirno i glavu i drva, al' nek ne pita šta će ga snaći, ako zmaj nadjača.

— Glavno je da ne ostanem pod sramotom, a u poštenju nije teško ni glavu izgubiti — obraduje se momčuljak, pa se o'ma' latio zasukivanja.

Strašan je zmaj, nije kroz jednu kavgu proš'o, al' se momčuljak borme ne straši. Ne voli on kavgu, al' kad biti mora, nije mu ni teško. Do'vatili se oni oko pojasa, pa kad su se počeli fundarati, zvoni rastovina jače neg od sikire. Jak je zmaj, al' je momak na poslu izdjik'o. Dok su drugog milovali, njega je tuk'o i mraz i led, pa što drugom tvrdo, to njemu mekano.

Momka sunce žeglo, zmaj krste istez'o u lađovini. Zmaj spav'o na svili i kumaši, a momak na suvoj kopreni i boci. Dok je bilo rose, bilo je i snage u zmaja, al' kad pripeklo sunce, a ono se vidi za koga je cviće. Triput se zmaj proznojio, triput je zapinušio, a momčuljak ni da zastenje. Zastenjo je svega jedared, al' to bilo kad je zmaja ušik'o, pa zaušilio priko najvećeg 'rasta. Desnom rukom ga pribacio, pa optrč'o i sa druge strane 'rasta ga na livu šaku doček'o. Opružio se zmaj po zelenoj travi, pa samo dahće, al' snage ni da malim prstom makne.

Šta će momak, kad nikad tudje krvi nije želio, već uzme vrengiju pa sveže onesvišćenog zmaja. Doduše vrengiju nije za ovako brime spremio, al' za nevolju je vrengija i za to dobra.

Nije dugo tumař'o, pa u šumi nadje zmajeve dvore. Stovari on to čudo i pokoru, pa zadje po dvorima. Nevolje je momak dosta vidio, a svita malo, al' da je po svita protumař'o još i onda bi se im'o čemu čuditi. Devet podruma, a u svi' devet korto na kortu, bure na buretu, a sve natovareno prisolja od ljudskog mesa.

— E, pogane li duše, — uzbuni se momak, pa ne zna šta bi sa zmajom radio. — Ovog baš treba prid svitom utamaniti, da svaki zna.

Baš nikom nije kaz'o u životu ni »tamo dalje«, al' sad bi zubima kid'o onu strvinu. Šta će čovik, već zadje u deseti podrum, a u tom ništa osim mraka. Baci on zmaja, pa ga tu zaključa.

Zadje sad kroz dvore i tu medju silom blaga nadje i troje uzdice: bakarne, srebrne i zlatne. Pogledaće on bakarne, pa i' malo odigne i onako nehotice otrese, da vidi baš kaki njim je zvuk. Otrese momak s njima, a u to prid njim zarže bakarni konj i na njemu sva bakarna sprema što za junaka treba. Čudom se ne načudi, pa zatrese i srebrnim uzdicama. Kako zatres'o, a tu i srebrni konj, a borme na zvuk zlatni' uzdica nije kasnio ni zlatni.

Otrese on sad najedared sa svim uzdicama, a konja nestane k'o u vitar. »

Šta će momak, nego se misli, ne bi li on kako mog'o oživiti sve to što je zmaj pomorio i svakom dati ono što je s mukom stek'o, a ova pogana duša mu otela. Neće momak ništa od tog, jel dobro zna da je oteto i proketo. Misli se on i namisli, da dovede mačvu i brata, pa nek oni sve to čuvaju, a on će po svitu, da se raspita za svit kod dobri' i pametni' ljudi.

Što smislio, to i učinio. Došla mačva, doš'o brat, al' na

zlo momčuliku. Ne vidi on, da su oni od zlobe zakrvavili očima. Kako i ne bi, kad su ga poslali da izgubi glavu, a on smog'o ovoliko blago, pa još i taka tri konja i oružje.

— Di ćeš ti, luda glavo, po svitu i tumarat' i lomit' se da tražiš kome ćeš sve to razdilit? Triba to i nama, — kažu njemu i maćva i brat kad su čuli šta on 'oće.

Kaže on lipo, da se neće ni žignit sveg tog što je oteto, a borme neće imat' mira, dok ne vidi mogu l' se kako oživit sva ona čeljad što su u prisolju.

— Briga nas za čitav svit! Šta se ti staraš za kojekoga, kad je nama dobro, — opet će oni i obrlačivati.

Lomili bi oni njega i priko kolina i priko krstiju, al' se momak ne da osoliti. Nikad on nije iš'o krivim putom, pa neće ni sad.

— Di bi meni bilo dobro i di bi ja mirno spav'o, kad je toliko nevolje oko mene, — lipo on maćvi, i kaže joj, da je nju zato zvao da pripazi na zmaja dok se on bavi po svitu.

Kad je to kaz'o, a ono dvoje se o'ma' umirilo. Nisu se samo smirili, već i obradovali, kad su čuli da će njima pri-dati ključove.

Ode on, a maćva i stariji brat ključeve u ruke, pa će sad vragovet i blagovat. Momak uzjašio na bakarnog konja i pon'o srebrne i zlatne uzdice, a sve drugo njim ostavio. Nije dobro ni koracio priko praga, a ovo dvoje već udarili u cunjanje i burlanje. Privrnili dvore, pa na kraju došli i do desetog podruma di je zmaj.

Zmaj se već osvistio, pa čuje šta oni divane još dok su bili u dvorima, a pogani stvor k'o da je s vraga sadrt. Njemu drugo nije ni tribalo, već to, da ovi momku rade o glavi.

— Puštite me, — kaže on njima, — pa ćeš mi ti biti žena, — na momčuljkovu maćvu će, — a ti posinak, — na sina će. — Nas troje ćemo već znati kako triba živit'.

Borme je tu sporazum bio gotov, dok dlanom o dlan lupiš. Momčuljkova maćva razdriši vrengiju, pa se zmaj opet koči i vrkoči po dvorima.

— A šta kaže, zašto me nije ubio? — pita zmaj.

Kažu oni, da će ga momčuljak utamanit' kad oživi svu čeljad iz prisolja. Neće sam da mu sudi, već nek mu sude svi ovi.

— Al' do tog neće doć, već ti njega utamani čim se vrati, — kaže maćva.

Borme ni zmaj ne bi drugo 'tio, al' onda kaže u čemu je stvar. Kad ga je momak bacio priko 'rasta, odczgor mu

je vidio na timenu tri zlatne kose. To je momčulikova snaga. Ako te dlake mož' prikinit niko ga ne savlada.

— Već ti uradi ovako, — pa on uputi mačvu.

— A kako ćemo, ako se iznenada vrati, pa te nadje?

Kaže zmaj, da tu brige nema. Eto prid dvorima je velika zova na kojoj je i zimi i liti puno cvata. Ta je nikla, kad je njega momčuljak svez'o. Čim se momčuljak približi dvorima, od cvata postanu crvene bobice. Zato kad zova zacrveni, on će o'ma' u podrum, a ona nek bajage dočeka momčuljka, a dotle će zmajov posinak na zmaja namistiti vrengiju.

Tako se oni lipo sporazumili, pa sad žive ko da za nji nema smrti, kad sedmi dan, a zova sva zacrveni. O'ma' žena svog čovika-zmaja otprati u podrum, pa istrči prid momčuljka, a posinak dotle namišća vrengiju k'o da je zmaj vezan.

Prinemaže se sotona sa dna pakla prid sinom, pa misliš da bolju mater zemlja nije iznijala.

— Jesi l' srićno, sinko?

— Još ništa, al' će biti, — lipo momčuljak.

Uzvrpoljila se oko njega, pa mu sve mista traži. „Rano moja, mizinak nanin“, pa sve medene riči, samo da momčuljku oči zamliči. Tako ona oko njeg obigrava i jedared će samo:

— Dok si ti bio na putu, o'de doš'o jedan pustinjač. Pripovidad ja njemu šta si ti smislio, a on kaže, da ćeš ti to moć uraditi, ako si već sad tako jak k'o što je bio tvoj otac.

Tako ona kaže, a momčuljku sve srce igra od radosti, pa kaže:

— A kako ću ja viditi, jesam li tako jak?

— To je bar lako. Iščupaću ti tri dlake iz glave i s njima vezat' natrag palce. Ako palcima prikineš te tri dlačice, onda si jak k'o što j' bio tvoj babo.

Momčuljak zlo ne misli, pa se privari. Poiskala ga malo ta stara višćura, pa za čas našla tri zlatne kose i vezala mu natrag palce.

— Ded, kidaj.

Kidaće on, al' kad povuk'o palcima a zlatne kose siku gore neg brijač.

— Ne mož, nane, — kaže momčuljak tužan i žalostan.

— Ta rastavljaj samo palce.

Paštri se on, pa će jače povuć', al' u to i krv šikne.

— Ne mož', nane moja, ta i kosti će mi prislći. — opet on tužno i žalosno.

— Ta ded i treći put.

‘Oće vragbaba da se ocigura. Povučte on i trećiput, a povuk’o bi i sto puta, samo da raskine te tri dlake. Nije njemu žao ni palaca, samo kad bi smog’o toliku snagu, da oživi svu čeljad što je zmaj pomorio.

Isik’o bi momčuljak sve prste, al’ kad je trećiput uzalud povuk’o palcima, a zmaj već tu. Čuo je u podrumu šta se tu zbiva, pa kad je močuljak i treći put ost’o vezani palaca, borme je zmaj znao, da mož’ s njim radit šta ko ‘oće.

— Sad ćeš ti ići po svitu i tražiti, al’ borme, tvoje oči, — drekne zmaj na momka.

Kad je momak sve to vidio, ni njemu nije trebalo kazati šta se tu svršavalo. Vidi on, da mu je kraj, al’ se nije ustrevio, već samo kaže:

— Da si mi b’la uvijek maćva, a ne mater, to sad vidim, al’ otkud mož’ ovaki brat biti?

— Vidi ti klempe nikakog! A šta bi ti, da nas otiraš na prosjački štap?! Ovoliko blago, pa bi ti to rasip’o? E ne-ćeš, nesrićo nikaka. Da znaš, da sam ja tu gazdarica, jel je ovo sad moj čovik i počim tvog brata. Mi ćemo s njim sve ovo uživati, a tebe nek nosi mutna voda — izbekari se maćva.

Nije tu sad bilo divana i divana, već zmaj momčuljku izvadi oči, pa ga baci na bakarnog konja.

Ošine konja, pa vikne:

— Idji, momče, po svitu, nek svaki vidi kako prodje onaj ko se meni ‘oće usprotiviti.

Ošine on bakarnog konja, al’ se ovaj propne i zgrabi zubima sve troje uzdice, pa uju!

Vragbaba i njezin sin skočili, pa bi da otmu uzdice, al’ zmaj mane:

— Puštite i’, nek samo idju. Alaj će daleko, kad nema očiju da ga po svitu vode. Skrnaviće se u prvu jamu, pa će bolje slomiti vrat, neg da smo to mi uradili.

E sad zmaj i njegova žena i posinak opet vraguju i blaguju. Ni brige sad nji’. Ode zmaj i posinak, pa haraju i otimaju i samo vuku babi u dvore.

Momčuljak na svom bakrenjaku, slip i krvav zamak’o priko šuma i planina, al’ sad već srdit. Otrovall mu srce, pa borme sad smišlja kako će se osvetiti. Nema oči, al’ se ne plaši života. Ne da se ne plaši, već samo o tom tare glavu, kako će onu kugu satrt’ u koren.

Idje on tako od nemila do nedraga, pa se raspitiva kako bi vid vratio i doš’o glave zmaju i njegovom društvu. Hodio.

brodio, nakis'o i namrz'o se, nagladov'o i nažednio se, a ne posustaje.

Tako ga jedared u'vati noć i oluja u nikoj velikoj planini. Tuku gromovi, ruši se drveće, otkida se kamen sa planine, ta tutnjava k'o da će se zemlja prokinuti. Slegla se stra'ota, da bi i u kamenu srce zadržalo, al' momčuljak ne staje već samo idje dalje na njegovom bakrenjaku. Tako to trajalo do same ponoći, kad se jedared njemu učini da što-god veliko stenje, al' baš ispod zemlje. Jedva se to čuje i borme da to nisu uši u slipca, ne bi ni čuo. Ko ne vidi, taj bolje čuje, pa tako i momčuljak.

— Ta je l' to baš ispod zemlje? — pita on sam sebe.

— Al' baš otud, — progovori na to bakrenjak.

Posluša momčuljak bolje i šta čuje. Stenje tu karvanj ljudi i baš pod zemljom, pa k'o da jedan veli:

— A kad će već dojašit' koji naš na bakrenom konju? Vrime je već, da se oslobodimo ove nevolje i prokletinje.

Ne zna momčuljak ko to govori, al' osića da je tu nevolja. Nevolja je i kod njega, pa te jako, al' kad mož kome nevoljiniku pomoći, tu je on prvi. Čim je čuo, da ispod zemlje za bakarnim konjom liju suze, a on vikne:

— Evo bakarnog konja!

Kako to viknio, a oko njeg ruku i ruku. Svi ga grabe i vaćaju k'o da što-god traže, a viču k'o da su u svatovima, a ne u ovoj oluji.

— Šta vam je, ljudi, šta me grabite? — zapita on.

— Ta ne grabimo mi tebe, već pipamo konja, da baš vidimo je l' bakren.

— Pa valjda ga vidite, šta ćete ga pipati.

— A di bi ga vidili, kad niko od nas nema oči.

Borme se momčuljak iznenadio, kad je čuo da toliki svijt nema oči k'o i on, pa zapita kaka i' je nevolja snašla. Kažu oni sve po istini. U njevoj planini su pronašli svakog čuda, pa i bakra. Dobro je to bilo, ali za to je dočuo i onaj zmaj. Što je čuo, to nikom škodilo ne bi, ali do'vatio jednog po jednog i kako kojeg do'vatio tom je oči i isoidio. Oči jednom po jednom povadio, a sve i' na gromilu pod zemlju spratio da mu vade bakar, sve dok poštena duša ne dojaši na bakrenom konju.

— A šta vam možem pomoći sa bakarnim konjom, kad je i meni oči izvadio, braćo moja u nevolji, — momčuljak lipo njima.

— Ti još pitaš?! — digla se graja kad su razumili njegove riči. — Brate naš slatki, spasitelju i naš i svoj!

Zagrllili oni njega, pa se sav izgubio među rukama. Kad su odanili, a oni borme kažu, da će taj bakarni konj njima doneti vid, a kad progledaju, zakukaće zmajova majka što ga je i rodila.

— A kako? — poč'o sad momčuljak požurivati.

Evo kako. Bobice one zove prid zmajovim dvorima njima jedino mož' doneti na bakarnom konju. A kako ko metne bobicu u oko, taj će već i progledati.

Tako oni momčuljku kažu, a njega već i nestalo. Druge ponoći je bio kod zmajevi' dvora, a treće ponoći bakrenjaci svi sa novim očima.

Raduju se oni, a raduje se i momčuljak, kad i on gleda novim očima. Što gleda i to je velika stvar, ali tim očima nema mraka. Veselje je tu i zarad očiju, al' je još veće veselje što će zmaju skuvati papulu.

— E, sad do dvora, pa da vidi zmaj šta rade šake na koje se bakar stinio ko čelična kora, — vikne jedan mator. — Pa ćemo još viditi di se mož' naći srebrni i zlatni konj, da izbavimo i one što su zatvoreni u srebrne i zlatne jame.

Kad je momčuljak to čuo, a on samo vikne:

— A di su ta braća?

— Šta će ti još sad?

— Evo šta, — kaže on i otrese srebrnim i zlatnim uzdicama.

Dok trepneš, već su bili sa očima svi. Nisu sad ni čekali, već prid zmajove dvore. Zmaj blaguje i vraguje, pa ni brige. Dotrčala njemu momčuljkova maćva, pa kaže da je zova opet iznela bobice, jel se cigurno vraća ona njezina nesrića.

— A nek se vraća, barem da mu se siti nasmijemo, čoravcu slipom.

Tako on veli, al' se u to drobe dvori k'o pacovsko leglo. Skoči zmaj napolje, a vragbaba i njezin pogan sin za njim, al' na njevu nesriću.

— Baš dobro, što vas je troje, — vikne onaj mator bakrenjak, pa će o'ma' mladima naredjivat'.

Pripušili oni zmaja, vragbabu i njezinog poganog sina, a stari bakrenjak vodi pos'o. Dok dlanom o dlan, tri velike peći su bile gotove. Pitaju njega svi, šta će mu to, a on se smije, pa kaže:

— Ja tako mislim, da nikom neće bit nepravo, ako ovog zlotvora obarimo u rastopljenom zlatu, vragbabu u srebru, a njezino podmeće u bakru.

Borme nikom nije bilo nepravo, pa ni momčuljku. Svi se latili posla, pa kad sunce za brig, a u pećima vre. Nose oni zmaja i njegovo društvo, a maćva momčuljka i onaj pogani brat, mole ga, priklinju, te sve mu noge peru suzama.

— Nemoj, sinko! Misto matere sam ti bila mater, kolivku ti ljuljala. Nemoj brata, jedna ste krv — latila se vragbaba u tanke žice.

Borme se i pogani brat satio, da je brat, pa ni on ne žali suze, al' se momčuljak naučio pameti, pa veli:

— Ja da vas žalim, pa da posli požalim. Ni rođenu kost ne žali, ako je zla. Ociči, ako nećeš da ti bude zlo.

— Samo u obaru, — viknu svi oko nji'.

Već će i' baciti u peći sa vrilim bakrom, srebrom i zlatom, kad se najedared razlete ruševine dvora i iz devet podruma skoči sve živo i zdravo. Oživili oni iz zmajevog prisolja, pa kad su čuli šta se tu radi, a oni poviču:

— Vi, braćo, samo barite, a mi ćemo soliti!

Tako je eto taj siroma momčuljak svoj vik vikov'o, u nevolji se nije uplašio, neg ost'o uvijek na pravom putu i zmaja uništio.

Narodna pripovitka
zapisao *Ballnt Vujkov*

Tri pjesme Merković Laze

Na mjestu buduće hidrocentrale

U šumnim slapovima rijeka lije
srebrnu plenu poblesnelog brzaka,
Pada niz litice vijugava traka
I u modroj vodi priroda snagu krlje,

Kola jednim zamahom kreće
ovo sunce i pretvara mrak noći
i blještavu bijelu svijetlost.

Počekaš trenutak, divlja vodo,
dru ćeš i ti biti krotka
ada će radnička ruka da protka
voje korito sa čeličnim rebrima brane;

Kada će sa ustreptale
plićane grane
da se razlisa prva svijetlost.

IZ VOZA

Ispod prozora voza
klizi, rukom slobodnog ljeta
satkana zlatna tkanina,
na podnevnom vjetru talasana.

Leluja žuto sazrelo klasje
satkana zlatna tkanina,
šarena modrim zvijezdama različka
crvenim cvijetom, bulkom u srijedi.

Srpom nam ljeto sprema
marljivim trudom, znojem seljaka
jedra i zdrava, žitna zrna
životom zračnu bjelinu hljeba.

PROLJETNA OBNOVA

Drhtavim prstima pišem
nemirne treptaje srca
i radosne stihove nižem
gledajući kako pod udarom
razbuktale mladosti, kamen vrca.

Nižem od slova radosne stihove
plamteće od slobodnog ruda
spajam u skromne slikove
i povrhu razbijenih gruda
proljetnje obnove.

Nada mnom proljetnji vjetar
živahnim talasom nosi
sa daleke planinske kosi
lipin mirisni opojni netar.

Veselo šume drveća grane
pjevaju radost novog proljeća
i šapatom kroz drvored proneće
kako smo sretni bili u ove dane.

I meni pjeva srce
sa zaliječenih ratnih rana
kako se san u zbilju prekreće
pjeva tonove nove sreće
za svijetli život današnjeg dana.

U prošlosti se to dešavalo. A mi, danas kažemo, da u ustanovama, treba da radi čovjek iz naroda, jer u narodnim bibliotekama leži jedno od najmoćnijih i najuspješnijih sredstava za širenje općeg obrazovanja i prosvjećenosti. Svi mi usvajamo kulturne tekovine Narodno-oslobodilačke borbe. Zato knjigu i štampu u narod.

Dolazi današnji bibliotekar, on prenosi na čitaoce, radni narod, direktive narodnih vlasti, države, koja je i glavni pokretač narodnog prosvjećivanja. Narodno »prosvjećivanje« sela prije, bilo je zaglupljivanje masa, a danas se to potpuno izmijenilo. Danas je poklonjena ogromna pažnja selu. A tu igra značajnu ulogu bibliotekar seoskih i gradskih biblioteka. U Moskvi je 1921 godine održana konferencija bibliotekara svih krajeva SSSR-a. Tu je poslije mnogo diskutovanja uze- to za bibliotekare rukovodioce više radnika i seljaka. U ka- snijem poslovanju ustanovilo se, da su ovi radnici i seljaci unijeli sa sobom u te biblioteke kraj svoga znanja i političku borbenost i rad biblioteka postao je pokretniji, življi. Biblio- teke i bibliotekari treba da su borci za ono što traži naša na- rodna vlast od nas. Da svakoga pouče, da vaspitaju i da za- bave. Da budu propagatori i socijalni pedagozi. Da prate staru i novu, svu literaturu, izučavaju svoje čitaoce. Oni su orudje za razmrežavanje po selu i gradu, za povezivanje uli- ce sa ulicom, kuće sa kućom. Jedan čitaoc, ako ga se zamoli naći će u okolini 10 posjetilaca biblioteci. Dobro poznavanje sredine svakog čitaoca i posjetioca biblioteka i literature, ko- ju treba da popularišemo, obuhvatanje jedva pismenih, da dolaze u biblioteke i privikavanje svih da čitaju, poznavanje karaktera ljudi, svakog čitaoca i pod kojim uslovima živi, su osnovni uslovi za ozbiljan i savjestan rad bibliotekara. Knjiga se proučava na čitaocu, prati se kakav je dobio uti- sak od koje knjige, kakva ga vrsta knjige interesuje i td. Za uspjeh bibliotekara potrebno je da ima odlike koje se ri- jetko kod drugih nalaze. Ljubaznost prema svakom čitaocu. Izlaziti u susret svakome. Savjesno raditi za dobrog čitaoca. Da brzo može prosuditi. Zdrav sud. Ljubav za knjigu iznad svega. Privezanost vječito za biblioteku. Široko znanje. Čvrsti nazori. Stručna sprema. Poznavaoc psihologije i pe- dagogije. Da je povezan sa masovnim organizacijama za proširenje kruga čitalaca, sa izdavačkim poduzećima, da bi došao lakše do spiskova izašlih knjiga a možda po koju i besplatno, sa školama da bi privukao što veći broj učenika omladinaca. Savjesno voditi statistiku po spolu, po uzrastu, i po narodnosti. Statistiku knjiga po grupama, pročitanih knjiga, statistiku posjetilaca. Dalje, radinost, urednost, toč-

Zadaci narodnog bibliotekara

Prosvjećenost je uslov da narod upravlja samim sobom, državom. Ovako rješenje kulturno-prosvjetnog podizanja naroda je osigurano okvirnim formama i sadržinom naše državne zajednice nastale u toku jedne borbe, koja nije imala samo nacionalno-oslobodilački karakter, nego isto tako socijalno-političko oslobodjenje naroda, koje je danas izraženo u takvom novom uređenju, gdje želja za kulturom i prosvjećivanjem ne postoji samo kod naroda, nego je prosvjećivanje forsirano od naše narodne vlade, mnogobrojnih školskih kulturno-prosvjetnih ustanova i td.

Ovu činjenicu znaju naši napredni i kulturni radnici. Tako su iz ništa, takoreći, pokraj onih, koje smo našli u lošem stanju iz ranijih vremena, počele i razvijale se razne ustanove, koje pored osnovnih, srednjih i viših škola, rade na kulturnom uzdizanju naroda: biblioteke, muzeji, narodni univerziteti, pozorišta, filmovi, predavanja, čitalačke grupe, agitacija živom riječi i primjerom, analfabetski i stručni tečajevi, rasturanje narodne štampe i td. Kod naprednih naroda, kao što su narodi SSSR-a, ove su ustanove odigrale ogromnu ulogu i postigle uspjehe neizmernih dimenzija. Nema sumnje i kod nas u našoj državi, koji smo tako veliki broj nepismenih naslijedili, tempo prosvjećivanja moramo ubrzati, a naše kulturne ustanove, koje imamo i koje budu uspostavljene, odigraju veliku ulogu. Potreba aktivnog, svestranog, i energičnog rada na ovom polju, izbija sve više u prve redove za ostvarenje našeg Petogodišnjeg plana. Težište na ovom polju je sama država, naša društvena zajednica i samoinicijativa kulturnih radnika.

Imamo biblioteke, koje su osnovane prije stotinu godina. Osnovane su sa najljepšim željama i planovima. Ali, zbog naturenog i starog bibliotekara, postale su ubrzo zamorene, prazne i čuvari muzeja. Skoro su sve izgubile pravi svoj značaj. Ostale su bez ikakvog jačeg uticaja i postignutih rezultata. Prvi je korak ostao prvi korak, u tome sve do u najnovije vrijeme, ali i sada ne svuda. To ima svojih razloga. Još ponegdje misle, kao što su i ranije povremeno mislili da je u bibliotekama sav materijal s brda s dola nabavljan, bez plana, a sadržine problematične. Neprinaavljanje biblioteka, slaba ili nikakva tehnička organizacija, nevješti bibliotekari, rad biblioteka od nekoliko sati i u nezgodno vrijeme, oskudica u dobrim knjigama, oskudica materijalnih sredstava, nemarnost i nepažnja uprave za čitaoce, publiku i td.

nost, krasi današnjeg narodnog bibliotekara. On je dobar poznavalac jezika i svojih zadataka. Svojim ponašanjem privlači publiku na koju neprimjetno utiče svojim dobrim i zgodnim savjetom, uputstvom i lijepim vladanjem.

Takav se bibliotekar brine okupivši publiku u biblioteku, da u zajednici sa narodnim vlastima ostvari potreban budžet biblioteka. On ne smije da se oslanja samo na odobreni budžet, nego pristupa samoinicijativi. Organizira pomoću ljubitelja knjiga, sakupljanje poklona u svojoj okolini. Taj je posao zahvalan, to se pokazalo na primjer u više naših narodnih biblioteka.

Samom je bibliotekaru najbolja škola sama biblioteka. Dugi rad i iskustvo jesu mu najbolji profesori. A mase koje dolaze u biblioteku bez naročitog programa, po katkada, bibliotekar je to lice koje sugerira korisnu i naprednu literaturu, od koje će čitaoci postati samostalne i izgrađene ličnosti.

Na današnjem je bibliotekaru da se što prije izbriše sa lica nepismenost, na njemu je sav kulturni život sela i grada, na njemu su svi problemi koje od nas zahtijevaju naše narodne vlasti, naša državna zajednica, naša država.

I. Kaverin:

Govori Moskva

Oblaci su se kačili za vrhove starih platana, divlja šuma se spuštala ka klisuri i odande, odozdo uvijek su dopirali potmulu udarci i žubor vode. Planinski potok se dan i noć borio s kamenjem, gurao ga, vukao za sobom i sporo, kao nehoteći, valjalo se ono u bijeloj pobjesneloj pjeni duž uzanoga korita. To su bila dva glasa koja su se prepirala — glas vode i glas kamenja. Ali gle, tim dvoma glasovima se pridruži treći. Povlačeći se prema M., naši su ostavili radio-instalaciju, Nijemci su prekinuli vod i otišli ne reskirajući da dugo ostanu u tome mjestu gdje im je sama priroda prijetila neizvjesnošću, smrću. Da li je vjetar koji se iznenada spustio sa vrha planine spojio vod sa zemljom, ili je to bio gušter koji je šmugnuo kroz suho šiblje, — ali tek, radio iznenada progovori i u divljoj česti klizure odjeknu miran ljudski glas.

— Govori Moskva, — reče taj glas.

Pusto je bilo unaokolo; ni žive duše.

Šesnaestogodišnji dječak koji je išao iz razorenog kozackog zaseoka kod Čerkaska, bio je prvi čovjek koji je čuo taj glas. On se zvao Kolja Maksimov. Njegova porodica je izgi-

nost, krasi današnjeg narodnog bibliotekara. On je dobar poznavalac jezika i svojih zadataka. Svojim ponašanjem privlači publiku na koju neprimjetno utiče svojim dobrim i zgodnim savjetom, uputstvom i lijepim vladanjem.

Takav se bibliotekar brine okupivši publiku u biblioteku, da u zajednici sa narodnim vlastima ostvari potreban budžet biblioteka. On ne smije da se oslanja samo na odobreni budžet, nego pristupa samoinicijativi. Organizira pomoću ljubitelja knjiga, sakupljanje poklona u svojoj okolini. Taj je posao zahvalan, to se pokazalo na primjer u više naših narodnih biblioteka.

Samom je bibliotekaru najbolja škola sama biblioteka. Dugi rad i iskustvo jesu mu najbolji profesori. A mase koje dolaze u biblioteku bez naročitog programa, po katkada, bibliotekar je to lice koje sugerira korisnu i naprednu literaturu, od koje će čitaoci postati samostalne i izgrađene ličnosti.

Na današnjem je bibliotekaru da se što prije izbriše sa lica nepismenost, na njemu je sav kulturni život sela i grada, na njemu su svi problemi koje od nas zahtijevaju naše narodne vlasti, naša državna zajednica, naša država.

I. Kaverin:

Govori Moskva

Oblaci su se kačili za vrhove starih platana, divlja šuma se spuštala ka klisuri i odande, odozdo uvijek su dopirali potmulci udarci i žubor vode. Planinski potok se dan i noć borio s kamenjem, gurao ga, vukao za sobom i sporo, kao nehoteći, valjalo se ono u bijeloj pobjesneloj pjeni duž uzanoga korita. To su bila dva glasa koja su se prepirala — glas vode i glas kamenja. Ali gle, tim dvoma glasovima se pridruži treći. Povlačeći se prema M., naši su ostavili radio-instalaciju, Nijemci su prekinuli vod i otišli ne reskirajući da dugo ostanu u tome mjestu gdje im je sama priroda prijetila neizvjesnošću, smrću. Da li je vjetar koji se iznenada spustio sa vrha planine spojio vod sa zemljom, ili je to bio gušter koji je šmugnuo kroz suho šiblje, — ali tek, radio iznenada progovori i u divljoj česti klizure odjeknu miran ljudski glas.

— Govori Moskva, — reče taj glas.

Pusto je bilo unaokolo; ni žive duše.

Šesnaestogodišnji dječak koji je išao iz razorenog kozackog zaseoka kod Čerkaska, bio je prvi čovjek koji je čuo taj glas. On se zvao Kolja Maksimov. Njegova porodica je izgi-

nula. On je od kuće ponio samo nekoliko knjiga. Na njemu je bila iseljevana bluza, u vreći na ramenima je zajedno s knjigama bio pištolj koji je on skinuo sa ubijenog Nijemca. Radio ga zaustavi. Zapanjeno oslušne on, a zatim pridje. Fanfare završavaše pred crveno-armejskim časom: »U ime Domovine, ni koraka natrag«. O djelima velike hrabrosti govorio je taj glas. Sliku tišine na fronti opisivao je on i ta slika bijaše strašnija od samog boja. Potmulo udaraju u noći lopate pioniraca. Ridje, zelene, plave rakete uzlijeću nad linijom fronta. Nečužno se šunjaju izvidjači kroz visoku travu.

Stavivši pod glavu kožnu kapu, Kolja ležao na leđima i slušao, slušao sve dok daleko izbijanje kremaljskog sata nije doprlo do njega, uskrsavajući uspomene na kuću gdje se rodio, majku koja je uplitala dugu kosu prije nego što će da legne, oca koji je zamišljeno punio posljednju lulu pred spavanje.

Kroz zrikanje zrikavaca, kroz šum vode, vodnik ču riječi koje su bile vrlo neobične u njemačkoj pozadini, sto kilometara od fronte. U čestaru judinog drveta njegovo iskusno oko je otkrilo stanište, krovinjaru i jamu. On se privuče i razmače granje. Crnomanjasti dječak u pocijepanoj bluzi lomio je suho granje pored primitivnog načinjenog ognjišta. Vodnik ga oslovi i reče svoje ime:

— Vodnik drugog stepena Ivan Kozachenko.

To je bio »mornar svih flota«, kako je on sam sebe u šali nazivao. On je otpočeo službu u graničnoj straži na Dalekom Istoku. On je branio Odesu. On je ratovao s Nijemcima na Barentovom moru. Odande se sa bataljonom pomorske pješadije vratio na jug. Pri izvidjanju je bio ranjen, pretvarao se da je mrtav, pastiri ga prenijeh sebi. Mjesec dana je ležao u selu, a sada se probijao ka svojim.

Tako su se oko radia počeli okupljati ljudi. Sve su iskusili oni — i gorke muke njemačkog ropstva i odvajanje od svojih porodica i mučnu neizvjesnost od koje polako umire duša. I eto, kao da se odjedanput dugoše zastori sa prozora mračne sobe i kroz njih jurnu zasjenjujuća sunčana svjetlost.

Svako, ko se zaustavljao u planinskoj klisuri, imao je svoj život, svoje snove, svoju nevolju. I svakome je Moskva govorila ono što je on htio da čuje.

»Ti si sam u svijetu, — govorila je ona Kolji Maksimovu, — tvoja kuća je razorena, otac ubijen, majku su odveli neprijatelji. Ali ti nisi sam. Ja sam s tobom, a ja sam snažna, smjela, velika. Ja — to su milioni takvih kao što si ti. Ja sam tvoja budućnost za koju ti moraš da se boriš. Budi hrabar, postojan, neustrašiv. Ti ćeš me vidjeti. Sve je u budućnosti.«

U prošlosti se to dešavalo. A mi, danas kažemo, da u ustanovama, treba da radi čovjek iz naroda, jer u narodnim bibliotekama leži jedno od najmoćnijih i najuspješnijih sredstava za širenje općeg obrazovanja i prosvjećenosti. Svi mi usvajamo kulturne tekovine Narodno-oslobodilačke borbe. Zato knjigu i štampu u narod.

Dolazi današnji bibliotekar, on prenosi na čitaoce, radni narod, direktive narodnih vlasti, države, koja je i glavni pokretač narodnog prosvjećivanja. Narodno »prosvjećivanje« sela prije, bilo je zaglupljivanje masa, a danas se to potpuno izmijenilo. Danas je poklonjena ogromna pažnja selu. A tu igra značajnu ulogu bibliotekar seoskih i gradskih biblioteka. U Moskvi je 1921 godine održana konferencija bibliotekara svih krajeva SSSR-a. Tu je poslije mnogo diskutovanja uze- to za bibliotekare rukovodioce više radnika i seljaka. U ka- snijem poslovanju ustanovilo se, da su ovi radnici i seljaci unijeli sa sobom u te biblioteke kraj svoga znanja i političku borbenost i rad biblioteka postao je pokretniji, življi. Biblio- teke i bibliotekari treba da su borci za ono što traži naša na- rodna vlast od nas. Da svakoga pouče, da vaspitaju i da za- bave. Da budu propagatori i socijalni pedagozi. Da prate staru i novu, svu literaturu, izučavaju svoje čitaoce. Oni su orudje za razmrežavanje po selu i gradu, za povezivanje uli- ce sa ulicom, kuće sa kućom. Jedan čitaoc, ako ga se zamoli naći će u okolini 10 posjetilaca biblioteci. Dobro poznavanje sredine svakog čitaoca i posjetioca biblioteka i literature, ko- ju treba da popularišemo, obuhvatanje jedva pismenih, da dolaze u biblioteke i privikavanje svih da čitaju, poznavanje karaktera ljudi, svakog čitaoca i pod kojim uslovima živi, su osnovni uslovi za ozbiljan i savjestan rad bibliotekara. Knjiga se proučava na čitaocu, prati se kakav je dobio uti- sak od koje knjige, kakva ga vrsta knjige interesuje i td. Za uspjeh bibliotekara potrebno je da ima odlike koje se ri- jetko kod drugih nalaze. Ljubaznost prema svakom čitaocu. Izlaziti u susret svakome. Savjesno raditi za dobrog čitaoca. Da brzo može prosuditi. Zdrav sud. Ljubav za knjigu iznad svega. Privezanost vječito za biblioteku. Široko znanje. Čvrsti nazori. Stručna sprema. Poznavaoc psihologije i pe- dagogije. Da je povezan sa masovnim organizacijama za proširenje kruga čitalaca, sa izdavačkim poduzećima, da bi došao lakše do spiskova izašlih knjiga a možda po koju i besplatno, sa školama da bi privukao što veći broj učenika omladinaca. Savjesno voditi statistiku po spolu, po uzrastu, i po narodnosti. Statistiku knjiga po grupama, pročitanih knjiga, statistiku posjetilaca. Dalje, radinost, urednost, toč-

»Pa dakle, da li si se uzalud zalagao u ratu i hrabro borio protiv neprijatelja na kopnu i na moru? — govorila je Moskva vodniku. Ti si sada u pozadini neprijatelja. Ali gdje si ti — tamo je i fronta. Pogledaj oko sebe, razmisli o ljudima koji te okružuju. To sam te ja sastavila s njima.«

Prodje mjesec dana i gosti dodjoše u partizansko naselje koje se pružilo na obali planinskog potoka. Poštapajući se dugačkim štapovima, dva starca dugih brada, sa čojanim šeširima širokog oboda, ljubazni i dostojanstveni, sidjoše u klisuru. Njihovi sinovi su služili u Crvenoj armiji. Oni dodjoše da slušaju Moskvu i ona ih dočeka veličanstvenim pjesmama Kavkaza.

— Šta vam je potrebno? — upitaše starci.

Vodnik odgovori:

— Oružje i meso.

On je svakog jutra obučavao ljude. Učio ih je da se ukopavaju, kamufliraju, dobavljaju vatru kada nema šibica, čuvaju noge u maršu. Učio ih je da čitaju tragove. Učio ih je zvučnim i svjetlosnim signalima. I sve je to bilo o čemu je govorila Moskva.

A uveče su ljudi slušali muziku. Zagonetna, tajanstvena tajanstvena snaga ih je vukla naprijed, — to je zvučala punim zamahom široka ruska pjesma. Ukrajinska ju je smjenjivala i pred njima se ocrtavaše divna, nedogledna stepa od Tamana do Dunava, budeći tugu i odvažnost. Bilo je dana kada je šumska muzika letjela jedva dodirajući zemlju i izgledalo je, ma koliko da leti duša, ipak ne može da stigne te zvuke — nestašne lelujave i koji bi iznenada krenuli naprijed širokim i teškim korakom.

— Kako smi mi živjeli, a? — reče jednoga dana vodnik ushićen kao dijete. — Čak mi je neobično kada se sjetim kako smo divno živjeli.

Već je doprla preko linije fronte vijest da u Njemačkoj pozadini operiše tajanstveni partizanski odred. Već su padali od najslabijeg vjetra potsječeni telegrafski stubovi. Već je naišla na zasjedu njemačka konjička patrola i u odreda se pojavio konj. Već je naročito odredjena četa za borbu s partizanima krenula kamionima kada se odred okupio oko radia, zato što je to bilo šestog novembra i što su svi bili uvjereni da će toga dana govoriti Stalin.

Čutke su slušali ljudi gledajući u pravcu širokog svijetlog otvora klisure, nad kojim se u nedoglednoj visini uzdizale planine snijegom pokrivena. Ko zna šta su osjećali oni u tom trenutku? Da li su svoju sudbinu vidjeli pred sobom, ili su razmišljali o tome da i ako ne dožive pobjedu, — ipak neće propasti, neće se zaboraviti njihovo djelo.

— Danas mi praznujemo, — otpočeo je Staljin i ljudi se digoše i stadoše mirno kao u stroju...

On je govorio — i kako je jasno, kako je prosto bilo sve što je govorio! On je govorio svima, od malog do velikog, cijelom narodu koji živi na sovjetskoj zemlji. I tek što je on izgovorio posljednju riječ, straža daje signal: »Vidim neprijatelja« — i ljudi se rasuše duž obale spremajući se za napad. Vodnik isključi radio. Sada su samo zrikavci zrikali u žbunju. Ali eto, potrese se vazduh i prvi metci zafijukaše ne dobacujući do obale i udarajući u kamenito korito.

Ne čekajući napad partizani pregaziše potok i razjareni i oduševljeni udariše na neprijatelja...

Kao što se vjetar radja od dalekog, nevidljivog pokreta prirode, tako se rodio ovaj odred od nadahnute riječi. Njegova je historija još u budućnosti. Ja sam ispričao samo ono što sam pročitao na njenoj prvoj strani. Hiljade kilometara je prevalio on u borbi i već je o njemu, o njegovim podvizima i slavi govorila Moskva u planinskoj klisuri, koju su naše trupe već davno osvojile.

U KUĆI GORKOG

Nježno zelenilo tek je oprala proljetna kišica. Idem puteljicima posutim pijeskom, koji škripi pod nogama, i s uzbuđenjem prelazim prag kuće gdje je živio Gorki.

Velika jednokatnica kraj Nikitske kapije.

Ovdje je sve očuvano kao što je bilo za piščeva života. Na zelenom suknu pisaćeg stola leže naočari, koje leže tu kao da ih je pisac na tren skinuo i stavio na stranu samo da pogleda prodornim pogledom lice nekog došljaka. Aleksej Maksimović stavljao je ove naočare samo kad je radio.

Rpa čistoga papira, neotvorena kutija cigareta i prazna osamljena fotelja... Nad divanom vidi se slika sa plavom panoramom Sorrenta. Gore iznad nje izvrсна kopija Leonardove »Madone«.

Iza stakla ormara kod suprotnog zida kolekcija japanske i kineske kosti, kojoj po vrijednosti nema ravna u svijetu. Kao što je poznato, Gorki je bio strasni sakupljač. Tako na primjer, izvanrednu kolekciju Buda od 115 izvanrednih primjeraka sakupljao je tokom desetaka godina. Ovu kolekciju Gorki je poklonio Ruskom muzeju u Lenjingradu.

Prije nekoliko godina posjetila sam Umjetnički muzej vanrednih stvari. Saznala sam da su mnoge slike poklon od Gorkog. On nije samo volio gledati sve prekrasno, nego je

pomagao i drugima da vide i zavole lijepo. Zadivljujuća velikodušnost njegove prirode, ljubav prema čovjeku najviše se pokazuju u ovom malom detalju njegove biografije.

Svojedobno je Lenjin, kada mu je dolazio početkom ovog stoljeća u Italiju pregledavao kolekciju Gorkog.

Gorki je pričao divne pripovjesti o svakoj od ovih stvari. Danas, one stoje nijemo. Ova izvanredna kolekcija čeka svog istraživača.

U spavaonici, koja je pokraj radne sobe, vidjela sam starinski indijski sat. O njemu je već pisana novela: jedno od poglavlja knjige »Uspomene« o Alekseju Maksimoviću. Knjigu je napisao Vsevolod Ivanov. Ovaj sat Ivanov je kupio kod moskovskog komisionara i poklonio Alekseju Maksimoviću u Sorrentu. Gorki, koji se interesirao za sve, i koji je bio spretan mehaničar, otvorio i proučio mehanizam sata. Svaki kotačić ovog sata neobično je precizno djelo umjetnika.

U spavaonici, na niskom ormariću stoji dupli okvir: u okviru je slika Alekseja Maksimovića i njegova sina Maksima.

Samo najbliži ljudi znali su da je Maksim Pješkov slikar. Svojim načinom slikanja, koje po svojim jarkim bojama podsjeća na Brenghela. On predstavlja neobično interesantnu i originalnu pojavu u umjetnosti.

Aleksej Maksimović je maštao da nakon iznenadne smrti sina, koga je on neobično volio, izda album njegovih akvarela. Htio je sam napisati i uvodni članak za ovaj album. Neprijatelji naroda, koji su satkali svoju zločinačku mrežu u kući velikog pisca, htjeli su mu oduzeti njegovo najveće blago na svijetu. Akvareli Maksima Pješkova nekuda nestali.

Na sreću sačuvani su klišeji. Danas udovica Maksima Pješkova, Nadežda Andrejevna priprema album otisaka.

Naročitu pažnju, među originalnim crtežima skreće na sebe slika koja se odnosi na pripovjetku Alekseja Maksimovića: »Čovjek i pauk«.

Na stoliću kraj kreveta Alekseja Maksimovića nalazi se slika djevojčice sa začudjenim svijetlim očima. Ove oči slične na oči Maksima Pješkova. To je unuka Gorkog: Maria Pješkova.

Sjećam se i druge slike koja je bila snimljena godine 1932. Na slici je Gorki u Gorkima sa dvjema djevojčicama u jednakim kariranim haljinicama. Aleksej Maksimović neobično je volio svoje unuke. Nazvao ih je starinskim ruskim imenima: Marfa i Darja.

Sjedimo oko okruglog stola u velikoj sobi. Uz sva četiri zida protežu se stakleni ormari sa knjigama. Ima tu oko

deset tisuća svezaka. Na nekim knjigama ima mnogo ličnih primjedaba Alekseja Maksimovića. Ovu biblioteku pomno i sa ljubavlju birao je Aleksej Maksimović za pisce — početnike.

Prijateljstvo sa velikim Staljinom obogatilo je stvaralaštvo Gorkog.

U trpezariji visi slika Jara — Kravčenko. Na njoj je prikazano kako Gorki čita Josifu Visarionoviću Staljinu, Vjačeslavu Mihajloviću Molotovu, i Klimentu Jefremoviću Vorošilovu svoju priču »Djevojka i smrt«. U muzeju Gorkog čuva se knjiga s ličnim primjedbama Staljina i Vorošilova i njihovim utiscima nakon toga, što su čuli ovu pripovjetku.

Nehotice se sjećam veličanstvene i tužne slike koju je izradio laureat Staljinske premije Jefanov: »Staljin, Molotov i Vorošilov kraj postelje bolesnog Gorkog«.

Na svim jezicima svijeta

Literarno stvaralaštvo Alekseja Maksimovića Gorkog postalo je svojom čitavog čovječanstva. Još krajem prošlog vijeka prevodili su u Rusiji djela Gorkog na različite jezike. Tokom dvadeset i tri godine od 1893 do 1916 izašlo je više od jednog milijuna knjiga Gorkog. Knjige su izašle na osam jezika: ruskom, gruzinskom, armenskom, azerbajdžajskom, bjeloruskom, latiškom, ukrajinskom i tatarskom.

U godinama sovjetske vlasti 66 narodnosti, koje žive u Sovjetskom Savezu dobile su mogućnost da čitaju knjige ljubljenog pisca na svom jeziku. Među njima su Adigejci, Kabardinci, Lizezgini, Nogajci, Korijanci, Mansi, Nanaici i mnogi drugi koji prije revolucije nisu imali čak ni svoga pisma.

Od godine 1917 pa do danas izašlo je iz štampe 42 milijuna knjiga djela Gorkog, od kojih 36 milijuna na ruskom jeziku, i više od pet milijuna na jezicima drugih narodnosti SSSR.

Već početkom ovog stoljeća štampane su knjige Gorkog u kineskom prijevodu. Akademik V. M. Aleksejev piše da je »kineska omladina obuzeta nečuvenom iskrenošću, ubjedjenjem, energijom i strasti poziva »Burevjesnika« i »Pjesmom o sokolu«. U Kini postoje mnogi prijevodi ovih djela. Gorkog su primili u Kini kao najnaprednijeg i revolucionarnog pisca u svijetu, i to mu je stvorilo kult svjetskog učitelja života. Komadi Gorkog »Malogradjani«, »Na dnu« i drugi igraju se u mnogim kineskim kazalištima.

U arapskim književnim krugovima ime Gorkog je također veoma popularno. Tamo postoji čak i legenda da je Gorki učio pisati i čitati, već kao odrastao čovjek, i to prema ruskom prijevodu »Hiljadu i jedna noć«. U ovoj legendi ima dio istine. Kada je imao dvadeset godina, Gorki je stvarno pročitao divnu arapsku bajku na ruskom jeziku.

Djela Gorkog su u velikoj nakladi izdavana na: engleskom, njemačkom, francuskom, talijanskom, norveškom, švedskom, holandskom, rumunjskom, srpsko-hrvatskom, slovenskom, bugarskom, češkom, španjolskom i na drugim evropskim jezicima.

U Finskoj je izdan zbornik pripovjetki, u Švicarskoj na njemačkom jeziku objavljene su »Uspomene o Tolstoju«. U Rumunjskoj je prevedena »Varjenka Oljesova« i druge pripovjetke. Skoro sva djela Gorkog objavljena su u Bugarskoj. Pojavile su se nove knjige Gorkog u Jugoslaviji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Švedskoj. Drame »Na dnu«, »Malo-gradjani«, »Varvara«, »Vasa Željeznova«, »Zikovi« i drugi komadi objavljeni su u USA.

Glas velikog ruskog pisca, stvaraoca sovjetske literature, glasno se čuje na svim jezicima čitavog svijeta.

KONOVALOV :

Crvene bobice

Ima u Finskoj, blizu naše granice, dva jezera — svijetlo i tamno. Tamno izgleda tako što ga okružuje gusta šuma, a svijetlo je otvoreno sa svih strana, sunce ga osvjetljava po cio dan i voda mu je tako providna da se na dnu vidi svaki kamičak.

Između tih jezera, kraj same šume, stoji mala kuća. Godine 1917 u njoj je živio jedan finski radnik sa ženom i dva sina. Jednog dana domaćica začu klopavanje točkova. Ona izađe u dvorište i vidje da je njezin muž stigao sa nekim nepoznatim čovjekom.

Muž joj doviknu veselo:

— To je naš gost, Konstantin Petrovič Ivanov!

I tog se dana useli Konstantin Petrovič u malu kućicu. On se odmah sprijateljo sa domaćinovim sinovima. Stariji je imao osam godina, a mlađi šest.

Konstantin Petrovič je zajedno sa djecom odlazio u šumu. Ljeto je bilo na izmaku i, kao i uvijek početkom jeseni, u šumi je bilo puno brusnica.

Konstantin Petrovič uopće nije znao finski. To nije ometalo prijateljstvo, ali nisu mogli da razgovaraju međusobno. Brusnice su brali utroje, no ne bi im polazilo za rukom da o njima govore. Gost je malo po malo počeo da razumijeva dječje pričanje. Oni su govorili: »Punani! Punaten punani!«

To je značilo — crvene bobice.

Te su se riječi veoma svidjele ruskom gostu. On također počeo da govori: »Punaten punani!«

Ugleda li u travi crvene brusnice, on vikne:

— Punani!

A djeci smiješno. Konstantin Petrovič je vrlo čudno razgovarao te riječi, ali to je samo doprinosilo da skupljanje brusnica bude još zanimljivije.

Poslije bi se svi troje uputili ka svijetlom jezeru. Vrijeme je bilo toplo, pogodno za kupanje.

Konstantin Petrovič se svlačio, ali kačket sa glave nije skidao. On je sa kačketom preplivao cijelo jezero, od jedne obale do druge. Djeca su dobijala žarku volju da ga pitaju zašto pliva u kačketu, ali kako da ga pitaju — nisu znali.

Izlazio je Konstantin Petrovič iz vode i tada je skidao kačket. Kosa mu je bila gusta, tamna, padala je u neredu preko čela.

Poslije šetnje je Konstantin Petrovič uvijek sjedao da piše. Pisao je brzo i vrlo sitno, ispunjavao je za jedan dan mnogo listova.

Tada je majka govorila djeci:

— Sad mu ne smetajte — on radi.

I djeca izdaleka gledahu gosta. A sutradan ujutro opet su ga zvali u šumu: pokažu mu praznu korpicu za brusnice i viknu:

— Punaten punani!

Konstantin Petrovič se nasmije i ustane od stola:

— E kad punani, neka budu punani.

Otac se vraćao uveče sa posla i pričao novosti iz grada. Tamo se govorilo samo o Lenjinu i o boljševicima. Konstantin Petrovič je slušao razgovore, smješkao se, ovlaš gladio kosu.

On nije dugo stanovao u maloj kući. Jednom su iz grada došla dva radnika i gost je otišao sa njima.

... Stiže jesen. Svijetlo jezero nije više bilo svijetlo. Od jedne obale do druge valjali su se teški tamni talasi, a noću se u kući čulo, kako u šumi borovi škripe od vjetra.

Jednom je gazda od kuće otišao u Petrograd i nije se

vraćao nekoliko dana. Žena mu se veoma zabrinula, ona je znala da je u Petrogradu sad borba — radnici, vojnici i mornari su se digli protiv vlasti.

Najzad se domaćin vratio. Došao je vrlo veseo i stao da priča: radnici su pobijedili i sad je u Rusiji sovjetska vlast sa Lenjinom na čelu.

Zatim je pažljivo izvadio iz kofera sliku Vladimira Iljića i pokazao je djeci:

— Poznajete li ga?

Majka se nasmija:

— Pa kako mogu da poznaju! Oni su ga vidjeli sa kosom na glavi, i to kako gustom kosom. Ona mu je cijelo čelo pokrivala.

Ali stariji sin povika:

— Sad znam zašto nije skidao kačket pri kupanju! Bojao se da mu se perika ne pokvasi.

Otac zapita mladjeg sina:

— A poznaješ li ga ti?

Onaj pogleda u sliku i takodje poznade gosta, iako ne odmah. On ga je prepoznao po očima.

Lenjin je imao neobične oči.

Sovjetska književnost - riznica snage

U toku 1934 godine održan je prvi svesavezni Kongres sovjetskih književnika. Gorki je imao ogromnu ulogu u ostvarenju ovog saveza. Staljin je pružio književnicima veliku pomoć. On je u stanu Gorkog, u toku organiziranja Saveza, godine 1932 rekao književnicima svoje čuvene riječi: »Vi ste inženjeri ljudskih duša« — i dalje razvijajući te misli — »vi ste političari, vi ste državni radnici«.

Prema književnim radnicima u Sovjetskom Savezu i sada vlada taj stav, a sovjetski književnici neumornim radom ulažu velike napore da ostvare svoje visoke i plemenite zadatke.

Sovjetski književnik je sa narodom, među narodom i uvijek za narod. Sovjetski književnik se ne može zamisliti, da stoji po strani od života sovjetskih naroda, da bude tuđ tome životu.

Koliko su sovjetski književnici istinski sinovi svoga naroda u svakoj prilici, pokazuje i to, da je prva dva dana Domovinskog rata od dvije i pol tisuće članova Saveza sovjetskih književnika jedna tisuća otišla na frontu. Blizu

jedne desetine cjelokupnog članstva, njih 242 su i život dali u velikoj borbi za slobodu svoje voljene sovjetske domovine. Oni su i sa sopstvenom krvlju ispisali svoju veliku ljubav prema svom narodu i njegovoj slobodi. Samo među književnicima herojskog Lenjingrada poginulo je njih 80.

Za vrijeme Domovinskog rata književnici su radili svuda gdje je bilo potrebno.

Istinske književnike, koji služe svome narodu i domovini narod je prigrlio sa istom takvom žarkom ljubavlju. Sovjetski književnici su uvijek bili opkoljeni usrdnom pažnjom i staranjem o njima kako od strane Partije tako i od vlade. Svaki književnik je osjetio na sebi tu veliku, toplu ličnu pažnju, koja je posvećivana svakom pojedinom književniku. Nema teškoće ili problema, u kojem sovjetski književnik neće dobiti pomoć svoje vlade.

Kao što su prije rata i u ratu izvršavali svoje zadatke, sovjetski književnici izvršuju i sada svoje visoke zadatke. Sovjetski književnici smatraju za svoju dužnost, da prvo osvijetle i prikažu sve što je narod preživio i učinio u ratu i drugo, da prikažu trud naroda i njegove napore u novoj petoljetki. »Potrebno je, da damo sve snage za ispunjenje petoljetke i za izgradjivanje svoje domovine.«

Da vidimo šta su spremali i šta spremaju u posljednje vrijeme sovjetski književnici.

Medju novim radovima sovjetskih književnika Mihail Šolohov sprema svoj veliki roman »Oni su se borili za domovinu«. U ovom djelu Šolohov ne prikazuje samo seljaštvo kao što je činio u svojim ranijim djelima »Tihi Don« i »Uzorana ledina«, nego sada prikazuje i predstavnike radništva i inteligencije. On prikazuje zemlju u vremenu nezgodnog velikog napregnuća od 1942 godine. Šudeći po svemu, taj roman će biti značajni doprinos ne samo sovjetskoj nego i svjetskoj književnosti.

Fadejev, pisac divnog romana »Mlađa garda«, uzao je za svoje novo djelo temu iz iseljeničkog života.

Ilija Erenburg piše roman »Borba«, u kome prikazuje godine prije rata, postupno uvlačenje Evrope u rat i život i borbu prosječnih ljudi. Radnja ovog romana se razvija u Francuskoj, Njemačkoj i Rusiji.

Vasilij Grosman je radio na svom romanu o herojskom Staljingradu. Nikolaj Virta takodjer razradjuje temu grada div-junaka-Staljingrada.

Nikolaj Tihonov je radio na ciklusu pjesama posvećenih Jugoslaviji.

Sovjetski književnici ostvaruju Lenjinov zavjet, da se

buva borbena jedinstvo Slavena. Staljin je pomogao da se one odbrane, a sovjetski književnici duboko shvaćaju dužnost, da to borbena jedinstvo Slavena razviju.

Pored ovih književnika čitav niz starijih i novijih sovjetskih književnika bez odmora ulaže napore, da ostvari svoje velike zadatke. Naročito radosna pojava u novijoj sovjetskoj književnosti je pridolazak velikog broja novih ljudi u književnosti. To nisu samo mladi ljudi, nego i ljudi u godinama, ali oni ulaze u književnost, živo popunjuju redove književnika novi književnici razne starosti i najraznoličnijih zanimanja.

Zato, što sovjetski književnici posvećuju sav svoj život narodu, što žele da pričaju o preživljenoj tragediji onako kako to želi njihov moćni narod čiji su oni istinski sinovi, sovjetski književnici su tvorci književnosti koja je puna snage, koja će se stalno penjati putem procvata.

Brojevi govore o zemljinoj kugli

Površina zemljine kugle iznosi 510 miliona kvadratnih metara. Od toga je 29 posto kopno, a 71 posto površina pod vodom.

Cjelokupno stanovništvo na zemlji iznosi 2.089 miliona.

Srednja udaljenost zemlje od sunca iznosi 149.450 miliona kilometara.

Brzina okretanja zemlje iznosi 29,8 kilometara u sekundi.

Zemlja se okrene jedanput za 23 sata, 56 minuta i 4 sekunde.

Put mjeseca oko zemlje traje 27 dana 7 sati i 43 minute.

Put zemlje oko sunca traje 365 dana 5 sati 48 minuta i 45,2 sekunde.

Broj stanovništva najvećih gradova na svijetu u hiljadama:

EVROPA			
Amsterdam	749	London	8.401
Barcelona	1.146	Madrid	1.048
Berlin	4.219	Moskva	3.663
Beč	2.005	Napoli	1.105
Budimpešta	1.071	Pariz	8.090
Bukurešt	631	Rim	1.176
Brasel	834	Prag	848
Harkov	654	Varšava	1.234
Kijev	535	AFRIKA	
Leningrad	2.776	Aleksandrija	573
		Kairo	1.196

AZIJA		
Bangkok		931
Bombaj		1.161
Kalkuta		1.486
Osaka		2.990
Peking		1.487
Šangaj		3.491
Teheran		220
Tijenč'in		1.387
Tokio		5.875

AMERIKA		
Boston		793
Buenos Ajres		3.130
Čikago		4.510
Klivland		1.000
Detroit		1.190
Los Andjeles		2.390
Njujork		11.700
Filadelfija		2.925
Rio de Žaneiro		1.701
Sao Paulo		1.157

AUSTRALIJA		
Melburn		1.000
Sidnej		1.249

Najveće rijeke u Evropi		
Ime	Dužina u km.	
Volga		3.570
Dunav		2.850
Dnjepar		2.150
Don		1.860

Rajna		1.326
Labá		1.154
Visla		1.080
Loara		1.002
Tisa		977
Sava		940
Odra		903
Maroš		883
Rona		812
Sena		776
Drava		720
Garona		650

Najveće planine u Evropi

Ime	Visina u metr.
Mon Blan	 4.810
Monte Rosa	 4.638
Materhorn	 4.505
Jungfrau	 4.167
Menh	 4.105
Ortler	 3.902
Veliki Glokner	 3.798
Veterhorn	 3.703
Etna	 3.279
Vacman	 2.714
Olimp	 2.918
Triglav	 2.863
Durmitor	 2.528
Maglić	 2.567
Vezuv	 1.190

Najveća jezera u Evropi		
Ime	Površina u kv. kilometr.	Najveća poznata dub. u metrima
Ladoga	 18.130	 250
Onjega	 9.549	 124
Pejpus	 3.583	 915
Veterska	 1.898	 119
Blatno jezero	 591	 11
Ženevsko	 581	 310
Bodensko	 539	 252
Garda	 370	 346
Madžore	 212	 372
Komo	 145	 410

Dubine voda

Najveća dubina Sredozemnog mora 4.400 metara.
 Najdublja točka Atlantskog oceana 8.340 metara.
 Najveća morska dubina na svijetu, (istočno od Japana u Tihom oceanu) 10.793 metara.

Vojnić H. Blaško:

Zalazak tamne prošlosti

1944

Propala si prošlosti, sablazan nezaslta,
prikazuješ mi se u obliku starice,
gdje naivna hoda, čeka maglu, nered,
griska usne
i mršti lice.

Sa štapom u ruci, puna drolja, preblijena,
staro hvali a novo kudi.
I sve joj čudnija nauka i polet
rad, pjesma i sila
mladih ljudi.

Još prije odlaska sjeda na drum prašan,
jeca za raskošem, sjajem a pod krunom,
pa briše suze. Usnom takne čašu
nalivenu
otrova punom.

Prije toga stupi pred nju mlad graditelj
i lupi šakom usred stara čela.
Ona zadrhti. Umre. Na nju se sruče
njena mnoga
nedjela.

U pozadini, više njene glave,
magla se razišla i ukazala
petokraka, čekić i FNRJ
i slika je slobode
zasijala.

Skrivene snage čovječjeg organizma

Poznato je, da srce odraslog čovjeka u miru kuca oko 70 puta u minutu, a pri znatnom fizičkom naprezanju do 130 puta. Medjutim kod sportista se pokazalo, da u mirnom stanju kod njih srce kuca manje nego obično, pa tako i samo po 34 puta u minuti, a pri naporu dostiže čak i 240 otkucaja u minuti.

Ustanovilo se, da bez obzira na ovako izvanredno veliku brzinu srčanih otkucaja, srce sportista izbacuje pri sva-

kom otkucaju ogromnu količinu krvi. Tako je ustanovljeno kod plivača, da za vrijeme napornog plivanja srce za minutu izbaci u krvne sudove oko 80 litara krvi. Posmatranja, proračunavanja i ogledi su pokazali tako kod skijaša na daleke staze, da je na stokilometarskoj trci, za osam i po sati, koliko je trkaču trebalo da skijama predje stazu, srce prebacilo u krvne sudove oko 30.000 litara krvi.

Čovječje srce, ta mala mišićna pumpa ne veća od pesnice, moglo bi za 8 sati napuniti skoro dvije željezničke cisterne.

Ova ustanovljenja su pokazala, da organi uvježbanog tijela mogu da rade izvanredno dugo vrijeme, skoro na granicama svojih mogućnosti, a ne umarajući se.

Ali sposobnost čovjeka da vrši težak rad nije uvjetovana samo izdržljivošću srca. Ona zavisi od harmonične djelatnosti svih dijelova organizma. Skijač je na stokilometarskoj trci potrošio oko 10.000 kilogram-kalorija, izručivši takvu količinu toplote, koja je dovoljna da podigne temperaturu 100 litara vode do ključanja.

Kada bi se energija koju je potrošio sportista pretvorila u mehanički rad, dobila bi se cifra od 4.000.000 kilogram-metara. To je ravno radu, koji bi bilo potrebno utrošiti da se podigne teretna kompozicija od 60 vagona na visinu drugog kata!

Ovi ogledi su otkrili kakve su velike mogućnosti skrivene u čovječjem organizmu. Te mogućnosti imaju ne samo sportisti. U svakom čovjeku su skrivene takve mogućnosti, samo organizam treba uvježbavati na izdržljivost, na savladjivanje napora i umora, te će se te skrivene mogućnosti ispoljiti.

Patuljci i orijaši medju zvijezdama

Danas se zna već ne samo daljina nego i veličina mnogih zvijezda. Zvijezde su različne po veličini. Ima ih koje su i desetine hiljadu puta svijetlije od sunca. To su zvijezde-orijaši.

Tako je prečnik zvijezde-orijaša Betelgejze (u sazvežđu Oriona) 300 puta veći od sunčevog prečnika, a zvijezde Antaresa 450 puta.

Kao što ima zvijezda mnogo većih od sunca, orijaša, tako ima i mnogo manjih, zvijezda-patuljaka. Medju zvijezdama-patuljcima naročitu grupu čine čuveni »bijeli patuljci«, usijane male zvijezde.

BALINT VUJKOV:

DVA BORCA

Svijet se zloslutno komešao. Nemir se uvriježio i u široku bačvansku ravnicu. Proljeće 1941 prijetilo je krvavim cvjetanjem.

Tada je Ranko očekivao da mu Kača pokloni novi život. A svaki dan se moglo očekivati, da će se i on morati oprostiti od salaša i zemlje. Dani su svaki čas mogli uroditi krupnim događajima. Na kome će ostaviti ženu u tom stanju, ko će donijeti babicu na salaš u takva vremena.

Jedno jutro je upregao i odnio je u grad, njezinim starcima.

Taj dan uveče pojavio se na salašu čovjek sa zvaničnom kapom na glavi, čovjek od čije pojave se u tim danima stezalo srce ukućana čijem pragu se približio. Ranko je dobio »crvenu cjedulju«. Drugi dan se trebao javiti u posadni puk, u bunkere na granici.

— Evo ti ključevi, pa radi kako znaš. Ako i ti kreneš, radi sa salašom opet kako znaš, — rekao je susjedu Martinu i pošao da spremi djecu.

U zoru je htio krenuti sa dva muškarčića i djevojčicom, da i njih preda brizi staraca. I te noći cesta je zastenjala od teških topovskih točkova, napinjanja automobila, koji su se preticali. Teško lupkanje gvozdenih potpetica osipalo se kao da ga miješaju u rešetu. Sredinom noći Ranko se spustio do ceste.

Daleko prema granici, tamo negdje oko mjesta kuda bi trebao poći ujutro, plamene oči požara su probijale tamu. Zemlja je potmulo zatutnjala. Detonacija je izbacila prasak tamo u gradu i rasula ga širom polja.

Kolone na cesti kao da diipnuše, krenuše življe. Ranko osjeti da u zamračenim salašima sve stoji budno, u strepnji, očekivanju i pokretu. Od ceste se nije mogao odvojiti. Kada se poslije ponoći kolone prorijediše, Ranko se dovuče do jendeka. Pokupio je puškomitraljez, dvije karabinke i u rasprostrti kaput vezao naramak šaržera.

U zoru je obavijestio Martina, da neće nositi djecu, no poći po Kaču. Zaobišao je daleko glavnu cestu i kad je ujutro stigao do kuće Kačinih roditelja, neprijatelj je već bio u gradu.

Dvoje staraca prvo nije odobravallo, da Kaču nosi na salaš, ali kad je nagla pucnjava počela da prosijeca grad, zanijemiše i zabrinuto, kradomice gledahu na uznemirenost poro-

dišje. Nagla pucnjava je učestala. Ranko se zbuni najviše. Najedared je nestao iz kuće. Kada se kroz kratko vrijeme vratio, nije gledao nikom u oči. Izišao je za starcem na dvorište i prošaptao:

— Ubijaju. Po ulicama ima već mrtvih.

Došlo je vrijeme i ručku, a on je još uvijek bespomoćno pitao starce:

— Šta da radim?

U rano poslije podne pronio se glas ulicom:

— Kupe, tjeraju i žene i djecu.

Tada je starica počela namiještati sjedište na kolima.

— Ako vas propuste, nosi je. Desi li se ma šta, biće mirnija kod svoje djece. — prošaptala je na Rankovo nijemo pitanje.

Iza ciglane dva neprijateljska vojnika drsko su odigli pokrivač sa trbuha žene kojoj je novi plod ležao pod srcem. Oporo su se nasmijali i ošinuli konja u znak da je prolaz slobodan. Ranko je daleko zaobišao glavnu cestu i tek kod putarske kuće, u blizini svog dola je morao prijeći preko nje. Jedva je za konjsku glavu izbio iza kukuruzovine, kada je usplahireno zategnuo uzde. Cesta je bila zakrčena. Porodice naseljenika iz obližnjeg zaseoka vukle su se ispred putarske kuće. Oko njih se klatio plot od noževa na puškama.

Ranko zateže uzde, a dah u njemu zamre. Na čelu tužne povorke, iskosirio se lik Hortijevog žandara. Crna perjanica na šeširu se zatresla kada je ustuknuo pred iznenada iskrslim konjem. Nijema igra se odigrala za nekoliko trenutaka. Nezgrapna žandarska prilika nadme grudi, ustobočji se i zakrvavljene volovske oči iskolači prijeteći.

Cpak pogled je govorio:

— Šta, ti smiješ tjerati ovamo, baš na mene?! Na mene!

Ranka obuze osjećanje čovjeka koji je zapao u klopku. U ušima su mu šumjele baš te riječi što ih je čitao iz mutnog žandarskog oka. I sjeti se kako je u gradu neko sa užasom govorio:

— Ubijaju ako ih ne pogledaš po njihovoj volji...

A onaj se sve više nadimao, žile na vratu mu nabreknuše. Stojao je i nemilosrdno ustremio oči na Ranka. Baš tako je nekad gledao gazda, a na kraju nemilosrdno mlatnuo. Ranko je po zlu upoznao ovakav pogled svojstven okrutnim nasilnicima. Taj pogled je odavao naviku i nasladu u udarcima, raspojasanost prilike za nekažnjivo mučenje do bjesomučnosti.

Dok je prvi grč grudi okovao dah, Ranka prodjoše srsi ubitačne nemoći. Stravu pred zloradom okrutnošću nečeg još nevidjenog Ranko je osjetio onom poraznom silinom, kojom

su ga okivale priče iz djetinjstva o nemanima koje kolju dje-
cu i krv im piju na svojim pirovima.

Oči, prikovane za bikovski lik žandara zamagliše se stra-
šnom slikom dalekog djetinjstva kada je Ranko još bio svi-
njarčić na majuru. Od žandara mu se za tren pričini onaj
mesar, što je na majuru klao svinje. Taj je u njemu ostavio
neizbrisivu sliku groze. I taj čovjek, tvrd kao bik, sa crve-
nim, masnim licem, uvijek je nosio na sebi pečat uživanja u
klanju. Sa zadriglom snagom, sa slašću se hvatao noža i baš
kao i ovaj tu, sa zloradom, strašnom zažarenošću u očima je
hvatao žrtvu. I dok je u vazduhu još tonulo posljednje krklja-
nje zaklane životinje, zagrabio bi u toplu krv. Sladostrasno bi
puknuo usnama kada bi iskapio čašu. A na užasavanje žena i
djece, razlegao bi se grub smijeh i krvava ruka bi kružila sa
praznom čašom kao da prikazuje slavno djelo.

Sa jezivim strahom čovjeka u škripcu sjetio se oružja što
ga je noćas uzeo i naredbe koju su ovi izdali. Protrnuše mu
ruke od pomisli, da pred ove mora izići sa puškomitraljezom
i dvije karabinke, a ko ne preda, tome: smrt.

Žandar baci oči prema Kači. Sa njezinih usana, dubokim sa-
osjećanjem i nježnošću žene pred porođajem ote se riječ
upućena porodicama naseljenika. Jedna jedina riječ:

— Siroti....

Na tu riječ, koju je osjećaj srca ponio na jezik buduće
majke, visoka, grubo gradjena prilika Hortijevog žandara,
pomamno djipnu. Glomaznim pokretom počeo skidati pušku.
Razumio je tu jedinu riječ, shvatio drhtaj u zjenicama krup-
nih, blagih očiju, osjetio srce u čovjeka. Njegove oči su oda-
vale likovanje izazivača.

U Ranku strah naraste naglošću munje. Smrtna strepnja
stegla grlo, zamaglila razrogačene oči, oduzela život riječi
na porodu. Ranko nikad nije osjetio takvom ledenom grozom
svirepu, jezovito britku krvožednost nasilnika, neprijatelja čo-
vjeku i čovječnosti.

— Ova pseta žališ! — debele usne se iskriviše, a žuti
zubi se iskeziše ispod žandarskog brka.

Tada Ranko srete Kačine oči. Te krupne oči, koje su uvi-
jek sjale onim blagim prelivom zrelih kupina. Oči, koje su ga
brižnom nježnošću ispraćale u polje, uveče veselo dočekivale,
pa i u mukama porođaja radovale se njegovoj blizini. Sreo je
te oči u kojima je duboka bistrina djetinje nevinosti davala
priprostoj ljepoti punu draž i ljupkost jednostavne dobrote.
Te oči su tražile pomoć, odbranu života kojeg je nosila u
svojoj utrobi. Potresni strah mlade žene, koja se približila
pragu radosti, da novo čedo prigrli na materinska prsa, za-
kopao se u dubine krupnih, blagih očiju.

A žandar, sigurnošću kasapina pred vezanom žrtvom, zlu-
radom slašću grabljivice, ustremio je pomućene oči na leži-
šte ploda. I dok su se oči roditelja spajale u očajnoj stravi za
nov porod, kundak je poletio i potmulo se odbio od utrobe.

— Eto ti! — zakrkljao je žandar.

U iskonski krik Kače slili su se krici i vapaji naseljenika
i zaglušno tandrkanje kola.

Ranko je zakasnio. Njegove ruke nisu stigle da budu meta
kundaku. Konji se propeše. Zamah kola oborio je Ranka pre-
ko trudne žene. On je obnevidio. Prasak pušaka što je na
mahove dopirao do njegove svijesti do ludila je kovitlao nje-
govim očajem. Kola bacana u trku podivljalih konja nisu da-
la da se uspravi.

Konji su drhtali kao list topole kada su napola prevrnuti
kola zapela za trošnu ogradu rodnog salaša. Što je Ranko ja-
sno upamtio, to je bio odraz posljednjeg grča njegove Kače,
grča koji se sasuo u stravično prevrnutu beonjače nezinih
divnih očiju. Ruke su joj se zgrčile na dnu utrobe. Ranko je
kroz krv ugledao slupljenu, modro-krvavu glavicu mrtvoro-
djenčeta.

Pao je preko mrtve žene i čeda. Na lelek djece skliokao
se s kola i zagrizao u zemlju rodnog salašića silinom gvozde-
nih čeljusti.

Tmurne crte kao da su se skamenile otkako mu se lice
smrklo tog crnog dana u rano proljeće 1941 godine. Otada je
četvrta godina gazila preko Rankove grube, ali dani i noći su
ga sretali mrkog, teškog na riječi i nepomirljivog i sa najštu-
rijim osmijehom. Dubina njegovih očiju, zasvodjenih gustim
vjedjama, postala je nedokučiva, puna tamnih prijetnji. Kao
vječito zapeti luk, na žilavim nogama nosio je svoj izduženi
lik obazrivim korakom lovca na opasne zvijeri.

Uvriježen bol svio se oko srca kao okov. Bujao, previ-
rao je i pred oči izdizao pogled Kače, a u uši zasijecao onim
strašnim: »Eto ti!« Kad je Ranko tokom godina slušao za
nebrojena nedjela onih što su i njemu tako svirepo uništili
životnog druga, Kačin pogled se javljao sve bolnije, sve sil-
nije tražeći nešto.

Četvrta jesen je došla tiha, blaga. Bogato je osipala da-
rove iz svojih njedara. Jedra zrna krupnih klipova, kakvi se
pamte, virila su dopadljivo iz ljuštike. Sjajna pleća dežmekas-
tih bundeva skrivala su se u kukuružištu šireći sladunjav mi-
ris. U rosna jutra, trava na dolovima se jesenje omekšala,
milovala svježinom bosa stopala. Salaši su odisali mirisom
zrelog kukuruza i jesenjih strnjišta. U trščaku na dolu, per-

naći, rasplevani stanovnici su se namnožili. Zoru i zalaz sunca pozdravljali su razdraganim pjevanjem, siti zrnevlja bogato osutog po poljima.

Ranko je za ovih teških godina još više prirastao za Martina. Prijatelj ga je razumio i kad se na Rankovim stegnutim usnama zamrzlo i ono malo riječi. Znali su tako šutke sjediti i Martin je strpljivo odbijao dimove uz svog mrkog susjeda.

Ove jeseni Ranko je počeo biti rječitiji. Živ nemir je nicao sve češće i sve iznenadnije. Progovorio bi neočekivano, kao da na glas nastavlja nabujale misli. Tako je znao često zabaciti glavu kao usplahireni konj, obuhvatiti vidik širokim pogledom, zaniijeto reći:

— Vidi ga! Što je kukuruz! Da se propneš na konju, pa jedva segneš kukuruzovini do vrha!

U očima su mu se tada javljale čudne iskre. Pošuti malo, zanese se opet u misli i poslije stanke nastavi tiho:

— Cdgajili smo za naše »šumu«....

U očima se razgarao plamen kao srž misli koje je pleo, misli skrivene, često nedovršene, zamršene u neutoljive želje, ali plamene i nikle iz čvrsto uvriježnog osjećaja. Na lice se prokradala toplina što plamsa negdje duboko, ali silno, toplina što sagorjeva kroz teške muke ali neugasivim buktinjama. A onda bi opet pošutio, iskre u raširenim zjenicama skrio za duge, povite trepavice i kao u polusnu teško uzdahnulo.

Posjete su mu postale sve češće. Nicao je na salašu kod Martina, požudnom znatiželjom pitao za vijesti. I redovno ne bi imao strpljenja da posluša do kraja, no naglo zapitao Martina:

— Što da radim?! Dokle ću ovako čekati?!

Drugi put bi se ponovo prenuo iz misli i iznenada prošaptao:

— Da mi nisu na vratu djeca.... Što će jadna, ne budu li imali ni mene....

Martin je osjećao da je kod Ranka nikla na srcu nova klica, koja se probija suncu ali se jezgra nije još iščaurila, nije se staložilo i izbistriilo ono što ga kreće nečem novome.

Prve nedjelje u septembru negdje oko polovine noći, strahovit prasak trgne Martina iz sna. Žena je već bila na nogama kad se on izvukao iz štale. Djeca su usplahireno žmirkala ispod pokrivača.

— To je tu blizo.... — dočeka ga žena sva uzdrhtala.

— Možda je kakav avion.... Već nekoliko dana na postaji stoje natovareni vlakovi. Svega jedan kolosjek je prazan....

Umirivao je ženu, na zabrinuto lice silio smiješak, da bi

rastjerao strah djece. Žena je došla do riječi, kad su se djeca ponovo spokojno promeškolišla na postelji.

Ispratila je muža i već na pragu prošaptala:

— Ti, ja sam bila budna.... To avion nije.... To su naši....

Martin je pogleda u mraku, čudjenjem čovjeka kome su pogodili misli.

Oštar, složan lavež mu prekide riječ. Psi nasrnuše prema svinjcu. Martin i žena najedared osjete, da je noć svježija. Obojima je sinula misao o žandarima. No psi se naglo umirili. Umiljavali su se oko došlijaka.

Martin prvi prepoznađe izduženi Rankov lik, koji se pojavio iza svinjca. I opet Martin osjeti jezu. Strepnja, usplahirena neodumica ovlada cijelim čovjekom. U grlo mu sjede grč, noge iznenada otkazaše poslušnost. Ranko je dolazio od pruge.

— Na dolu leže izlomljeni vagoni. Digli su prugu. Naši!...

Njegove oči su se iskrile radošću, dok je Martina pograbio za prsa i privukao ga svom licu. Njegov topli dah je nosio na krilima te riječi pune topline i milja, koje se iz ovog čovjeka lilo poslije skoro četiri godine čamotinje i čemera. Četvrtu godinu je sahnuo izvor bogate, jezgrovite, priproste rječitosti tog mladog, žilavog čovjeka, koji je nekada svu svoju široku vedrinu crpio u radu. Četiri godine je mučaljivo tražio nešto što bi raskopalo zatrpane izvore neistrošene snage.

U njegovom uzdahu je bilo toliko sreće oslobođenog čovjeka, da ga je Maca pogledala nepojmljivim čudjenjem u očima iz kojih još nije nestao strah od pomisli na žandare.

A on, zaboravljajući gdje je, ukresa žigicu i pripali cigaretu. Martin ugleda čičkom posute, rosom nakvašene dokoljenice, tragove od strnjišta i kukuruzišta kroz koje je Ranko prolazio.

— Pojurio sam čim je puklo, ali ih već nisam našao.

Kod posljednjih riječi se sneveselio i naglo pošao, kao da ima još hitnog posla.

— Glavno je da već i tu puca, — okrenuo se još sa dvorišta i nestao iza salaša.

Njegovi koraci su bili dugi, živahni, mračnoj prilici su davali nešto odlučno. Nestao je u noć živo, poletno, kao čovjek koji više ne traži, no ide sigurnim, dugo traženim i pronadjenim putem.

Na dolu, jedva nešto preko kilometra od Rankovog salašića bio je mostić, ispod koga se voda cijedila kada je od kiša narasla u dolu. Na tom mostiću je bila postavljena mina. Ran-

Ko je sa tavana vidio kako se ljudi kreću oko preturenih vagona.

Na ranom jesenjem suncu spazi daleki bljesak bajuneta i sjećanje na minulu noć naglo ga zaspe jezom. Zgrozi se od pomisli, da su ga žandari noćas mogli naći kod pruge ili u kukuruzištu. Brzim pogledom preleti još nekoliko puta vidik i skliznu ponovo u štalu.

Velika cesta, zapadno od salašića, nešto manje udaljena no pruga, i mala stanica, bile su puste. U ovo doba kola za kojima sa teretom kukuruza kretala su se cestom. Pjesma svi-njarčića i guščara širila se nekad kroz svježi jesenji zrak.

Dan je i sada bio sunčan, pun mirisa zrelih plodova, ali su se salaši pritajili. Očekivanje, puno strave, unosilo je ukočenost u salaše. To je Ranka još više potištilo. Da se cijela okolica zavlači od pogleda, muči strepnjom, to pojača njegov osjećaj usamljenosti. Najedared mu sine misao kako bi bilo nužno učvrstiti Martina, a pogotovu njegovu ženu, da re govore nikom gdje je bio noćas. Misao sinu, ali se Ranko za- stidi i postade još neodlučniji.

U to se javiše psi. Kroz kukuruzište izbiše sluge iz ma- jura, stari Grboš i čiča Šima. Nisu se iznenadili kada su vidje- li Martina, gdje ide preko djeteliništa na prečac, samo su mu za- huto zaklimali glavom, a on kao po dogovoru odgovori istim pokretom.

Sreli su se pred oborom, gdje je Rankov dvanaestogodi- šnjak Djuka davao napoj. Dječak pogleda radoznalo na su- sjede, koji ga nisu primjećivali.

— I opet jedna noć na iglama — prostenja čiča Šima šu- škajući teško krezubim ustima i lupkajući kod svake riječi štapom. — Opet će letiti glave.

Zaklimaše svi troje, oboriše pogled zemlji i stajahu ni- jemi, kao da se misle zašto su zapravo došli ovamo.

Trošna vrata štale se otškrinuše. Sa Rankom pokulja gust duvanski dim. Od pušenja i bdenja, njegovo tvrdo, crnpura- sto lice mijenjalo je sjaj, prelivalo se u voštanu boju.

— I ti nisi sklopio oka, — sa uzdahom ga dočeka čiča Šima.

Ranko učini pokret nestrpljenja. Njegova mrzovolja izne- nadi Martina.

— Ali neka, proći će sad veći ovo čudo. Samo da je već kraj — prihvati riječ stari Grboš.

— Što je dosta, dosta je, — šušкао je čiča Šima.

Sa pruge se razleže oštar zvižduk i kroz stanicu izbiše mala lokomotiva sa jednim vagonom. Starci pogledaše uspla- hirano u pravcu grada, odakle je lokomotiva dolazila, zbu-

njeno zapitaše da li su ovuda nailazili žandari i kao da ih zvižduk opominje na opasnost, skoro bez pozdrava odoše.

Taj dan je za Ranka bio kao san pun mora. Misli nava-ljivahu. Nigdje mu nije bilo mjesta. Osjećaj tjeskobe, bespo-moćnosti i smušenosti smjenjivao se sa stidom pred samim sobom i navalom nepromišljene odlučnosti.

A u predvečerje susjedi ponovo nikoše na salašu.

— Šta to može biti kad ni noćas, ni cijeli dan »perjaroši« nisu zabadali nos u salaše?! — pitao je Maćok stari čoba-nin sa majura.

Susjedi slegoše ramenima. Ranko se smrče.

— Ne slutj na dobro kad se kurjaci pritaje.

Treći dan u rano jutro puteljkom se vraćao učitelj iz zaseoka.

— Ne može se u grad. Sva ova strana pe opkoljena »per-jarošima« i vojskom.

Ranko zamišljeno mahnu rukom:

— Opet hajka na mirno stanovništvo, — i ode u staju pokazajući time, da nije voljan stvar raspredati.

Njegovim zabačenim puteljkom, koji je padao postrance od ceste i šora, služili su se samo najbliži susjedi sa šora, kada bi išli na svoje njive. Sada su salašari iz okoline počeli da se zavlache na ovaj puteljak.

Oko doručka provezao se gostioničar sa ceste. I on je govorio o premetačini po gradu.

— A naredili su i hitnu berbu kukuruza. Misle da će sa kukuruzom nestati i partizani. Ko ne može sve, mora odmah prosjeći redove kroz kukuruzišta, — potvrdio je novost, koja se pronijela i digla nov nemir.

Na razgovor je stigao i Martin sa dvojicom susjeda. Ču-var pruge je bio po krumpir kod Loše Guganovog i rekao mu, da će strogo postupati sa onim ko ne bere.

Od gostioničara su doznali, da su žandari vršljali po go-stionama. Ridji, uvijek bijesni komandir iz sela, kao da sebe opominje, šapnuo je pri odlasku gostioničaru:

— Ne valja. Naročito noću ne valja izlaziti.

Dok su odmicali prema selu, perjanice su se tresle sva-kim korakom od učestanog obziranja prema kukuruzištima.

— Bratj nećemo. Ni klipa, — rekao je Ranko kad su ostali sami.

Predveče je naišao mljekar iz majura. Tek sada je otišla žandarmerija i vojska. Susjedi su dojurili, da čuju šta se de-silo u gradu.

Kod sušare za hmelj ubili su jednog mladića što se s re-volverom htio probiti. Danas su opkolili atar i tamo oko po-

povskih salaša. Na strnjištu su ubili dva svinjara, a čuje se da su i po salašima prolili krv. Govore ljudi, da su pod granicom ubili i tri nadničara, koji su brali kukuruze.

Kada je mljekar pošao, neko reče:

— Neka, neka, neće još dugo. Odnijeće ih vjetar.

— Samo se bojim da će nam na kraju još zapapriti, — nadovezao je zloslutno stari čobanin.

Ranko se obazreo na ove riječi kao da su ga žacnuli u ranu. Opušteni brci zaigraše iznad tankih, stisnutih usana. Cijeli čovjek je ustreptao dubokim nemirom.

— Vjetar? — resko, jarosno ispade riječ.

Zapaljene oči prodjoše okolinom kao da Ranko u njoj traži neprijatelja, kome bi poletio prsa u prsa. Susjedi stajahu nijemi, u iščekivanju, a on nastavi, teško osipajući riječ po riječ:

— Ljudi, kuća se ne oslobadja pacova, ako ih samo istjeraš. Njih moraš pomoriti. Do posljednjeg! Pomoriti!

Naglo, odlučno je pošao prema štali. Ne obzirući se, pozvao ih je pokretom ruke. Pošli su za njim kao poslušna djeca.

Ranko je iz kuta izvukao vreću kukuruza pokretom kao da odiže kakvo kuće koga je zgrabio za šiju. Počeo je sipati zrnevlje u sanduk za sječku. Poslije nekoliko pregršti iz kukuruza se pokazao kraj tankog zamotuljka.

— Ova treba da porazgovara sa njima. Ova!

U rukama je držao svijetlu, sačuvanu karabinku.

— Osloboditi se bez osvete, bez naplate za sva njihova zlodjela, otjerati ih sa naših pragova samo onako, da ne osjete našu mržnju na svojoj koži, to je nedovršen posao.

San ga je pohodio sve manje. Noću bi slušao pucnjeve, koji su postali sve učestaniji. Strepnja da baš sada može nastradati od žandara, navaljivala je na njega dan i noć. Obletao ga je očaj pri pomisli, da im dopadne šaka sada, kada se pod odjekom prasaka i pucnjeva u noći, u riječima tihim, povjerljivim, vatrenim, o pojavi naših, razgarala u njemu nada da će se odužiti...

Jutrom bi mrzovoljan, snužden govorio Martinu:

— Kad će sreća već da nanese naše na moj salaš? ... Ovako... kud znam sam? Da nastradam na prvom koraku... Glavom o zid... A da mi ovi izmaknu onako naprazno, nikad ne bih imao mira.

Ni Martinu nije govorio o tome, kako ga uznemirava Kačin pogled, kako se u sebi već pribojava da neće stići tamo kuda ga njezin pogled vuče, zavjetom posljednjeg sjaja u oku, nagoni...

Kroz malu stanicu vlakovi počеше prolaziti kao u povorci. — ni teretni na jug, na sjever puni. I cesta ponovo začela. — auranje motora se prostrlo kao iz orijaškog pčelinja. — Sa obje strane Rankovog salaša ka sjeveru je tekla rijeka posljednje pljačke. Na vlakovima, na kamionima švabe, a po ataru još vršljaju žandari.

— Gori im pod nogama. Noše sve. I staro gvoždje i krpe, — sa mržnjom su govorili susjedi.

— Pacovi.

— Lopovi se izvlače, a sluge »perijaršku« paščad još ostavljaju, da im štite ledja. — govorili su kad bi vidjeli po koje žandarsko perje za šeširom.

Primicali su se stanici i cesti, da barem pogledima poruge i mržnje iskaše svoje osjećaje. A kad je briga zbog događaja koji su mogli i ovdje stvoriti poprište, pomutila oko, zabašurivali su je, da se ne bi širila.

Kad je jedno predvečerje zakumnik sa majura našao sluge gdje sa susjedima govore pod Martinovim salašom i povikao na njih:

— Što se tu movate i došaptavate? Željni ste nevolje, pa još i na nas da je navučete. — Ranko se jedva uzdržao.

Usne su jarosno meljale riječi, oči poprijeko gledale ako bi mu do uha došle riječi nekog zloslutnika:

— Šta nas još čeka? Samo da smo već preko svega....

Uznosila mu se duša kad je slušao gdje govore uvjerenom, sa prijetnjom:

— Bježe, ali pobjeći neće...

Onda bi sa miljem, razdraganošću djeteta, srećom oslobođenog čovjeka bacao pogled širom vidika zabradjenog visokim kukuruzištima. Otud iz dubine tih »šuma« širila se nesalomljiva vjera, neukrotiva volja, dizala se moćna ruka.

A tamo krajem nedjelje jedno poslije podne, kroz svježinu oblačnog dana, sa istoka se začula potmula grmljavina. Nesigurno se prikradala uhu, otupljena daljinom, ali su potresi govorili i kroz skoro naslućeni drhtaj zemlje. Na ovu grmljavinu prvi su pripazili oni, koji su već bili u ratu.

— Ruski topovi! — na salaš je sav zadihan dotrčao jedan radnik sa stanice

I kad je na krilima tihog vjetra ponovo i ponovo doprla potmula, ali moćna grmljavina, oni odahnuše. Neko je svečano, tiho, ali toliko sretno kao da je izbacio golemi, praskavi kliktaj sreće, ponovio riječi radnika:

— Da, ruski topovi...

Grlili su se kao djeca. Radost sa kojom je dojurio onaj radnik prelila se na sve i oni zaboraviše slutnje na zlo i

strepnije. Prije teći su se stisle od zemlje pocrnjele, čvorugaste šake, oči su se zažarile kada je neko opet prihvatio riječ:

— Zato su ovi zapeli iz petnih žila, da izvuku što još mogu. Ne stenje i pruga i cesta dan i noć uzalud...

Bio je to čas, čiju bodrost nisu mogle pomutiti ni bojažljive riječi čiča Šime. Čudno su mu se nasmijali, kada je šćućuren u kutu prošušкао:

— A ako tu bude fronta?!... Sve će nas potući u ovoj ravnici... Metak ne pita ko si...

I Rankove riječi su zvučale nekud meko, samilosno, kada mu je rekao:

— Hajde, šuti, stari gavrane.

Razišli su se na salaše, a usput im se činilo kao da svaka travka, svaka mrvica rodne zemlje klikće ushitno:

— Ruski topovi...

Rad je zamro. Jedne je uskočila strepnja — jedne ushitno iščekivanje. Rastrzani, užurbani pokret-nemušta napetost je zagospodarila.

Laki, sanjivi oblaci su obećavali pravu »čobansku kišu«. Prve jesenje kiše, koje osipaju tiho, sitno, uz čarlijanje lahora, osvježavaju ljetna osunčana polja, umivaju puteve od nagomilane prašine. Žedna oranja piju čiste kapi, spremaju sokove za novo sjeme, nose obećanja za uloženi trud, obećavaju dobar plod. Sve je u tim tihim, blagim kišama kao pjesma uspavanka. Odišu svježinom, čistinom i sočnim zelenilom jesenjih žita. Iz štala zasićenih toplinom marve i konja gledati na umiveni, utihnuli atar, pravi je odmor. Sneni atar mami čovjeka da raspreda tihe misli, blage uspomene, ljulja u osvježavajući san. A sada je ta tišina prirode još oštrije izdizala silinu napetosti.

U to predvečerje zrak je bio prezasićen mirisom kiše na pomolu. Lijeni, sanjivi oblaci su se vukli, tonuli zemlji, zaštravali tamne boje i izmaglicom skrivali obrise vidika. Pravi završetak plodnosti prirode, jesenji smiraj je lebdio u zraku, kao potsmijeh onima, što su zapali u paučine strepnje.

Pred sam suton ispred Rankovog salaša prodje nekoliko žena iz majura.

— Još im nije dosta, — klele i uzdisale su. — Vide da im je kraj, da im nema spasa, a još vuku te jadne ljude.

Žene su govorile o vlaku na čijim prozorčićima je bila bodljikava žica. Muško i žensko, ispijeno od patnja, gladi i žedli i nekoliko dana tiskanja u vagonima za stoku, izgledalo je više poluživi tovar no ljudi. Padali su s nogu, kada su ih istjerali iz vagona.

I sa ove staničice je trebalo utovariti nešto u vagone.

koje će preuzeti švabe. Zato je trebalo isprazniti vagone sa zatvorenicima i te izmučene, tjelesno skrhanе ljude potjerati pješke ili ko zna šta učiniti sa njima. Oni su morali što brže utovariti vagone.

— Ne puste ni blizo. Ni čašu vode im ne možeš dati. A mlade one što ne mogu žuriti... Čovjeku pozli i kad vidi... — sažalno, ozlojedjeno su govorile žene.

— Ali dolazi i njima crni petak — diže prijeteću šaku žena majorskog kočijaša, koji je bio na prinudnom radu.

U ljudima je zamrla riječ. Nemoćan bijes je protresao sve, kao da jedno srce kuca u njima. Mučke su se rastali i požurili svojim salašima, da ih mrak ne zatekne u polju.

Ranko se jedan tren predomišljao, da li da zovne dijete. Odmahnuo je sam sebi i pošao u salaš. Mali Djuka je čuvao svinje. Pored salaša se pružio kukuruz, a iza njega strnjiste. Tamo je Djuka napasao.

Kada je Ranko provirio sa štalskog tavanca, protrča jednа susjeda. Nije ga primijetila, ali kroz plač, prigušeno povika prema salašu:

— Ovuda ih tjeraju! ...

Kroz sumrak, Ranko spazi na puteljku mnoštvo ljudskih prilika. Isticale su se bajunete i perje žandara. Dreka, koju je dizalo ovo krdo dželata, izazva utisak kao da nagone stoku. Mrak se približavao. Žurilo im se do ceste, dalje od neposredne blizine kukuruzišta.

Ranku stade srce. Ta povorka, crnja i teža no ona jezovita koju je njegova Kača srela posljednji put, kretala je njegovom salašu kao da je privlače njegove zapaljene zjenice. Opasana žandarima preganjala se uskim puteljkom.

U tami tavana zgrabi puškomitraljez. Drugi čas zaškruta zubima, obnevidio od suza koje mu je bijes natjerao u oči, odbaci oružje i skljoka se s tavanca. U »perjaroše« se nije dalo pucati. Pripili su se uz gonjene kao kužne pijavice. Njega iznenada prožme ona strava, koja se ovih dana krila u riječima žena, čije su muževe odnijeli na prinudni rad. »A šta je sad sa našima?« — te teške riječi, pune brige i strave, uz tihe suze žena, zasjekle su mu u srce kada je sagledao ovu povorku.

Našao se na gumnu. Svom snagom je počeo da čupa slamu. Radio je takvom silinom, da je za nekoliko trenutaka plinuo u znoju. Da se tu našla motika kopao bi do iznemoglosti, da se našao plug, vukao bi ga dok se ne bi srušio u brazdi. U glavi je stravično šumjela nesvjestica, nešto je raspinjalo svodove lubanje i Ranko je sve jariosnije navaljivao na slamu.

A kad se salašu približila ona jezovita zbrka krikova goniča, jauka i prigušenog, slivenog stenjanja iznemoglih, on je obnevidio od prašine što se osipala iz naramaka slame i krvi što se salila u oči.

Krici uzbune su stigli u njegovu svijest, kada su odjeknuli i prvi pucnjevi. U njegovoj blizini se začu lom i tresak sličan onome kad podivljalo goveče goni kroz kukuruzište. Kad se na tren osvijestio pred njim je stajao čovjek za kojim su pucali.

Sretoše se dva para podivljalih, smrtno odlučnih očiju. Došljak djipne, ali Ranko bi brži. Bacio ga je medju načupanu slamu, nagnuo rpu. I ni sam nije znao kako je baš u taj čas pred dva žandara pokazao prema kukuruzištu i kao da ih požuruje, skoro povika:

— Tamo, tamo...

Za ovom dvojicom iza slame nagne cijeli čopor. Odmjeriše ga zvjerski i kao da su jedan tren razmišljali. Kad prvi opali prema kukuruzištu osuše se plotuni. Jedan žandar se iskosiri i krenu prema kukuruzištu.

Krupna psovka, odvaljena do samog Rankovog uha, nagna ga da se okrene. Zadrigli žandar, sa bikovskim očima, prevrnutim od bijesa, naredio je da se vrate.

— Što ga nisi uhvatio? — isturi čvorugastu čeljust prema Ranku i kod svake riječi škljocne zubima.

Ranko je još spazio zvjezdice na njegovom okovratniku i osjetio prve udarce. Posljednje što mu ostalo u svijesti, bio je udarac kundakom u rebra kada se već skliokao na slamu.

Kada se osvijestio, pod njim je teško dahtao onaj čovjek, pokušavajući da se iskopelja iz slame. Tamo negdje od dola miješala se zbrka krika a za zujanjem motora.

Dok je brisao krv sa usana, njega je gledao čovjek krupnih kostiju, ispijen, sa groznicom gladi i žeđi u tamnim kolutima utonulim očima.

Sjedili su jedan prema drugom, ali nisu još znali doći do riječi. Nevješt, njima još nesrodan smiješak počeo se javljati u očima i ruke same krenuše jedne prema drugima, da zagrljajem izraze sve ono što još nije nalazilo oblika u riječima.

U taj čas poskočiše. Neko je dolazio iz kukuruzišta.

— Ja sam...

Na čistinu stupi Martin. Hodao je teško, sav presamrčen. Rukama je stiskao rubac na krvavoj butini.

— Htio sam spratiti guske kada su pripucali...

Isprekidane riječi kao da su se posunovraćale. Ne izdrža

dalje. Srušio se do Ranka i zaridao, muški, bez suza, iz dubine grudi.

Nepoznati čovjek mu priskoči snagom, koju niko ne bi očekivao. Prihvati se ranjene noge, ali se Martin osorno trgme:

— Pusti...

Jecaj ga je ponovo prigušio, a zatim je tiho izustio:

— Ti, Ranko, idi tamo...

Nepoznati čovjek je osjetio nešto stravično bolno. Ono preduboko poštovanje prema velikom, uzvišenom bolu čovjeka, koje je odavno naučio i iskusio, nije mu davalo da zapita zašto je Ranko skočio kao ranjena zvijer i pojurio u kukuruzište. Zloslutni osjećaj, koga nije jedamput sretao, prikovao ga je uz ranjenika, koji je klonuo na slamu utihnut kao mrtvac.

I onda je iznenada lupio čelom o zemlju taj ispaćeni, nepoznati čovjek.

Kroz prvi mrak, tiho, obazrivo, pazeći da suhi listovi kukuruzovine ne povrijede mlado lice, iz kukuruzišta se pojavio Ranko. Na rukama, koje su bile poprskane još toplom krvlju, držao je dječaka, na čijim grudima su ziapila dva crvena izvora.

— Moj mali domaćin, — mrtvački blijede usne oca izustiše teške riječi.

Sve živo se pozavlačilo. Pucnjava na Rankovom salašu je širila stravu.

— Podjimo-nepoznati čovjek je začuo mukli glas.

Iznemogao od patnje i uzbuđenja posumnjao je u svoje oči. Nad njim je stajao Ranko, ali u naručju nije bio mali mrtvac. Držao je obamrlog ranjenika kao teški naramak.

Nepoznati se nijemo digao i pošao za Rankom. Pod teretom, Ranko se žurio nesigurnim, dugim koracima prema salašu. U maloj, zadnjoj sobi sa zastrtim prozorčedom plamičak petrolejke škiljavo se lelujaao.

— Do liječnika se ne može. Pucaju kad te sretnu u mraku — muklo je progundjao Ranko kad je ranjenika položio na krevet i pokretom, koji je izražavao duboki bijes, pokazao nešto što je trebalo značiti perjanicu.

Nepoznati je osjetio, da se ovim riječima traži savjet. On se ogleda po sebi i pokaže na bijeli stolnjak.

Ranko ga sam pocijepa. Nepoznatom čovjeku se vratio dah, kada je pogledao lice ovog vitkog, mrkog čovjeka. Njemu se učinilo, da je domaćin stegnuo srce kao da ga drži u sigurnim, čvrstim kliještima.

— U rane se nešto razumijem... — procijedio je nepoznati.

Dok su ranu ispirali i povijali, Martin se osvijestio. Metak je prošao, kost je bila čitava. U to se spolja začu škripa vrata. Ranko skoči i poslije brzih, nerazumljivih riječi, Martin prepozna glas svoje žene.

— Idi djeci, sad ću ja, — prostenja.

Kada je ženu nekako umirio i ispratio, Ranko se vrati i pruži vrat Martinu. Ponio ga je u naručju. Za kratko vrijeme vratio se u sobu sa jelom:

— Sigurno dugo nisi okusio zalogaja.

Kada se nepoznati nije micao, uhvatio ga je za mišku:

— Trebaće ti snaga.

Poslije prvog, teškog zalogaja, nepoznati se odbio od stola.

— Čovieče, — skoro poviče — ti si zbog mene pokazao da pucaju tamo gdje ti je bilo dijete.

Ranku se zaiskri, pa rasplamsa u očima nešto divljačno bolno.

— Jedi i šuti.

Okrenuo se naglo i nestao iza vrata. Mučno su promicali zalogaji, a kada je gost nagnan potrebom tijela polusvjesno već prizalogajio, domaćin se vratio sa zemljanim krčagom varena mlijeka. Na blago nukanje stisnutih zjenica, koje su sada već sjetom sjale iz okrvavljenog lica, nepoznati je požudno pio. Odmarao se, hvatao dah i nastavljao, dok nije iskan'o.

Ušeno je opazio, kako u očima domaćina, uperenim u krčag, kao dva bisera na tamnoj svili, zasjaše suze.

— Oprosti, — prošapta Ranko — ali mlijeko je bilo njegova briga. Tebi na zdravlje bilo, — dodao je malo kasnije. Nepoznati je znao, da je još neohladjeno tijelo dječake tu gdje. Osjećao je da otac tamo ide kad izadje, no nije smio da ponovo začne razgovor o mrtvacu.

Poslije dužeg muka Ranko se javi:

— Opruži se na krevetu.

— Pun sam gamadi.

— Odmori se, — uzeo ga je za ruku i poveo krevetu.

Ležeći nauznak, nepoznati je gledao u strop. Ranko nije skidao oka sa svjetilike. Tako su opet pošutjeli jedno vrijeme, dok Rankov mukli glas nije prekinuo tišinu:

— Pričaj. Ko si i kako si pobjegao?

— Tvornički radnik.

Iscrpen, umoran od uzbudjenja i prvog jela poslije toli-ke dana, teško je sastavio svoju priču. Zove se Janko. Drugo ime nije važno. Uхватili su ga prije nekoliko mjeseci.

Mučili su ga, možda više možda manje no ostale. Zube su mu izbili, jezik nisu natjerali na poslušnost. A sad su ih gonili za Njemačku. Kada su ih tu istovarili, prvi puta za toliko mjeseci, ukazala se ozbiljna prilika za bijeg. Mnogi od njih neće ni stići do Njemačke, a zvijeri kad skapavaju uništice sve što mogu. Slabo će se ko vratiti iz Njemačke. Kad su došli do njegovog salaša, on je preturio najbližeg goniča i jurnuo izmedju kokošinjaca.

— A tim više sam pograbio priliku, što u gradu imam drugova koji će me opet uvesti u borbu. Ja sam tu već radio.

Ranko je slušao kao skamenjen. Ni crta se nije makla na licu na kojem je Janko čitao o srcu stegnutom u kliješte, ali kod posljednjih riječi Rankovo lice se izduži, oči raskolačiše u neobičnom iščekivanju.

— Zar si ti bio partizan?

Potvrdni, nijemi odgovor, izazvao je nešto slično krupnom olakšanju, smiraju. I na čudjenje gosta, domaćin je odlučno, bez riječi pošao napolje. Da se nisu ovako sreli, on bi se pribojao onoga što je zaiskrilo u dubokim virovima Rankovih očiju. Ali, kada je izgovorio posljednju riječ, čovjek kome su ubili dijete, kroz duboku tugu stegnutog srca, pokazao je klicu neke neobične radosti.

Janko je poskočio, odupro se na laktove kada se za kratko vrijeme domaćin vratio. U rukama je držao dvije karabinke.

— Evo ti, kad si partizan, — pružio mu je jednu.

Na upitni pogled, Rankove oči, pune ostarjele tuge, sijevnuše sjajem, koji je govorio, da njega još nije lako skrhati, da mu je i u snu daleka pomisao o slomu.

Svoju pušku je naslonio u kut iza vrata i opet nestao.

Kiša se još skanjivala, pa je samo na mahove osula koju kap. Tiha jesenja noć, koja je izdisala mirise plodova prema oblacima, slegla se već na njive. Na cesti su uporno stegnale mašine, kojima su zlotvori bježali sa tla svojih nedjela, na kojima su grabljivci vukli prema svojoj jazbini posljednji plijen.

Kukuruzišta, strnjišta sa poznim cvijetovima, ugar prošaran novim zelenilom, sve je to odisalo rosom. Bile su to nekad večeri, kada je i staro i mlado, umotano u toplije odijelo, znalo dugo guliti kukuruze na salaškim ledinama.

I Janko je nekad poznavao te večeri. Sada je ležao u zagušljivom sobičku salašića, čiji domaćin je životom svog djeteta platio njegov bijeg. Taj čovjek mu je ostavio pušku i sad možda sjedi pored dragog mrtvaca.

U teškoj glavi, prepaćenoj i premorenoj, misli su se prikradale i odlutale neslućen^o nutanjama. Janko se zamorio,

ali usnuti nije mogao. Možda je već minuo i jedan sat otkako je Ranko izišao, a Janko se još uvijek meškolio na postelji.

Naglo se odlučio. Poštapljujući se karabinkom stojao je na pragu salaša. Svježi zrak, koga već mjesecima nije udisao, sanjivi, mirisavi oblaci, sve ga je to opijalo i nagonilo da nadima svu širinu pluća, da protegne čemerno tijelo. Nesvjesno ga je obuzeo neki sanjarski zanos.

Pograbila ga griža savjesti, kada ga je tupi zvuk, sličan pilenju, koji je dolazio iz štale, potsjetio kuda je pošao. Ne misleći na pse krene naglim koracima. Pred samim štalskim vratima psi ga saletišu. On iskinu vrata i nadje se u maloj štali.

Riječ nije pala. Jankova desnica krene sama i skide poabanu kapu.

U jaslama, na svježoj slami, možda baš onoj pod kojom je spasio glavu, ležalo je ispruženo truplo malog Djuke.

Otac je dovršavao mrtvački kovčeg. Nerendisane daske su bile već sastavljene.

Riječ još nije pala. Došljakova pleća protrese nijemi jecaj. A kad je poljubio hladne obraze mrtvaca, na njima je ostala rosa iz njegovih očiju. Otac djeteta ga je privukao na svoje grudi. Rukom na kojoj je ostala sasušena krv sina, obrišao je Jankove suze.

— Sad su pale suze i moje i tvoje. Plača više nema.

Stisle su mu se tanke, razlupane usne. A kada su se opet razvukle, njih dvojica su se poljubili. Rankov glas više nije drhtao kada je produžio:

— Kad su zlikovci došli, uzeli su mi dva života, a ja njima ništa. Odlaze — uzeli su mi ponovo jedan, ali — njegov glas postade viši, svečan, tronut i u isto vrijeme duboko prijeteci — za njega je spašen život jednog čovjeka koji im se može još odužiti...

Nježno je pomilovao rude na glavici dragog mrtvaca:

— Njemu bi puška bila još teška. I kad je neko morao da padne, bolje da si ti živ, ti, koji ćeš im još progovoriti sa puškom.

Čvrsto su stisli ruke.

— Oprosti, što mi zalogaj nije kretao...

— Da si mi brat...

— Jesam, — naglo mu je prekinuo riječ Janko.

Nad glavom dragog mrtvaca, dva muškarca se nasmiješe tihom, dubokom radošću što se stidljivo prikradala u napaćena srca.

A onda je Ranko rekao jednostavnim riječima:

— Vrijeme je da se radi, jer ja noćas još imam posla.

— Kakvog?

— Čućeš ujutro. A ti se dotle odmaraj, treba ti odmora. Janko se spustio na naviljak čiste slame i dok je mali mrtvac ležao u jaslama, otac je dovršavao kovčeg i pričao o pogibiji dječakove majke i njegovog nerodjenog brata.

Ta dva čovjeka, koji su se sreli u ovo veče u životu i smrti, osjetili su, da ih je nerazdvojivo zbližilo nešto veliko što prelazi granice njihovih života i smrti. Osjetili su da ih je nešto moćno, potresno vezalo za one mnoge koji su zbliženi tim silnim, moćnim i veličanstvenim što se radja iz patnja i kreće ih naprijed. U njima je kroz more patnji visoko šikala buktinja želje da se bore. Kroz sve virove krvi i plamena izbila je silna matica radosti, koja potiskuje sve holove, jer su bili dionici radosti koju je sipao osjećaj da polaze sa svojim naprijed.

— I bolje je da ne spavaš u sobi — rekao je Ranko kad je došlo vrijeme rastanku.

Donio je staru opakliju i obje karabinke. Poveo je Janka na tavanac iznad štale. Pokazao mu rupu u trsci trošnog krova, kroz koju se moglo pravo u visoki metlin korov.

— Slab si još, a ko zna šta može biti dok se ja ne vratim. Kroz metlu je lako do kukuruza.

— Sretno!

Nije još bila ponoć kada se Ranko izgubio sa salaša. Janka su još dugo mučile misli u dubokoj tami niskog, zagušljivog tavanca. Nagadjao je kuda bi njegov novi prijatelj mogao poći u noć, sa zbrkom misli osluškivao buku mašina sa ceste, ali ga je na kraju saviadao dubok, bunovan san premorenog čovjeka.

A vani je noć sablasno plegla po kukuruzištima u kojima je šaputala sitna kiša. Sa pogledom Kače uz koji je nicala slika malog Djuke, čije tijelo se hladilo u grubo skovanom kovčegu, Ranko se uputio ka cesti.

Sazrela odluka pokrenula je noge, ali kad je moćni, silven šum čelične zmije sa ceste nasrnuo kroz tihi noć, kada se grah puzavac pričinio kao čovjek u zasjedi, tjeskoba je stegnula srce. Dah se ukočio, noga je grčevito, neposlušno ustuknula, a šaka se nemoćno opustila.

Put do ceste mu se učini jako dug. Svom težinom je shvatio, zašto se veli, da treba hrabrosti za to, da se sam čovjek otisne u nepoznati svijet.

— A sam u ovaj mrak... — prošaptao je kao da se pred nekim opravdava za sve ono teško, duboko nelagodno što se taložilo na srce.

Osjećaj usamljenosti je ovladao, oči su zvjerale u naglim trzajima, korak je otkazivao, i noge su same krenule ne ce-

sti, nego uporedo s njom i sve više vukle od nje.

Dugo nije htio stati, išao je kao da nekog uvjerava, da eto ne odustaje od nakane, ide, ali su iz tame nicala sve nove i nove prikaze. Graške znoja izbiše po čelu, srce se steglo kao u čovjeka koji se goloruk našao pred napadačem s nožem u rukama. Spustio se na vlažnu zemlju i sklupčan osluškivao. Pomisao da može upasti u žandarsku zasjedu, da mogu slučajno i naši pripucati na njega ne znajući ko je, ošamutila ga je, navaljivala iznenada kao iz zasjede.

A kad se Kačin pogled počeo razgarati svim teškim bolom, lice malog mrtvaca bivalo sve oštrije, Ranko osjeti stid. Prostenjao je i priznao sebi, da se na putu ispriječilo ubitačno osjećanje, koje se nije dalo nazvati drugim imenom no strah.

Otuda mu je zapirao dah, kada je pomislio na oružje onih na cesti, kada je skoro zaplakao od jada što nema nekoga ko bi ga poveo, nekoga ko se sa ovima već omjerio, ko zna kako se pristupa tom teškom poslu.

— Da sam medju našima... — ote mu se teški šapat.

Razbijao je malodušnost, stezao zube i kretao cesti, a kad je krv ponovo zaglušno zašumjela u ušima, drhtavica oduzimala moć nogama, on se prestravljeno sretao sa Kačnim pogledom... Ranko nije znao koji put mu se sve to dešava. Kada je shvatio da se već približava gradu, Kačin pogled ga zaboli, da je glasno zastenjao.

I onda su se vilice stegle, krv je napunila žile, propelo se nešto iz dubine i Ranko nije osjetio kako se spotiče, kako oštri list kukuruzovine grebe lice, samo je osjetio da je nešto krupno laknulo u njemu kada je posrnuo u jendek pored ceste.

Zemlja je odbijala teške udarce srca, kamioni bez svjetla zaglušno su zabijali brujanje u uši, promicali u tami, a on nije dizao lice sa vlažne trave. A kad se drhtaj u srcu staložio, on je diinuo. Tamna prilika mašine je već prohužala i on je opet ustao... Opet Ranko nije znao dati računa koliko puta je... moćno klonula.

Pobojao se v... zore, kad se kamioni prorijediše. Iz daljine se probijao zvuk samo jednog. Kao da ište oproštaj od Kačinog pogleda za sve propuštene, Ranko osjeti čudnu sjetu smalaksalost koja utišava teški huk krvi. Tiho je odahnuo i polako se digao na koljena... Oči se ustremiše, desnica se zgrčila...

A kad je u daljini, negdje na njegovom dolu zabrujao naredni kamion, Ranko se snažnim skokovima izgubio u kukuruzištu i širinom grudi pustio uzdah silnog olakšanja. Korak je postao lak, kroz žile se širilo nešto krepko, toplo, što budi snagu. U glavi je granula bistrina, pouzdanje je nosilo

smjeli pogled širinom obzorja. U grudima se otimala želja za kliktajem.

Janko je u zoru bunovno skočio, zgrabio karabinku, kada ga je Ranko prodrmao.

— Ostavi. Donio sam i za tebe: i bolje i jače.

Janko se teško budio iz prvog sna u slobodi. Nije shvaćao Rankove riječi, niti je u prvi mah pojmio šta se dešava. Ošamućeno je pošao za njim i da ga Ranko nije pridržao, pao bi sa tavanca.

Sveno je zapitao, ne znajući ni zašto ni o čemu:

— Svršeno?

— Započeto.

U toj jedinoj riječi, tako jednostavnoj, bilo je toliko dubokog spokoja i riješenosti, da je teški san počeo nestajati iz Jankove glave. Zora na domaku, sitna jesenja kiša, proždimala je svježinom, tresla lakom jezom.

Janko je nijemo slijedio domaćina, koji je dugim, sigurnim korakom pošao u kuću. U čistoj sobici, na stolu je bio položen mrtvački kovčeg. Cvijeće sa strništa, umiveno blagom kišom, bilo je pokrov malog mrtvaca. Na uzglavlju su ležale tri mašinke i naramak ručnih bombi.

— Gdje?

— Na cesti, blizu grada. Trojici švaba sam se odužio i kamion zapalio.

Njihovi pogledi su se sreli i Ranku se riječ ponovo otisla sa usana, tiha, ali puna snage:

— Jedan novi partizan je progovorio puškomitraljezom i plamenom...

Onda je skinuo mokri šešir. Jankova ruka je slijedila primjer. Otac je nježno namjestio pramenje dragog mrtvaca i dubok glas je probio iz grudi:

— Sada te mogu mirno sahraniti. Tri života sam im uzeo: jedan za tvoj, jedan za majku i jedan za tvog malog brata.

Poljubio je mrtvo čelo i ugasle oči. I kad se i prijatelj oprostio, polako je namjestio poklopac. Sa mašinkama na ramenu su ponijeli dragi teret.

Zora je zatekla svjež humak u vrtiću iza salaša. Janko je bacio posljednju šaku zemlje:

— Tvojom smrću jedan borac se vratio, a drugi pošao u borbu.

Ranko se okrenuo prijatelju:

— Reci, gdje ću naći drugove koji će me povesti. Tući, tući sve takve dok i posljednja tri nestane.

GIGANTSKI ORASI

U Indijskom oceanu, na obalama Ceylona mornari i stanovnici, ribari, često su nalazili ogromne orahe, koje su izbacivali na obalu morski valovi. Nitko nikada nije vidio drveće, na kome rastu ovi orasi. Ove orahe mnogo su cijenili i pripisivali im dragocjena svojstva — jeli su ih, a iz kore pravili dragocjene sudove.

Godine 1506. otkriveni su Sešelski otoci (Seychell), koji se nalaze 1500 km istočno od otoka Zanzibara u Indijskom oceanu. Godine 1743. istraživanjem ovih otoka našli su dva otoka i jedino na njima sačuvanu palmu, na kojoj su rasli ovi čudnovati orasi. Nazvali su je Palma ladoicea. Nigdje na drugom mjestu na svijetu ne postoje ovakve palme.

Da palma ladoicea postigne svoj puni razvitak, potrebno joj je najmanje 100 godina. Muško cvijeće visi kao grozdovi dugački do 1 metar. Žensko cvijeće raste na stablu i nije veće od čovječe ruke a daje 4—5, katkada i do 10 oraha. Ovi orasi jesu najveći plodovi od sviju poznatih na zemlji. Svaki orah sazrijeva u toku od 10 godina. Ali već u petoj godini dostiže svoju najveću veličinu — dužinu do 50 cm, a debljinu od 30 do 35 cm.

Zanimljivo je, kako ovi plodovi niču. Sa drveta padne zreli plod na zemlju, pukne a iz ploda nikne klica, koja se uvlači u hladnu zemlju. Kada ova klica, na čijem se kraju obrazuju korjenčići, udje u zemlju, to ovi korjenčići obrazuju sistem korijenja a prema vani iskljca list — katkada i iz dubine od pola metra. Orah i dalje leži na površini zemlje i hrani klicu svojim prehranbenim tvarima, dok se te stvari potpuno ne iscrpe.

RIJETKA OPERACIJA

Čuveni ruski hirurg N. I. Pirigov prilikom svog boravka u Parizu svratio je jednom u Medicinsku akademiju gdje ga nisu poznavali. Ušavši on skromno, sjede medju slušače. Profesor Nelaton je baš u to vrijeme na nekom lješu objašnjavao jednu veoma komplikovanu operaciju i pomenuo je da je prvi put izveo ruski hirurg Pirogov.

Pošto je završio predavanje profesor ponudi studente da se jave oni koji bi htjeli da pokažu kako su shvatili tumačenje.

Pirogov ustade, pridje stolu i razumije se sjajno izvede operaciju. Svi su bili zadivljeni spretnošću operatora, a profesor Nelaton je uzviknuo:

— Prekrasno! Sam Pirogov ne bi to izveo bolje. Vaše prezime, molim?

— Pirogov.

BARIKADA

Barikade — ulične prepreke kretanja pravljene su još u veoma staro doba: u Kartageni prilikom zauzimanja grada od strane Rimljana — II vijek prije naše ere. Zatim u Sparti za vrijeme Pirovih ratova — II vijek do naše ere i t. d.

Medjutim, savremeni naziv »barikada« došao je onda kad su prvi put primjenjene u velikom broju i efikasno 1788 godine prilikom majskih borbi na ulicama Pariza koje su, pobunivši se protiv kraljevskog samovlašća, vodili stanovnici Pariza protiv kraljevske vojske.

Tamanjenje pacova

Svuda gdje god živi čovjek ima i pacova. Rašireni su po cijeloj zemljinoj kugli. Ima ih 140 vrsta. Kod nas živi vrsta pacova zvanih »skitnice«; oni su potisnuli crne, manjeg rasta, ranije odomaćene pacove. Dužina im je, sa repom 42 cm. Noge su im kratke, debele i jake. Imaju 16 zuba. U Evropu su dospjeli iz Indije 1727 godine, a kod nas krajem 18 vijeka.

Pacovi su opasne i velike štetočine na poljoprivrednim gazdinstvima, a uz to su još i naročito odvratni. U Danskoj je 1907 godine procijenjena godišnja šteta od pacova na 7,000.000 kruna.

Neizdržljivi su tamo gdje se suviše namnože, a ima mjesta gdje se u nevjerovatnom broju pojavljuju. Tako su u jednoj klanici za četiri nedjelje ubili 16.000 pacova. Za jednu noć, na jednoj strvodernici pojeli su 35 konja, tako da su same kosti ostale.

Ni mornari nemaju mira od njih, jer nema ladje na kojoj nema pacova, naročito na onima koje nose namirnice. Pravi su majstori u puzanju. Brzo i vješto trče. Dobro plivaju, ali u vodu ne ulaze kad ne moraju. Dobro skaču i kopaju. Prema neprijatelju pokazuju veliku hrabrost.

Od čula jako su im razvijeni sluh i miris, naročito sluh; ali ni vid im nije hrdjav. Kad udju u ostavu znaju da izaberu ono što je najbolje dakle, probirači su. Obdareni su i lukavstvom, kojim izbjegnu razne opasnosti, i ne postoji slučaj da se željenog plijena ne dočepaju. Štaviše, i jaje su u stanju da odnesu, ako ga na licu mjesta ne popiju. Jaje odnesu na taj način, što ga repom obaviju i odvuku u rupu. U stanju su da se naprave i mrtvi, kad su u velikoj opasnosti.

Krstareći od štale do štale, oni prenose preko 40 zaraznih bolesti, kao svinjsku trihinu, šap, bjesnoću, koleru od koje je u Indiji 1907 godine umrlo oko 1,200.000 ljudi.

Pacovi se razmnožavaju nevjerovatnom brzinom: ženka može da okoti šest generacija od po 6—12 mladih godišnjaka.

što na kraju može da poveća porodicu na oko 880 članova. Srećom, život im nije dug, često u masama stradaju od raznih zaraznih bolesti. Interesantno je pomenuti da među njima vlada i naročita bolest, uslijed koje se njih 30—40 povežu među sobom repovima i tako uginu.

Pacovi danju spavaju, a noću izlaze. Vole da žive u društvu. Često naprave zajedničko gnijezdo. Kad je jaka zima zbiju se i na taj način se griju, ali ako koji od njih ugine odmah ga pojedu; ostave mu samo kost i kožu.

Uništavanje pacova

Sredstva za utamanjivanje pacova možemo podijeliti u ~~kemijska~~ i mehanička sredstva.

Kemijska sredstva

Najviše se upotrebljavaju otrovi različitog kemijskog sastava. Ovdje ćemo ih navesti nekoliko.

Lepit-gas patrone, osim za miševe, vrlo su podesne za uništavanje pacova.

Drugo sredstvo je metalo-fosforni spoj — Lepit prašak; to je takav otrov kojim je dovoljno posuti postavljeni mamac (meso, kobasicu, sir, kuhani krompir), i čim ga pacov okusi, nabrzo ugine. Dobro je vrstu mamca češće mijenjati; paziti pri tom da mamac ne dodirnemo neposredno rukom, jer ga u tom slučaju pacov neće dirati.

Kao otvorno sredstvo još je najbolje upotrijebiti mješavinu negašenog kreča i slada ili gipsa pomiješanog sa istom količinom šećera, čija upotreba primorava pacove da se napiju vode, uslijed čega se gips steže pa uginu.

Četvrto sredstvo su otrovi: arsen, fosfor, veoma je jak otrov strihnin koji se nalazi u sjemenu australijske biljke strihnoza. Ti otrovi se prodaju kao naročiti preparati pod raznim imenima.

Pacove trujemo na slijedeć način: skuhamo kilu kukuruza, odlijemo vodu, a kukuruz izmiješamo sa 1—2 kašike spremljenog otrova, potom ohladjeni kukuruz smjestimo u blizinu pacovske jame.

Bolje je međjutim smiješati otrov sa sitno isjeckanim komadićima pržene slanine ili živinskog crijeva.

Tako pripremljen mamac, meso ili kukuruz, stavlja se na mjesto koje pacovi najviše posjećuju. Mora se, razumije se, voditi strogo računa da do ovih mamaca ne dodju domaće životinje.

Da bi se potpuno izbjegla opasnost od trovanja živine i svinja, može se kukuruz ili meso, umjesto da se miješaju s pomenutim otrovima, namazati 30-procentnim sokom od crvenog morskog luka (*Scilla maritima*) koji odlično truje.

pacove i miševe, dok čovjeku i domaćim životinjama apsolutno ne škodi.

Najnoviji metod za uništavanje pacova, miševa, tvorova i sličnih štetočina je otrovan gas »ekspres«. Ovo sredstvo pronašao je nedavno jedan Vrščanin. Cio pronalazak sastoji se od jedne cijevi sa slavinom i jedne patrone. Patrona se zapali i stavi u cijev koja se zatim zatvori. Uslijed dogorjevanja patrone razvija se gas koji se pušta iz cijevi u jame i otvore. »Ekspres«-gas ima trenutno smrtonosno dejstvo na sve pacove, miševe i tvoreve. Prednost »ekspres«-gasa nad ostalim sredstvima je u tome što ne postoji opasnost trovanja ili zaraze domaćih životinja, niti onoga koji rukuje otrovom.

Za odstranjivanje pacova mogu da posluže petroleum, lizol, ili katran, ili se stavi komad pokvarenog karbida koji razvija gas i onda jama zacementira.

Mehanička sredstva

Za uništavanje pacova upotrebljavaju se i mehanička sredstva i to batina i razne vrste pacolovki.

Batinu čovjek upotrebljava u otvorenoj borbi, kad se sprovodi hajka protiv pacova.

Kao obična klopka može poslužiti kakvo staro bure ili kapa. Bure do polovine napunimo vodom, a na gornjem otvoru, gdje je dance izbijeno, zategnemo hartiju koju u sredini zvjezdasto prosiećemo. Na taj zvjesdasti prosjek objesimo komadić, najbolje pržene, slanine, a uz bure prislonimo dasku. Pacov se po dasci penje na bure i kroz rasječenu hartiju propadne u vodu.

Treća vrsta klopke je sanduk 90—175 santimetara dugačak, 40—75 santimetara širok i 24—32 santimetara visok. Poklopac pričvrstimo šrafovim, tako da ga u slučaju potrebe možemo lako dići. Sa obje kraće strane napravimo širok otvor koji se može jednom daščicom lako zatvoriti. U unutrašnjosti sanduka pričvrstimo s jedne i s druge strane poprečne daske koje treba da budu nešto kraće od širine sanduka tako da dobijemo nekoliko otvorenih pregrada, oko kojih se može obići. U sanduk stavimo medju pregrade malo slame ili drugog mekanog materijala, pa sanduk odnesemo u štalu ili podrum, gdje znamo da se pacovi nalaze. Za najkraće vrijeme pacovi će se u tome sanduku naseliti. Poslije nekoliko nedjelja treba zatvoriti daščicama otvore, iznijeti sanduk napolje, pa ćemo, kad otvorimo poklopac, naći u njemu 40 pa i 50 starih i mladih pacova.

U staro vrijeme, kada nije bilo raznih preparata za trovanje pacova, pacove su suzbijali na ovaj način: klopkom

bi uhvatili živog pacova, koga bi ostavili da dobro izglađni. Poslije duže kure gladovanja, u istu klopku pustili bi drugog uhvaćenog pacova ili miša, koga bi on zbog gladi pojeo. Tako se to nekoliko puta radilo, dok on ne bi navikao da jede nove pridošle pacove. Poslije bi ga pustili na slobodu opet gladnog. Rezultat bi bio taj, što je poslije nastavio ono što je navikao: da kao grabljiva zvijer po rupama uništava pacove.

Kako ćemo spriječiti da krmače gnječe i žderu prasad

Oko jedna petina prasadi uquine prvih dana zbog nespretnosti krmače i nedovoljne pažnje i brige odgajivača. U najviše slučajeva krmača prignječi, a ponekad i pojede po koje prase.

Šta treba uraditi da se ovo ne bi dešavalo?

Po prasenju krmača izbacuje posteljicu — ložinu. To treba odmah izbaciti iz svinjca, jer je lako moguće da je krmača pojede. Ako iz nemarnosti dopustimo da dodje do toga, krmača osjeti i izvjestan miris tkiva, a takav miris osjeti kada njuškaju svoju prasad slučajno uhvati preostali dio pupčane vrpce. Poslije toga obično pojede svoje mladunče.

Da ne bi došlo do raznog gnječenja i gaženja u svinjcu treba postaviti jednu običnu ogradu od tri motke i četiri stubića. Na daljini od 20 santimetara od zida treba ukopati četrnaest stubića visine oko pola metra i na njih prikovati motke. Na taj način se krmača neće moći primaknuti zidu, nego će do zida ostati prolaz 20 santimetara širok i kad hoće da legne ili se pomakne, prasici će uvijek moći da ismaknu u ovaj slobodni prostor. Na taj način će se izbjeći gaženje i gnječenje, koje se najčešće tako dešava da krmača priklješti zidu svoje mladunče.

Dobro je prasad stavljati i u korpu i prema potrebi ih vaditi da sisaju, a to je naročito važno kod mladih krmača.

Uništavajmo vilinu kosicu

Vilina kosica (predenica) živi parazitski (gotovinski) na lucerki i crvenoj djetelini i na mahunastim biljkama. Ona siše sokove iz napadnute biljke.

Za uništavanje viline kosice postoje mjere predohrane i neposredne mjere, kojima se suzbija štetočina. U mjere predohrane spadaju: upotreba čistog sjemena lucerke i crvene djeteline, gajenje ovih biljki u plodoredu i uništavanje viline kosice na medjama, stazama i oko putova.

Na ovaj način se štetočina sprječava u svom širenju.

Neposredne ili uništavajuće mjere obuhvataju sve one mjere, kojima se uništava vilina kosica, kad se već pojavila na lucerištu ili djetelištu. Ove mjere imaju značaja samo onda, ako se preduzmu prije nego što je vilina kosica donijela sjeme.

Uništavanje viline kosice paljenjem vrši se ovako: zaraženo mjesto i još jedan metar oko njega treba najprije pokositi, a zatim koševinu pažljivo pokupiti u kakvu vreću, i pri tome paziti da ne ispadne ni jedan dio, a zatim iznijeti sa njive, osušiti pa upaliti. Pokošeno mjesto posije toga treba posuti slamom i polito petroleumom (gasom), pa upaliti. Sagorijevanjem slame, izgorjeće i vilina kosica, ali će izgorjeti i lucerka, odnosno djetelina na zaraženom mjestu. Usljed ovoga ostaće prazno mjesto. Ovo je uglavnom i nedostatak paljenja. Zbog toga, ovo mjesto treba preriljati i ponovo zasijati lucerkom ili djetelinom.

Prskanje zaraženih mjesta rastvorom zelene galice, bolje je od paljenja, jer se lucerka i djetelina na zaraženim mjestima ne uništavaju, već samo vilina kosica. Za ovaj posao treba pripremiti rastvor zelene galice. Rastvor se pravi tako, što se u 100 litara vode rastvori 15 kg zelene galice. Sa ovim rastvorom treba poprskati zaražena mjesta i još jedan metar oko njega. Ako je lucerka odnosno djetelina niska, onda se može prskanje izvršiti bez prethodnog košenja zaraženih mjesta. Medjutim, ako su biljke odrasle, onda zaražena mjesta treba najprije pokositi, kao i kod paljenja, a zatim izvršiti prskanje.

Borba protiv rovca

Rovac nanosi velike štete, naročito povrću. Borba protiv njega je teška i može se sprovesti mehaničkim i kemijskim mjerama.

Od mehaničkih mjera najbolje su slijedeće:

Na zaraženom zemljištu u jesen se iskopaju male jame do pola metra dubine i napune se svježim konjskim đubretom. Rovci će se preko zime skupiti u đubre, koje u proljeće treba izvaditi i rovce uništiti.

Nadalje, mogu se hvatati u lonce, koje ćemo do pola napoliti vodom i ukopati ih nešto ispod površine zemlje. Rovci će doći na ivicu lonca i popadati u vodu.

Kako rovci ne vole miris petroleuma, oni se mogu otje-

ratl sa izvjesnog zemljišta, ako se ono posipa petroleumom natopljenim pijeskom.

U aprilu i maju, cjelishodno je raskopavanjem djubrišta i drugih skrovitih mjesta pronaći rovčeva gnijezda, na kojima ćemo odjednom uništiti nekoliko stotina štetočina.

Od kemijskih mjera su najobičnije upotreba otrovnih mamaca. Kao otrov najbolje je uzimati arsenova jedinjenja (mišmor), zašta se sa najboljim uspjehom upotrebljavaju kalcijev i natrijev arsenit. Mamci se pripremaju na slijedeći način:

Na jedan dio otrova uzima se 15—20 dijelova kukuruza u zrnju. Otrovi se rastvori u toliko vode, koliko je dovoljno da odmjerena količina kukuruza ogrezne u njoj. Kada je otrov rasturen, kukuruz se prelije vodom i ostavi da stoji dok dobro ne nabubri. Da bi se posao ubrzao, može se kukuruz i rokuhati u otrovnoj vodi.

Kada zrna omekšaju, mamac je gotov, te se voda odliva, a mamac rastura na mjestu, gdje se želi sprovesti trovanje. Zrna se zatrpavaju u zemlju na 2—3 sm dubine u redove između biljaka. Otrova zrna treba rasturiti prije sjetve sjemena ili odmah čim niknu biljke.

Što naše domaćice

OSTAVLJANJE GROŽDJA PREKO ZIME

Jedan od dobrih načina za čuvanje groždja u svježem stanju je ovaj:

U zasumporisano manje bure, ili neku drugu sličnu drvenu posudu, slaže se nagusto red čvrstog zrelog groždja, pa red lišća i tako naizmjenično do vrška suda. Napunjeni sud treba dobro zatvoriti i zakopati ga u suhu, pjeskovitu zemlju. Na isti način mogu se dugo održati u svježem stanju i šljive.

GUSTO KUHANI PARADAJZ

Zreo i zdrav paradajz se opere i očisti od zelenih dijelova, zatim se isječe i stavi da se kuha. Kuha se toliko da mu se kožica počne uvijati. Zatim se skida sa vatre i procijedi kroz sito, da bi se odstranile sjemenke i kožice. Kad je procijedjen treba ga staviti ponovo na vatru i kuhati do

dok ne dobije gustinu pekmeza. Za ovako kuhan paradajz spremne se tegle ili zemljani čup, koji treba dobro oprati i sasvim osušiti u rerni ili kraj vatre. U spremljene sudove sipati paradajz, koji se stavi u mlaku rernu da se dobro zasuš. Zatim se poveže i ostavi.

Prilikom upotrebe uzima se jedna kašika paradajza i razblaži vodom i doda u jelo. Ko nema dobru i suhu ostavu, treba na vrh tegle prije vezivanja naliti tanak sloj zejtina, ili staviti malo salicina. Ovaj način ostavljanja paradajza preporučuje se tamo gdje nema flaša u dovoljnoj količini.

KRASTAVCI U SVJEŽEM STANJU ZA ZIMU

Zeleni plodovi krastavaca mogu se čuvati u svježem stanju i održati do januara — kada se oberu pozno u jesen i drže na pogodnom mjestu na toploti od 0—2 stepena Celzijevih.

Plodovi se beru kada su dobro razvijeni ali zato zeleni: da meso nije još uzrelo, ali da je čvrsto i zdravo. Mogu se čuvati kao jabuke u komorama na policama ili u podrumu, gdje se toplota podešava za njihovo čuvanje.

Mogu se čuvati u hladnim sobama pod prozorima na daskama.

RECELJ

Recelj prave one domaćice koje imaju dosta groždja. Ni jedna domaćica koja ima vinograd ne treba da dozvoli da se od groždja naprave samo alkoholna pića, već ga treba iskoristiti za pravljenje raznih pekmeza, a najbolje groždje ostaviti u svježem stanju. Groždje sadrži dosta šećera a voćni šećer je vrlo hranljiv, naročito je potreban djeci.

Poslije berbe groždja, slatko vino treba odmah otočiti od komine. Za recelj treba otočiti 30—50 litara. Stavite jedan poveći kamen u žar da se usija. Ovako usijan kamen staviti u širu i ostaviti da prenoći. Sutradan kamen izvaditi iz šire a širu kuhati sve dotle, dok se ne dobije polovina od stavljene količine. Kad šira kluča, istovremeno treba uzeti bundevu, oljuštiti je od kore i isjeći na tanke kriške, staviti u krečnu vodu da stoje dva sata i iz krečne vode izvaditi, oprati u nekoliko voda i spustiti u širu da se u njoj kuha dok se ne bude gustine meda. Ovako skuhan recelj skinuti sa vatre i sipati u čupove. Čupove povezati i ostaviti za zimu.

U recelj se najčešće stavlja bundeva ali je vrlo ukusno ako se stavi dunja, sa kojom se isto tako postupa kao i sa bundevom. Osim dunja u recelj se stavlja i plavi patlidžan

Isječen na koturove, šljiva iz koje se vađi koštica i na isti način kao i bundeva sprema.

PEKMEZ OD ŠARGAREPE

Očistiti šargarepu, isjeći i prokuhati sa malo vode. Zatim samljeti na mašinu za meso ili pasirati. Samljevenu šargarepu staviti u veću šerpu i kuhati, neprestano miješajući, i kad je otprilike napola ukuhano dodati po volji šećera i dalje kuhati dok ne počne sa kašike u parčadima da otpada. Gotov pekmez sipati u tople manje tegle i ostaviti u mlaku rernu da se uhvati kora.

Ovo je vrlo ukusan i hranljiv pekmez naročito za djecu. Na isti način se sprema pekmez pola šargarepe a pola jabuka.

ČUVANJE ZELENOG PARADAJZA PREKO ZIME

Mnogo je govoreno o vrijednosti paradajza za ljudsku ishranu, a da bi ga što duže mogli upotrebljavati kao svjež, treba postupiti ovako:

Zdrave zelene paradajze, po mogućstvu sa drškom, lijepo obrisati da budu potpuno suhi, pa svaki posebno zamotati u čist papir i složiti u kutiju, sandučiće ili stelažu i staviti na hladnom i suhom mjestu.

Tako zamotan zeleni paradajzi pocrveniće i možemo ih upotrebljavati za salatu i dr. u sred zime kao da smo ih ubrali u bašti.

Potrebno je s vremena na vrijeme pregledati ih i ako ima pokvarenih odstraniti.

PEKMEZ OD GROŽDJA, JABUKA I BRESAKA

Ovaj pekmez je vrlo ukusan i hranljiv. Kuha se bez šećera, jer je groždje dovoljno slatko. Uz groždje se može dodati razno voće koje stiže u jesen.

Pekmez se pravi ovako: pošto se dobro opere, groždje se okruni i izgnječi a potom se kuha. Kada je ljuska potpuno omekšala, groždje se propasira (prognječi) kroz krušno sito ili rešeto. Danas se u trgovinama mogu dobiti i naročite prese za cijedjenje voća, koje se zovu »ale«. One nisu skupe i njih treba da ima svaka domaćica u svojoj kući. Ako ovaj pekmez pravimo u doba berbe vinograda, onda u mjesto groždja možemo uzeti širu, dok još nije počela da vri.

Na 20 l šire treba staviti 8—10 kg voća. Šira ili propasirano groždje sipa se u kazan. Što se tiče voća mogu se metnuti jabuke, kruške, dunje, jesenje breskve, bundeve i dr.,

već prema tome šta imamo. Ukoliko metnemo raznovrsnije voće, utoliko će pekmez biti bolji i ukusniji. Voće se dobro opere, istruže na rende i metne u kazan da se zajedno sa širom kuha. Za vrijeme kuhanja mora se stalno miješati, da ne bi zagorjelo. Kada pekmez postane toliko gust da u komadima otpada sa kašike, znak je da je kuhan. Vruć pekmez se sipa u isto tako vruće tegle ili čupove i ostavi da se ohladi. Tek sutradan se sudovi povezuju.

S P I S A K V A Š A R A

APATINSKI SREZ

Apatin, 1 maja, 1 oktobra.
Stapar 21 aprila, 12 avgusta, 19 oktobra.

PALANAČKI SREZ:

Bačka Palanka, 25 marta, 1 maja, 22 avgusta, 3 oktobra.

TOPOLSKI SREZ:

Bačka Topola, 18 aprila, 13 jula, 19 avgusta, 4 oktobra.
Pačir, 6 maja, 18 septembra.
Mali Idjoš 23 maja, 5 septembra.
Feketić, 10 maja, 15 avgusta, 28 oktobra.
Sekić, 17 juna, 27 septembra.
Moravica, 19 marta, 29 juna, 2 novembra.
Čantavir, 2 februara, 24 aprila, 20 septembra, 1 novembra.

ŽABALJSKI SREZ:

Žabali, 15 aprila, 20 juna, 29 septembra, 15 novembra.
Gospodinci, 25 avgusta.
Čurug, 4 marta, 1 juna, 6 oktobra.

KULSKI SREZ:

Kula, 26 aprila, 4 juna, 6 avgusta, 9 oktobra.

Torža, 11 juna, 1 oktobra.

Ruski Krstur, 26 juna, 15 oktobra.

Crvenka, 13 maja, 30 septembra.

Vrbas, 21 marta, 2 juna, 12 septembra.

Kucura, 4 marta, 2 oktobra.

NOVOSADSKI SREZ

Bački Petrovac, 11 marta, 13 maja, 26 avgusta, 11 novembra.

Stari Futok, 29 marta, 16 juna, 16 avgusta, 1 novembra.

Kisač, 20 marta, 5 maja, 10 jula, 25 septembra.

Temerin, 5 maja, 4 septembra, 22 novembra.

ODŽAČKI SREZ:

Odžaci 1 aprila, 10 juna, 23 septembra.

Bač 10 marta, 21 maja, 8 septembra, 26 oktobra.

Bački Brestovac u prvoj nedjelji maja.

Pivnice, 17 aprila, 1 jula, 23 oktobra.

SENČANSKI SREZ:

Mol, 30 maja, 30 septembra.

Martonoš, 12 juna, 12 septem-

bra, 12 novembra
Ada, 15 marta, 15 juna, 10 avgusta, 11 oktobra.
Horgoš, 12 marta, 23 juna, 11 oktobra.

SOMBORSKI SREZ:

Bezdan, 8 marta, 14 juna, 27 septembra, 15 novembra
Stan šić, 12 aprila, 4 oktobra.
Miletić, 7 maja, 20 oktobra.
Sivac, 15 marta, 15 juna, 15 septembra

BEČEJSKI SREZ:

Stari Bečej, 8 aprila, 5 jula, 17 oktobra.
Srbobran, 17 marta, 27 jula, 20 septembra, 10 novembra.
Bačko Gradište, 22 marta, 22 maja, 20 avgusta
Turija, 22 aprila, 13 avgusta, 25 oktobra.

TITELSKI SREZ:

Titel, 6 aprila, 22 avgusta, 20 oktobra.
Badisava, 1 aprila, 16 jula, 15 septembra.
Gornji Kovilj, 7 aprila, 21 juna, 21 septembra.
Šajkaš sv. Ivan 10 marta, 10 juna, 10 septembra.

SREZ ZRENJANIN:

Perlez, 15 marta, 28 juna, 1 avgusta, 8 novembra (u subotu i nedjelju).
Srpski Itebej, 3 avgusta, 17 oktobra, 11 aprila.

KIKINDJANSKI SREZ:

Mokrin, 13 februara, 21 maja, 27 avgusta
Padej, 7 juna, 16 septembra.
Basald u srijedu i četvrtak pred 11 maja i pred 9 septembra.

Jaša Tomić, 11 marta, 8 avgusta, 6 oktobra

Konak, 13 marta, 24 juna, 21 septembra.

Ninčicevo, 16 maja, 16 septembra.

NOVOBEČEJSKI SREZ:

Novi Bečej, 25 marta, 3 avgusta, 3 oktobra

Vranjevo, 8 maja, 13 jula, 21 oktobra.

Beodra, 8 septembra.

Melenci, 28 avgusta, 8 novembra.

Kumane, 6 maja, 14 oktobra.

PANČEVAČKI SREZ:

Banatsko Novoselo, 20 avgusta

Čoljica, 18 avgusta.

NOVOKNEŽEVAČKI SREZ:

Novi Kneževac, 1 maja, 1 avgusta, 1 novembra.

Čoka, 3 aprila, 29 septembra.

Potisk sv. Nikola, 1 aprila, 1 oktobra.

Crna Bara, 15 aprila, 15 oktobra.

Banatsko Arandjelovo, 15 marta, 15 juna, 1 oktobra.

Krstur, 7 maja, 17 septembra.

Sanad, 2 marta, 7 septembra.

ILOČKI SREZ:

Ilok, 24 aprila, 3 juna, 2 avgusta, 23 oktobra, 25 novembra.

Erdevik, 7 aprila, 7 jula, 7 septembra, 27 oktobra.

Čerević, 20 jula.

MITROVIČKI SREZ:

Kuzmin, 12 jula, 15 septembra.

Čalma, 19 avgusta.

Martinci, 21 maja.
Ruma, 12 februara, 24 aprila,
12 juna, 10 oktobra, 18 no-
vembra.
Indjija, 15 februara, 22 aprila,
1 juna, 15 avgusta, 27 septem-
bra, 18 decembra.
Stara Pazova, 12 avgusta, 30
oktobra.
Nova Pazova, 23 marta, 28 av-
gusta.
Golubinci, 20 maja, 8 septem-
bra.
Sid, 10 februara, 17 marta, 18
avgusta, 30 oktobra, 11 de-
cembra.
Tovarnik, 15 juna, 22—23 avgu-
sta, 20 septembra.
Morović, 5 juna, 13, 14, 15 avgu-
Kukujevc, 30 maja, 10 okto-
bra.

GRADOVI:

Novi Sad, 17 marta, 15 maja, 20
avgusta, 20 novembra.
Subotica, 24 februara, 16 maja,
29 juna, 8 septembra, 28 ok-
tobra.

Bajmok, 24 maja, 17 avgusta,
11 novembra.

Sombor, 25 marta, 30 maja, 28
avgusta, 25 novembra

Senta, 26 marta, 24 juna, 27
avgusta, 11 novembra.

Kaniža, 6 marta, 25 maja, 1 sep-
tembra, 5 novembra.

Zrenjanin u petak, subotu i ne-
djelju posljednje nedjelje u
februaru, u petak, subotu i ne-
djelju u drugoj nedjelju apri-
la, u petak, subotu i nedjelju
u trećoj nedjelji maja, u pe-
tak, subotu i nedjelju u dru-
goj nedjelji avgusta i oktobra,
u petak, subotu i nedjelju u
trećoj nedjelji novembra

Kikinda, 20 februara, 20 juna,
20 septembra, 1 decembra.

Bela Crkva 5—6 marta, 23—24
juna, 18—19 oktobra.

Srijemska Mitrovica, 19 marta,
4 maja, 26 juna, 31 jula, 19
septembra, 20 oktobra

Srijemski Karlovci, 2, 3, 4 de-
cembra.

„VOJVODINA“

Fabrika konzervi SUBOTICA

proizvodi prvoklasnu kvalitetnu robu :
džemove, marmeladu itd.

KUPUJTE NAŠE PROIZVODE

„VOJVODINA“

Primamo na izradu muška i ženska odijela,
rublje, uniforme i razne trikotaže

„TITOVKA“

Gradsko krojačko poduzeće Subotica
Aljabinova ulica 10 Telefon 537

Veterinarima

Drž. poljoprivred-
nim imanjima i sto-
čarima na znanje
Vetserum Zavod
Sabotica ima u svo-
joj novo otvorenoj
prodavnici pod
Gradskom kućom
na skladištu

Veterinarska cjepiva i lijekove, hemijsko
farmaceutske preparate, veterinarske ins-
trumente. Vršiti opravku brizgalica.

Direkcija Vetserum Zavoda

SUBOTICA

Beogradski put 123

Telefon broj 280

Tel. prodavnice 585

Tel. klaonice 729

**U okviru našeg
petogodišnjeg plana
SNABDIJEVAĆEMO**

ŠIROKE

NARODNE

SLOJEVE

Industrijskom i ostalom robom.

Posjetite sve naše prodavnice

Narodni Magazin

SUBOTICA

**Kroz Zadrugarstvo
ka boljem i lepšem životu
ZEMLJORADNICI!**

Stupajte svi u redove naših zadruga.

To je interes Vaš, vaše obitelji i cijele
naše narodne zajednice.

ZADRUGA

vam pomaže u prodaji i kupovini.

Sva obavještenja o zadrugarstvu daje

Sreski Savez 2 mljoradničkih Zadruga

**SUBOTICA, Aljabinova ulica br. 4.
Telefon : 144, 148, 156.**

„PIONIR“

TVORNICA

ČOKOLADE I BONBONA

preporučuje širokim potrošačkim masama
svoje proizvode:

„ČOKOLADU“

MLJEČNU

„KARAMELU“

SVE VRSTE

„DEZERTA“

I SVE OSTALE BONBONE

*Zato tražite svugdje samo naš domaći
proizvod, i ne zaboravite da: „PIONIR“
tvornica čokolade i bonbona proizvo-
di za svoje potrošače nabolje i naj-
ukusnije bonbone.*

„PIONIR“

Tvornica čokolade i bonbona

SUBOTICA

Vilsonova ul. 13.

Tel. 305.

Naša novootvorena prodavnica
dječijih igračaka

„Bazar”

pomoćiće vam da obradujete svoju decu raznim poklonima

B A Z A R

Trg maršala Tita 7

„Gradska drogerija” i parfimerija „Ruža”

raspolazu s bogatim izborom svih kozmetičkih stvari

Parfimi i kolonska
voda u mnogo mirisa

Kupujte u našim prodavnicama

Gradsko tekstilno poduzeće

Direkcija
Trumbićeva ulica 4
Telefon 273

Tašne za spise

Ručne tašne. kožne kutije za cigarete i raznu kožnu robu kupićete najpovoljnije u našoj prodavnici

„SRNA” kožna konfekciona prodavnica

Krupeževićeva ul. 1.

Hotel „Zlatno Jagnje“
Kavana „Zlatno Jagnje“
Restoran „Zlatno Jagnje“

Republikanska 4. Telefon br. 1.

„BISER“

bife

trg maršala Tita broj 6.

„STALJINGRAD“

poslastičarnica

trg maršala Tita broj 4.

„DUBRAVKA“

bife i poslastičarnica

Štrosmajerova ul. broj 16.

Ovo su gradske ugostiteljske radnje, koje
stoje u službi radnog svijeta.

Posjećujte naše lokale.

Bićete solidno posluženi!

Gradsko ugostiteljsko poduzeće

Subotica

Uprava, Republikanska 4. Telefon: 44.

Sve što je najbolje i najljepše
dobija se na udarničke karte

„Udarnik”

prodavnica tekstila i obuće Trg maršala Tita 12
Poslužujemo samo udarnike

Veliki izbor štofova
za zimske kapute i odijela
nalazite u prodavnici

„Seljanka”

Strosmajerova 5

„Modna kuća”

pruža vam izbor lijepih
K O Š U L J A
i ostalog rublja te raznih
pomodnih predmeta

Strosmajerova 8

Pobrinite se za obuću na vrijeme, jer
„Čizma glavu čuva” ...

„Lasta”

Obućarska prodavnica Trg maršala Tita br. 8

Budućnost fabrika **Subotica**
suhog tijesta

PROIZVODIMO: razna suha tijesta najboljeg kvaliteta
MAKARONE, REZANCE, FLEKICE, TARANE, itd.

„Budućnost“

fabrika suhog tijesta SUBOTICA, XI. Gavrilovi-
ćeva 16. Tekući račun kod Privredne Banke NRS filijala u Subotici.

NEMENJI DJORDJE trgovina **boja**
SUBOTICA.

Osnovano 1848 godine.

Boroš Ladislav Subotica, Aljabinova 7.
*Prima opravke svakovrsnih muzičkih instrume-
nata, orgulje i harmonike.*

„DOMUS“ kupuje, prodaje i prima
u komisiju sve stare stvari
Subotica, Aljabinova 1. Tel.: 164

"NAŠE DETE"

trgovina dječjih konfekcija

SUBOTICA, Trg Maršala Tita 9

„29 NOVEMBAR“

Fabrika suhomesnatih
proizvoda i konzervi.

Subotica. Telefon 12 i 184

»Metalija«

**Tvornica limene robe
u Subotici proizvodi:**

vedra, kante za vodu,
p a t e n t—t e r m o
grejače, koji uštedju-
je 40% goriva, kante
za zalijevanje u
baštovanlucima, kofe
za mužu, alumijum
posudje, tanjire,
kante za mlijeko,
cjediljke za čaj,
razne lijevke,
kante za petrolej.

INDUSTRIJA METALNIH PROIZVODA

„ZMAJEVAC“

SUBOTICA

PROIZVODI:

bicikle kompletne i njegove djelove kao:
blatobran, ram, obruč, nosač paketa.

Mašine za obradu drveta:
abrihter kombinovani 410 mm
frezer, bušilica za drvo
cink mašine
trakaste testere i ostale mašine za obradu drveta.
LIVNICA ZA LAKE I TEŠKE KOMADE

Telefon direktora: 98. Telefon prodajno-nabavnog odjeljenja 749
Biro evidencije 43.

Čitajte i širite

„Hrvatsku riječ“

Glasilo Narodne fronte Vojvodine

Mjesečna pretplata **16** Din.

Tromjesečna „ **48** „

Polugodišnja „ **96** „

Godišnja „ **192** „

ZEMLJORADNICI!

U VAŠEM JE INTERESU

da svoje proizvode pro-
date našem preduzeću „**ISHRANA**“

Gradsko prehranbeno preduzeće „**ISHRANA**“ brine se za
snabdijevanje stanovništva Subotice. U interesu što uspješni
jeg snabdijevanja

„**ISHRANA**“ sklapa ugovore sa proizvođačima
za isporuku voća i povrća.

„**ISHRANA**“ **PREUZIMA SAV PLOD**
voća i povrća sa zemljišta privatnih ekonoma i radnih
zadruga po najvišoj dnevnoj cijeni.

Sva obavještenja o ovome daje

**GRADSKO PREDUZEĆE ZA TRGOVINU ŽIVOTNIM
NAMERNICAMA NA VELIKO I MALO**

„ISHRANA“

SUBOTICA. Zrinjski trg 18

GRADSKO PREDUZEĆE PREHRANBENE INDUSTRIJE

„JEDINSTVO“

SUBOTICA, Petrogradska ul. 12.

POGONSKE JEDINICE:

FABRIKA HLJeba Petrogradska 12. Tel. 521

Drž. preduzeće sa svojih 35 prodavnica preko kojih se snabdijeva
cijelo gradjanstvo Subotice sa najboljim kvalitetom hljeba. Preko
cijeloga dana može se dobiti friškoga hljeba.

FABRIKA SODA-VODA Oslobođenja 19. Tel. 346

Drž. preduzeće proizvodi Soda-Vodu i Kabesa najboljeg kvaliteta
snabdijeva cijelo gradjanstvo preko ugostiteljskih i trgovačkih rad-
nja, dostavlja po porudžbini.

FABRIKA SIRĆETA Mikićev put 9.

Drž. preduzeće proizvodi prvoklasnog sirćeta i snabdijeva osim gra-
djanstva Subotice cijelu Vojvodinu.

Fabrika alkoholnih pića Harambašićeva 12. Tel. 182

Drž. preduzeće proizvodi najboljeg kvaliteta više vrsta likera, ko-
njaka, ruma i malinovog soka. Prodaja se vrši privatnicima i pre-
prodavcima. Primamo porudžbine sa cijele teritorije FNRJ.

„HALBOR“ SPEDICIJA

Mikićev put, Telefon 10.

Prima svakovrsni prenos robe i selidbe.

„JUPITER“ Tvornica baterija
Subotica, Put Jugoslovenske Armije br. 41 Tel. 888
Izradjuje sve vrste džepnih baterija i anodne baterije
za radio aparate

„FOTO PERTIĆ“ specijalista
za električne snimke
SUBOTICA.

Kupujte kozmetičke preparate kod
„NADA“ DROGERIJA
jer su najbolji i najjeftiniji

„KRIM“

Gradsko poduzeće za izradu vještačkog cvijeća, Subotica, Mikićev put br. 16, telefon br. 524, broj ček računa kod Narodne banke filijala Subotica br. 601-300.

IZRADJUJE

MIRTUS VIJENCE, buketiće za djuvegije, bukete za nevjeste, girlande, diademe, dječje vijence.

NADGROBNE VIJENCE u svakoj veličini u raznom obliku, nadgrobne bukete.

I CVIJEĆE ZA UKRAS
CVIJEĆE ZA VAZU

Prodavnica na malo u Subotici, Krupeževićeva ul. br. 1 otvoreno je redovno i **PRODAJE VJEŠTAČKO I ŽIVO CVIJEĆE!**

N A P R E D A K

Knjižara - Papirnica

Telefon: 726

SUBOTICA

Telefon: 57

Filijale: Senta, Kaniža, Bajmok, Mol

Bogati lager knjiga

Školskog i kancelarijskog pribora

GRADSKO GVOŽDJARSKO PODUZEĆE

SUBOTICA

**Prodaje svu vrstu
gvoždjarske i tehničke robe**

Matka Vukovića 2.,

Štrosmajerova 22.

Mano Bek

Tvornica sapuna

**i
kozmetičke robe**

Preporučuje svoje proizvode u prvoklasnom kvalitetu.

Izvršite jednu pokusnu porudžbinu da se osvjedočite!

Subotica, Put Jugoslovenske armije 50. Tel. 97.

GRADSKO PODUZEĆE

ZA PROMET MJEŠOVITOM ROBOM SUBOTICA.

*Kolonijal, knjižara, farbara, staklara
i pivara. stoji na usluzi radnom narodu.*

*Kupujte u našim prodavnicama gdje
ćete biti najsavjesnije posluženi*

DIREKCIJA.

Gotova odijela?

Kapute?

Samo u prodavnici

„Duga”

Republikanska 7

Kanafas, cic, platno, ženski i muški štofovi

uvijek na skladištu

„MLADA”

tekstilna prodavnica ulica Matka Vukovića 1.

U našoj tekstilnoj prodavnici NAĆI ĆETE UVIJEK
raznovrsni materijal koji će biti ZADOVOLJENJE
vaših potreba

„GRADJANKA”

ulica Matka Vukovića 7

ZA SVE SELJAČKE POTREBE

korpe, užarije, domaća platna, peškire, čebad,
korpe, tašne itd. Postoji specijalna radnja

„RATAR”

Ulica Matka Vukovića 13

T v o r n i c a

TRAKA I ČIPAKA SUBOTICA

Oslobođenja ul. 71 Telefon 544

Proizvodi:

Čipke u raznim sortimentima

zavjese, razne tehničke trake,

gumene trake za tregere,

gumene pertle za haljine i

ŽENSKO

RUBLJE

svilene trake u raznim boja-
ma i veličinama

ZEMLJORADNICI!

Predajom slobodnih viškova žitari-
ca državnom otkupnom poduzeću

„ŽITOPROMET“

potpamažete brzo ostvarenje i iz-
vršenje petogodišnjeg plana. Uz naj-
povoljnije uslove dolazite do indus-
trijskih proizvoda. Vaši proizvodi
ne idu u ruke špekulanata, već na
korist i poboljšanje životnog standarda

cijelog radnog naroda

„ŽITOPROMET“

SUBOTICA

»ZORKA«

HEMIJSKA INDUSTRIJA A. D.

Telefon 3-18 SUBOTICA Telefon 3-18

Osnovano 1907 g.

VELIKA HEMIJSKA INDUSTRIJA

PROIZVODI :

Superfosfat 16%

Sumporastu kiselinu

Akumulatorsku kiselinu

Gorku so — Vinobran

Natrijum siliciumflorid

Sulfite i bisulfite

Za kupoprodaju obratite se na Generalnu
direkciju savezne hemijske industrije Prodajno
odjeljenje **BEOGRAD** (Francuska 9).

„ZORKA”

◀ CIJENA 25 DINARA ▶

SELJACI! TOVLJAČ

poduzeće za promet stokom i stočnim proizvodima u SUBOTICI Trg maršala Tita br. 2.

Sklapa ugovore o
tovu svinja otkup-
ljuje govedu, konje
i sitnu stoku za
klanje

U svim mjestima
Subotičkog, Somborskog, Senčanskog, Bačko
Topolskog i Novo Kneževačkog sreza